

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

**PŘÍRUČKA
PRO BEZPEČNOSTNÍ AUDIT
NA MÍSTNÍ ÚROVNI**

Kompendium mezinárodní praxe

Překlad: PhDr. Radim Bureš

Tento text nemá charakter oficiálního překladu, neprošel jazykovou korekturou
a je určen pro studijní účely

Neprodejné

Praha 2008

Tato příručka byla připravena Evropským fórem bezpečnosti ve městech (EFUS) a financována kanadskou vládou prostřednictvím kanadského Úřadu pro veřejnou bezpečnost (Centrem pro prevenci kriminality). Hlavním autorem je Dr Sohail Husain, ředitel Analytica Consulting Services.

Je dostupná v angličtině, francouzštině a španělštině on-line na <http://www.fesu.org>. Německá verze je dostupná díky Radě pro prevenci kriminality Dolního Saska (Ministerstvo spravedlnosti) na www.beccaria.de.

Může být volně užívána a reprodukována pro nekomerční účely za předpokladu, že zdroj bude řádně uveden.

Návrhy na zlepšení, zpětná vazba ohledně užitečnosti či informace o relevantních manuálech v jednotlivých zemích budou vítány a využity pro další aktualizace. Komentáře mohou být zaslány na safetyaudit@urbansecurity.org.

Grafické ztvárnění v Kanadě provedla firma Accurate Design and Communications

ISBN 2-913181-30-9

EAN 9782913181304

Právně vloženo: říjen 2007

Vydalo:

Evropské fórum bezpečnosti ve městech – European Forum for Urban Safety (EFUS)

38, Rue Liancourt

75014 Paris

FRANCE

<http://www.fesu.org>

Tel.: +33(0)140 64 49 00, Fax: +33(0) 140 64 49 10, E-mail: fesu@urbansecurity.org

ISBN 978-80-7338-076-2

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008

www.kriminologie.cz

Obsah

Předmluva	7
Poděkování	9
Úvod	11
ČÁST A : REALIZACE BEZPEČNOSTNÍHO AUDITU	13
1. Bezpečnostní audit v širším kontextu	13
1.1. Trvalý rozvoj a sociální začleňování	13
1.2. Vytváření bezpečnějších, silnějších a zdravějších komunit	14
1.3. Směrnice OSN pro prevenci kriminality	15
1.4. Audit jako součást preventivního procesu	16
1.5. Tvorba strategie: kdo by měl být zapojen	17
2. Bezpečnostní audit: Přehled	20
2.1. Co je bezpečnostní audit?	20
2.2. Deset principů podepírajících dobrou praxi	21
2.3. Výhody provádění auditu	22
3. Příprava na audit	24
3.1. Jaké informace mají být sebrány	24
3.2. Jaké znalosti a dovednosti jsou potřeba	26
3.3. Kdo by měl provádět bezpečnostní audit	27
3.4. Jak dlouho audit potrvá?	28
3.5. Národní a mezinárodní srovnání	29
4. Čtyři fáze realizace auditu	30
4.1. Úvod	30
4.2. 1. fáze: Široká a povrchní analýza	30
4.3. 2. fáze: Užší a hlubší analýza	36
4.4. 3. fáze: identifikace priorit a příležitostí	36
4.5. 4. fáze: konzultace a komunikace	38
5. Participativní přístup: zapojení komunit	40
5.1. Co je participativní přístup a proč je důležitý?	40
5.2. Které skupiny by měly být zapojeny	41
5.3. Jak může být participativní audit realizován?	42
5.4. Zapojení těžko dostupných skupin	45

ČÁST B: SPECIFICKÉ OTÁZKY PRO AUDITNÍ TÝMY	47
6. Přehled	47
7. Děti a mládež	49
7.1. Úvod	49
7.2. Děti a mládež v rizikových rodinách	50
7.3. Děti a mladiství vyrůstající v institucionální péči a opouštějící zařízení institucionální péče	52
7.4. Děti a mládež v konfliktu se zákonem	53
7.5. Děti a mládež ve školách	55
7.6. Zapojení dětí a mládeže do kriminálních gangů a organizovaného násilí	59
7.7. Děti ulice	62
8. Domácí násilí	64
8.1. Úvod	64
8.2. Násilí mezi partnery	64
8.3. Realizace Auditů v oblasti partnerského násilí	65
8.4. Týrání seniorů	67
8.5. Realizace auditů týrání seniorů	68
8.6. Další informace dostupné on-line	69
9. Pachatelé a jejich reintegrace	70
9.1. Úvod	70
9.2. Audit reintegrace pachatelů	71
10. Obchod s lidmi	72
10.1. Úvod	72
10.2. Audit obchodování s lidmi	73
10.3. Další informace dostupné na internetu	75
11. Alkohol, nelegální drogy a zneužívání návykových látek	77
11.1. Úvod	77
11.2. Integrovaná meziresortní strategie	78
11.3. Pomoc dětem a mladým lidem přijmout správná rozhodnutí	79
11.4. Zneužívání alkoholu	80
11.5. Užívání nelegálních drog	81
11.6. Produkce nelegálních drog a obchod s drogami	83

12. Podnikání a zločin	85
12.1. Úvod	85
12.2. Podnikatelské subjekty jako oběti	85
12.3. Podnikatelské subjekty jako pachatelé či zprostředkovatelé zločinu	86
12.4. Podnikatelské subjekty odrazující zločin a podporující prevenci	87
12.5. Audit zaměřený na zapojení podnikatelské sféry do zločinu a do prevence kriminality	87
13. Čtvrti s vysokým nápadem kriminality	89
13.1. Úvod	89
13.2. Audit čtvrtí s vysokým nápadem kriminality	89
14. Zdroje informací, techniky a nástroje	93
14.1. Zdroje informací	93
14.2. Zohlednění diverzity komunity	95
14.3. Sdílení informací a důvěryhodnost dat	96
15. Využívání zdrojů sekundárních dat	98
15.1. Úvod	98
15.2. Policejní data	100
15.3. Další instituce trestní justice	108
15.4. Služby pomoci obětem	109
15.5. Orgány ochrany životního prostředí a bytového hospodářství	110
15.6. Vzdělávací instituce	110
15.7. Sociální služby	111
15.8. Zdravotnické služby	113
15.9. Hasičský záchranný sbor	115
15.10. Soukromé bezpečnostní služby a pojišťovny	115
15.11. Šetření a výzkumy	116
16. Sbírání a používání dat z průzkumů a šetření	118
16.1. Úvod	118
16.2. Viktimizační výzkumy	119
16.3. Výzkum kriminality založený na self-reportingu	124
16.4. Občanské panely	126

17. Získávání kvalitativních informací	128
17.1. Potřeba kvalitativních dat	128
17.2. Techniky pro sběr kvalitativních informací	130
17.3. Nástroje pro sběr kvalitativních informací	138
17.4. Potřeba vybalancovaného přístupu	145
Příloha A - Rizikové faktory spojené se vznikem kriminálního chování	147
Příloha B - Směrnice pro prevenci kriminality	148
Seznam literatury	156

Předmluva

Dostává se vám do rukou příručka pro přípravu bezpečnostních auditů ve městě. Bezpečnostní audit, nebo jinak řečeno bezpečnostní analýza města, je chápána jako nutná informační příprava na tvorbu lokální strategie prevence kriminality.

Publikace vznikla na zakázku Kanadské vlády s cílem sloužit jako návod pro realizaci bezpečnostních auditů nejen v Kanadě, ale vlastně na celém světě. Realizace celého projektu byla svěřena Evropskému fóru pro bezpečnost ve městech, vlastní autorský tým pak vedl Sohail Husain, bývalý zástupce ředitele britské nevládní organizace zabývající se prevencí kriminality – Crime Concern.

Sama myšlenka bezpečnostního auditu není pro preventivní komunitu v České republice vůbec neznámá záležitost. Na samém začátku vládní podpory prevence kriminality, v souvislosti se spuštěním tehdy Komplexního součinnostního programu prevence kriminality v roce 1996, se zpracování bezpečnostní analýzy města stalo jednou z podmínek pro přidělení státní dotace. Vedení tehdy nově vzniklého odboru prevence kriminality v čele s Jitkou Gjuričovou, za trvalé podpory Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (zde je třeba zmínit tehdejšího ředitele Otakara Osmančika, současného ředitele Miroslava Scheinosta a nestora české prevence kriminality Kazimíra Večerku) položilo i základ pro strukturu bezpečnostního auditu, který zahrnuje stav kriminality a její strukturu, rozložení a trendy, názory obyvatel na kriminalitu a jejich pocit bezpečí, sociálně ekonomické a demografické charakteristiky města a přehled organizací a institucí, o které se prevence kriminality ve městě může opírat.

Vzniká tedy otázka, zda předkládaná publikace přináší něco zásadně nového, něco co by praktici prevence kriminality nevěděli, něco, co by zásadním způsobem měnilo úhel pohledu na bezpečnostní audit.

Na tuto otázku si pochopitelně musí odpovědět každý čtenář sám. Odpověď jsem při četbě i překladu této příručky hledal i já sám. A jakkoli je český přístup se světovým trendem, vyjádřeným touto příručkou, v naprosté principální shodě, je v knize řada momentů, které mě zaujaly.

Za prvé vlastní audit je zde podán jako vysoce profesionální a zároveň politicko-spoolečenský proces. Předpokládá se relativně dlouhá doba přípravy a realizace auditu (6-12 měsíců), jeho kvalitní plánování, realizace doplňkových sociologických výzkumů a zapojení profesionálních expertů na jedné straně, na druhé straně se klade mimořádný důraz na maximální zapojení veřejnosti, nevládních organizací a dalších institucí. Nejde tedy jen o technickou přípravu na zpracovávání místní strategie, ale jde o součást širšího procesu, který se k preventivnímu úsilí snaží mobilizovat různé složky společnosti.

Za druhé, je z příručky zcela patrný komplexní, průřezový charakter prevence. Nesoustřeďuje se na nejtypičtější a nejčastější trestné činy, ale snaží se vidět kriminalitu a sociální patologii v souvislostech a vzájemných provázanostech. Proto je taková pozornost věnována dětem vyrůstajícím mimo rodinu nebo v nefunkční rodině, proto je pozornost věnována domácímu násilí a proto je velká pozornost věnována zneužívání drog a alkoholu, jako jedněm z důležitých faktorů spouštějících kriminalitu. Např. problém vykrádání aut nelze

efektivně řešit bez řešení zneužívání drog a s ním spojenou potřebou si na drogy obstarat peníze.

Za třetí je to opakované zdůrazňování významu kriminogenních faktorů a potřeby se zaměřit na jejich odstraňování. V řadě případů se může jednat o reálně těžko dosažitelný ideál, ale rostoucí pravomoci obcí, např. v oblasti školství či sociálních věcí, činí tlak na odstraňování rizikových faktorů realističtější. Osobně považuji tento aspekt příručky za nejzávažnější.

Konečně je zde silný aspekt komunikace výsledků a snahy zapojit veřejnost, včetně jejích okrajových skupin do prevence kriminality. Důraz se klade nejen na děti a mládež, na menšiny, na ženy, ale také např. na bezdomovce, s nimi všemi je třeba se radit, jejich úhel pohledu zohlednit a jim se snažit sdělit i výsledky auditu a plány na realizaci priorit. Může to připadat idealistické, ale prevence kriminality je konce konců idealistická.

Příručka se samozřejmě potýká i s řadou problémů. Je zaměřena celosvětově, což činí některé pasáže velmi odtažité. Tato orientace je možná motivována i tím, že zatímco v rozvojových zemích se prevence kriminality (jako přístup k omezování kriminality) dynamicky rozvíjí, v Evropě má spíše stagnující charakter. Překvapivě ale i některé velmi odlehle příklady můžeme využít i v České republice. Některé metody práce používané v rozvojových zemích půjdou třeba využít v našich sociálně vyloučených komunitách. Je třeba také připustit, že v jistém ohledu je z některých pasáží cítit více potřeba „politicky korektního“ dovětku, než věcného sdělení. Žádná z těchto výtek však nesnižuje význam předkládané publikace.

I když je publikace primárně zaměřena na decisní sféru a praktiky v oblasti prevence kriminality, velmi významná je i pro teoretickou obec. Rozsáhlý poznámkový aparát, vyčerpávající seznam literatury, včetně seznamu důležitých webových odkazů, učiní z publikace důležitou pomocníka při každé odborné studii z oblasti prevence kriminality.

Na závěr ještě překladatelská poznámka. Přes veškerou snahu o universální text se anglofonní pohled na problematiku nezapře. Ve Velké Británii a v anglosaském světě vůbec přitom existuje řada institutů nebo společenských zvyků, které u nás prostě neznáme. Překladatel řešil často otázku, zda otrocky přeložit originální termín, který však naší realitě neodpovídá, nebo použít termín označující českou realitu s vědomím, že určitý významový posun zde je. Mezi nejsložitější termíny patří ty, které se v knize vyskytují nejčastěji, jako je „community“, „partnerhip“, „participation“, „agency“, „juvenile justice“, „interpersonal violence“ a další. Překladatel se pokusil o zlatou střední cestu, anglismy ponechal tam, kde vnímal větší odlišnost od české reality a ekvivalenty použít tam, kde cítil, že odkaz na českou realitu přesně ukazuje úmysl autora. Laskavý čtenář sám posoudí, nakolik byla tato snaha úspěšná, odborník vyžadující nejpřesnější výklad může kdykoli konzultovat anglickou verzi dostupnou na www.fesu.org.

PhDr. Radim Bureš

Poděkování

Tato příručka pro bezpečnostní audit na místní úrovni byla připravena Evropským fórem bezpečnosti ve městech (EFUS) a financována kanadskou vládou prostřednictvím kanadského Úřadu pro veřejnou bezpečnost (Centrem pro prevenci kriminality).

Národní centrum pro prevenci kriminality reprezentovala Mary-Anne Kirvan, vládní rada a poradce pro politickou strategii.

Evropské fórum bezpečnosti ve městech bylo reprezentováno výkonným ředitelem Michelelem Marcusem, zástupkyní ředitele Elizabeth Johnston a projektovým manažerem Benjaminem Blaise.

Hlavním autorem je Dr. Sohail Husain, ředitel Analytica Consulting Services, který vedl britským tým, který dále zahrnoval Roba Georgie a Jeny Ewels.

Významnou podporu poskytl Mezinárodní poradní skupina složená z následujících osobností:

Kauko Aromaa	ředitel, Evropský institut pro prevenci a kontrolu kriminality, Finsko
Pál Baan	vrchní rada, oddělení policejní prevence kriminality, Ministerstvo spravedlnosti a vymáhání práva, Maďarsko
Manuele Braghero	vedoucí kabinetu, Regionální ministerstvo pro místní správu a zapojení občanů, Kraj Toskánsko, Itálie
Radim Bureš	zástupce ředitele, Odbor prevence kriminality, Ministerstvo vnitra, Česká republika
Anna Alvazzi del Frate	referent pro prevenci kriminality a trestní justici, Úřad OSN pro drogy a kriminalitu, Rakousko
Agens Gnammon-Adiko	národní koordinátor, Projekt bezpečnosti ve městech, Pobřeží slonoviny
Dianne Herolt	zástupce tajemníka, Divize trestní justice, Úřad nejvyššího státního zástupce, Austrálie
Barbara Holman	řídící pracovník, Sociální prevence kriminality, Centrum pro prevenci kriminality, Rada pro vědecký a průmyslový výzkum, Jihoafrická republika
Dr Pramod KUMar	ředitel, Institut pro rozvoj a komunikaci, Indie
Edgar Mohar Kuri	tajemník pro bezpečnost občanů, vláda spolkového státu Queretaro, Mexiko
Claudia Laub	prezidentka, El Agora, Argentina
Erich Marks	výkonný ředitel, Rada pro prevenci kriminality Dolního Saska, Německo
Laura Petrella	koordinátor, program Safer Cities, UN-Habitat, Keňa

Margaret Shaw	ředitelka pro analýzy a výměnu informací, Mezinárodní centrum pro prevenci kriminality (ICPC), Kanada
Franz Vanderschueren	profesor, Universita Alberto Hurtado, Chile
Philips Willekens	ředitel, Odbor integrované bezpečnosti na místní úrovni, Federální ministerstvo pro vnitřní věci a veřejné služby, Belgie
Lilian Zanchi	člen parlamentu a Výkonný člen Francouzského fóra bezpečnosti ve městech, Francie

Seznam zkratek:

CPTED	Crime Prevention Through Environmental Design (prevence kriminality prostřednictvím tvorby prostředí)
CSIR	Council for Scientific and Industrial Research (Rada pro vědecký a průmyslový výzkum, Jihoafrická republika)
CSSG	Community Safety Steering Group (Řídící skupina pro bezpečnost ve městě)
EFUS	European Forum for Urban Safety (Evropské fórum bezpečnosti ve městech)
HEUNI	European Institute for Crime Prevention and Control (Evropský institut pro prevenci a kontrolu kriminality)
ICPC	International Centre for the Prevention of Crime (Mezinárodní institut pro prevenci kriminality, Kanada)
ICVS	International Crime Victims Survey (mezinárodní viktimizační výzkum)
UN	OSN
UNDP	United Nations Development Programme (Rozvojový program OSN)
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe (Hospodářská komise OSN pro Evropu)
UNICEF	United Nations Children' Fund
UNICRI	United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (Institut pro regionální výzkum kriminality a justice)
WHO	World Health Organisation (Světová zdravotnická organizace)

Úvod

Prevence je lepší než léčba. To platí pro nemoci, nehody, přírodní katastrofy. A platí to i pro zločin.

Opatření k předcházení kriminalitě a viktimizaci představuje nejefektivnější cestu k bezpečnějším komunitám. Musí se proto stát klíčovým prvkem - spolu s orgány činnými v trestním řízení a vězeňstvím – naší reakce na kriminalitu. Prevence kriminality je nejuspěšnější, když tvoří součást strategického a sociálně začleňujícího procesu, který je dostatečně podporován politickými představiteli odpovědnými za oblast bezpečnosti.

Jasný obraz kriminality a viktimizace tvoří základ pro cílená opatření k omezení kriminality a zvyšování individuální a kolektivní bezpečnosti. Bezpečnostní audit je nástrojem k získání nezbytných poznatků a zároveň k formování závazků širokého spektra partnerů, jejichž spolupráce je nezbytnou podmínkou dosažení úspěchu. Účelem této příručky je vysvětlit tento nástroj a podpořit jeho užívání. Byl napsána pro každého, kdo může hrát významnou roli při navrhování a financování programů prevence kriminality a při řízení, vytváření a realizaci preventivních opatření.

Ve světě se pro tento nástroj používají nejrůznější názvy, jako bezpečnostní diagnostika, profilování kriminality či skenování prostřední. Pro jednoduchost zde však používáme termín „bezpečnostní audit“. Bezpečnostní audit musí zkoumat nejen kriminalitu a viktimizaci, ale i jejich vazby na sociálně-ekonomické faktory a existující služby a také širší politické a institucionální rámce, ve kterých se kriminalita projevuje. Potenciální výhody bezpečnostního auditu jsou postupně uznávány a jeho využití se rozšiřuje¹. Audit je možné výhodně použít na různé oblasti, ale tato příručka je napsána primárně na podporu jeho využití na úrovni města.

Pochopitelně, rozdíly mezi zeměmi z hlediska problémů, zdrojů či dostupnosti expertů jsou značné. Ale základní potřeba dát dohromady lidi a informace, abychom vytvořili poznatkovou základnu pro vytváření místní strategie prevence kriminality, má universální platnost. Touto základní potřebou se v příručce zabýváme. Využíváme případové studie z celého světa, abychom ilustrovali, jak je možné bezpečnostní audit použít v místech, která se mohou podstatně lišit ve své demografické struktuře, stádiu vývoje či formě vlády.

Příručka nemůže nabízet detailní rady pro každou zemi, protože je psána pro celou mezinárodní odbornou veřejnost; určitý stupeň zevšeobecnění je nevyhnutelný. Podporujeme proto jednotlivé státy, aby si vytvořily vlastní příručku, aby transformovali myšlenky zde předložené do místního kontextu a aby identifikovaly místní specifické zdroje, které mohou podporovat realizaci auditu. V době publikování této příručky zástupci některých zemí, např. Kanady, potvrdili svůj záměr takovouto „národní mutaci“ připravit.

Příručka je rozdělena do třech částí. Část A je určena primárně představitelům ústředních orgánů zodpovědným za tvorbu politiky a legislativy a také politickým představitelům zodpovědným za prevenci kriminality na úrovni města. Zdůrazňuje vazbu mezi bezpečnostním auditem a širšími sociálními, ekonomickými a environmentálními

¹ V Anglii a Walesu jsou pravidelné analýzy kriminality a nepořádků („disorder“) v každé obci vyžadovány zákonem a musejí se využívat pro tvorbu pro místních strategií redukce kriminality. V Mexiku musí mít stát, provincie i obce zpracovaný Plán veřejné bezpečnosti, který je na diagnóze postaven. Příklady používání auditů lze najít v Africe, Latinské Americe, Austrálii, Asii a Severní Americe. V některých zemích Evropy je diagnóza místní situace silně podporována či dokonce vyžadována jako podmínka financování ze strany státu.

otázkami, jako je udržitelný rozvoj, sociální začleňování a dobrá správa města. Ukazuje význam bezpečnostního auditu pro dobře naplánovaná a dobře realizovaná opatření k redukcí kriminality a s ní spojených rizikových faktorů. Příručka identifikuje osoby, který by do auditu měly být zapojeny, dovednosti potřebné pro jeho realizaci, principy dobré praxe a čtyři hlavní fáze realizace bezpečnostního auditu.

Části B a C jsou zvláště důležité pro osoby řídící či kontrolující proces auditu. Část B se věnuje specifickým a důležitým otázkám, jejichž analýza je zvláště obtížná. Mezi takovéto otázky patří specifické skupiny obyvatelstva, jako jsou ohrožené děti a mládež, bezpečnost žen, obchod s lidmi, nelegální drogy či kriminalita vůči podnikatelským subjektům.

Část C bude zvláště užitečná pro praktiky, kteří budou audit realizovat, protože se zabývá celou škálou technických otázek. Zdůrazňuje význam kombinování kvalitativních a kvantitativních dat pro dobré pochopení problémů a jejich příčinných faktorů. Je zde návod k využití řady nástrojů a technik sběru informací. Diskutovány jsou výhody a slabiny různých sekundárních dat a část je věnována provádění vlastních výzkumů.

Jak rostou zkušenosti s používáním bezpečnostních auditů, rozvíjí se i naše poznání jeho co nejefektivnějšího využití. Příručka proto není jednou pro vždy dokončeným dílem, ale naopak by se měla považovat za dokument v neustálém vývoji. Návrhy na zlepšení, zpětná vazba ohledně užitečnosti či informace o relevantních manuálech v různých zemích budou proto vítány a využity pro další aktualizace.

Část A: Realizace bezpečnostního auditu

1. Bezpečnostní audit v širším kontextu

1.1. Trvalý rozvoj a sociální začleňování

Mít možnost žít bez nebezpečí násilí, zločinu, obtěžování a strachu je základní lidské právo obsažené ve Všeobecné deklaraci lidských práv a tvoří předpoklad normálnímu lidskému rozvoji. Toto bezpečí je velmi důležité nejenom pro posilování kvality života jednotlivých občanů, je také důležité pro udržitelný rozvoj měst a států. Bezpečnost pomáhá vytvářet prostředí, ve kterém je možný ekonomický růst, kde je možné poskytovat efektivní služby a kde tato zlepšení přispívají k omezování chudoby a sociální exkluze. To se týká stejnou měrou rozvinutých zemích, rozvojových zemí či zemí s přechodovou ekonomikou. Je to také důležité k dosažení Rozvojových cílů milénia.²

Bezpečnost je předpokladem rozvoje

„Chudí lidé se chtějí cítit bezpečně stejně tak jako potřebují potravu k jídlu, čistou vodu k pití a práci, která jim zajistí příjem. Bez bezpečnosti nemůže být rozvoje. Zemědělci nemohou farmařit, jestliže se obávají, že jejich země, dobytek či rodina bude napadena. Dívky nemohou být vzdělávané, jestliže se obávají cesty do školy. A podnikatelé nebudou investovat tam, kde se bojuje či kde vláda práva není zajištěna.“

Britská Bílá kniha k eliminaci světové chudoby, 2006

Přitom existuje pouze několik států na světě, kde podstatná část populace není zasažena viktimizací či strachem z násilí či kde nedostatek bezpečnosti a korupce neomezuje investice a růst. Sociální a ekonomické náklady těchto problémů jsou nesmírné a jejich dopad je většinou největší na chudé, zranitelné, ženy a děti. Kromě toho, že tyto problémy způsobují přímé škody na veřejném zdraví, omezují též přístup ke službám, jako je vzdělání a sociální péče, maří úsilí o vymanění se z chudoby a vedou lidi k tomu, aby vzali zákon do svých rukou. V některých rozvinutých zemích je cena zločinu odhadována na 5% HDP, zatímco v rozvojových zemích může tento poměr dosáhnout až 14%.³

Jasná vazba mezi zločinem a rozvojem znamená, že omezovat kriminalitu a vytvářet bezpečnější prostředí přinese vícenásobný efekt, zejména pro chudé. Z toho plyne, že se jedná o vhodnou prioritu pro vlády na všech úrovních, včetně těch, kteří odpovídají za trestní justici a municipální otázky, stejně jako za široký vějíř sociálních a ekonomických služeb. „Bezpečnost jedinců a jejich prostředí“ představuje jeden z principů, na kterých je založena kampaň organizace UN-Habitat k řízení měst. Je považována za základ pro vytváření „začleňujícího města“, kde „každý, bez ohledu na bohatství, pohlaví, věk, rasu či náboženství, může produktivně a pozitivně participovat na příležitostech, které města nabízejí.“⁴ Bezpečnostní audity přispívají k této širší agendě.

² Více informací o Rozvojových cílech Milénia OSN viz <http://www.un.org/millenniumgoals>

³ Sansfacon, D., Welsh, B.: „Crime Prevention Digest II: comparative analysis fo successful community safety“, Montreal: ICPC, 1999

⁴ UN-Habitat: The global campaign on urban governance. Nairobi: UN-Habitat

1.2. Vytváření bezpečnějších, silnějších a zdravějších komunit

Z historického hlediska byla ve většině zemí reakce na kriminalitu založena na práci policie, bezpečnostních agentur a systému trestní justice. Tyto instituce budou představovat klíčovou součást každé strategie boje proti zločinu, ale, jakkoli jsou důležité, jsou také nákladné, neorientují se na motivaci k páchaní kriminality a mohou být diskriminující vůči chudým a zranitelným. Z těchto důvodů je možné mnohé získat z realizací strategií, které dávají prioritu prevenci. Prevence zahrnuje snižování rizika kriminality a jejích škodlivých dopadů, včetně strachu z ní, prostřednictvím opatření směřujících k hlubším podmínkám (či „rizikových faktorů“) zločinu.⁵

Rámec prevence kriminality

a) Přístup, který posiluje blahobyt lidí a vede je ke společensky prospěšnému chování prostřednictvím sociálních, ekonomických, zdravotních a vzdělávacích opatření zacílených obzvláště na děti a mládež, a zaměřuje se na rizika a obranné faktory spojené s kriminalitou a viktimizací (prevence prostřednictvím sociálního rozvoje či sociální prevence kriminality);

b) Přístup, který se snaží změnit podmínky v lokalitách, které mají vliv na páchaní trestných činů, viktimizaci a pocit nebezpečí způsobený kriminalitou tím, že se opírá o iniciativu, odbornost a vklad místních občanů (lokální prevence kriminality);

c) Přístup, který zamezuje výskytu trestných činů tím, že omezuje příležitosti, zvyšuje riziko dopadení a minimalizuje zisky, a to například úpravami prostředí (environmental design) a tím, že poskytuje pomoc a informace potencionálním a skutečným obětem (situační prevence kriminality);

d) Přístup, který zamezuje recidivě tím, že pomáhá pachatele reintegrovat do společnosti (reintegrační programy)

Směrnice OSN pro prevenci kriminality (2002)

Potřeba komplexního přístupu

„Na realizaci opatření na potlačování násilí se musí podílet různé společenské sektory a subjekty a programy musí být šité na míru různým kulturním podmínkám a skupinám populace“.

WHO Světová zpráva o násilí a zdraví (2002)⁶

Naše znalost jak předcházet zločinu a viktimizaci během posledních let výrazně pokročila. Klíčové je uchopení problému ze strany místní samosprávy a úspěch závisí na koordinovaném zapojení dalších různorodých subjektů veřejného a soukromého sektoru, občanské společnosti a místních komunit.⁷ Poskytovatelé služeb, jako jsou zdravotnictví, školství, bydlení, doprava či plánování a justice, stejně jako místní skupiny, náboženské skupiny a organizace, nevládní

⁵ Srovnej Přílohu A s typologií rizikových faktorů

⁶ Krug E.G., Dahlberg L.L., Mercy J.A., Zwi A.B. a Lorenzo L., (eds). „World Report on violence and health“. Geneva: WHA, 2002.

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_en.pdf

⁷ Subjekt prevence je definován jako jakýkoli jednotlivec, komunita, skupina či organizace

organizace, podnikatelské subjekty, ti všichni mohou zásadním způsobem přispět k tomuto úsilí. V celkovém rámci celého procesu je důležitá účast žen, mládeže a menšin, stejně jako politická podpora celého procesu.

Úspěšná prevence kriminality, násilí a strachu může přinášet vícenásobné efekty vytvářením silnějších, zdravějších a akceschopnějších komunit. Prevence kriminality může pomoci různým úřadům při dosahování jejich cílů. Veřejné zdraví může profitovat z nižší mortality, zlepšení celkového zdravotního stavu obyvatelstva a snížených nákladů. Školy mohou profitovat z lepší docházky a lepších školních výsledků žáků. Sociální služby mohou zjistit, že méně dětí je potřeba umístit do institucionální péče. Existují proto silné důvody, aby se tyto úřady a instituce zapojily do prevence kriminality.

1.3. Směrnice OSN pro prevenci kriminality

Směrnice OSN pro prevenci kriminality z roku 2002⁸ dala další impuls a směr preventivnímu úsilí.⁹ Jasně stanovila, že prevence má být založena na osmi základních principech:

- *Vůdčí úloha státní správy.* Všechny úrovně státní správy by měly hrát vůdčí úlohu při rozvoji účinných a humánních strategií prevence kriminality.
- *Socioekonomický rozvoj a integrace.* Ohledy na prevenci kriminality je třeba začlenit do všech relevantních sociálních a ekonomických plánů a programů zaměřujících se na zaměstnanost, vzdělávání, zdravotnictví, bydlení a urbanistické plánování, chudobu, sociální marginalizaci a vyloučení.
- *Spolupráce a partnerství.* Spolupráce a partnerství jsou nedílnou součástí účinné prevence kriminality.
- *Udržitelnost/ zodpovědnost.* Udržitelnost/ zodpovědnost prevence kriminality vyžaduje pro svou udržitelnost adekvátní zdroje včetně financování struktur a činností. Je třeba jasně určit zodpovědnost za financování, realizaci a hodnocení a za dosažení plánovaných výsledků.
- *Znalostní základna (knowledge base).* Preventivní strategie, plány, programy a zákroky by se měly opírat o širokou, multidisciplinární základnu poznatků o problematice kriminality.
- *Lidská práva/autorita zákonů (rule of law)/kultura zákonnosti.* U všech aspektů prevence kriminality je třeba respektovat autoritu zákonů a mezinárodně uznávaná lidská práva.
- *Propojenost.* Pokud je to relevantní, celostátní preventivní diagnózy a strategie by si měly všimnout souvislostí mezi místními problémy s kriminalitou a mezinárodním organizovaným zločinem.
- *Diferenciace.* Preventivní strategie by měly brát patřičný ohled na rozdílnost potřeb mužů a žen, na různé kulturní identity, menšiny a zranitelné skupiny společnosti.

⁸ Český překlad a komentář viz publikace IKSP „Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst“, Praha 2003

⁹ UN Economic and Social Council. Action to promote effective crime prevention: Guidelines for the prevention of crime. UN ECOSOC, 24 June 2002. Přetištěno v Příloze B a k dispozici on-line na <http://www.un.org/docs/ecosoc/documents/2002/resolutions/eres2002-13.pdf>

Směrnice OSN uznává význam racionálního přístupu, založeného na znalostech a poznatcích, když říká, že: „*Preventivní strategie, plány, programy a zákroky by se měly opírat o širokou multidisciplinární základnu poznatků o problematice kriminality, jejich rozmanitých příčinách a slibných a ověřených postupech*“. Zdůrazňuje význam vhodných administrativních struktur, budování profesionálních dovedností a vytváření strategických reakcí prostřednictvím důsledného plánování. Součástí plánovacího procesu má být, jak Směrnice zdůrazňuje, „*systematická analýza problémů kriminality, jejich příčin, rizikových faktorů a důsledků, obzvláště na místní úrovni*“.

Účelem bezpečnostního auditu je poskytnout takovouto analýzu. Jeho význam jako nástroje tvorby preventivní strategie je všeobecně uznáván i dalšími mezinárodními institucemi, včetně Světové banky, Evropské unie, Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu, UN-Habitat, Světové zdravotnické organizace, Mezinárodního centra pro prevenci kriminality a Evropského fóra pro městskou bezpečnost.

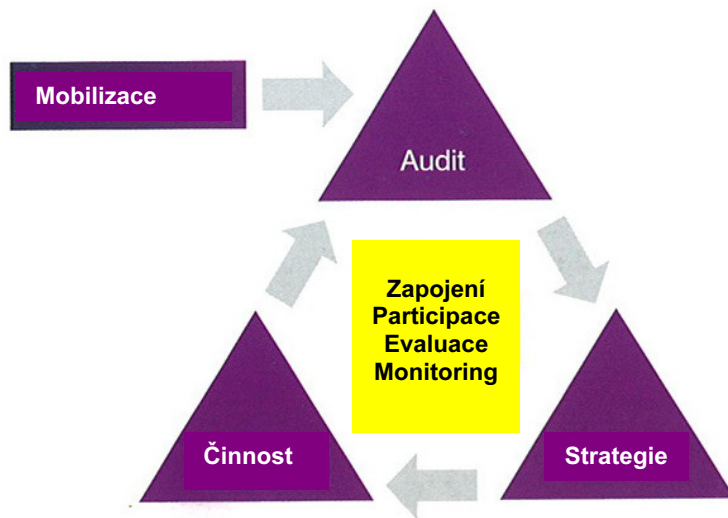
1.4. Audit jako součást preventivního procesu

Stejně jako v jiných oblastech veřejné politiky je strategický přístup nejlepší cestou k opatřením, která jsou efektivní, udržitelná a účelně využívající omezené zdroje.¹⁰ Je třeba začít se zaangažováním klíčových partnerů (viz kapitola 1.5), jejichž podpora je podstatná, má-li se dosáhnout konkrétních výsledků. Bezpečnostní audity hrají také významnou roli při vzdělávání a osvětě partnerů, vytváření sdílené představy o problémech města a současných řešeních a posilování jejich rozhodnutí usilovat o naplnění společných cílů. Na základě poznatků získaných auditem může být vypracována strategie, stanoveny vize s jasnými cíli a specifikací, jak mají být priority naplňovány. Pak je možné přistoupit k realizaci zvolených opatření, která by měla přinést žádoucí změny.

Během celého procesu by mělo docházet k monitoringu a vyhodnocování, aby budoucí opatření zohledňovala minulé zkušenosti. Tento proces by také měl zapojit co nejvíce aktérů, nejenom proto, aby relevantní zájmy byly odpovědně posouzeny, ale aby město profitovalo z aktivní práce partnerských organizací i obyvatel (viz kapitola 5). Je třeba si uvědomit, že se jedná o průběžný proces. Audit a na něm založená strategie potřebují být periodicky aktualizovány a dokonce opakovány, podle toho, jak se mění problémy a priority v jednotlivých komunitách (Graf č. 1).

¹⁰ Strategický přístup zahrnuje tvorbu dlouhodobého plánu, který je založen na situační analýze, ovlivněn hodnotami a vizemi a směřován k dosahování odsouhlasených cílů.

Graf č. 1
Proces prevence kriminality

1.5. Tvorba strategie: kdo by měl být zapojen

Protože je audit nedílnou součástí procesu tvorby celoměstské preventivní strategie, musí být v každém případě v rukou skupiny, která řídí celý tento proces. Základním požadavkem na takovou skupinu, zde ji nazýváme „Řídící skupina pro bezpečnost ve městě“ („Community Safety Steering Group“ – CSSG), je, aby sdružovala osoby, které mají mandát zabývat se prevencí kriminality, pravomoc odsouhlasit preventivní strategii a kompetence (schopnosti) prosadit její plánování a realizaci.¹¹ Klíčovými osobami budou obvykle řídicí pracovníci veřejného sektoru, typicky starosta, tajemník městského úřadu a policejní ředitel.

V CSSG by měly být zastoupeny klíčové veřejné služby, jako je zdravotnictví, školství, sociální péče, péče o děti a mládež, územní rozvoj a také zástupci soudnictví ve věcech mládeže a vězeňství. V zemích, kde je veřejná správa silně centralizována, je důležité, aby členy výboru byli i zástupci regionální veřejné správy a ústřední státní správy. Pozornost je také třeba věnovat genderovému vyvážení a zastoupení menšin, aby CSSG reflektovala populaci, kterou zastupuje (Graf č. 2).

¹¹ V různých zemích se pro tuto skupinu používá termín „partnerství“, „rada“ či „koalice“.

Graf č. 2

Řídící skupina pro bezpečnost ve městě

Existuje řada dalších možných partnerů, kteří se budou o strategii zajímat a kteří mohou hodnotně přispět k její tvorbě a realizaci: zástupci domorodého obyvatelstva, menšin a migrantů, ženských organizací, mládežnické skupiny, náboženské organizace, podnikatelský sektor či university. V každém městě je nespočetně organizací občanské společnosti, které budou chtít být zapojeny. Není možné zapomínat ani na význam soukromého sektoru jako činitele při sociálním rozvoji a povznesení města, jako je tomu např. v Severní Americe. Z praktických důvodů je však dobré omezit CSSG na 10 – 15 zástupců klíčových partnerů, jinak se stane neakceschopná.

Členové CSSG proto musí být pečlivě vybraní, přičemž je třeba vzít v úvahu místní okolnosti a sociálně demografickou strukturu města. Nesmí se zapomínat, že ženy obvykle tvoří polovinu obyvatelstva a mládež v některých zemích více než polovinu. Významnými kandidáty na členství ve výboru jsou představitelé silných a uznávaných komunit, které mají celoměstskou působnost, jsou dobře přijímané, dokážou ovlivňovat své členy či mohou hrát aktivní roli při auditních výzkumech nebo poskytnout specializovanou znalost či expertizu. Analýza partnerů může pomoci při identifikaci těch, kteří by měli být zapojeni, a také jak toho dosáhnout.¹²

Když se stanoví členství v CSSG, vyvstává důležitý úkol zapojit do procesu mnoho dalších vhodných partnerů. To je možné dosáhnout ustavením širšího „Kulatého stolu bezpečnosti města“, který bude představovat fórum pro širší participaci.¹³ Pro udržení

¹² Existuje několik způsobů jak provádět analýzu možných partnerů a obsáhlý manuál je k dispozici on-line. Např. UN-Habitat: „Tools to support participatory urban decision making“, Urban Government Toolkit Series. Nairobi: UN-Habitat, 2001. <http://www.unhabitat.org/pmss/getPage.asp?page=bookViewbook=1122>

¹³ V některých zemích se místo termínu „kulatý stůl“ používá termín „fórum“ nebo „referenční skupina“.

žádoucího participativního charakteru preventivního procesu je udržení dobré komunikace a nalezení cest k plnému zapojení kulatého stolu.

Dále by měla být vytvořena malá Řídící skupina auditu, která by dohlížela na realizaci auditu a byla odpovědná za jeho uspokojivé dokončení. Může zahrnovat jak členy CSSG, tak členy Kulatého stolu s relevantními znalostmi a zkušenostmi a s autoritou, která zajistí, že audit bude všeobecně podporován.

Řídící skupina auditu

Řídící skupina auditu dohlíží na realizaci bezpečnostního auditu a je zodpovědná za jeho úspěšné dokončení. Ideálně je tvořena méně než 10 členy, kteří jsou vybráni jak z CSSG, tak ze členů Kulatého stolu, a musí zahrnovat osobnosti s vysokou autoritou, které zaručí, že audit bude podporován relevantními organizacemi. Je výhodné zapojit představitele občanských organizací, které mají celoměstskou působnost, dobrou místní znalost a síť spolupracovníků, ale také experty se zkušeností s výzkumnými technikami a prevencí kriminality.

Adresář informací k prevenci kriminality, Jihoafrická republika

Centrum prevence kriminality Jihoafrického výboru pro vědecký a průmyslový výzkum (CSIR) vytvořilo v tiskové podobě i na CD-ROMu adresář informací, který shrnuje organizace a kontaktní údaje o lidech, kteří působí v oblasti prevence kriminality na ústřední a regionální úrovni. Jsou zde uvedené výzkumné organizace, organizace na ochranu dětí, mladých lidí a obětí domácího násilí, vládní úřady a lidskoprávní organizace. Manuál prevence kriminality, jehož je adresář součástí, uvádí následující seznam „osob, které nám mohou pomoci dosáhnout naší vize bezpečné společnosti“:

- Policisté
- Vězeňská služba včetně probační služby
- Místní úřady včetně územního plánování a regionálního rozvoje, pracovníků úseku dopravy, záchranných složek, péče o městskou zeleň a osoby zodpovědné za pouliční osvětlení
- Pracovníci justice
- Pracovníci školství
- Osoby v turistickém ruchu
- Pracovníci rozvojových agentur
- Nevládní a komunitní organizace
- Odbory sociálních věcí a zdravotní péče
- Obecní policie, sousedské hlídky

2. Bezpečnostní audit: Přehled

2.1. Co je bezpečnostní audit?

Bezpečnostní audit je systematická analýza realizovaná s cílem porozumět problémům města spojeným s kriminalitou a viktimizací, identifikovat zdroje pro preventivní aktivity, umožnit definování priorit a pomoci zformulovat strategii, která řešení prioritních úkolů zabezpečí.

Celoměstský audit většinou zahrnuje:

- Stanovení rámce s přehledem demografických, ekonomických a dalších charakteristik města
- Analýzu kriminality a násilí a dalších podobných problémů, jako jsou výtržnosti, vandalismus, včetně počtu, trendu, rozložení a dopadu incidentů
- Profily obětí a pachatelů včetně jejich pohlaví, věku; etnicko-kulturní a sociálně ekonomické charakteristiky těchto skupin
- Zhodnocení efektivity projektů a služeb, jako je zdravotní péče, bydlení, sociální zabezpečení a školství, z hlediska jejich vztahu k prevenci
- Zhodnocení politického a institucionálního prostředí, aby bylo možné identifikovat příležitosti pro realizaci preventivních opatření
- Identifikaci příležitostí, předností a potenciálu dané oblasti, včetně sociálního kapitálu, občanské společnosti a existujících projektů, na kterých budoucí strategie může stavět¹⁴.

Cílem bezpečnostního auditu by vždy mělo být dosáhnout popisu všech těchto oblastí. Ale protože audit musí být přizpůsoben místním podmínkám, důraz na jednotlivé oblasti, detailnost zkoumání či použité metody se mohou lišit. Audity musí zohledňovat geografický, institucionální, kulturní a rozvojový rámec, ve kterém jsou realizovány, dále dostupnost zdrojů, odbornost a konečně adekvátnost relevantních dat z oficiálních a dalších zdrojů.¹⁵

¹⁴ Světová zdravotnická organizace WHO definuje sociální kapitál jako „*stupeň sociální koheze, který existuje v komunitách. Odkazuje na procesy mezi lidmi, kteří budují síť, normy a sociální důvěru a zprostředkovávají koordinaci a spolupráci ke vzájemnému prospěchu. Je vytvářen z milionů každodenních interakcí mezi lidmi a je uložen v takových strukturách, jako jsou občanské a náboženské skupiny, rodina, neformální síť a v normách dobrovolnictví, altruismu a důvěry. Čím silnější jsou tyto síť a vazby, tím pravděpodobnější je, že členové komunity budou spolupracovat ke vzájemnému prospěchu*“. Hlavními prvky sociálního kapitálu jsou občanství, sousedství, důvěra a sdílené hodnoty, zapojení komunit, dobrovolnictví, sociální síť a občanská participace. WHO. Health promotion glossary. Geneva: WHO, 1998. http://www.who.int/hpr/NPH/docs/hp_glossary_en.pdf

¹⁵ Pro komparativní studii přístupů ve Francii, Novém Zélandu, Austrálii a Velké Británii srovnej: Alvarez, J.: „*Les diagnostic locaux de sécurité. Une étude comparée, pour mieux comprendre et mieux agir.*“ Québec: Institut national de santé publique du Québec/Centre international pour la prévention de la criminalité, 2006. http://www.crpspc.qc.ca/432-DiagnosticsLocauxSecurite_imprimée.pdf

Bezpečnostní audit: Rychlá výhra

Provádět bezpečnostní audit neznamena, že není možné přijímat preventivní opatření dokud nebudou známy výsledky auditu. Naopak je výhodné rychle reagovat na problémy, kde existuje jasné a relativně přímočaré řešení. Pomůže to zajistit „rychlou výhru“, která posiluje důvěru a dává pocit úspěchu.

2.2. Deset principů podepírajících dobrou praxi

Když se začíná s bezpečnostním auditem, je dobré podepřít auditní proces principy schválenými CSSG. Tyto principy by měly zaručit, aby byl auditní proces spravedlivý, inklusivní a výchovný a aby přispíval vyšším strategickým prioritám a politikám. Bez explicitního vyjádření těchto principů existuje nebezpečí, že marginalizované a vyloučené segmenty společnosti nebudou dostatečně v auditu zastoupeny. Principy se mohou lišit podle místních okolností, ale tyto dále uvedené by měly mít universální platnost:

- Účelem auditu je porozumět kriminalitě, souvisejícím problémům a jejich příčinám s cílem poskytnou podklady pro tvorbu preventivní strategie
- Audit by měl být založen na uznání, že kriminalita vychází ze složité interakce sociálních, ekonomických a legislativních okolností
- Audit by měl přispívat k dobrému řízení města a udržitelnému rozvoji
- Audit by měl být prováděn s úctou k právnímu řádu a lidským právům a měl by prosazovat kulturu zákonnosti
- Participativní přístup, který zapojuje občanskou společnost a zohledňuje zájmy komunity, je kriticky důležitý během celého auditního procesu
- Zvláštní úsilí je třeba věnovat zohlednění názorů a zkušeností chudých a nejvíce viktimizovaných osob, zároveň je třeba si uvědomit, že oficiální data neodrážejí dostatečně zkušenosti právě těchto skupin obyvatelstva
- Audit by měl být prováděn i z pohledu žen, menšin a mládeže
- Audit by měl identifikovat relevantní výhody zkoumané oblasti, včetně sociálního kapitálu a úspěšných projektů, které mohou tvořit základ pro vytváření efektivních preventivních opatření
- Audit by neměl být používán na podporu či ospravedlnění občanských domobran či represivních aktivit, ale výhradně jako součást preventivního úsilí.

Bezpečnostní audit v Centrálním Karoo (Jihoafrická republika)

Strategie prevence kriminality v Centrálním Karoo v provincii Western Cap vycházela z analýzy kvalitativních i kvantitativních dat z různých zdrojů:

- *Studium literatury, výzkumných zpráv a studií, policejních statistik a strategických plánů místních úřadů*
- *Audit současných i budoucích opatření zaměřených na příčiny kriminality a viktimizace*
- *Mobilizující setkání s občany, na kterých představitelé různých lokalit v Centrálním Karoo poskytly vhled do místní situace a do názorů a postojů vůči kriminalitě a rozvoji těchto oblastí*
- *Mobilizující setkání s podnikateli zaměřenými na získání podpory a podílu na realizaci místní strategie prevence kriminality*
- *Individuální a skupinové rozhovory s místními klíčovými subjekty.*

Analýza poskytla základy pro cílenou strategii prevence kriminality, která nevycházela jenom z viditelných symptomů kriminálních aktivit, ale byla založena na poznání jejich hlubších příčin.

2.3 Výhody provádění auditu

Bezpečnostní audit je náročný na čas a zdroje partnerů, ale tyto investice mohou přinést mnohonásobné výhody. Konkrétně může bezpečnostní audit:

- Zajistit, aby informace, energie a zdroje různých organizací a komunit byly sdruženy k vytvoření komplexního pohledu na danou problematiku
- Pomoci organizacím s rozdílným úhlem pohledu dosáhnout dohody ohledně problémů, které mají největší prioritu
- Odhalit komplexní vztahy mezi sociálními, ekonomickými a dalšími faktory a mobilizovat jednotlivé instituce, aby se podílely na preventivním úsilí
- Poskytnout základ pro efektivní řešení problémů, umožňující správnou rovnováhu mezi alternativními přístupy a aktivitami
- Podporovat koaliční práci a zapojení komunit, a tak přispívat ke správnému vedení města
- Posilovat kapacity místních institucí a organizací pomocí rozvoje jejich dovedností a znalostí
- Odhalit specifický charakter kriminality v určité oblasti a umožnit cílená opatření uzpůsobená místním potřebám
- Ukázat, která opatření a veřejné služby v minulosti dobře fungovaly a poskytnout startovací čáru, vůči které je možné měřit změny a úspěchy.

Nejdůležitější ale je, že bezpečnostní audity poskytují základ pro strategie, které jsou efektivní při předcházení kriminalitě a zlepšování kvality života občanů.

Občanské vedení v Bogotě (Kolumbie)

Vůdčí schopnosti, které prokázal starosta v kolumbijské Novotě, byly zásadní pro dosažení dramatického zlepšení bezpečnosti obyvatel v letech 1994 až 2003. Vraždy poklesly o 70%, další kriminalita o 35% a úmrtí při dopravních nehodách o 65%. Bogota se změnila z města s nejvyšší mírou vražd v celé Americe na město, jehož míra vražd je méně než poloviční ve srovnání s Washingtonem D.C a čtvrtinová s dalším kolumbijským městem – Medelinem. Pro tento úspěch byly významné následující faktory:

- Zavedení spolehlivého sběru a analýzy kriminálních dat umožňující informovaná rozhodnutí o potřebných opatřeních, průběžný monitoring situace a hodnocení efektivnosti přijímaných opatření
- Realizace plánu bezpečnosti a nenásilného soužití s cílem posílení občanského uvědomění, řešení konfliktů mezi jednotlivci a komunitami nenásilnými prostředky, pomoc nejrizikovějším skupinám ve společnosti a snížení rizika kriminality, např. kontrolou konzumování alkoholu na omezení držení zbraní
- Školení představitelů komunit v otázkách soužití a občanské bezpečnosti, jako součást širší strategie zaměřené na zvýšení zapojení občanů do veřejného života.

Bezpečnostní audit v Yaounde (Kamerun)

Bezpečnostní audit uskutečněný v roce 2001 zpracoval oficiální statistiky, výsledky dotazníkového průzkumu, studie na specifická témata (např. na téma dětí ulice a násilí na ženách), konzultace s občanskou společností a informace z řady dalších zdrojů. Dal dohromady různé instituce a organizace, které spolu předtím nekomunikovaly, jasně identifikoval priority a byl nápomocný k přípravě řady pilotních projektů. Vedl také k ustavení obecní policie, k dalším analýzám a plánování v oblasti soudnictví ve věcech mládeže a k pokračujícímu rozvoji infrastruktury (včetně osvětlení), zacílené na oblasti zatížené vysokou kriminalitou.

UN-Habitat Diagnostic de la Délinquance Urbaine a Yaoundé (2002)¹⁶

Bezpečnostní audit v Port Moresby (Papua Nová Guinea)

Iniciativa za bezpečnější Port Moresby vznikla v roce 2002 za podpory Rozvojového programu OSN a UN-Habitat. Tato celoměstská iniciativa byla postavena na partnerství s veřejnými, soukromými a „populárními“ institucemi. Městské úřady a Ministerstvo rozvoje ústřední vlády spolu úzce spolupracovaly. Prvním úkolem bylo realizovat „analýzu místní bezpečnostní situace“, která zhodnotila hlubší příčiny kriminality i charakteristiky obětí i pachatelů. Výsledky byly použity k identifikaci priorit a odsouhlasení strategického plánu. Druhá fáze se zaměřila na posílení koalic a partnerství, aby bylo možné realizovat přijatý akční plán.

UN-Habitat Diagnosis of Insecurity Report (2005)¹⁷

¹⁶ UN-Habitat. „*Diagnostic de la délinquance urbaine a Yaoundé*“. Nairobi: UN-Habitat, 2002

¹⁷ UN-Habitat. „*Diagnosis of insecurity report. Port Moresby, Papua New Guinea. Towards an urban crime prevention strategy*“. Safer Cities Series 4. Nairobi: UN-Habitat, 2005

3. Příprava na audit

3.1. Jaké informace mají být sebrány

Bezpečnostní audit musí shromáždit informace o různých subjektech. Měl by zahrnovat kontextuální data o městě a jeho obyvatelstvu, informace o kriminalitě a dalších sociálně patologických jevech, dopady a náklady zločinu, faktory vztahující se k páčání trestné činnosti a k viktimizaci, služby a iniciativy které mohou omezit rozsah kriminálního problému a názory místních občanů. Na úvod by měl být sestaven seznam otázek a problémů, které mají být během auditu prozkoumány. Potom je možné zjistiti, které informace jsou běžně dostupné a které musí být získány. (Tabulka 1).

Kvantitativní versus kvalitativní informace

„Ne vše, co se dá spočítat, hraje roli a ne vše co hraje roli se dá spočítat“

Albert Einstein, 1879 – 1955

Audit shromáždí v ideální podobě jak kvantitativní, tak kvalitativní informace. Každá z nich může osvětlit zkoumaný předmět a jedna bez druhé bude pravděpodobně nekompletní. Kvantitativní data, např. z viktimologických šetření, mohou jasně ukázat rozsah určitého problému a mohou odpovědět na otázky „co se děje“ a „v jakém rozsahu“. Naproti tomu kvalitativní data, získaná např. z řízených rozhovorů, pravděpodobně vytvoří bohatší „třídídimenzionální“ obrázek, který odpoví na důležité otázky „jak“ a „proč“. Sklon upřednostňovat to, co se dá jednoduše měřit před komplexnějším materiálem, který může být pochopen pouze skrze zaujetí a diskusi, může vést k zavádějícím závěrům.

Je třeba si uvědomit, že jediný zdroj informací pravděpodobně nedá odpovědi na všechny kladené otázky, a že užitečnost policejních a justiční dat je z části omezená (viz část 15). Tím, že vyjdeme z několika nezávislých informačních zdrojů, docílíme „triangulace“, což znamená zajištění, že vytvořený obrázek je natolik přesný a komplexní, jak je to jen možné. V Austrálii například jsou data získaná z celostátních šetření doplňována informacemi získanými od specifických rizikových skupin, aby se zjistil rozsah zneužívání návykových látek v jednotlivých komunitách.¹⁸

¹⁸ Makkai T., „*Linking drugs and criminal activity: developing an integrated monitoring system*“, Trends and issues in Criminal Justice 109, Canberra, Australian Institute of Criminology, 1999.
<http://www.aic.gov.au/publications/tandi/ti109.pdf>

Zapojení komunit

Aby se maximalizovalo zapojení různých složek společnosti do přípravy auditu, je nutné, aby se vyrovnaly metody používané na různé individuální skupiny či komunity. Zvážení věku, pohlaví, etnického původu, kulturních norem a dalších charakteristik pomůže určit, které metody budou fungovat nejlépe. Zapojení různých subjektů může být zvýšeno vhodným použitím:

- **Vytvářených vizí a budováním konsensu**
- **Vhodného jazyka a terminologie**
- **Forem komunikace (např. ústní, písemná, obrázková, dramatická forma)**
- **Sestavování skupin (např. ženy, mládež)**
- **Vhodných technik a nástrojů**
- **Umístěním, načasováním a aranžmá**
- **Využitím moderátorů a výzkumníků.**

A také zvažováním otázek, které jsou relevantní pro jednotlivé účastníky procesu. Auditní tým by měl zahrnovat či spolupracovat s lidmi, kteří mají nezbytné dovednosti, znalosti a důvěru, aby se jim podařilo efektivně zapojit rozličné komunity.

Tabulka č. 1

Informace, které by měl obsahovat bezpečnostní audit

Prostředí	Velikost města, rozloha, ekonomická struktura, politická situace
Demografie	Celkový počet obyvatelstva, rozložení podle pohlaví, věková struktura, etnická a kulturní rozmanitost, zaměstnanost a nezaměstnanost
Kriminalita a přestupky	Typy trestných činů, pachatelé, oběti, objekty napadení, časové a místní rozložení trestných činů a přestupků
Dopady a ekonomické důsledky zločinu	Na jedince a komunity (např. zranění v důsledku násilných trestných činů, potřeba záchranných služeb, hodnota zcizeného majetku, náklady bezpečnostních služeb, náklady na justici
Vnímání	Rizika, zranitelnosti, policie, justice, dalších sociálních i jiných služeb
Rizikové faktory	Jako jsou relativní chudoba, násilí, počty dětí vyrůstajících v ústavní péči, počty předčasného ukončení školní docházky, psychická onemocnění
Veřejné služby	Poskytovatelé, rozsah, kvalita, dostupnost, využití
Iniciativy	Existující projekty a programy, efektivní praktiky
Subjekty, které se mohou na vytváření preventivních opatření podílet	Zájmy, kapacity, zdroje

3.2. Jaké znalosti a dovednosti jsou potřeba

Bezpečnostní audit zahrnující celé město bude těžit z pečlivého plánování, dobrého řízení a důsledné realizace. Informace o širokém okruhu subjektů a témat budou muset být shromážděny s využitím mnoha zdrojů a s použitím různých metod. Informace budou muset být zpracovány a zhodnoceny, aby mohly být odvozeny priority a navržnuta konkrétní řešení. Během procesu tvorby bezpečnostního auditu je potřeba zajistit dobrou komunikaci s participujícími subjekty, a vytvořit tak příležitosti pro efektivní účast různých subjektů. Rozsah zkoumaných otázek, úkolů a používaných technik bude vyžadovat následující znalosti a dovednosti:

Znalosti

- *Místní kontext* – geografické, ekonomické, kulturní, politické a demografické prostředí.
- *Klíčové instituce* – priority, politiky, kultura a organizační uspořádání a fungování relevantních místních poskytovatelů služeb, zejména z veřejného a neziskového sektoru.
- *Policie a justiční systém* – role jednotlivých bezpečnostních struktur, organizace policie, způsoby vedení evidence trestných činů a přestupků, silné a slabé stránky policejních a justičních statistik.
- *Prevence kriminality* – porozumění páčání trestné činnosti a strachu z kriminality, zejména s ohledem na rozdílný dopad na obě pohlaví; výsledky výzkumů efektivních preventivních opatření, znalost toho, jak je možné výsledky bezpečnostního auditu využít pro tvorbu preventivní strategie.

Technické dovednosti

- *Konstrukce výzkumu* – formulování cílů, výběr metod, specifikace výstupů.
- *Projektové řízení* – časové plánování práce, alokace zdrojů, řízení rizik a zajišťování kvality.
- *Analýza zúčastněných subjektů* – identifikace možných participujících subjektů, zhodnocení jejich role.
- *Zapojení komunit* – užití technik, které podporují zapojení širokého okruhu sociálních skupin, zejména žen, mládeže a „obtížně dosažitelných skupin“.
- *Techniky konzultací* – dotazování, řízení porad a vytváření zájmových skupin, které zpracují informace od poskytovatelů sociálních služeb či zjistí zájmy místních komunit.
- *Viktimizační studie* – tvorba dotazníkového šetření, stanovování výzkumného vzorku, tvorba databází a vyhodnocování výsledků.
- *Statistické analýzy* – identifikace, sběr a vyhodnocování relevantních dat.
- *Komunikace* – psaní zpráv, prezentační dovednosti, a další dovednosti, které umožní udržet zájem zúčastněných subjektů a získat zpětnou vazbu na výzkumné nálezy.

Je důležité si uvědomit, že různé vědomosti a dovednosti budou zapotřebí při různých stádiích tvorby bezpečnostního auditu.

3.3. Kdo by měl provádět bezpečnostní audit

Bude potřeba vytvořit malý tým, který obsáhne požadované vědomosti a dovednosti, který povede jedna osoba s manažerskou odpovědností. Existuje několik možných personálních zdrojů, včetně veřejných institucí, občanské společnosti (neziskových organizací), akademických institucí a soukromého sektoru. Každá z těchto možností má své výhody, ale existuje také celá řada slabších míst a nevýhod, které je doprovází (viz Tabulka č. 2).

Tabulka č. 2

Personální zajištění auditního týmu

Zdroj	Potenciální výhody	Potenciální nevýhody
Instituce veřejné správy	<ul style="list-style-type: none">• Znalost kontextu• Znalost místní politiky a služeb• Přístup k informacím• Všeobecná přijatelnost• Disponují potřebnou expertizou a vazbami na další instituce• Nízké náklady	Následující slabá místa a omezení se mohou objevit u každého zdroje personálního zajištění auditu: <ul style="list-style-type: none">• Nedostatek výzkumných zkušeností• Nedostatek zkušeností s prevencí kriminality• Nedostatek vlivu v klíčových institucích• Nedůvěryhodnost v komunitě, nízká míra osobní angažovanosti• Neznalost politického kontextu
Nevládní organizace	<ul style="list-style-type: none">• Konkrétní místní znalost• Důvěryhodnost u veřejnosti¹⁹• Nízké náklady	
Akademické instituce	<ul style="list-style-type: none">• Dobré výzkumné dovednosti• Objektivita a nezávislost• Umírněné náklady	
Soukromý sektor	<ul style="list-style-type: none">• Dobré řízení projektů• Výzkumné dovednosti a technika• Objektivita a nezávislost• Zaslíbený personál	

Není pravděpodobné, že některá z výše uvedených možností sama zajistí kompletní tým, který vyhoví všem požadavkům. Většinu auditů je nejlépe vytvářet pomocí týmů, které vzniknu kombinací z uvedených zdrojů. Např. akademická instituce je nejlépe pro poradenskou roli ve věci metodologie výzkumu. Soukromý sektor může nejlépe realizovat celoměstský průzkum. Specialisté na prevenci kriminality mohou poskytnout rady k jednotlivým typům kriminality. Nevládní organizace mohou sehrát významnou roli při zprostředkování s vyloučenými komunitami. Navíc je třeba upozornit, že různí specialisté jsou potřeba v různých fázích bezpečnostního auditu (viz kapitola 4).

¹⁹ I když lze obecně předpokládat, že nevládní neziskové organizace se těší větší důvěře veřejnosti než instituce veřejného sektoru, opatrnost je na místě. Studie Světové banky zjistila, že „nevládní organizace nehrají v životě chudých lidí významné místo“, a že „chudí jsou vyloučeni také z mnoha organizací vzhledem k jejich malému přínosu a neschopnosti platit poplatky“. Viz Narayan, D., Patel, R., Schafft, K., Rademacher, A. a Koch-Schulte, S.: „Can anyone hear us? Voices of the Poor Volume 1“. World Bank, 1999.
<http://siteresources.worldbank.org/INTPOWERTY/Resources/335642-1124115102975/1555199-1124115187705/vol1.pdf>

Obecně platí, že více lze získat od lidí z veřejného sektoru, kteří jsou dostatečně motivováni, než celý projekt objednat u externí firmy. Zapojení veřejného sektoru může výzkumu přinést dobrý vhled do místní situace. Kromě toho, a to je stejně důležité, práce na projektu pomůže formovat potřebné dovednosti a posilovat partnerství mezi jednotlivými institucemi.

3.4. Jak dlouho audit potrvá?

Když se provádí bezpečnostní audit v celém městě poprvé, může trvat 6 – 12 měsíců v závislosti na velikosti města, dostupnosti spolehlivých informací a dostatečnosti zdrojů potřebných na realizaci projektu. Možné načasování jednotlivých fází je ukázáno v následující tabulce.

Tabulka č. 3:

Příklad časového rozvrhu bezpečnostního auditu

měsíc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	Plánování											
Ustavení řídicí skupiny bezpečnostního auditu												
Vytvoření auditního týmu a odsouhlasení plánu práce												
Implementace												
Úvodní zhodnocení problému, rizikových faktorů a realizovaných opatření (Fáze 1)												
Výzkum v oblastech, které vyžadují další prozkoumání (Fáze 2)												
Identifikace priorit pro přijetí opatření (Fáze 3)												
Konzultace se zapojenými institucemi a komunikace nálezů (Fáze 4)												

„Fonos“ pro tichomořské národy (Nový Zélandu)²⁰

V roce 2005 začalo Ministerstvo spravedlnosti vytvářet strategie prevence kriminality pro tichomořské komunity, které v počtu asi 250.000 žijí v Aucklandu, Wellingtonu a Christchurchu. „Fonos“ byly realizovány s cílem zjistit, jak tyto komunity vnímají problémy spojené s kriminalitou a jak by se na tyto problémy mělo reagovat. Pozvánky byly adresovány také organizacím sdružujícím tichomořské komunity, zástupce tichomořských mládežnických organizací a experty na kriminalitu a otázky justice.

„Matai“ či „ariki“ s dobrou znalostí otázek justice řídili diskuse. Každá diskuse byla zahájena „lotu“ (modlitbou) a představením účastníků s cílem ocenit postoj komunity. Setkání trvaly až čtyři hodiny, daly každému příležitost se vyjádřit a umožnily důkladně prodiskutovat otázku a dojít ke konsensu, jak to vyžadují domorodé zvyky. Program vždy počítal s „mea taumafa“ (společné jídlo) kterému předcházela modlitba, protože nabídnutí

²⁰ Tichomořští lidé jsou občané Nového Zélandu, kteří se hlásí k jedné či více tichomořským etnickým komunitám, z nichž 7 největších jsou lidé z Cookových ostrovů, Maorové, Fijiané, Niueané, Samoané, Tokelauané a Tuvaluané. Fono je Samojské slovo běžně používané tichomořskými lidmi k označení setkání, rady nebo jednání. Jiná samojská slova používaná v textu jsou matai nebo ariki (staršina nebo náčelník), litu (kněz), mea taumafa (sdílené jídlo nebo slavnost) a tataloina (požehnání).

jídla tvoří důležitou součást tichomořské kultury. Humor a veselí, které jsou tradičně důležité, pomohly překonat napětí, když se názory rozcházely. „Fonos“ vždy končily „tataloina“ (požehnáním), kterým se děkovalo účastníkům, ukončovalo se shromáždění a žádalo se o duchovní vedení při cestě domů.

Shromáždění „Fonos“ sloužila k navazování kontaktů (networking) a sdílení informací, přičemž zástupci Ministerstva spravedlnosti prezentovali statistické informace o kriminalitě, aby poskytli podklad pro diskusi. Tento proces umožnil tichomořským komunitám identifikovat, co je pro ně důležité a hledat řešení, která podle nich budou fungovat. Hlavními prioritami se stalo domácí násilí a delikvence mládeže (zejména násilí a kriminalita spojená s dopravními prostředky). Došlo také k široké shodě, že církve má hrát významnou roli při poskytování sociálních služeb i při formování postojů, a to jak prostřednictvím kázání, tak dalšími formami komunitních kontaktů.

3.5. Národní a mezinárodní srovnání

Bezpečnostní audit ve městě se nutně soustředí na to, co je důležité v rámci města. Na druhé straně může být obtížné zhodnotit závažnost problému bez zohlednění vnějších vlivů a vnějších srovnání. Porovnání s vývojem v ostatních městech země a možná i se zahraničím pomůže zařadit místní kriminální vzorce do širšího kontextu a může být užitečné i jinak. Na příklad místní strach z kriminality může být uklidněn pokud se ukáže, že míra kriminality ve městě je výrazně nižší než je celostátní průměr. Obráceně pak, relativně vysoká míra kriminality může pomoci při získání dodatečných zdrojů na prevenci od krajských ústředních orgánů. Samozřejmě, že pokud srovnáváme města, je vhodné vzít v úvahu sociální a jiné faktory, které kriminalitu ovlivňují. Srovnání bude nejpřínosnější, když budou zahrnuta města s podobným socio-ekonomickým profilem.

Vytváření národních srovnávání může být obtížné v zemích, kde neexistuje standardizovaný informační systém, a data proto budou muset být vždy pečlivě interpretována. Ještě opatrnější je třeba být u mezinárodního srovnávání, protože definice jednotlivých trestných činů a přestupků a jejich oznamování, registrování a statistická evidence se podstatně liší země od země. Tuto nesrovnatelnost je možné překonat souběžným auditem v několika městech. Audit by se v tomto případě prováděl v přibližně stejné době a s použitím stejné metodologie. To je možné realizovat vnitrostátně nebo mezinárodně. Bude však trvat dlouhou dobu, než budou k dispozici odpovídající data. Tento proces však na druhou stranu může být finančně výhodnější, pokud se podaří získat úspory díky výzkumům velkého rozsahu (viz kapitola 16.2 o mezinárodních viktimizačních výzkumech).

Maďarsko ve srovnání

Národní strategie sociální prevence kriminality konstatovala, že registrovaná kriminalita stoupla více než třikrát v období 1988 až 1998. Jakkoli je tento údaj nepochybně příčinou mnoha obav, ukazuje se jako mnohem méně alarmující, pokud zjistíme, že dokonce po tomto nárůstu je úroveň kriminality v Maďarsku stále podstatně nižší než v mnoha západoevropských zemích a představuje méně než polovinu míry kriminality Švédska, Nizozemí nebo Německa.

Národní strategie prevence kriminality (2003)²¹

²¹ Ministerstvo spravedlnosti (Maďarsko). Národní strategie prevence kriminality. Příloha k Parlamentní rezoluci č. 115/2003 (X.28). Budapešť, 2003.
http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/national_strat_crime_prevention.pdf

4. Čtyři fáze realizace auditu

4.1. Úvod

Audit musí být prováděn způsobem, který je realizovatelný, nákladově efektivní a včasný. Toho je možné docílit používáním systematického procesu se čtyřmi hlavními fázemi realizace. První z nich je „široká a povrchní analýza“ (viz Tabulka č. 4). Ta zahrnuje zhodnocení širokého okruhu problémů a kriminalitu ovlivňujících faktorů s použitím, pokud je to možné, běžně dostupných údajů. Tak by měly být rychle identifikovány klíčové otázky a zároveň mezery v dostupných informacích. Tato první fáze by také měla zahrnovat, opět pokud je to možné, zhodnocení současných opatření na předcházení a potírání kriminality, aby bylo možné rozhodnout, které problémy jsou již dostatečně řešeny a které vyžadují další pozornost.

Poté je možné připravit plán na další šetření ve fázi 2 „užší a hlubší analýzy“, která by měla být zaměřena na zaplnění zásadních mezer v informacích a prozkoumání nové oblasti, což vyžaduje detailnější studium. 3. fáze zahrnuje zhodnocení získaných dat s cílem identifikovat priority pro Strategii prevence kriminality. Konečně, ve 4. fázi jsou konzultovány jednotlivé zainteresované subjekty ohledně získaných poznatků před tím, než je auditní zpráva zkompletována a distribuována. Každá z těchto 4 fází je dále popsána.

Tabulka č. 4
Proces realizace auditu

1. fáze	2. fáze	3. fáze	4. fáze
„Široká a povrchní“ analýza	„Užší a hlubší“ analýza	Identifikace priorit a příležitostí	Konzultace a komunikace
Úvodní zhodnocení problému a faktorů, které k němu přispívají s využitím hotových dostupných informací	Zkoumání těch otázek, které vyžadují detailnější pozornost, aby mohly být plně poznány	Určení, na které priority by se strategie měla zaměřit a identifikace silných stránek a výhod, na kterých je možné stavět	Konzultace se zainteresovanými subjekty, sepisování auditní zprávy a distribuce výsledků

4.2 1. fáze: Široká a povrchní analýza

1. fáze	2. fáze	3. fáze	4. fáze
„Široká a povrchní“ analýza	„Užší a hlubší“ analýza	Identifikace priorit a příležitostí	Konzultace a komunikace

Účelem této první fáze je vytvoření širokého obrázku kriminality a kriminogeních faktorů a ohodnocení vhodnosti současných opatření s použitím údajů, která jsou již dostupná a k dispozici. Nevyžaduje hlubokou analýzu, ale vyžaduje dostatečné informace k tomu, aby problémy mohly být identifikovány a aby mohla být zhodnocena jejich závažnost. Komponenty „široké a povrchní“ analýzy jsou následující:

- Vymezení kontextu;
- Předběžná analýza kriminality a dalších sociálně patologických jevů;
- Profily obětí a pachatelů;
- Zhodnocení rizikových faktorů spojených s viktimizací a s pácháním trestné činnosti;
- Zhodnocení dosud přijímaných opatření.

Vymezení kontextu

Měla by být zpracována stručná demografická a ekonomická charakteristika města, která vymezení postavení města v regionálním a celostátním rámci. Stejně důležitá bude schopnost charakterizovat legislativní a politické prostředí a provést analýzu institucionálních rolí a možností.²² To umožní pozdějším partnerům vidět město v širším kontextu, porozumět lépe problémům a identifikovat příležitosti pro strategická opatření. Zainteresovaným subjektům na regionální a celostátní úrovni pomohou tyto informace zvýšit povědomí o situaci daného města a mohou zvýšit šance na získání potřebných prostředků. (Tabulka č. 5).

Tabulka č. 5.

Vymezení kontextu – klíčové otázky pro 1. fázi („Široká a povrchní analýza“)

Klíčové otázky	Jak získat odpovědi
1. Jak velká je populace a jak se mění přirozeným růstem a migrací?	V mnoha zemích se odpovědi dají najít v existujících zprávách či statistických ročenkách. Z nich je třeba vybrat stručné klíčové informace, které vytvoří přehlednou charakteristiku města. V auditní zprávě mohou existovat odkazy na zdroje, které poskytnou hlubší informace. Rozdíly ve městě by měly být pokud možno zmapovány. To nemusí být příliš detailní, ale dostatečné, aby se ukázaly významné místní difference.
2. Jaká je demografická struktura (věk, pohlaví, etnicko-kulturní diversita)?	
3. Jaké jsou hlavní ekonomické aktivity a jaká je míra nezaměstnanosti?	
4. Jaké existují socio-ekonomické rozdíly ve městě?	
5. Jak se struktura obyvatelstva liší od jiných měst?	

²² Podle Světové banky se „Institucionální analýza (IA) zaměřuje na formální i neformální instituce veřejného, soukromého a neziskového sektoru. Institucionální analýza hodnotí instituce a institucionální vazby kritické z hlediska úspěchu projektu; identifikuje překážky rovného přístupu k sociálním službám pro sociálně slabé a zkoumá institucionální výhody existující v sociálně slabších komunitách. Institucionální analýza může také pomoci při navrhování pobídek, které nabídnou existujícím skupinám v sociálně slabých komunitách podíl na cílech a výstupech projektu, a konečně IA nabízí pohled do procesu sociálního vyloučení v případech, kdy „pravidla hry jsou rozdílná pro různé subjekty a kde se míra účasti a zplnomocnění dramaticky odlišuje.“ Viz Světová banka, Glosář klíčových termínů v sociální analýze. <http://web.worldbank.org/WBSITEEXTERNAL/TOPICS/EXTSOCIALDEVELOPMENT/EXTSOCIALANALYSIS/>

Předběžná analýza kriminality a dalších sociálně patologických jevů

Auditní tým musí provést předběžné zhodnocení situace ve městě z hlediska kriminality. Musí zjistit objem nápadu trestné činnosti, relativní míru kriminality, její trendy a rozdíly mezi jednotlivými oblastmi města. Zvláštní pozornost by se měla věnovat charakteru a míře násilí a dále rozdílným zkušenostem žen a mužů, mladých a starých a etnicko-kulturních komunit (Tabulka č. 6).

V některých městech lze získat dostatek informací o majetkové kriminalitě (jako jsou krádeže aut či vloupání) a určitých formách násilí (jako jsou např. loupeže) z policejních statistik registrované kriminality. Často jsou však tato data nespolehlivá (viz kapitola 15.2) a viktimizační výzkum je jedinou možností, jak získat kvalitní informace. Ale i ten patrně neosvětlí další potenciálně významné problémy. Např. pouze malá část domácího násilí a zneužívání drog bude vůbec kdy oznámena. Podobně problémy jako trestná činnost na podnikatelských subjektech či organizovaný zločin nebudou dostatečně odhaleny.²³

Během „široké a povrchní analýzy“ musejí být tyto „skryté“ problémy prozkoumány pomocí rozhovorů s klíčovými odborníky a analýzy dalších dokumentů, aby se zjistila jejich závažnost. Tabulka č. 7 předkládá možný seznam problémů a potenciálních klíčových odborníků. Prostřednictvím diskusí a konzultací mohou jednotlivá města identifikovat další témata, která si vyžadují prozkoumání tímto způsobem. Pokud se nepodaří získat dostatek informací, aby bylo možné formulovat závěry, bude potřeba dalšího výzkumu v 2. realizační fázi. Další rady ohledně výzkumu specifických témat naleznete v části B.

Oběti a pachatelé

Určité charakteristiky vystavují některé osoby většímu riziku viktimizace než jiné, což následně zvyšuje pravděpodobnost opakované viktimizace (viz kapitola 15.2). Například v některých rozvinutých zemích jsou mladí muži více ohroženi násilím na veřejných místech, ženy jsou ohroženy domácím násilím a starší lidé s handicapem jsou více ohroženi, než jiní staří lidé. Relevantní charakteristiky se však liší země od země a audit musí zjistit konkrétní místní situaci (Tabulka č. 8).

Kriminální chování je podobně ovlivněno osobnostními rysy, osobními životními okolnostmi a zkušenostmi. V mnoha zemích podstatně zvyšuje ohrožení, pokud je někdo mladistvý muž. Osoby, které nedokončily školu, vyrůstaly v násilné domácnosti či náhradní výchově či se přátelily s delikventními vrstevníky, budou velmi pravděpodobně sami páchat trestnou činnost. Vytvoření obrázku hlubších příčin a rizikových faktorů, které ovlivnily známé pachatele trestných činů, je životně důležité pro zacílení budoucích preventivních aktivit.

Zhodnocení rizikových faktorů spojených s viktimizací a kriminalitou

V rámci 1. realizační fáze je třeba nejen identifikovat vlivy, které zvýšily riziko kriminálního chování jedince v minulosti, ale také rizikové faktory, které zvýší ohrožení jedinců, zejména dětí a mládeže v budoucnu. I když tyto rizikové faktory nebudou stejné

²³ Organizovaný zločin odkazuje na způsob, jak jsou kriminální aktivity organizovány a řízeny, ne na určitý typ trestného činu. Slouží k označení skupiny či gangu, který používá podnikatelských metod a zaměstnává ostatní pro trvalou závažnou kriminální činnost za účelem finančního zisku. Organizovaný zločin může být zapojen do obchodování s lidmi, obchodu s drogami, sexuálního vykořisťování, vybírání výpalného, vydírání, pouličního žebrání či dalších forem kriminality.

v různých zemích a kulturách, mnoho z nich se projevuje shodně v různých zemích po celém světě.

Lidé žijící v určitých, relativně chudých a znevýhodněných lokalitách jsou více ohroženi než jiní. To samé platí pro osoby, které vyrůstaly v náhradní výchově či v rodinách s násilnými rodiči či sourozenci. Viktimizace může být také spojena s kriminalitou; děti, které byly svědky násilí nebo ho přímo zažily, se velmi pravděpodobně ve svém budoucím životě stanou samy násilníky. Pochopení tohoto rozložení rizik představuje důležitou součást auditu, protože opatření musí být, v rámci úspornosti, nasměrována na oblasti a osoby, které jsou nejvíce zranitelné (Tabulka č. 9).

Tabulka č. 6

Kriminalita a sociální patologie – klíčové otázky pro 1. fázi

Klíčové otázky	Jak získat odpověď
1. Jaký je nápad kriminality a souvisejících sociálně patologických jevů?	Využijte policejní statistiky tam, kde jsou přístupné a spolehlivé. Jinde mohou různé instituce a nevládní organizace disponovat určitými údaji, ale viktimizační výzkum bude představovat jedinou možnost, jak získat detailní informace o zkušenosti obyvatel s kriminalitou a o míře strachu z kriminality. Dokumenty a rozhovory s odborníky mohou doplnit vysvětlení ke statistickým údajům.
2. Jaký je poměr mezi majetkovou a násilnou kriminalitou?	
3. Jaký je nejtypičtější trestný čin a počet kterých trestných činů narůstá nejrychleji?	
4. Jak silný je strach z kriminality a koho se zejména týká?	
5. V kterých lokalitách a nákupních střediscích je míra kriminality největší?	

Tabulka č. 7

Problémy, které lze zkoumat s využitím klíčových odborníků v 1. fázi

Problém	Klíčovní odborníci
Domácí násilí a zneužívání ²⁴	Orgány sociální a zdravotní péče a orgány sociálně právní ochrany dětí, nevládní organizace poskytující podporu rodinám a ženám, pracovníci útulků, organizace poskytující pomoc obětem trestné činnosti
Trestné činy rasistického a xenofobního charakteru ²⁵	Organizace národnostních a dalších menšin, policie, nevládní organizace
Zneužívání návykových látek a drogová kriminalita ²⁶	Zdravotnická zařízení, policie, organizace pomáhající závislým osobám, vedoucí mládežnických organizací

²⁴ Definice termínu „domácí násilí“ (family violence) se různí, ale Světová zdravotnická organizace WHO shrnuje pod tímto termínem týrání a zneužívání dětí, násilí mezi intimními partnery a zneužívání seniorů.

²⁵ Termín „rasistické a xenofobní trestné činy“ (crime of intolerance) se zde používá pro označení trestných činů motivovaných rasismem, rasovou diskriminací, xenofobií, náboženskou nesnášenlivostí, vírou či kvůli sexuální orientaci. Někdy se též nazývají „trestné činy z nenávisti“ (hate crime).

Trestné činy proti podnikatelským subjektům	Podnikatelské zájmové organizace, obchodní komory, pojišťovny, soukromé bezpečnostní služby, policie
Organizovaný zločin	Police, nevládní organizace podporující ilegální migranty a osoby pracující v sexuálním průmyslu, protidrogové instituce

Tabulka č. 8

Oběti a pachatelé – klíčové otázky pro 1. fázi

Klíčové otázky	Jak získat odpovědi
<p>Oběti</p> <ol style="list-style-type: none"> Jaké je riziko viktimizace a které skupiny se vyznačují nejvyšší mírou viktimizace (ženy, mládež, staří lidé, minority)? Které skupiny jsou nejvíce ohrožené násilím? Jak závažná je opakovaná viktimizace a rasistické a xenofobní trestní činy? Jak se liší míra viktimizace v různých částech města? Jaké jsou sociální, zdravotní a ekonomické důsledky viktimizace? 	<p>V některých městech jsou policie a další orgány činné v trestním řízení schopny poskytnout základní údaje o obětech, ale ty jsou obvykle velmi omezené. Potřebné jsou viktimizační výzkumy, které poskytnou komplexnější obrázek. Výzkumy a konzultace s mladými lidmi dodají jejich specifickou perspektivu, která je velmi důležitá. Organizace na pomoc obětem trestné činnosti jsou schopny dodat kvalitativní informace, ale nemusejí si vést statistiky.</p>
<p>Pachatelé</p> <ol style="list-style-type: none"> Jaké jsou charakteristiky známých pachatelů (věk, pohlaví, sociálně-ekonomický status a etnický původ)? Jak se tyto charakteristiky liší podle typu trestné činnosti? Kolik je „profesionálních“ pachatelů a v kterých částech města se koncentrují? Co se ví o jejich životní dráze a zkušenosti, zdraví a vzdělání? Jak běžná jsou psychická onemocnění a zneužívání návykových látek mezi pachateli? 	<p>Tam, kde existuje propracovaný systém sběru informací mohou justiční orgány poskytnout určité údaje o pachatelích. Tyto údaje se však budou týkat pouze obviněných, což je pravděpodobně jen malé procento všech pachatelů. Všude jinde bude získání statistických údajů problematické a bude nutné více spoléhat na názory institucí (např. vězeňství či probační služby) a nevládních organizací pracujících s pachateli.</p>

²⁶ Zneužívání návykových látek a drogová kriminalita se zde používá k označení širokého okruhu trestných činů včetně zneužívání nelegálních návykových látek, výroba drog, obchod s drogami, kriminální chování pod vlivem drog a kriminalita vyvolaná potřebou opatřit si prostředky na nákup drog.

Tabulka č. 9

Rizikové faktory – klíčové otázky v 1. fázi

Klíčové otázky	Jak získat odpovědi
<p>1. Kolik dětí vyrůstá:</p> <ul style="list-style-type: none">• v náhradní výchově• v rodinách, kde rodiče či sourozenci jsou v konfliktu se zákonem či jsou násilničtí? <p>2. Jaký je rozsah následujících problémů</p> <ul style="list-style-type: none">• záškoláctví• chudoby a deprivace• bezdomovectví a nezaměstnanosti• špatného zdraví, zneužívání návykových látek, HIV pozitivních• neuspokojivého bydlení a špatného životního prostředí? <p>3. Které oblasti města vykazují nejvyšší míru níže uvedených indikátorů?</p>	<p>Vzdělávací instituce či organizace poskytující sociální služby mohou disponovat užitečnými daty. Kde chybí údaje, které by přesně odpovídaly rizikovým faktorům, je možné použít náhradní indikátory, jako je např. závislost na sociálních dávkách či nízký příjem. Geografický informační systém může pomoci určit oblasti a skupiny, kde se rizikové faktory koncentrují. Tam, kde nejsou k dispozici žádná statistická data ani výzkumné zprávy, bude třeba shromáždit kvalitativní informace z rozhovorů s klíčovými odborníky.</p>

Hodnocení dosud přijímaných opatření

Závěrečnou část 1. realizační fáze auditu představuje zhodnocení, zda na významné identifikované problémy a rizikové faktory jsou k dispozici adekvátní opatření. Tato opatření mohou mít řadu forem včetně:

- speciální služby poskytované veřejnými institucemi, jako je zdravotní péče a vzdělávání, a zaměřené na nejvíce zranitelné skupiny;
- efektivní sousedské hlídky v oblastech s vysokou mírou kriminality;
- využití principů CPTED v urbanistickém rozvoji města.²⁷

Mohou existovat speciální projekty zaměřené proti násilí na ženách nebo na odvrácení mladých lidí od užívání drog či na vloupání do obchodů. Jistěže prevence kriminality v některých případech není jediným nebo hlavním cílem, proč se některá opatření přijímají, ale jejich preventivní dopad je nicméně důležitý (Tabulka č. 10).

Pro zhodnocení adekvátnosti přijímaných opatření je nutné provést informované posouzení. Uvedené otázky vyvolávají řadu doplňkových otázek. Např. jsou opatření vhodně zacílena? Jsou služby dostupné těm, kteří je nejvíce potřebují? Mají dostatečné územní pokrytí a dostatečnou intenzitu?²⁸ A hlavně, mají žádoucí výsledek? Odpověď na tyto otázky pomůže identifikovat klíčová témata pro následující fázi auditu.

²⁷ CPTED - Prevence kriminality prostřednictvím tvorby prostředí (Crime Prevention Through Environmental Design) znamená využívat urbanistický rozvoj, plánování a řízení zástavby k redukci příčin a příležitostí pro kriminalitu a ke snižování strachu z ní.

²⁸ „Intenzita“ či se někdy říká „dávkování“ služeb je množství, které je doručeno na jedno místo či jednomu příjemci. Opatření nemusejí mít žádný dopad, jestliže jejich intenzita je nízká v důsledku nedostatečné koncentrace zdrojů.

Tabulka č. 10

Hodnocení přijímaných opatření – klíčové otázky pro 1. realizační fázi

Klíčové otázky	Jak získat odpovědi
1. Jaká opatření jsou realizována? 2. Jak dobře fungují? 3. Jsou dostatečná, aby došlo ke změně? 4. Jsou zdroje využívány efektivně? 5. Jsou potřebná ještě další opatření?	Klíčoví odborníci budou hlavními zdroji informací. Názory poskytovatelů služeb musejí být konfrontovány s názory příjemců těchto služeb, dále těch, kteří službu potřebují a nezávislých expertů.

4.3. 2. fáze: Užší a hlubší analýza

1. fáze	2. fáze	3. fáze	4. fáze
„Široká a povrchní“ analýza	„Užší a hlubší“ analýza	Identifikace priorit a příležitostí	Konzultace a komunikace

2. realizační fáze zahrnuje získání lepších poznatků o specifických otázkách. To může být potřebné v případech, kdy se nepodařilo získat dostatek informací v 1. fázi, či protože se ukáže, že se jedná o významné problémy vyžadující více pozornosti. Výchozím bodem by se měla stát formulace výzkumného plánu, který zohlední čas, který je k dispozici, existující finanční zdroje a dostupnost kvalifikovaných odborníků.

„Užší a hlubší“ analýza si pravděpodobně vyžádá jiné partnery a bude používat odlišných metod. Objeví se potřeba realizace jednoho či více výzkumů, vzroste důraz na zapojení komunit a význam expertů na dílčí témata. Může být výhodné vytvořit pracovní skupiny na zkoumání určitých geografických či tematických oblastí nebo zadat určitý výzkum vhodně kvalifikované nevládní organizaci.

Rozsah potenciálních témat je značný a bude se město od města lišit. Výzkum se může zaměřit na určité skupiny obyvatel, specifické problémy nebo určitá místa. Některá nejdůležitější témata, která budou pravděpodobně vyžadovat pozornost v 2. implementační fázi, jsou detailněji rozebrána v části B tohoto manuálu.

4.4. 3. fáze: identifikace priorit a příležitostí

1. fáze	2. fáze	3. fáze	4. fáze
„Široká a povrchní“ analýza	„Užší a hlubší“ analýza	Identifikace priorit a příležitostí	Konzultace a komunikace

Identifikace priorit

Preventivní strategie nemůže řešit všechny problémy ve městě. Koncentrace nedostatečných zdrojů na omezený počet priorit přinese větší úspěch, než jejich rozmělnění. Provést tento výběr je složité a pro úspěch kritické rozhodnutí, které musí udělat řídicí skupiny pro bezpečnost ve městě.

Audit pak musí pomoci udělat toto rozhodnutí poskytnutím nezbytných informací. Priority mohou být formulovány několika různými způsoby – podle jednotlivých trestných činů, podle lokalit, podle cílových skupin či podle určitých rizikových faktorů. Ohledně použití určitých kritérií by měla panovat výslovná shoda.²⁹ Kritéria potom mohou být použita pro formulaci otázek, které pomohou určit nejnaléhavější problémy. Může se jednat např. o následující otázky:

- Jaké jsou největší obavy místních komunit?³⁰
- Řešení kterých problémů nejvíce přispěje k naplňování širších politických priorit?
- Na které problémy jsou k dispozici zdroje?
- Které rizikové faktory by měly být ovlivňovány nejnaléhavěji?
- Které problémy mají největší dopad na znevýhodněné a zranitelné?
- Které lokality a která nákupní střediska jsou nejvíce napadena zločinem?
- Které trestné činy mají největší četnost a míru výskytu?
- Které trestné činy vykazují největší nárůst?

Identifikace silných stránek, výhod a příležitostí

Audit musí nejen zkoumat problémy, ale také upozornit na výhody, silné stránky a příležitosti, které mohou poskytnout platformu pro strategii. To může mít různé formy včetně:

- Silné komunity či zájmové skupiny, které chtějí – a mají kapacitu – hrát významnou roli při realizaci změny.
- Úspěšné projekty a programy realizované nestátními neziskovými organizacemi, na které je možné navázat a poskytnout širší služby.
- Instituce, které si uvědomují vazbu mezi vlastní činností a prevencí kriminality a jsou odhodlány přispět k realizaci strategie.
- Vládní politika a legislativa, které mohou podněcovat k řešení některých problémů.
- Dotační programy, které nabízejí finanční zdroje zaměřené na určité priority.

Identifikace a upozornění na tyto „pozitiva“ nabízejí důležitý protipól zaměření na negativní stránky a problémy, které nevyhnutelně tvoří hlavní část každého auditu. Stavět na těchto výhodách zvýší šanci, že preventivní aktivity budou úspěšné.

²⁹ I když se obvykle předpokládá, že opatření musejí být zacílené, aby se maximalizoval efekt a minimalizovaly náklady, nemusí tomu tak být vždycky. Např. ve vztahu k prevenci týrání a zneužívání dětí evaluační studie ukázaly, že k největšímu efektu dochází, když se prevence koncentruje na násilím nejohroženější skupiny a nikoli na celou populaci. Na druhou stranu některá slibná opatření mají dopad na celou populaci, jako např. opatření zaměřená na redukci alkoholem podmíněného násilí cenovou politikou, zdaněním, licencováním prodeje alkoholu a omezením výprodejů, které podporují pijácké orgie.

³⁰ Je důležité si uvědomit, že místní obyvatelé nemusejí mít vždy přesné vnímání aktuální situace a že ani jejich návrhy na opatření nejsou vždy nejvhodnější. Pro diskusi nad touto otázkou srovnej kapitolu 5.

4.5. 4. fáze: konzultace a komunikace

1. fáze	2. fáze	3. fáze	4. fáze
„Široká a povrchní“ analýza	„Užší a hlubší“ analýza	Identifikace priorit a příležitostí	Konzultace a komunikace

Konzultace

Závěry a poznatky z auditu by měly být sdíleny s mnoha partnery, kteří přispěli s nějakou informací či se o výsledky auditu zajímají. Měli by také dostat příležitost komentovat poznatky a potvrdit platnost závěrů. Proces komunikace by měl zahrnovat širokou veřejnost, místní instituce a nevládní organizace, stejně jako komunální politiky či soukromý sektor. Informování těžko dostupných skupin a mladých lidí o získaných poznatcích si zaslouží zvláštní pozornost.

Forma komunikace musí být přizpůsobena různým posluchačům. Bude určitě potřeba zpracovat stručný souhrn poznatků, možná v několika jazycích a v různých formátech, včetně verze pro mladé lidi. Další možností je využít masmédií, tištěných i ostatních, a různá místní veřejná shromáždění. V některých kulturách je vhodné provést prezentaci s využitím povídek, dramatického ztvárnění či obrázků.

Ať již se využije jakákoli metoda, celý proces musí být pečlivě řízen, aby se předešlo soustředění pozornosti pouze na problémy města, což by mohlo mít demoralizující a zničující dopad. Komunikace potřebuje také zvýraznit některé pozitivní poznatky o silných stránkách a úspěších. Je třeba také zdůraznit, že audit představuje klíčový krok k tomu, aby se z města stalo bezpečnější místo k životu, práci i návštěvě.

Popularizace poznatků

Detailní závěrečná zpráva bude pravděpodobně hlavním výstupem z auditu. I když jádrem bude zpracování kvantitativního a kvalitativního materiálu, je důležité, aby zpráva nebyla prostým souhrnem takovýchto dat. Musí se jednat o analýzu, která používá shromážděné informace, aby interpretovala a vysvětlovala k čemu dochází, obrátila pozornost k problémům, otázkám a trendům a ukázala je ve vztahu k celostátnímu průměru či k situaci v jiných městech a identifikovala potenciální priority a příležitosti pro preventivní opatření. Zpráva by také měla popsat proces konzultací, rozhodnutí přijatých jako důsledek konzultací, a uvést, jak budou závěry auditu využity v praxi. Zjednodušeně řečeno musí být zpráva prakticky orientovaná.

Formát závěrečné zprávy bezpečnostního auditu

Úvod	Vize a cíle Řídící skupina pro bezpečnost ve městě Zaměření výzkumu Výzkumné metody a týmy Organizace veřejných debat nad touto zprávou, včetně klíčových otázek
Shrnutí klíčových poznatků	Hlavní problémy a obavy Preventivní aktivity včetně veřejných služeb a projektů Dostupné zdroje a kapacity
Popis oblasti	Socio-ekonomické charakteristiky obyvatelstva Fyzické a ekonomické prostředí Budoucí rozvoj: významné trendy
Bezpečnostní charakteristika města	Výsledky sběru dat a jejich analýzy zahrnující: <ul style="list-style-type: none"> • Charakter, rozsah, trendy a rozložení problémů • Rizikové/příčinné faktory • Dopady, včetně sociálních důsledků, strach z kriminality, finanční důsledky • Charakteristiky obětí či předmětů napadení a pachatelů
Současná opatření	Správní rámec: relevantní instituce a legislativa Politiky a služby ovlivňující rizikové faktory Projekty prevence kriminality Co funguje dobře a co ne Poučení z minula a příležitosti pro rozvoj
Doporučení	Nové priority založené na shromážděných faktech Klíčové partneři pro budoucí aktivity Zdroje a kapacity
Budoucí aktivity	Další kroky: plánování aktivit Časový rozvrh Vedení – kdo je odpovědný za co?

Převzato z Manuálu prevence kriminality na místní úrovni vytvořeného CSIR (Jihoafrická republika)

5. Participativní přístup: zapojení komunit

5.1. Co je participativní přístup a proč je důležitý?

Bezpečnostní audit musí být založen na respektování faktu, že obyvatelstvo města se skládá z řady různých skupin a komunit s rozdílnými zájmy, ale oprávněných se podílet na auditním procesu. Participativní přístup znamená umožnit a podporovat zapojení a spoluúčast těchto skupin. Oddanost tomuto principu by měla být základním prvkem nejen bezpečnostního auditu, ale veškeré činnosti vztahující se ke strategii prevence kriminality.

Smysluplné zapojení komunit zkvalitní výstupy auditu a úspěch následných opatření (Tabulka č. 11). Zapojení komunit, městských institucí a organizací veřejných služeb přinese mnohonásobný prospěch včetně lepšího poznání problémů, přípravy vhodnějších opatření a zvýšený zájem veřejnosti a tím i přijetí opatření za své. Řídící skupina musí proto usilovat o nejvyšší možnou, ale přitom zvladatelnou, míru participace.

Určitá obezřetnost je nicméně na místě. Komunity nejsou neomylné při hodnocení problémů či navrhování opatření. Je proto vždy žádoucí integrovat názory komunity s externí a nezávislou „technickou“ analýzou.

Tabulka č. 11

Výhody participativního přístupu

Pro komunity	Pro organizace poskytující veřejné služby
<ul style="list-style-type: none">• Dává prostor místním lidem k vyjádření a k zapojení do rozhodovacích procesů• Umožňuje hlubší pochopení otázek, které řeší jednotlivé subjekty• Vytváří pocit zapojení do procesu řešení problémů a pocit „vlastnictví“ tohoto procesu• Umožňuje těžko dostupným a vyloučeným skupinám, aby byly slyšeny• Podporuje sdílenou odpovědnost při plánování poskytování veřejných služeb• Vede k lepším výsledkům, které plněji odrážejí očekávání dotčené komunity	<ul style="list-style-type: none">• Umožňuje komunitám přispět svými znalostmi, idejemi a expertízou• Pomáhá plánovačům veřejných služeb nabídnout uživatelům služby, které požadují a lépe využívat zdroje• Pomáhá stanovit standardy kvality, které odpovídají potřebám uživatelů• Posiluje partnerství, které umožňuje komunitě pochopit problémy a její podíl na jejich řešení• Může vyústit v zapojení komunit do auditu a následně do realizace preventivní strategie• Symbolizuje odhodlání subjektů auditu být otevřenými, odpovědnými a preferujícími zájmy komunity

5.2. Které skupiny by měly být zapojeny

Termín „komunita“ se nejčastěji používá pro označení osob, které žijí v jedné oblasti a mají společný podíl na budoucnosti města nebo lokality. Ale v kontextu auditu a participativního přístupu by tento termín měl být používán v daleko širším významu, aby zahrnul i „komunity zájmu“. Jde tedy o skupiny osob, které sdílejí určitý zájem nebo charakteristiku, která jim dává specifický pohled na kriminalitu a její prevenci. Může se jednat např. o ženy, etnické menšiny, mládež, bezdomovce či podnikatele.

Zájmové komunity jsou často silně zastoupeny v občanské společnosti. Ve městě tvoří neziskové dobrovolnické organizace a instituce, jako např. charity, nestátní neziskové organizace, ženské organizace, náboženské organizace, profesní sdružení, odbory, podnikatelská sdružení, místní zájmové či lobystické skupiny a koalice. Participativní přístup znamená zapojení zástupců těchto složek občanské společnosti.

Ale v každém městě existují i významné zájmové komunity, které nejsou tímto způsobem organizovány. Zahrnují těžko dostupné skupiny, které udržují minimální kontakt s většinovou společností. Participativní přístup znamená i hledání cest k zapojení těchto skupin, což vyžaduje kreativitu a značné úsilí od auditního týmu (viz kapitola 5.4).

Nejtěžší je identifikovat relevantní komunity a rozhodnout, jak nejlépe zajistit jejich participaci. Zřetelně není ani realistické, ani nutné, aby každá komunita byla zapojena ve stejné míře ve všech fázích auditu, ale také není možné stanovit fixní pravidla kdo má být zahrnut a kdy. Města se musí individuálně rozhodnout a vzít přitom v potaz demografickou strukturu, místní podmínky a otázky, které se vynoří v průběhu auditu (Tabulka č. 12). Analýza možných partnerů může být velmi užitečný nástroj pro identifikaci skupin, které mohou mít největší zájem na poznání svého možného zapojení a přispění.

Samozřejmě občané a komunity nemusejí vždy pasovat do těsné klasifikace, kterou výzkumníci mohou vytvořit. Existují komunity v komunitách a jednotlivci, kteří jsou členy více komunit. Existující platformy a způsoby konzultace mohou tvořit základ pro participaci na auditu, ale nemohou nahradit cílený dialog, dotazování lidí ohledně jejich očekávání spojených s bezpečnostním auditem a jejich možným zapojením.

Tabulka č. 12

Zapojení komunit: identifikační kritéria

Komunity mohou být identifikovány podle:	Klíčové otázky ke zvážení:
<ul style="list-style-type: none">• Pohlaví• Věku• Postižení• Etnicko-kulturní identity• Rodinných okolností• Zaměstnaneckého poměru• Bydlení• Lokality• Závislosti• Zapojení do trestné činnosti• Předchozí viktimizace.. a mnoho dalších faktorů	<ul style="list-style-type: none">• Je tato komunita nadprůměrně zatížena kriminalitou a viktimizací?• Jsou zde k posouzení specifické kulturní, etnické či jiné sociální faktory?• Jsou její členové nadměrně zastoupeni mezi zadrženými či odsouzenými?• Vyznačuje se komunita nadprůměrným výskytem rizikových faktorů?• Mohou představitelé této komunity významně přispět k rozšíření poznání?• Bude se tato skupina zajímat o hledání řešení místních problémů či o výsledky auditu?

5.3. Jak může být participativní audit realizován?

Každé město se musí rozhodnout, jak převést princip participace do praxe. Je lepší si odsouhlasit plán zapojení, který ukáže jak komunity zapojit, než nechat věci vyvinout způsobem ad hoc. „Mezinárodní asociace pro participaci veřejnosti“ vyvinula „stupně“ participace, které mohou být využity při tvorbě takového plánu. Těchto stupňů je pět – informování, konzultování, zapojení, spolupráce a zplnomocnění.³¹ Postup od jednoho stupně k druhému zvyšuje míru participace a vliv komunit na rozhodování (Tabulka č. 13). Na nejnižším stupni organizace zapojené do auditu jednoduše poskytují informace. Vyšší stupně zahrnují větší participaci a užší spolupráci. Na nejvyšším stupni je na veřejnost delegována pravomoc přijmout závěrečné rozhodnutí.

Na jednotlivých stupních participace se používají různé nástroje a techniky pro realizaci participativního přístupu (viz Tabulka č. 14). Některé, jako třeba využití bulletinů, mohou přímo zasáhnout řadu jednotlivců, ale nabízejí jen jednosměrnou komunikaci. Jiné, jako např. viktimizační výzkumy, získávají informace od vybraného vzorku osob. Postup na další stupeň představují tématické pracovní skupiny či společné workshopy, které vytvářejí příležitost pro dvojstrannou interakci a spolupráci.

Během plánování auditu a v 1. realizační fázi je rozsah úkolů obrovský. Je proto rozumné využít představitele organizací občanské společnosti s celoměstskou působností, kteří mohou poskytnout informace, vyplývající z komplexní znalosti příslušných otázek. Může se jednat např. o organizace zabývající se regenerací některých lokalit, péčí o mládež a rodiny, podporu menšinám či sociálně slabým skupinám. Pokud se ale ukáže, že je potřeba viktimizační výzkum, bude participace daleko větší.

Tabulka č. 13

Stupně zapojení komunity

Stupeň	Aktivita
1 Informování	Jednosměrná komunikace, která zahrnuje sdílení informací, ale neumožňuje komunitě uplatnit svůj vliv.
2 Konzultace	Navíc k „informování“, jde o výzvu komunitám poskytnout informace, myšlenky či komentáře, ale bez zpětné vazby či závazku na předložené náměty reagovat.
3 Zapojení	Navíc ke „konzultaci“, poskytnout komunitě možnost, aby přispěla k plánování, realizaci, interpretování a stanovování priorit.
4 Spolupráce	Navíc k „zapojení“, společná práce s komunitou na tvorbě plánů, reagování na náměty ze strany komunity a společné odsouhlasení závěrů.
5 Zplnomocnění	Navíc ke „spolupráci“, umožnit komunitě přijmout závěrečné rozhodnutí o dalším postupu.

V druhé realizační fázi je více příležitostí pro participaci jednotlivých občanů (ale i organizací), kteří mají silný osobní zájem či znalost specifických otázek zahrnutých do „užší a

³¹ <http://www.iap2.org>

hlubší“ analýzy. Mohou zahrnout např. obyvatelky určitých lokalit, majitele obchodů v nákupním centru, děti vyrůstající v náhradní péči či organizace zabývající se vykořisťováním přistěhovalců.

Během této fáze mohou také nevládní organizace převzít zodpovědnost za realizaci některých aktivit bezpečnostního auditu, jako jsou tématické skupiny či terénní práce.

3. a 4. realizační fáze představuje plně participativní přístup zapojení všech komunit do výběru priorit a rozhodování o obsahu auditní zprávy a o identifikaci výhod a silných stránek, na kterých je možné založit budoucí preventivní aktivity. Klíčovou otázkou je, jak velký vliv budou komunity mít, jinými slovy jaký stupeň zapojení bude aplikován.

Zapojování dětí a mládeže je zvláště důležité, ale zároveň velmi náročné. Byly vyvinuty různé formy, včetně dětských parlamentů, fóra mládeže, celostátní a místní rady mládeže, mladých poradců, rozpočtování se zapojením mládeže či účasti dětí a mládeže na řízení místních institucí. To vede k různým formám zapojení, jako jsou účasti na konferencích, výzkumech, kampaních a tvorbě projektů.³²

Konzultace budou pravděpodobně jednou ze základních aktivit při každém auditu a některé způsoby, jak jich dosáhnout jsou podrobně diskutovány v kapitolách 16 a 17. Nejprve je však třeba věnovat pozornost mimořádné obtížnosti zapojení tzv. „těžko dostupných skupin“. Brzy se ukáže, že jeden přístup neplatí na všechny skupiny, zejména pokud chceme zachytit jedinečnost a individualitu každé komunity. I když individualizovaný přístup zvýší složitost projektu a jeho náklady, celý proces bude vypadat pro komunity jako smysluplnější a výsledky budou lepší.³³

Zapojení čínských komunit (Velká Británie)

Protože velká část místní čínské komunity pracovala v místních čínských restauracích, konzultace v jednom britském městě probíhaly po půlnoci, kdy rodiny tradičně jedly a byly dostupné pro diskusi nad otázkami týkajícími se auditu.

³² Argumenty pro větší zapojení dětí a mládeže do rozhodování a modely, jak toho dosáhnout, jsou shrnuty v publikaci UN-Habitat: *“Youth, children and urban governance“*, Global campaign on urban governance. Policy Dialogue Series 2. Nairobi: UN-Habitat, 2004. <http://www.unhabitat.org/pmss/getPage.asp>

³³ Manuál, jak zapojit komunity do preventivní práce, byl publikován ministerstvem vnitra Velké Británie. Forrest, S., Myhill, A. a Tilley, N.: *„Practical lessons for involving the community in crime and disorder problem-solving.“*, Development and Practice Report 43. London: Home Office, 2005. <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs05/dpr43.pdf>

Tabulka č. 14

Techniky pro zapojení komunit do plánování a realizace auditu

Stupeň	1	2	3	4	5
Fáze	Informování	Konzultace	Zapojení	Spolupráce	Zplnomocnění
Plánování	Komunity jsou o plánování auditu informovány pomocí bulletinů, informací v médiích	Zástupci občanské společnosti předkládají informace či připomínají plány	Komunity jsou zapojeny do plánovacího procesu	Zástupci komunit jsou členy plánovací skupiny	Zástupci komunity předsedají Řídící skupině a schvalují plán
1. fáze: široká a povrchní	Komunity jsou o klíč. statistikách informovány pomocí bulletinů, informací v médiích	Rozhovory s občanskou společností po celém městě, písemná podání, výzkumy	Styky s komunitami k prodiskutování otázek a zkoumání jejich názorů	Komunity se aktivně podílejí na práci auditního týmu	Zástupci komunit rozhodují, které otázky budou studovány ve 2. fázi
2. fáze: úzká a hluboká	Komunity jsou o detailních studiích informovány pomocí bulletinů, informací v médiích	Setkání s různými skupinami, konzultace, šetření	Workshopy k výměně idejí a diskutování závěrů	Komunity vedou auditní práce v určitých oblastech	Komunity hrají vedoucí úlohu při hodnocení významu shromážděných dat
3. fáze: priority a příležitosti	Komunity jsou o prvních výsledcích informovány pomocí bulletinů, informací v médiích	Komentáře k analyzovaným datům a rýsujícím se prioritám	Komunity jsou zapojeny do prioritace a hodnocení výhod	Komunity silně ovlivňují výběr priorit	Komunity rozhodují o prioritách
4. fáze: konzultace a komunikace	Distribuce výstupů z auditu pomocí mediálních informací	Žádost o zpětnou vazbu na auditní zprávu	Diskuse nad návrhem zprávy před její publikací	Auditní zpráva je sepisována společně a návrh je distribuován k připomín.	Zástupci komunit rozhodují o obsahu závěrečné zprávy

5.4. Zapojení těžko dostupných skupin

Termín „těžko dostupné skupiny“ je široce používán pro označení osob, které nejsou zastoupeny v organizacích občanské společnosti a které udržují minimální kontakt s většinovou společností a organizacemi poskytujícími veřejné služby. Může to být z důvodu strachu, podezřívavosti, sociálně-ekonomického strádání, kulturních či ideologických bariér, zdravotního postižení a specifických potřeb, jazykových bariér, věku, nedostatku organizovanosti či z řady jiných důvodů. Nemusejí být „těžko dostupné“ v pravém slova smyslu, ale termín zahrnuje všechny skupiny, které jsou vylučovány a marginalizovány. Pokud se nepřijme cílené opatření k jejich zapojení, existuje vždy riziko, že jejich potřeby budou přehlíženy.

Pro každý audit je nezbytné identifikovat relevantní těžko dostupné skupiny a aktivně se je snažit zapojit. Hrubé zdroje dat, jako jsou statistiky registrované kriminality, budou zakrývat plný rozsah jejich zkušenosti s kriminalitou. Protože tyto skupiny většinou patří mezi nejzranitelnější a nejvíce zasažené viktimizací, zajištění jejich zapojení by se mělo stát prioritou. Avšak zda je nějaká skupina těžko dostupná, bude záviset na místních okolnostech. Bezdomovci mohou být např. efektivně zastoupeni v občanské společnosti v jednom městě, ale vůbec nemusejí být slyšet v druhém.

Těžko dostupné skupiny, které jsou relevantní pro audit, mohou:

- Být zatížené vysokou mírou viktimizace či určitých forem viktimizace ve srovnání s celou populací
- Být nadměrně zastoupené mezi stíhanými osobami
- Se cítit zvláště ohrožené či zranitelné
- Podstatně přispět k pochopení problémů či přípravě efektivních opatření.

Práce s těžko dostupnými skupinami bude úspěšnější, pokud bude založena na následujících principech a praxi:

Respekt

Všechny skupiny si zaslouží respekt a jejich individualita musí být uznávána během celého procesu. To se může projevit např. v kulturně specifických aktivitách (viz např. případová studie Rwandy v kapitole 17.2). Respekt je zvláště důležitý, když mluvíme o citlivých otázkách s oběťmi, pro které jejich zážitek může být stále čerstvý a zraňující.

Důvěra

Efektivní participace se spoléhá na vztahy založené na důvěře. Někdy trvá dlouho, než se důvěry dosáhne, protože těžko dostupné skupiny mohou nedůvěřovat účelu, pro který je informace požadována, jakož i úřadům, které ji požadují. Klíčem k budování důvěry je jasný signál, že získaná informace je oceňována a bude využita. Zapojení těchto skupin by mělo zahrnovat zpětnou vazbu ohledně výstupů z auditu a posilování jejich kapacity podílet se na rozhodovacím procesu.

Protokoly

Protokoly stanovují pravidla, podle kterých je zapojení realizováno, představují určitý rámec spolupráce. Protokoly mohou mít různé formy, ale vždy by měly obsahovat účel participace, jaké jednání se očekává od účastníků a jak budou informace zaznamenávány a ukládány. Etická pravidla, která jsou na začátku procesu odsouhlasena všemi účastníky, tvoří

běžnou formu protokolu. Často se používají při setkáních s mládeží, kdy se napíší na velké plachty papíru a nechají vyvěšené během celého jednání.

Adaptace

Konvenční přístupy, jako jsou shromáždění či sociologická šetření, mohou být nevhodná pro těžko dostupné skupiny. Metody zapojování musí být přizpůsobeny místním podmínkám. To může znamenat:

- Používání terénní práce ke kontaktování osob v jejich místě bydliště či jim příjemným způsobem, jako jsou pouliční rozhovory s mladými bezdomovci či sexuálními pracovníky (viz kapitola 17.2).
- Nepoužívat psaný projev ve styku s lidmi, kteří mohou mít problémy se čtením či psaním.
-

Zájem

Jakmile se jednou naváže kontakt, je důležité plně využít příležitost a udržet zájem této osoby či skupiny. Vznášení otázky musí odpovídat jejich zkušenosti. Jestliže se závažnost tématu spoje s kreativitou a originalitou, zapojení může být produktivnější a trvalé.

Je třeba si připustit, že členové auditního týmu nemusejí být těmi nejlepšími osobami, které mohou získat názory a zkušenosti těžko dostupných skupin. Někdy je lepší je nahradit vrstevníky, kolegy, důvěryhodnými partnery a mediátory, kteří lépe naváží kontakt s cílovou skupinou a povedou s ní otevřený dialog.

Auditování trestné činnosti proti podnikatelským subjektům v etnicky různorodých komunitách (Austrálie)

Výzkumy ukázaly, že kriminalita páchaná vůči podnikům vlastněným etnickými menšinami může být odlišná od té, která je páchaná na jiných podnikatelských subjektech. Aby se prozkoumal tento problém ve dvou etnicky uzavřených komunitách v Austrálii, bylo provedeno 337 osobních rozhovorů s vlastníky malých podniků ve vietnamštině, mandarínštině, kantonštině a angličtině.

Část B: Specifické otázky pro auditní týmy

6. Přehled

Část B se zaměřuje na řadu otázek, které by měly být zkoumány v každém městě. Vztahují se ke specifickým skupinám, specifickým problémům a specifickým místům, které vyžadují pozornost z řady důvodů. Důležité jsou hlavně svým dopadem na zranitelné a nejslabší členy společnosti, zejména děti, ženy a sociálně vyloučené.

Okruh otázek zde prezentovaných není vyčerpávající; vzorce viktimizace jsou vždy složité a komplexní. U mladých mužů je například mnohem větší riziko vraždy, než u stejně starých žen, či skupin jinak starých; chlapi jsou více ohroženi hrubým fyzickým násilím, zatímco dívky jsou více ohroženy emočním násilím a sexuálním zneužíváním. Nicméně zde ukázané postupy mohou být aplikovány také na další témata, která by auditní tým chtěl zkoumat.

Zkoumané problémy jsou z větší části neviditelné pro veřejné služby, neboť oběti nemohou, nechtějí, zdráhají se nebo se obávají informovat o svých problémech. Někdy ti, jichž se problém přímo týká, včetně např. rodin nebo i některých institucí, nejsou ochotni připustit, že problém existuje. Mohou existovat vazby mezi oběťmi a pachateli i obecně mezi páčáním trestné činnosti a viktimizací (např. páčání určitého druhu trestné činnosti zvyšuje pravděpodobnost, že se pachatel či celá skupina stávají obětí jiné trestné činnosti, pozn. Překladaatele). Může existovat nedůvěra vůči institucím a chování některých institucí tuto nedůvěru mohou utvrzovat. Sociální znevýhodnění může mít často mnohonásobné a složité příčiny, ovlivněné kulturními a historickými faktory, které přesahují mezinárodní hranice. To vše znamená, že porozumět těmto otázkám je náročné. Nicméně dobrý bezpečnostní audit se jimi bude zabývat a následující sekce ukazuje, jak k nim je možné přistupovat.

Jak již bylo ukázáno v předchozí části, 1. fáze realizace bezpečnostního auditu (srovnej část 4.2.) je zaměřena na získání celoměstského přehledu o charakteru a rozsahu kriminálních problémů, porozumění pravděpodobných příčin a relevantních rizikových faktorů. Měly by být shromážděny existující strategie či plány, směřující k eliminaci zjištěných patologických jevů, a také by měly být zhodnoceny v současnosti dostupné služby a opatření. Kriticky důležité je zejména zhodnotit, zda existují nějaké koncepční dokumenty, zda jsou strategie efektivní (tedy zda přinášejí požadované výsledky) a zda jsou adekvátní (tedy zda jsou dostatečné).

Zhodnoceny by měly být i dostupné statistiky a dříve prováděné výzkumy. Klíčové informace ve 1. fázi získáme od osob se specializovanou znalostí a zkušeností. Může se jednat o zástupce různých institucí, organizací či profesních skupin. Například zkušený doktor, pracující na pohotovostním příjmu v nemocnici v centru města, může přispět hodnotným pohledem na otázku násilí pod vlivem alkoholu ve městě (srovnej též část 11.4).

Jestliže se ukáže nemožné získat potřebné informace tímto způsobem nebo jestliže se dojde k závěru, že zkoumané otázky nebyly dostatečně analyzovány, bude zapotřebí detailnější analýza popsána v 2. realizační fázi. Tato fáze může zahrnovat provádění řízených rozhovorů, šetření či konzultací, návštěvy na místě či další aktivity. Účelem může být buď doplnění chybějící části celkového obrazu města nebo hlubší analýza určité skupiny, problému nebo lokality, které vplynuly jako významné z předběžné analýzy. V 2. realizační

fázi mohou být např. informace z oblasti zdravotnictví získány od individuálních praktických lékařů nebo od terénních zdravotních asistentů. V následujících částech jsou zmíněny klíčové otázky vztahující se ke každému problému. Probírání těchto otázek je rozděleno do dvou skupin – na ty, které by měly být zkoumány v 1. fázi, aby se získal celkový přehled, a na otázky zkoumané ve 2. fázi, pokud je další výzkum potřebný (tato část je uvedena tučně). Odpovědi na naznačené otázky nejsou jednoduché. Některé vyžadují získání kvalitativních či kvantitativních dat. Dobré statistiky však často nejsou bezprostředně k dispozici, a tak je nutné použít kvalifikované odhady nebo „náhradní“ měření.³⁴ Některé otázky nemají jednoznačnou odpověď a vyžadují subjektivní hodnocení, např. hodnocení rozsahu určitého problému nebo efektivity přijatých opatření. V těchto případech je vhodné použít názory alespoň ze tří různých zdrojů, než se dojde ke konečnému závěru.

Auditní týmy by se neměly nechat odradit, pokud se ukáže jako nemožné zodpovědět některé otázky rychle nebo kompletně. Otázky jsou prospěšné také k tomu, aby stimulovaly přemýšlení o problému, diskusi a zkoumání. Jedním ze závěrů auditu může být identifikace problémů, které nejsou řešitelné v daném časovém či finančním rámci, a které vyžadují dlouhodobý výzkum.

³⁴ „Surrogate measure“ je náhražka, která se používá, když jsou potřebná data nedostupná nebo je složité je získat, ale která poskytuje dobrý odhad či indikaci těchto dat.

7. Děti a mládež

7.1. Úvod

Děti a mládež jako oběti trestné činnosti představují vážný problém ve všech zemích a jejich viktimizace se objevuje na různých místech: doma a v rodině, v náhradní výchově, ve škole, v místě bydliště či v práci. Násilí může mít celou řadu forem, včetně šikany, fyzického trestání, sexuálního zneužívání, mrzačení genitálií, nucené práce či vražd. Většina násilí, kterou děti a mladí lidé zakoušejí, je páchána lidmi, kteří tvoří každodenní součást jejich života: rodiči, spolužáky, učiteli, zaměstnavateli, jejich sexuálními či životními partnery.

Některé zážitky z dětství a mládí jsou spojeny s pozdějším pácháním trestné činnosti či se zneužíváním drog.³⁵ Rizikové faktory jsou obdobné v různých zemích a v různých kulturách a mají kumulativní efekt. Čím více negativních faktorů se objeví v životě mladého člověka, tím větší je pravděpodobnost, že se tento člověk dostane do konfliktu se zákonem.³⁶ Protože existuje vazba mezi ranou vývojovou zkušeností a pravděpodobností pozdějšího zapojení do násilných a kriminálních aktivit, je smysluplné zabývat se dětmi a mládeží dohromady. Nicméně násilí mezi mladými lidmi je natolik silně ovlivněno řadou faktorů vyskytujících se v jejich současném prostředí (např. dostupnost zbraní, alkohol, ekonomická nerovnost, kvalita bydlení a městského prostředí, školství či nabídka práce), že si vyžaduje speciální úvahu.

Násilí doma a v rodině

„Studie z mnoha zemí ve všech oblastech světa ukazují, že 80 – 98% dětí trpí doma fyzickým trestáním, přičemž třetina či více zažívá velmi tvrdé fyzické trestání za použití nástrojů“.

(Studie OSN k násilí na dětech, 2006)³⁷

Děti a mladí lidé, kteří trpí násilím, jsou znevýhodněni nadvakrát. Nejsou pouze oběťmi, ale tato jejich zkušenost zvyšuje pravděpodobnost, že v pozdějším věku budou obětmi opakované viktimizace, nebo se stanou sami násilníky a budou vrženi na kriminální dráhu. Tímto způsobem může být násilí reprodukováno přes celé generace, kdy dětské oběti násilí se stávají sami násilníky, dále pak týrají své děti a zakládají tak nový cyklus násilí. Identifikace a řešení násilí na dětech (násilí dětí) se musí stát prioritou, pokud se má začarovaný kruh násilí a zločinu zlomit.

³⁵ Jsou také silně vázány na další zdravotně rizikové chování (např. kouření či ranná sexuální aktivita) či s negativními zdravotními dopady v dalším věku (chronické nemoci, depresivní stavy, sexuálně přenosné choroby)

³⁶ Srovnej přílohu A s typologií rizikových faktorů.

³⁷ OSN. Zpráva nezávislého experta pro Studii OSN k násilí na dětech. Valné shromáždění, 61. zasedání, bod 62 (a) prozatímního programu. A/61/299,2006. <http://www.violencestudy.org/IMG/pdf/English-2-2-.pdf>

Toho můžeme docílit v první řadě pomocí služeb a iniciativ zaměřených na předcházení viktimizace, dále pak včasnou intervencí na podporu dětí, které už byly viktimizovány. To vše vyžaduje opatření, která reagují na více rizikových faktorů současně.

Vzhledem k rozměru a strategickému významu tohoto problému, by se na něj zaměřená opatření měla stát prioritou preventivních strategií měst všude na světě, nehledě na všeobecnou povinnost zajistit základní práva dětí.

Z toho také vyplývá, že analýza otázek vztahujících se k dětem a mladým lidem by měla být základním stavebním kamenem všech bezpečnostních auditů. Studium si vyžadují dvě vzájemně propojené oblasti: skutečný rozsah viktimizace a rizikové faktory s ní spojené.

Aby bylo splnění tohoto úkolu realistické a zvládnutelné, měly by se auditní týmy soustředit na skupiny, které byly výzkumy v mnoha zemích světa identifikovány jako více vystavené mnohonásobným rizikovým faktorům, a které se staly obětí viktimizace. Někdy jsou tyto skupiny již předem identifikované a lokalizované, jako např. děti v ústavní péči. Depistáž a zhodnocení rizikivosti jiných skupin, jako např. dětí z disfunkčních rodin nebo dětí se závažnými školními problémy, může být složitější. Data o těchto rizikových faktorech, pokud jsou vůbec sbírána, se nacházejí roztroušena u různých orgánů či nevládních organizací, zatímco skutečný rozsah viktimizace zůstává skrytý a neregistrovaný.

Následující sekce věnuje pozornost některým významným otázkám, které by měl auditní tým sledovat. Každý předcházející výzkum poskytuje hodnotné informace. Pokud však předchozí výzkumy nejsou k dispozici, je dobré využít rozhovory a konzultace s klíčovými odborníky, kteří nám mohou přispět kvalitativními odhady o povaze, rozsahu a příčinách problémů, stejně jako informacemi o dosud realizovaných opatření, a kteří nám pravděpodobně nabídnou hlubší pohled do problematiky než nekompletní oficiální statistiky.

Pachatelky trestné činnosti (Austrálie)

Při šetření 470 uvězněných žen jich 63% uvedlo, že v dětství zakoušelo sexuální, fyzické či emoční zneužívání, 60% uvedlo psychické problémy v dospívání, 44% vyrůstalo v rodinách zasažených alkoholismem a 26% v rodinách s problémy se zneužíváním drog.

Klíčové nálezy ze studie o vývoji zneužívání drog pachatelkami (2004)³⁸

7.2. Děti a mládež v rizikových rodinách

U dětí a mládeže vyrůstajících v domovech, kde rodiče či opatrovatelé jsou násilní, jsou pachatelé trestné činnosti, zneužívají návykové látky, žijí chaotickým životním stylem či vyžadují striktní a nevypočitatelnou disciplínu, se zvyšuje riziko, že se stanou obětí viktimizace doma. Existuje u nich i větší nebezpečí, že budou viktimizováni opakovaně a je i velmi pravděpodobné, že se zapojí do trestné činnosti v pozdějším věku.

³⁸ Johnson H. „*Key findings from drug use careers of female offenders study*“, Trends and Issues in Crime and Justice 289. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2004.
<http://www.aic.gov.au/publications/tandi2/tandi289.pdf>

Ke zhodnocení charakteru a rozsahu problému na místní úrovni by měl auditní tým v první řadě konzultovat představitele orgánů sociální péče, které mohou mít registr ohrožených dětí. Zdravotní asistenti a lékaři mohou mít také dobrý přehled o daném problému, stejně tak nevládní organizace poskytující služby podpory rodinám či různé služby péče o děti. Přispět mohou i představitelé náboženských skupin a komunitních organizací. Každá zpětná vazba od klientů, která může poskytnout informace o efektivnosti existující nabídky služeb a preventivních programů by měla být zaznamenána. Informativní mohou být různé národní přehledy a zprávy.³⁹

Klíčové otázky

- Kolik dětí a mladých lidí se nachází v ohrožení kvůli disfunkční rodině?
- Existuje efektivní systém pro vyhledávání a identifikaci ohrožených dětí?
- Jaká situace v rodině vystavuje děti ohrožení?
- Které čtvrtě (lokality) vykazují disproporční počet ohrožených dětí?
- Je problém ohrožených dětí spojen s určitou demografickou skupinou?
- Jaké sociální služby a jaké preventivní programy zaměřené na tento problém existují?
- Do jaké míry jsou přijatá opatření adekvátní a efektivní?
- Existuje dobrá meziúřadní spolupráce při řešení tohoto problému?
- Jaké jsou priority pro další opatření?

Klíčové zdroje

- Předcházející výzkumné zprávy
- Zařízení sociálních služeb
- Zástupci komunitních zdravotních služeb
- Nestátní neziskové organizace zaměřené na podporu rodiny a péči o děti
- Představitelé náboženských organizací
- Místní organizace
- Zpětná vazba klientů o existujících službách a programech

Zadržení (USA)

Obecní vězení v USA zadržují obvykle osoby, které čekají na obžalobu nebo soud, a osoby odsouzené ke krátkodobým trestům odnětí svobody. Výzkum reprezentativního vzorku 7000 zadržených zjistil, že 31% vyrůstalo v rodině, kde rodič či opatrovník užíval alkohol nebo drogy, a 46% v rodině, jejíž některý člen prošel výkonem trestu odnětí svobody.

Profil zadržených ve vězení (2002)⁴⁰

³⁹ Pro další informace a nástroje pro epidemiologické studie a zhodnocení rizika je možné využít publikaci Světové zdravotnické organizace a Společnosti na ochranu dětí před zneužíváním a zanedbáváním: „*Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence*“. Ženeva: WHO, 2006. http://whqlidoc.who.int/publications/2006/9241594365_eng.pdf

⁴⁰ Department of Justice: Bureau of Justice Statistics (US), „*Profile of jail inmate*“, 2002, Washington DC: DoJ, 2004. <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/abstrakt/pji02.htm>

7.3. Děti a mladiství vyrůstající v institucionální péči a opouštějící zařízení institucionální péče

Výzkumy v mnoha zemích ukázaly, že děti vyrůstající v zařízeních institucionální péče se stávají oběťmi nebo pachateli trestné činnosti častěji, než děti vyrůstající v rodině. Tyto výzkumy však ukazují, že to není institucionální výchova jako taková, která zvyšuje riziko sociálně patologických jevů, jako spíše soubor rizikových faktorů v jejich dosavadním životě, jako je viktimizace, nedostatek rodičovské péče, či časté střídání náhradní péče. Při umístění do institucionální péče mohou zažívat násilí od ostatních dětí či ze strany personálu. Když opustí ústavní zařízení jsou vystaveni většímu riziku, že začnou páchat trestnou činnost či se stanou její obětí. To je způsobeno celou řadou důvodů, jako je nižší vzdělanostní úroveň, chybějící ubytování či nedostatečná příprava na zaměstnání.

Klíčovým zdrojem informací o těchto dětech budou zástupci orgánů péče o dítě, dalších sociálních služeb a nevládních organizací, které sociální služby poskytují. Tyto orgány by měli být rovněž informovány o službách, které jsou poskytovány mladým lidem opouštějícím ústavní zařízení. Informace o míře rizika, které představuje ústavní péče tím, že se její klienti (rezidenti) později stávají pachateli či oběťmi trestné činnosti, je možné získat u policie, probační služby a orgánů justice.

Další výzkum by měl zahrnovat i šetření mezi mladými lidmi v institucionální péči či mezi delikventy, kteří prošli institucionální péčí, které pomůže nejen lépe porozumět problému, ale také potřebným opatřením ke zlepšení situace. Organizace pracující s ohroženou mládeží mohou mít také užitečné informace o problému a jeho řešení.

Vyrůstat v institucionální péči

Z 41 700 dětí, které se v roce 1983 narodily v Australském státě Queensland, bylo do roku 2000 u 2 885 dětí dokumentováno zneužívání či zanedbávání. Umístění těchto dětí do institucionální péče ovlivnilo pravděpodobnost, že se budou do roku 2000 podílet na páchaní trestné činnosti. Z dětí, které byly obětí špatného zacházení a byly umístěny do institucionální péče se jich 26% dopustilo alespoň jednou trestného činu, ve srovnání s 13% těchto dětí, které zůstaly v rodině.⁴¹

Ve Velké Británii, kde 2% populace prošlo institucionální péčí, strávilo v institucionální péči část svého dětství 27% všech uvězněných a 40% mužů s nařízenou ochranou výchovou.⁴²⁴³

V USA 12% zadržených v místních věznicích žilo v pěstounské péči či v ústavu.

⁴¹ Stewart, A., Dennison, S. a Waterson, S. „Pathways from child maltreatment to juvenile offending“, Trends and Issues in Crime and Justice 241, Canberra: Australian Institute of Criminology, 2002.
<http://www.aic.gov.au/publications/tandi/ti241.pdf>

⁴² Social Exclusion Unit (UK). „Reducing re-offending by ex-prisoners“. London SEU, 2002
<http://www.socialexclusionunit.gov.uk/downloaddoc.asp?id=64>

⁴³ Rethinking Crime and Punishment. What you really need to know about criminal justice. 2003

Klíčové otázky

- Kolik mladých lidí vyrůstá v institucionální péči?
- Jsou v této skupině nadměrně zastoupeny děti z některých určitých čtvrtí?
- Jaké procento mladistvých či dospělých delikventů prošlo institucionální výchovou?
- Jaký je demografický profil obětí a pachatelů, kteří jsou nebo prošli institucionální výchovou?
- Dochází v zařízeních institucionální výchovy ke špatnému zacházení?
- Jaká je úroveň gramotnosti a „sociálních dovedností“ při opouštění institucionální péče?
- Jaké jsou nejvýznamnější rizikové faktory, se kterými se setkávají mladí lidé opouštějící institucionální péči?
- Jaké služby jsou nabízeny na podporu mladých lidí opouštějících institucionální péči?
- Jsou nabízené podpurné služby efektivní a adekvátní?
- Jaké jsou priority pro další opatření?

Klíčové zdroje

- Orgány sociálně právní ochrany dětí a další pomáhající organizace
- Policie a justiční orgány (probační služby, soudy pro mládež, nápravná zařízení)
- Děti a mládež v institucionální péči
- Organizace poskytující pomoc mladým lidem opouštějícím ústavy
- Mladiství pachatelé, kteří prošli institucionální výchovou

7.4. Děti a mládež v konfliktu se zákonem

Tato sekce pojednává o nezletilých dětech, které díky svému nízkému věku ještě nemají trestní odpovědnost (tento věk se stát od státu liší), a které se staly předmětem zájmu soudních orgánů a o mládeži, která už s těmito orgány přišla do kontaktu.

Zatímco je problematické chování obvyklým důvodem, proč se děti stávají předmětem pozornosti příslušných úřadů, zpráva OSN zdůrazňuje, že násilí vůči dětem, které se nacházejí v konfliktu se zákonem je „velmi rozšířeno“, ale je nedostatečně dokumentováno a přiznáváno. Projevuje se jak rutinním obtěžováním, tak během zadržení či pobytu v nápravných zařízeních.⁴⁴

Většina dětí „vyroste“ z problematického chování bez potřeby jakékoli intervence. Nicméně, čím dříve se dítě dostane do konfliktu se zákonem, a čím závažnější je příčina tohoto konfliktu, tím pravděpodobnější je, že z takové osoby vyroste závažný zločinec či recidivista, pokud nedojde k efektivní intervenci. Riziko páchaní další trestné činnosti se navíc ve většině rozvinutých zemí zvyšuje u těch, kteří se dostali do systému trestní justice či dokonce prošli nějakou formou zbavení svobody.

⁴⁴ Non Governmental Organizations Advisory Panel for the UN Secretary – General Study’s Study on Violence Against Children. „*Violence against children in conflict with the law*“. Ženeva. 2005. http://violencestudy.org/IMG/doc/VACICL_Summary_Report_Final.doc

Raná delikvence, rané zneužívání drog a pozdější páchaní trestné činnosti

„Čím časnější je počátek páchaní trestné činnosti, tím vyšší je pravděpodobnost závažné a recidivující delikvence. U pachatelů, kteří s trestnou činností začali v raném věku, je dvakrát až třikrát větší pravděpodobnost, že se z nich stanou závažní chroničtí pachatelé, než u těch, kteří trestnou činnost zahájili v pozdějším věkuChroničtí delikventi se častěji dostávají do systému trestní justice ve věcech mládeže v mladším věku... Většina závažných pachatelů začíná s delikvencí před 14 rokem, většinou na základní škole...“

Zpráva Studijní skupiny k závažným a násilným mladistvým pachatelům⁴⁵

„Násilný mladistvý pachatel udává první užití návykových látek v průměru v mladším věku než pachatel majetkové trestné činnosti.“

Zpráva o uvězněných mladistvých pachatelích v Austrálii⁴⁶

Včasná intervence zaměřená na děti a mladistvé v konfliktu se zákonem, je životně důležitá pro prevenci jejich vstupu či stále hlubšího propadání do formálního justičního systému, ale i pro prevenci pozdější viktimizace. Bezpečnostní audit tudíž musí zhodnotit charakter a rozsah tohoto problému, efektivnost dosavadních opatření a mezery v těchto opatřeních, které je nutné zaplnit.

Pozornost je třeba věnovat mladistvým, kteří se již dostali do systému trestního soudnictví ve věcech mládeže, ať již dostali výstrahu, obecně prospěšné práce či byli odsouzeni k odnětí svobody. Stejně důležité je zabývat se dalšími mladými lidmi, pro které je zásah systému trestní justice nevhodný pro jejich mladý věk nebo potřebu specifické podpory. Měla by také být provedena analýza pozadí a okolností, které vedly tyto děti a mladistvé do konfliktu se zákonem, včetně analýzy dřívějších preventivních opatření, která měla zabránit, aby se tyto děti dostaly až do tohoto stadia (konfliktu se zákonem).

Relevantní informace by měly být získávány od policie, orgánů soudnictví ve věcech mládeže či od orgánů sociálně právní ochrany dětí, a také od nevládních organizací pracujících s mladými lidmi. Nicméně pro hlubší vhled do problému je důležité i šetření mezi starší mládeží, které by si kladlo za cíl zjistit, jaké faktory vnímají jako důležité pro ovlivnění jejich chování.

⁴⁵ Citováno z Loeber R a Farrington, D. ed.: „*Child delinquents: development, intervention and services needs*“. Thousand Oaks, London and New Delhi: Sage, 2001.

⁴⁶ Pritchard, J. a Payne, J.: *Alkohol, droga a zločin: studie o mládeži v detenci*, Research and Public Policy Series 67. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2005.
<http://www.aic.gov.au/publications/rpp/67/rpp67.pdf>

Klíčové otázky

Děti pod hranicí trestní odpovědnosti

- Kolik dětí je objektem zájmu justiční orgánů?
- Které aktivity je přivedly do konfliktu se zákonem?
- Je tento problém spojen s nějakými specifickými skupinami nebo lokalitami?
- Jaký je demografický profil osob, kterých se problém týká?
- Jaké rizikové faktory je možné vystopovat v jejich minulosti?
- Existuje komplexní strategie a jsou nabízeny sociální služby, které by reagovaly na potřeby těchto dětí a odvrátily je od kriminální dráhy?
- Pokud takováto strategie existuje, je adekvátní a efektivní?
- Jaké jsou priority pro další činnosti?

Děti, které se dostaly do systému trestní justice ve věcech mládeže.

- Kolik mladých lidí se dostalo do systému trestní justice ve věcech mládeže?
- Jaký je jejich demografický profil?
- Je problém těchto mladých lidí spojen s nějakými specifickými skupinami či lokalitami?
- Jaké rizikové faktory je možné vystopovat v jejich minulosti?
- Jaká chování je přivedlo do konfliktu se zákonem a nakolik obsahovalo násilí?
- Do jaké míry je páchaní trestné činnosti spojeno se zneužíváním návykových látek?
- Kolik bylo uděleno jednotlivých sankcí?
- Kolik těchto dětí je umístěno v zařízeních ochranné výchovy či ve vězení pro mladistvé?
- Spolupracují relevantní orgány dostatečně a efektivně při intervenci vůči těmto mladým lidem?
- Existuje strategie a existují sociální služby zaměřené na prevenci recidivismu?
- Pokud existuje strategie, je dobře implementována, je adekvátní a efektivní?

Klíčové zdroje

- Zprávy z předcházejících výzkumů
- Policie a justiční orgány
- Orgány sociálně právní ochrany dětí, organizace poskytující další sociální služby a nevládní organizace pracující s mladými lidmi
- Odrostlejší mladí lidé

7.5. Děti a mládež ve školách

Školy představují jedno z hlavních míst, kde děti mohou získat vědomosti a dovednosti, které obecně zlepšují jejich životní šance a zejména zredukuje riziko, že se dostanou do konfliktu se zákonem. Děti ve škole získávají nejen akademické a kognitivní (poznávací) dovednosti, ale učí se i o odpovědném občanství, inter-personálních vztazích a získávají i další životní dovednosti, které snižují jejich zranitelnost a riziko, že se dostanou do problémů. Děti, které nechodí do školy nebo které opouštějí školu s nedostatečnými základními dovednostmi nebo bez kvalifikace jsou daleko více ohroženi viktimizací nebo chováním, které je přivede do konfliktu se zákonem.

Pomocí dětem ukončit základní vzdělání je finančně daleko efektivnější, než platit za následky jejich pozdějšího kriminálního chování. Výzkumy ukázaly, že „éthos“ školy může být stejně významný jako formální vzdělávání při ovlivňování dalších životních šancí, zejména pro děti ze znevýhodněného prostředí či s nižšími akademickými schopnostmi. Školy mohou poskytnout všem dětem nejlepší šanci k úspěchu, např. oceňováním všech forem úspěchu a výkonu, vytvářením pozitivních vztahů mezi žáky, učiteli a rodiči či poskytováním bezpečného prostředí pro učení.

Školy jsou také prostředím, kde se projevují či jsou poprvé identifikovány poruchy chování a další problémy, které narušují učení a jsou spojeny s pozdější trestnou činností, jako je např. raná agrese. Učitelé mohou velmi dobře pomoci dětem a jejich rodinám v přístupu k dalším službám, které mohou potřebovat. Hrají proto velmi významnou úlohu nejen svým přímým působením na děti, s cílem je odklonit od problematického chování, ale také jako kontaktní osoby a spolupracovníci dalších pomáhajících institucí.

Pro mnoho dětí však školy představují místo, kde jsou vystaveni rizikům, zakoušejí násilí, strach a pocit vyloučení a odmítnutí. Násilí, často ve formě šikany, ale také loupeže či fyzického útoku, je široce rozšířeno na základních a středních školách, a často zahrnuje také sexuálně či rasisticky motivovanou agresi. Takovéto činy jsou páčány jak na dětech, tak na učitelích, a jsou také páčány jak dětmi, tak učiteli. Někdy dokonce mladistvé gangy přebírají kontrolu na školním prostředí. Děti se mohou poprvé seznámit s nelegální drogou právě ve škole a zneužívání drog se často děje na území školy. Školy jsou také terčem trestné činnosti, jako je zhárství, krádeže a vandalismus namířený proti školním budovám a jejímu vybavení.

V důsledku toho může být vzdělávání dětí předčasně přerušeno. Pokud se ve škole bojí, jsou viktimizováni či se cítí vyloučení nebo odmítáni, může to vést k záškoláctví či odchodu ze školy. Děti mohou být vylučovány kvůli svému chování, ale existuje mnoho dalších příčin, které mohou ovlivnit školní docházku, jako je problematické domácí prostředí, nemoc, finanční problémy či potřeba starat se o rodiče. Pokud nejsou nabídnuty alternativní vzdělávací možnosti, nepřítomnost ve škole zvyšuje rizika a může spustit spirálový sestup do dalších problémů.

Zhodnocení těchto problémů vztahujících se ke školám, identifikace efektivních opatření a soustředění se na otázky, které vyžadují další řešení či nová opatření, by se proto mělo stát prioritou všech bezpečnostních auditů. Konzultace se zástupci vzdělávacích institucí a učitelů by se měly stát výchozím bodem. Dále by se měly shromáždit údaje o situacích, kdy je do škol volána policie. Abychom získali detailnější informace, je vhodné zapojit mladé lidi prostřednictvím výzkumů a konzultací. Také by se měly provést bezpečnostní audity na jednotlivých školách^{47 48} Je možné zvážit, zda zapojit mladé lidi, aby sami provedli výzkum.

⁴⁷ Pro návod, jak provádět školní bezpečnostní audity srovnej: Galvin, P.: „*The role of a school audit in preventing and minimising violence*“. Chapter 2 in *Violence reduction in schools. How to make a difference*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2006

⁴⁸ On-line dotazník hodnotící bezpečnost ve škole vypracovaný britským Department of Education and Skills pro školské profesionály lze nalézt na adrese <http://www.teachernet.gov.uk/emergencies/planning/security/index.htm>

Násilí ve škole

„Globální Výzkum Zdraví zaměřený na školy, který byl proveden v mnoha rozvojových zemích, nedávno zjistil, že 20 - 65% dětí školního věku uvedlo, že byly verbálně či fyzicky šikanovány během posledních 30 dnů. Šikana je častým jevem i v rozvinutých zemích.“

Studie OSN o násilí na dětech (2006)

Klíčové otázky

- Jaký podíl mládeže dokončí středoškolské vzdělání?
- Jaké procento mládeže má při opuštění školy sníženou gramotnost?
- Existují mechanismy na zhodnocení bezpečnosti dětí i učitelů ve škole?
- Pokud existují, jak bezpečně se děti a učitelé ve škole cítí?
- Jaká je míra záškoláctví a vyloučení ze školy?
- Jaké vzdělávací nabídky existují pro vyloučené žáky?
- Jaké jsou charakteristiky školního násilí a jak moc je běžné?
- Jak je rozšířeno zneužívání návykových látek v areálech škol?
- Mají všechny školy programy proti šikaně?
- Jaké další programy a iniciativy existují k posílení bezpečnosti ve školách?
- Jaká opatření jsou přijímána na úrovni školské, policejní či zdravotnické, jak fungují a nakolik jsou adekvátní?
- Jaký je rozsah kriminality namířené proti školním budovám a vybavení, jaké jsou škody vzniklé touto kriminalitou?
- Jaké jsou rozdíly mezi školami z hlediska výskytu sociálně patologických jevů a které školy jsou na tom nejhůře?
- Jaké jsou priority pro další opatření?

Klíčové zdroje

- Zprávy z předcházejících výzkumů
- Zástupci vzdělávacích institucí a učitelé
- Policie a justiční orgány
- Děti a mládež

Opatření proti šikaně ve školách

Aby pomohla školám v jejich boji s šikanou, připravila australská vláda níže uvedený dotazník (check-list), pomocí kterého mohou školy zhodnotit svá opatření.⁴⁹

		Nedostatečně	Dostatečně	Výborně
1	Jsou získány zdroje pro informování školy, vzdělávacího zařízení či komunity o šikaně			
2	Jsou shromážděny údaje o šikaně ve vaší škole či školském zařízení			
3	Je vytvořena strategie, která zahrnuje			
	• učitele			
	• žáky			
	• rodiče			
4	Je vytvořen dokument proti šikaně, který:			
	• Popisuje co je šikana			
	• Uznává práva jednotlivce být v bezpečí před šikanou			
	• Zdůrazňuje odpovědnost všech pomáhat potlačovat šikanu			
	• Popisuje (v obecných termínech), jak budou případy šikany řešeny			
	• Má podporu školy, školského zařízení či komunity			
5	S dětmi se o šikaně diskutuje			
6	Témata o šikaně jsou zařazena do osnov			
7	Obětem šikany se dostane podpory			
8	Případy šikany jsou řešeny			

⁴⁹ Rigby, K.: „*Bullying among young people*“. Canberra: Australian Government Attorney General's Department, 2003. <http://www.ag.au/agd/www/rwpattach.nsf>

9	Děti jsou podporovány, aby se podílely na potírání šikany			
10	K problému šikany se pořádávají schůzky s rodiči			
11	Celková reakce školy na problém korupce se vyhodnocuje			
12	Opatření proti šikaně jsou vyhodnocována a aktualizována			
Tento dotazník (check-list) umožňuje zhodnotit, jak adekvátně reaguje škola či školské zařízení na problém šikany. Jak se daří škole bojovat proti šikaně je možné posoudit také podle jednotlivých kritérií. Tento dotazník může být užitečný i při plánování opatření proti šikaně.				

7.6. Zapojení dětí a mládeže do kriminálních gangů a organizovaného násilí

Experti se neshodují v názoru, co konstituuje gang mladistvých. Většina definic předpokládá strukturovanou či polo-strukturovanou skupinu mladých lidí, kteří jsou zapojeni do kriminální činnosti a podílejí se na vážných násilných činech.⁵⁰ Alarmující je zejména počet dětí a mladistvých, kteří používají nože a zbraně v konfliktech se soupeřícími gangy, s bezpečnostními složkami či při páchání trestné činnosti.

Brazilský projekt COAV a mezinárodní studie zdůraznily zvláště znepokojující aspekt tohoto problému. Je jím rozšířené zapojení dětí a mladistvých do ozbrojených skupin, které mají určitou formu velitelské struktury a kontrolují určité území, jeho obyvatelstvo a příslušné zdroje, a to v zemích, které nejsou zapojeny do ozbrojených konfliktů. Příklady z Latinské Ameriky citované COAV zahrnují: „boje drogových skupin o ovládnutí určitého teritoria (jako v Rio de Janeiru v Brazílii); všeobecné organizované kriminální gangy (obchodníci s drogami či se zbraněmi a únosci); organizované a vyzbrojené gangy mladistvých („maras“ a další gangy v Hondurasu, El Salvadoru a Guatemale); ozbrojené etnické skupiny; eskadry smrti, které popravují kriminálníky. Podobný problém se objevuje i v post-konfliktních oblastech, kde si organizovaný zločin najímá ozbrojené skupiny.“⁵¹

⁵⁰ Bureau of Justice Assistance (US). „*Addressing Community gang probléme: A practical guide*“. Monograph. Washington D.C: Department of Justice: Office of Justice Programme, 1998. <http://www.ncjrs.gov/pdffiles/164273.pdf>

⁵¹ COAV znamená „Children and Youth in Organised Armed Violence - Děti a mládež v organizovaném ozbrojeném násilí“. Projekt začal v Brazílii a vyústil v mezinárodní studii, která zahrnovala 10 zemí. <http://www.coav.org.br>

Definování gangů

„Pouliční gangy jsou skupiny mladých lidí a mladých dospělých, kteří se sdružují do polo-organizovaných skupin, jejichž základním cílem je plánované a výdělečné kriminální chování či organizované násilí proti soupeřícím pouličním gangům“.

(Australský institut pro kriminologii).⁵²

„Jakékoli trvalé pouliční skupiny mládeže, jejichž zapojení do ilegální činnosti tvoří součást jejich skupinové identity.“

(Eurogang program)⁵³

„Skupiny teenagerů a mladých dospělých, kteří se potloukají venku spolu a jsou zapojeni do společných násilných, ilegálních či kriminálních aktivit. Většinou se označují nějakým jménem a symbolem, často nosí určitý typ oblečení či nějaký identifikující symbol.“

(Informační centrum pro prevenci násilí mladistvých, USA).⁵⁴

Organizované ozbrojené skupiny zahrnují děti a mladistvé, které byly identifikovány na celém světě, v rozvinutých i v rozvojových zemích, mimo jiné např. v Nigérii, Severním Irsku či na Filipínách, se podstatným způsobem liší co do počtu členů či organizační struktury. Jejich účelem je finanční zisk, ovládnutí určitého teritoria, „ochrana komunity“ či naplňování politických zájmů. Někdy jsou podporovány místními obyvateli, politiky či různými milicemi. Působí v různých čtvrtích, ve školách či v nákupních centrech.

Mnoho studií potvrdilo oběti na životech a ztráty na majetku, které ozbrojené skupiny mládeže a další gangy mladistvých mají na svědomí. Například v Nikaragui je téměř polovina všech trestných činů a dalšího delikventního jednání připisována gangům mladistvých.⁵⁵

Výzkum v Denveru (USA) zjistil, že ačkoli mezi členy gangů je pouze 14 % mladistvých, jsou členové gangů odpovědni za 89 % závažných násilných trestných činů. Jiná americká studie dokazuje, že členové gangů mají 60x větší pravděpodobnost zabití, než zbytek populace.⁵⁶

V mnoha městech, která jsou těžce postižena zapojením dětí a mladistvých do organizovaného ozbrojeného násilí či do jiných forem gangů mladistvých, se aktivity zaměřené na zabraňování náboru do gangů, snižování členství a omezování kriminálních aktivit stanou pravděpodobně klíčovou součástí každé preventivní strategie. Vzhledem k mimořádné variabilitě charakteristik jednotlivých gangů, bude místní studie nezbytná pro porozumění členství, struktuře, aktivitám a motivaci gangů.

⁵² White, R.: „*Understanding youth gangs*“. Trends and Issues in Criminal Justice, 237. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2002. <http://www.aic.gov.au/publications/tandi/ti237.pdf>

⁵³ <http://www.umsl.edu>

⁵⁴ <http://www.safeyouth.org/scripts/teens/gangs/asp>

⁵⁵ Rodgers, D.: „*Youth gangs and violence in Latin America and Caribbean: a literature survey*“. LCR, Sustainable Development Working Paper 4, World Bank, 1999. <http://wbln0018.worldbank.org/LAC/LACInfoClient.nsf>

⁵⁶ citováno podle Howel, J.C.: „*Youth gangs: an overview*“. Washington D.C.: Department of Justice, Office for Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention (US), 1998, <http://www.ncrjs.org/pdffiles/167249.pdf>

Získání takovýchto informací není snadné, pokud není k dispozici nějaký dřívější místní výzkum. Oficiální statistiky bývají málo využitelné a auditní tým bude muset konzultovat klíčové experty a znalce prostředí, aby získal kvalitativní přehled během 1. realizační fáze. Tyto konzultace by měly zahrnovat zástupce policie, místní správy, veřejnosti, škol a neziskových organizací, které mají o gangzích určité poznatky či se jimi přímo zabývají. K získání lepšího porozumění tohoto sociální jevu je třeba vzít v úvahu také socio-ekonomický kontext, zejména rozdílnost v příjmech, která se může stát významnou hybnou silou pro aktivity spojené s gangy a organizovaným násilím.

Jestliže je v 2. realizační fázi potřeba další zkoumání, bude patrně nutno přistoupit k empirickému výzkumu. Ten by měl zapojit mládež ve školách i v dalším prostředí, aby se zjistily metody náboru členů gangy a přitažlivost členství v gangu.

Národní centrum pro mladistvé gangy (USA)⁵⁷

Rozšíření problémů s gangy ve velkých i malých městech, předměstích a dokonce i ve venkovských oblastech během posledních dvou desetiletí vedlo Úřad pro trestní justici nad mladistvými a prevenci delikvence (OJJDP) k vypracování komplexního programu reakce na americký problém s gangy. Program OJJDP zahrnuje 5 klíčových součástí, přičemž jednou z nich je zřízení a fungování Národního centra pro mladistvé gangy (NZGC). Práce tohoto centra zahrnuje:

- *Vyhodnocování problémů spojených s gangy prostřednictvím analýzy dat získaných od orgánů činných v trestním řízení a vypracování každoroční celostátní zprávy o problematice gangů.*
- *Udržování databáze informací vztahujících se ke gangům*
- *Podpora programu na omezování gangů, realizovaném ve čtyřech městech formou technické pomoci a školením*
- *Podpora iniciativy školy bez gangů, založené na Komplexním Modelu Gangy, opět cestou technické pomoci a školení*

Klíčové otázky

- Kolik dětí a mladistvých je členy kriminálních gangů?
- Jaký je demografický profil členů gangů?
- Co motivuje děti a mladistvé, aby se zapojily do gangů?
- Jsou gangy spojeny s určitými skupinami či lokalitami?
- Co je hnacím motorem aktivit gangů (zisk, nebezpečí, emocionální odreagování)?
- Jaké jsou charakteristiky trestné činnosti (zejména násilí/nelegální drogy)?
- Jaká část je zapojena do ozbrojených konfliktů?
- Jaká je míra viktimizace mezi členy gangů?
- Jak vážný je problém gangů ve školách?
- Existuje strategie na řešení problémů spojených s gangy?

⁵⁷ <http://www.iir.com/nygc/maininfo.htm>

- Je strategie dobře implementována, adekvátní a efektivní?
- Které organizace se již zabývají problémy spojenými s gangy?
- Jaká opatření jsou přijímána k zamezení nábory nových členů gangů?
- Jaké jsou priority pro další opatření?

Klíčové zdroje

- Minulé výzkumné zprávy
- Zástupci policie, místní správy, škol a nevládních organizací
- Mladí lidé ve školách a dalších institucích

7.7. Děti ulice

Děti ulice je nepřesný termín, který se používá pro velmi široký okruh mladých lidí. Může zahrnovat děti a mladé bezdomovce; ty, kteří se po ulicích potloukají, ale spí doma; mladé lidi, kteří mohou, ale i nemusejí mít kontakt s rodinou; děti a mladé lidi pracující na tržištích; děti lidí žijící na ulici se svými rodinami; či mladé lidi žijící v různých útulcích.⁵⁸ Zprávy UNICEFU uvádějí, že „zjistit přesný počet dětí ulice je nemožné, ale je pravděpodobné, že jich jsou desítky miliónů či více; některé prameny uvádějí až číslo 100 miliónů“.⁵⁹ Zřejmé je ale to, že tyto děti jsou zvláště zranitelné vůči různým formám násilí, vykořisťování a zneužívání, a mnoho z nich páchá trestnou činnost, aby přežilo.

Násilí vůči těmto dětem je pácháno ze strany jejich vrstevníků, místních lidí či někdy ze strany policie a bezpečnostních složek. Zprávy OSN uvádějí, že násilí policie vůči dětem ulice – od slovního obtěžování a bití až po znásilňování a další sexuální násilí, mučení a „mizení“ – představuje časté téma a děti ze všech oblastí světa hlásí kruté a bezdůvodné násilí ze strany policie i za drobné přestupky. Na extrémním pólu se nacházejí eskadry smrti a další polovojenské skupiny, které systematicky vraždí děti ulice.

Ti, kteří nemohou najít práci, či ti, kteří se dostanou do područí dospělých, když poprvé přijíždějí do města, jsou zvláště zranitelní. Mohou být nuceni do místních ilegálních aktivit, jako je převážení drog, kapesní krádeže, drobné pouliční zločiny, prostituce či se stávají obětí obchodování za těmito účely. Tato situace je vystavuje vysokému riziku návykových látek či nákazy HIV/AIDS.

Je také nutno upozornit, že děti ulice se vyskytují, jak v rozvojových, tak v rozvinutých zemích. Identifikovat a zhodnotit problémy spojené s dětmi ulice je zvláště složité kvůli jejich „neviditelnosti“ ve srovnání s jinými dětmi v péči sociálních služeb. Provedení auditu v této oblasti vyžaduje konzultovat jak příslušné orgány péče o dítě, tak nevládní organizace zabývající se dětmi ulice a podobnými problémy (jako je např. bezdomovectví). Při šetření mezi dětmi ulice ohledně jejich zkušeností a priorit je třeba hledat podporu nevládních organizací. Měla by být také konzultována policie a orgány trestní justice ve věcech mládeže, které mohou mít určité informace o viktimizaci, kriminalitě či interpersonálním násilí v této skupině.

⁵⁸ Konsorcium pro děti ulice, <http://www.streetchildren.org.uk>

⁵⁹ UNICEF. „*The state of the world's children 2006: Excluded and invisible: Street children*“. UNICEF: 2006 <http://www.unicef.org/sowc06/profiles/street.php>

Klíčovém otázky

- Kolik dětí ulice žije ve městě?
- Roste toto číslo?
- Jaký je jejich demografický profil?
- V kterých oblastech spí a pracují?
- Proč jsou na ulici a jak přežívají?
- Jak jsou zneužívané, vykořisťované a viktimizované?
- Které aktivity je přivádějí do konfliktu se zákonem?
- Jaké nevládní organizace s dětmi ulice pracují?
- Jaké služby poskytují?
- Jak tyto intervence fungují a jsou dostatečné?
- Jaké jsou priority pro další opatření?

Klíčové zdroje

- Minulé výzkumné zprávy
- Orgány sociálně právní ochrany dětí a další organizace poskytující sociální služby
- Nevládní organizace věnující se dětem ulice a příbuzným problémům (např. bezdomovectví)
- Děti ulice samy
- Policie a orgány trestní justice nad mládeží

Děti ulice v Bamaku (Mali) a Accra (Ghana)

Norský výzkumný institut FAFO vyvinul speciální výzkumný nástroj pro výzkum problematiky dětí ulice.⁶⁰ „Výzkumný vzorek tvořený respondenty („respondent-driven sampling“) a „vzorek tvořený zachycenými a opakovaně zachycenými dětmi („capture-recapture sampling“) byly použity na identifikaci a vytvoření profilu dětí ulice Bamaku (Mali) a Accra (Ghana) a na zhodnocení užitečnosti těchto metod pro tuto práci. Použití vzorku tvořeného zachycenými a opakovaně zachycenými dětmi bylo shledáno jako dobrá technika zkoumání této cílové skupiny. Tato technika ale vyžaduje jistou předcházející znalost dětí ulice a také je obtížné ji použít ve městech, kde skupina dětí ulice je velká. „Výzkumný vzorek vytvořený respondenty“ úspěšně poskytl poznání charakteristik dětí ulice. Obě metody se mohly použít pouze v úzké spolupráci s místními organizacemi, které s dětmi ulice pracují. Rozdíly mezi oběma městy zdůraznily potřebu místních studií. V Bamaku např. 96% dětí ulice tvořili chlapci, zatímco v Accře bylo 75% dívek.

Zpráva FAFO o identifikaci dětí ulice (2005)⁶¹

⁶⁰ <http://www.faf.no/indexenglish.htm>

⁶¹ Anne Hatloy, A. a Huser, A. „Identification of street children: Characteristics of street children in Bamako and Accra“. Fafo report 474. Oslo: FAFO, 2005. <http://www.faf.no/pub/rapp/474/474.pdf>

8. Domácí násilí⁶²

8.1. Úvod

Domácí násilí zahrnuje různé formy násilí a zneužívání, které se objevuje mezi partnery či osobami navzájem známými a které způsobuje fyzické, psychické a sexuální ublížení. V této kapitole se budeme speciálně zabývat dvěma formami domácího násilí: násilím mezi partnery a mezigeneračním násilím. Násilím vůči dětem v rodině jsme již zabývali, viz kapitola 7.

8.2. Násilí mezi partnery

Nejčastější formy násilí na ženách jsou páchany manželem nebo intimním partnerem a objevují se ve všech zemích a ve všech sociálních, ekonomických, náboženských a kulturních skupinách. V zemích, kde proběhly výzkumy, se ukázalo, že domácí násilí zasahuje významné části populace. I když může docházet k násilí žen vůči mužům a k násilí mezi páry stejného pohlaví, tento druh násilí je v naprosté většině případů páchan mužmi na jejich ženských partnerkách. Navíc, násilí páchané muži většinou způsobuje daleko větší následky než násilí páchané ženami a ženy jsou častěji oběťmi opakovaných násilných incidentů a častěji se musí obávat o svůj život v následku zneužívání. Konečně ženy jsou častěji zraněny či hospitalizovány a je u nich pravděpodobnější, že budou zabity svými intimními partnery. Domácí násilí má devastující dopad s dalekosáhlými následky pro postižené jedince, jejich rodiny i společnost. Toto může přetrvávat, i když bezprostřední násilí skončí a může ovlivňovat fyzické a psychické zdraví žen, které žijí s násilnými muži, a dětí, které jsou svědky tohoto násilí.

Domácí násilí (násilí mezi intimními partnery)

Tento termín byl široce definován Světovou zdravotnickou organizací. Označuje každé chování lidí v intimním svazku, které způsobuje fyzické, psychické či sexuální ublížování někomu v tomto svazku.

Takové chování zahrnuje:

- *Akty fyzického násilí – jako jsou facky, údery, kopání a bití.*
- *Psychologické zneužívání – jako je neustálé ponižování, zastrašování ...*
- *Nucený sexuální styk a další formy sexuálního nátlaku.*
- *Různé podoby kontroly chování - jako je izolace oběti od rodiny a přátel, sledování pohybu, omezování přístupu k informacím a pomoci.*

Zpráva světové zdravotnické organizace o násilí a zdraví (2002)⁶³

⁶² Originální nadpis kapitoly zní „Interpersonal violence“, rigidně přeloženo jako „násilí mezi lidmi“. Pro přehlednost ho však překládáme u nás zaběhnutým termínem „domácí násilí“, který je však o něco užší. (pozn. překladatele)

⁶³ Krug, E. D., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B., a Lozano, R. /ed), 2002, „World Report on violence and health“, WHA: Geneva. Srovnej http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf

8.3. Realizace Auditů v oblasti partnerského násilí

Když dochází k domácímu násilí, existuje celá řada faktorů – jako je např. emoční vázanost, ekonomická závislost, ohled na zájmy dětí, náboženství, kultura či dostupnost pomáhajících služeb - které způsobují, že trestné činy s domácím násilím spojené zůstávají nehlášeny. Odhaduje se například, že v USA a Velké Británii je nahlášena jen třetina všech případů domácího násilí, a to i přes soustředěné úsilí řešit tento problém. V zemích, kde chybí komplexní preventivní i represivní opatření vůči domácímu násilí, a vzhledem k řadě faktorů, které působí proti jedinci, který se odhodlal domácí násilí oznámit, bude procento nahlášených případů ještě nižší.

Pro potřeby auditů mohou být užitečné zejména orgány veřejné správy a specializované organizace s posláním předcházet a vyšetřovat domácí násilí, včetně dalších forem násilí mezi intimními partnery, jako je např. násilí partnerů při schůzkách. Může se jednat o orgány činné v trestním řízení, policii, zdravotníky (nemocnice, rodinné doktory), sociální služby, vzdělávací zařízení; tedy organizace, které se prostřednictvím poradenství nebo lékařské péče dostanou do styku s problémem domácího násilí. Doplnkově je možné získat další informace od poskytovatelů obecnějších služeb rodinám, včetně organizací, které jsou zaměřeny na specifické skupiny, např. na minority. Určitá data je možné nalézt v obecných viktimologických studiích, i když ochota vypovídat o domácím násilí bude pravděpodobně malá. Více informací bude možné získat ze speciálních cílených šetření, která poskytnou respondentům větší jistotu a pocit bezpečí. V mnoha společnostech, zejména v těch s mužskou dominancí, může být domácí násilí popíráno nebo považováno za normální. V takovýchto situacích je nutné vytvořit takové podmínky a prostředí, které umožní ženám a mladým lidem otevřeně mluvit.

Domácí násilí: Globální problém

„Procento žen, které byly za posledních 12 měsíců napadeny svým partnerem, se pohybuje od 3 a méně % v Austrálii, Kanadě a Spojených státech do 27% u žen, které prošly nějakým sexuálním vztahem v Leónu v Nikaragui; 38% vdaných žen v Jižní Koreii a 52% vdaných Palestinských žen na Západním břehu Jordánu a v pásnu Gazy. Pro mnoho těchto žen nepředstavují fyzické útoky izolované incidenty, ale součást trvalého vzorce násilného chování“.

„Výzkumy ukazují, že fyzické násilí v partnerských vztazích je často doprovázeno psychologickým násilím a v jedné třetině až více než jedné polovině sexuálním násilím. Ze 613 japonských žen, které někdy zakusily domácí násilí jich 57% zakoušelo všechny tři typy násilí – fyzické, psychologické i sexuální. Pouze méně než 10% žen zakoušelo pouze fyzické násilí. Podobně v Monterrei v Mexiku bylo 52% fyzicky napadaných žen také sexuálně zneužíváno svými partnery“.

Zpráva světové zdravotnické organizace o násilí a zdraví (2002)⁶⁴

⁶⁴ Krug, E. D., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B., a Lozano, R. /ed), 2002, World Report on violence and health, WHA: Geneva. Srovnej http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf

*Domácí násilí v okrese Kawempe (Uganda)*⁶⁵

K získání kvalitativních i kvantitativních dat o domácím násilí od více než 400 osob bylo použito několik výzkumných metod. Uskutečnilo se 32 účelových shromáždění, kterých se zúčastnilo 315 místních obyvatel; 91 odborníků a místních politických představitelů vyplnilo dotazníky a bylo uskutečněno 15 rozhovorů s informovanými odborníky, jako byli zdravotničtí pracovníci, učitelé, policisté specializovaní na ochranu rodin a představitelé církvi. Výzkum potvrdil závažnost problému:

- *Domácí násilí, zejména páchané na ženách a dětech, bylo vnímáno jako velký problém.*
- *Více než polovina dotazovaných znala více než 10 žen, které zažívaly domácí násilí.*
- *Nejčastější formou domácího násilí bylo bití.*
- *Domácí násilí ničílo rodinné vztahy, zvyšovalo ekonomické náklady rodiny a způsobovalo reprodukční problémy.*
- *Ženy připisovaly domácí násilí nedostatku respektu mezi partnery a nerovnosti mezi muži a ženami, muži za násilím viděli provokace a pochybení žen a také externí faktory, jako je chudoba a alkohol.*

Klíčové otázky

- Kolik lidí pravděpodobně zažívá domácí násilí a jak vypadá srovnání s jinými městy?
- K jakým formám domácího násilí dochází (fyzické, psychické, sexuální, ekonomické)?
- Jaký je podíl žen a mužů mezi oběťmi?
- Je problém závažnější v některé specifické čtvrti či v některé etnické komunitě?
- Existuje nějaká vhodná a efektivní strategie na řešení tohoto problému?
- Jaké faktory zapříčiňují násilí či k němu přispívají?
- Jaká je míra opakované viktimizace?
- Odpovídají přijatá opatření potřebám všech členů komunity?
- Jak mohou být současná opatření zlepšena a co dalšího je potřeba udělat?

Klíčové zdroje

- Policie, zejména její složky specializované na domácí násilí
- Organizace zaměřující se na pomoc rodinám
- Rodinní lékaři a sociální pracovníci navštěvující klienty doma (sestry, sociální pracovníci, psychologové či další pracovníci, kteří konají návštěvy v domácnostech, zejména v souvislosti s před-porodní a po-porodní péčí o matku a dítě)
- Oddělení akutního příjmu v nemocnicích
- Učitelé
- Bytové služby
- Zástupci náboženských organizací a skupin
- Zástupci justice včetně soudních a vězeňských úředníků

⁶⁵ Domestic Violence Prevention Project, Kampala, Uganda (2000). Pro více informací srovnej <http://www.preventgbv africa.org/images/publications/reports/dvpoverview.pdf>

- Organizace poskytující útočiště, poradenství a jinou pomoc pro oběti a svědky domácího násilí
- Ženské organizace
- Lokální organizace
- Orgány sociální péče a sociálních služeb

8.4. Týrání seniorů

Tento pojem zahrnuje týrání starších lidí, páchané členy rodiny nebo dalšími jim známými osobami, a ke kterému dochází doma, ve společných domácnostech či v ústavní péči. Týrání seniorů může představovat jednorázový čin nebo opakované činy, ale i nedostatek péče lidí, kterým je důvěřováno a kteří způsobují bolest a škodu starým lidem.⁶⁶ K týrání seniorů dochází několika formami, které kategorizovala Světová zdravotnická organizace ve své Zprávě o násilí a zdraví na základě výzkumů v Kanadě, Velké Británii a Spojených státech amerických.⁶⁷

Při zkoumání týrání seniorů v tradičních společnostech byla navíc identifikována řada dalších praktik. Tyto praktiky zahrnovaly opuštění vdov a zabránění jejich majetku, obvinění z čarodějnictví, které vedlo k vyhnání žen z domova či dokonce k jejich vraždám a nucení k péči o vnoučata.⁶⁸

Z řady důvodů jsou následky násilí páchaného na seniorech závažnější. Proces stárnutí a fyzické a kognitivní podmínky mohou narušovat jasné rozhodování a prakticky odstranit schopnost opustit situaci, ve které ke týrání dochází. Pokročilejší věk také může bránit zotavení.

Definice některých termínů

- Fyzické týrání
Působení bolesti či zranění, fyzické přinucení a fyzické omezení či omezení pomocí sedativ.
- Psychologické či emocionální týrání
Působení mentálního mučení.
- Finanční či materiální zneužívání
Protiprávní či nesprávné užívání prostředků seniorů.
- Sexuální zneužívání
Jakýkoli sexuální kontakt se seniorem uskutečněný bez jeho souhlasu.
- Zanedbávání

⁶⁶ Tato definice vytvořená organizací „Action on older Abuse“ ve Velké Británii, byla přijata Mezinárodní sítí pro prevenci týrání seniorů, a byla použita ve Světové zprávě o násilí a zdraví Světové zdravotnické organizace, s. 126

⁶⁷ WHO World report on violence and health, s. 127

⁶⁸ WHO World report on violence and health, s. 127 - 28

8.5. Realizace auditu týrání seniorů

Potřeba získat přehled o charakteru a rozsahu týrání seniorů má několik zdůvodnění: v první řadě jde o respektování lidských práv; za druhé jde o předpokládanou universalitu problému, založenou na identifikaci v rozvinutých zemích, kde na toto téma probíhají výzkumy a jsou připravována vládní opatření. Za třetí jde o záznamy a neoficiální důkazy z rozvojových zemí.⁶⁹ Svoji roli hraje i demografický vývoj, který přináší ostrý nárůst podílu starých lidí na populaci v rozvinutých i rozvojových zemích.

Provádění auditu týrání seniorů přináší obdobné problémy jako audit domácího násilí, včetně více soukromého a neviditelného charakteru násilného chování, závislosti, izolace, a dopadů odhalení na vztahy seniorů a péči o ně. Úroveň pokroku v rozvinutých zemích při řešení problému týrání seniorů a používaná opatření se podstatně liší. Přesnost zhodnocení povahy a rozsahu problému se velmi liší na celostátní úrovni a je velmi pravděpodobné, že na místní úrovni nebudou detailnější informace k dispozici vůbec. V rozvojových zemích budou tyto informace také pravděpodobně velmi omezené, protože tyto státy si teprve nyní začínají uvědomovat celý problém. Navíc způsoby, jakými jsou staří lidé týraní v tradičních společnostech, jsou hluboce zakořeněné jako součást sociálních zvyků, a nejsou tedy vnímány jako týrání. Všechny tyto faktory je třeba vzít v úvahu při hodnocení charakteru a rozsahu problému.

Klíčové otázky

- Které ministerstvo na národní úrovni a který odbor orgánů veřejné správy má problematiku týrání seniorů ve své působnosti, pokud vůbec nějaký? Existuje nevládní organizace pracující na celostátní či na místní úrovni, která se problematikou týrání seniorů zabývá?
- Jak velký podíl obyvatelstva představují senioři?
- Kolik osob, podle vašeho předpokladu, zakouší týrání v rodině, v rozšířené rodině či v ústavním zařízení?
- V jakých formách k násilí dochází (fyzické, psychologické, sexuální, ekonomické)?
- Jaký je podíl mužů a žen mezi oběťmi?
- Je uvedený problém obzvláště závažný v některé specifické čtvrti města či v určité komunitě?
- Existuje adekvátní a efektivní strategie na řešení tohoto problému?

Klíčové zdroje

- Zdravotnická zařízení, organizace poskytující sociální služby a nevládní organizace pracující v uvedené oblasti
- Odborníci (doktoři, zdravotní sestry, sociální pracovníci)
- Jakékoliv místní instituce pověřené zabývat se násilím na seniorech
- Služby, včetně útulků a poradenských služeb, zřízené pro poskytování pomoci obětem domácího násilí
- Bezpečné ubytování zřízené pro specifické skupiny, které slouží seniorům, ať již výlučně nebo jako součásti širší skupiny

⁶⁹ WHO World report on violence and health, s. 125

- Místní projekty, které se zabývají problémem násilí na seniorech, a to zejména v zemích či lokalitách, kde neexistuje sociální a zdravotnická infrastruktura pro tyto potřeby seniorů

8.6. Další informace dostupné on-line

1. Světová zdravotnická organizace (2004). *Preventing violence: a guide to implementing recommendations of the world report on violence and health*. WHO: Geneva. <http://whqlibdoc.who.int/publications/2004/9241592079.pdf>
2. *International Violence Against Women Survey*, je mezinárodní komparativní výzkum koordinovaný institutem HEUNI, který je zaměřený na násilí mužů vůči ženám, zejména na domácí násilí a sexuální násilí. Jeho cílem je zhodnotit míru viktimizace žen v řadě zemí po celém světě na základě opakovaného šetření a vytvořit tak základ pro navržení vhodného trestně právní řešení.
3. *Hot Peach Pages* je mezinárodní internetový seznam poradenských „hot“ linek, útulků, ubytoven, krizových center a ženských organizací, kde je možné vyhledávat podle jednotlivých zemí a podle indexu informací o domácím násilí v 70 jazycích. Srovnej <http://hotpeachpages.net>.

9. Pachatelé a jejich reintegrace

9.1. Úvod

V řadě mezinárodních dokumentů vztahujících se k prevenci kriminality, trestní justici ve věcech mládeže a vězeňství je zdůrazněn význam efektivní reintegrace pachatelů, jako podmínka předcházení recidivismu a posilování bezpečnosti.⁷⁰ Pojem sociální reintegrace je často vykládán jako podpora poskytovaná pachatelům, kteří se navracejí do společnosti po období stráveném ve výkonu trestu odnětí svobody, a v tomto kontextu je tento pojem užíván i zde. Zahnuje aktivity, které začínají, když je pachatel ještě ve vězení, pokračují během období bezprostředně po propuštění na svobodu a končí, když dojde k úspěšné reintegraci do společnosti.⁷¹

Směrnice OSN pro prevenci kriminality (2002), v části, kde popisuje přístupy k prevenci kriminality, výslovně zahrnuje ty, které „předcházejí recidivismu tím, že podporují sociální reintegraci pachatelů a dalšími preventivními opatřeními“.⁷² Několik mezinárodních dokumentů hovoří o potřebě vytvoření mechanismu, který umožní koordinované působení státních orgánů a místních organizací směřující k zajištění nutného propojení mezi probační službou, orgány činnými v trestním řízení, orgány sociální péče, pracovními úřady, odbory bydlení místních úřadů a médií.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 1.5, orgány vězeňství by měly být zastoupeny v Řídící skupině pro bezpečnost ve městě. Vzhledem ke klíčové roli, kterou hrají nevládní organizace při podpoře pachatelů a jejich reintegraci, by organizace podporující tyto pachatele a jejich rodiny měly být zastoupeny při všech důležitých diskuzích týkajících se prevence kriminality.

Ve městech, která to s prevencí kriminality myslí vážně, by se bezpečnostní audit měl týkat i pachatelů, kteří se reintegrují do společnosti, a z řady důvodů by měl zahrnout i opatření k předcházení recidivismu:

- Naprostá většina osob odsouzených k trestu odnětí svobody se vrací do společnosti a do místa svého bydliště
- Velké procento kriminality je pácháno lidmi propuštěnými z vězení, kteří recidivují⁷³
- Profily uvězněných osob často odhalují řadu různých znevýhodnění, včetně předchozí marginalizace a vyloučení, nedostatek odborných dovedností, nižší úroveň vzdělání, neschopnost finančního plánování, špatné fyzické a psychické zdraví včetně zneužívání návykových látek a osobní zkušenost se zneužíváním a násilím
- Období uvěznění může s sebou přinést řadu „doprovodných efektů“⁷⁴

⁷⁰ UN Standard Minimum Rules for the Reaqtment of Prisoners (1957 a 1977), Rule 64; UN Basic Principles for Treatment of Prisoners (1990), Principle 10; UN Standard Minimum Rule for the Admiínistration of Juvenile Jusitce (1985), Rules 23 a 24; UN Minimum Rules for Non-Custodial Measures (1990), Rules 1,4,17, a 22; European Rules on Community Sanctions and Measures, Rule 46; UN Guidelines on the Prevention of Crime (2002); Guidelines for Cooperation and Technical Assistance in hte Field of Urban Crime Prevention (1985).

⁷¹ Griffiths, C.T., Danduirand, Y. a Murdoch, D.: „The social reintegration of offenders and crime prevention, Interantional Centre for Criminal Law Reform, April 2007.

⁷² Článek 6(d) Směrnice OSN pro prevenci kriminality (2002), česky viz Příloha B. Překlad podle „Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst“, IKS, Praha 2003, s 95.

⁷³ Brown, R.E. a Dandurand, Y: “*Succesful strategies that contribute to safer communities*“, p. 3 a Makkai, T.: „*Prisoner reintegration post-release*“. Vystoupení přednesené na 16. zasedání Komise OSN pro prevenci kriminality a trestní justici.

⁷⁴ Borzycki, M., Makkai, T.: „*Prisoner re-integration post-release*“. Canberra: Australian Institute of Criminology, March 2007: 10

- Pachatelé vracející se domů čelí celé řadě obtíží, včetně hledání zaměstnání a bydlení, řešení bezprostřední finanční nouze, hledání služeb a podpory pro své specifické potřeby.

Navrhování komplexních opatření na podporu pachatelů je věnována rostoucí pozornost. Pro tyto programy je typická dlouhodobá podpora, která začíná ještě za pobytu ve vězení a je zaměřena na řešení specifických problémů dané osoby, pokračuje v období přechodu z vězení domů až do doby úspěšné reintegrace.

9.2. Audit reintegrace pachatelů

Na skupinu pachatelů propouštěných z vězení platí stejné pravidlo, jako na další skupiny, na které se bezpečnostní audit zaměřuje, totiž že hlavní důraz by měl být kladen na práci s nejrizikovějšími a nejzranitelnějšími skupinami. Základem by měla být práce s vysoce rizikovými pachateli. Dále bychom se měli soustředit na osoby propuštěné z vězení, které sice spáchaly méně závažnou trestnou činnost, ale které byly za prioritní vybrány v procesu auditu (např. ženy, velmi mladí dospělí).

Bezpečnostní audit by měl být využit k identifikaci vazeb mezi vysoce rizikovými pachateli, určitými trestnými činy a rizikovou populací v daném městě. Audit by také měl být využit k prozkoumání – z hlediska prevence kriminality – adekvátnosti podpůrných opatření poskytovaných mladým a i dospělým pachatelům v jejich reintegraci a k identifikaci, které skupiny pachatelů zakoušejí při reintegraci největší problémy a proč.

Klíčové otázky

- Existují mechanismy, které by informovaly místní úřady, že se do jejich katastru vrací vysoce rizikový pachatel po skončení svého trestu či při podmíněčném propuštění?
- Pokud takový mechanismus funguje, jaký preventivní plán je k dispozici pro vysoce rizikové pachatele a je tento plán považován za adekvátní?
- Jaké procento mladistvých a dospělých pachatelů navracejících se do obce je považováno za vysoce rizikové vzhledem ke spáchání násilného či jiného závažného trestného činu?
- Jaké množství mladistvých a dospělých pachatelů navracejících se do obce páchá trestné činy, které jsou zvláště problematické ve vašem městě?

Klíčové zdroje

- Předcházející výzkumné zprávy
- Ústřední vězeňské orgány a jejich místní pobočky
- Probační služba a další státní i nevládní organizace, zabývající se poskytováním následné a postpenitenciární péče, orgány činné v trestním řízení
- Zdravotnické orgány a zařízení, zejména ty, které poskytují psychiatrické služby a služby pro osoby závislé na návykových látkách a terapeutické služby pro speciální skupiny, např. pachatele sexuálních trestných činů
- Nevládní organizace, včetně církevních či etnických organizací, poskytující podporu pachatelům a jejich rodinám
- Státní a nevládní organizace zabývající se poskytováním služeb jako je ubytování, služby zaměstnanosti či vzdělávání, pro osoby se speciálními potřebami

10. Obchod s lidmi

10.1. Úvod

Obchod s lidmi představuje moderní formu otroctví, často kontrolovanou organizovaným zločinem. Ví se o něm, že se vyskytuje v různých formách a v různé míře ve všech státech světa, ale přesto neexistovala až do roku 2000 mezinárodně přijímaná definice. *Protokol o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, doplňující Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu* poskytl první univerzálně přijímanou definici. Protokol byl podepsán v roce 2000, vstoupil v platnost v prosinci 2003 a byl dosud ratifikován více než 100 zeměmi.⁷⁵

Obchodování s lidmi

„ se rozumí najímání, doprava, transfery, ukryvání nebo přijímání osob pod hrozbou nebo za použití síly nebo jiných forem nátlaku, únosem, lstí, podvodem, zneužitím pravomoci nebo situace bezbrannosti nebo za použití poskytnutí nebo získání peněz nebo prospěchu k získání souhlasu pro ovládání osoby jinou osobou, za účelem vykořisťování. Vykořisťování zahrnuje minimálně vykořisťování prostitucí jiných nebo jinými formami sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo službami, otroctvím nebo praktikami podobnými otroctví, nevolnictví nebo odstraňování orgánů.“

Protokol OSN o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi (2000)

Obchodované osoby mohou být, mezi jinými, nuceny k:

- Žebrání
- Sexu (jako např. k prostituci či k nucenému sňatku)
- Práci (jako je práce v dolech, domácí služby či práce v ilegálních dílnách)
- Sportu (např. jako žokejové velbloudů)
- Zapojení do ozbrojených konfliktů (např. jako dětští vojáci)
- Odběru orgánů (na prodej či k transplantaci)

Tyto osoby většinou pocházejí z méně rozvinutých, chudších oblastí světa a nejzranitelnějších vrstev společnosti jako např. děti na útěku, uprchlíci či vyhnané osoby, zejména v post-konfliktních situacích či v situacích po přírodní katastrofě. Mohou již z dřívějšíka trpět závislostí na návykových látkách či psychickým onemocněním, což je činí ještě zranitelnějšími. Mohou však být jakéhokoli sociálního původu, třídy či rasy.

⁷⁵ UNODC: Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons. Vienna, 2000

http://www.unodc.org/unodc/crime_cicp_convention.html

Obchodování s lidmi se nesmí zaměňovat za pašování lidí, které představuje zprostředkování nelegálního překročení státní hranice za účelem finančního či jiného zisku. Pro mezinárodně uznávanou definici srovnej Protocol against Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, UNODC, Vienna, 2000.

http://www.unodc.org/pd/crime/a_res55/res5525e.pdf

Ženy a děti představují většinu obětí obchodování za účelem sexuálního vykořisťování. UNICEF hlásí, že až 1.2 milióny dětí se každoročně stává obětí obchodování za účelem sexuálního vykořisťování, nucené práce či za dalšími účely. Muži se stávají objektem obchodování za účelem nekvalifikované, především velmi těžké práce. Útěk je složitý a nebezpečný. Oběti nemusí znát místní jazyk a jejich rodinám doma může být vyhrožováno. Nemusejí mít v pořádku doklady a mohou se obávat policie.

Obchodování s lidmi představuje závažný zločin a zároveň zásadní porušování lidských práv obětí. Je v rozporu s mezinárodními úmluvami, včetně protokolu zmíněného výše, a stejně tak s ustanoveními mezinárodního práva. Vzhledem k jeho pro oběti ničujícím, dlouhodobým následkům fyzickým, psychickým i emocionálním, by se jeho identifikace a eliminace měla stát prioritou, kdykoli se objeví.

10.2. Audit obchodování s lidmi

Auditní týmy se mohou domnívat, že se nejedná o problém, který by se týkal jejich města. Skrytý charakter obchodování, bezmocnost obětí a pravděpodobně jejich nelegální pobyt v cizí zemi vede však k tomu, že je tento jev často pro úřady i veřejnost neviditelný. Bylo by nebezpečné a často chybné proto předpokládat, že tento jev neexistuje. Podle americké vládní zprávy z roku 2006 je každoročně obchodováno přes hranice 600 – 800.000 lidí a většina zemí je zahrnuta jako zdrojové, tranzitní či cílové země, i když míra jejich zasažení tímto problémem se samozřejmě liší.⁷⁶ Mnohem více osob je pravděpodobně obchodováno uvnitř jednotlivých zemí. Podle Mezinárodní organizace práce generuje nucená práce, včetně sexuálního vykořisťování, ročně 31 mld USD (polovinu z toho v rozvinutých zemích).⁷⁷ Bez cíleného šetření může být nemožné zjistit do jaké míry je nějaké město zasaženo.

Občanská společnost i organizace poskytující sociální služby na místní úrovni mohou sehrát významnou roli. Ta spočívá v posouzení charakteru a rozsahu problému, šíření osvěty o tomto jevu, zhodnocení rizik (zejména pro zranitelnější skupiny), odrazování poptávky, která vyvolává vykořisťování, které zase vede k obchodování a poskytování podpory obětem. Tyto aktivity mohou být uskutečňovány daleko efektivněji, pokud budou založeny na kvalitních informacích, shromážděných a analyzovaných během bezpečnostního auditu. Aktivity na místní úrovni by měly čerpat informace od úřadů zabývajících se obchodováním s lidmi na celostátní úrovni, a tyto zase mohou využívat mezinárodních poznatků.

Míra oznamování případů obchodování s lidmi je velmi nízká z několika důvodů. Oběti obchodování nejsou ochotny věc nahlásit, protože se mj. bojí o bezpečnost svou a svých rodin a zkušenost ze země původu je vede k nedůvěřování úřadům. Oznámení pro ně také může být problémem v důsledku jejich izolace a jazykové bariéry. Policejní statistiky samy o sobě jsou proto málo užitečné. Nicméně je vhodné policii a další podobné složky (např. celní správu, cizineckou a pohraniční policii) oslovit, neboť mohou disponovat informacemi, poznatky a postřehy, které se nedostanou do oficiálních statistik. Dále může být užitečné znovu projít další policejní záznamy, jako jsou ty, které se vztahují k prostituci, domácímu násilí, zneužívání dětí, komerčnímu sexuálnímu vykořisťování, omezování osobní svobody a

⁷⁶ Ministerstvo zahraničí USA, „*Trafficking in persons report*“. Department of State, 2006
<http://www.state.gov/documents/organization/66086.pdf>

⁷⁷ International Labour Office. *A global alliance against forced Labour*. Geneva: ILO, 2005
http://www.ilo.org/dyn/declaris/DECLARATIONWEB.GLOBALREPORTSLIST?var_language=EN

vydírání. Tyto případy se mohou vztahovat k obchodování s lidmi, i když byly kvalifikovány a stíhány jako jiné trestné činy.

Kromě policejních statistik a informací bude nutné daleko více než u jiných oblastí bezpečnostního auditu spoléhat na kvalitativní data a informované názory a opřít se o státní a nevládní organizace, které (v cílových zemích) mají nejvíce kontaktů s oběťmi. Je nutné zahrnout konzultace s organizacemi, které poskytují podporu osobám pracujícím v sex byznysu, uprchlíkům a azylantům, a stejně tak i s organizacemi s úzkými vazbami na určité etnické či kulturní skupiny. Další sociální služby, zejména zabývající se péčí o dítě či poskytující pomoc ženám, a zdravotnická zařízení, mohou mít zkušenost s jednotlivými případy či informace, které získají z kontaktů s místními lidmi.

Klíčové otázky

- Co je známo o charakteru a rozsahu obchodování s lidmi na celostátní úrovni? Je daná země zdrojovou, tranzitní či cílovou zemí?
- Je obchodování s lidmi ošetřeno v legislativě a pokud ano, tak jakým způsobem?
- Co je známo o vzorcích obchodování s lidmi v dané zemi (např. místa vstupu cizinců, cílové destinace pro cizince i domácí oběti), jakým způsobem jsou dopravovány?
- Na úrovni města, co je známo o metodách získávání obětí, charakteru a rozsahu obchodování (sexuální vykořisťování, nucená práce, odebírání orgánů)? Pokud nejsou k dispozici žádné místní informace, je možné činit nějaké závěry z celostátních dat?
- Kolik případů obchodování bylo v daném městě v posledních letech řešeno, kolik bylo případů podezření?
- Jaký je profil obětí (pohlaví, věk, etnický původ, původ) a co je vedlo k opuštění domova?
- Prošly orgány činné v trestním řízení a poskytovatelé sociálních služeb, včetně zdravotnických pracovníků, školením, jak identifikovat oběti obchodování a jak jim pomáhat? Prošly místní zdravotničtí pracovníci školením ohledně identifikace osob obchodovaných za účelem odběru orgánů?
- Jaká opatření jsou přijímána k řešení problému a jaké organizace jsou schopny nabídnout podporu obětem? Jsou obchodované osoby podporovány (např. formou asistence, ochrany, legalizací pobytu), aby svědčili proti obchodníkům?
- Jsou přijímána opatření, zejména služby pro oběti, vhodná, dostupná a efektivní?
- Kdo jsou obchodníci (pohlaví, věk, etnický původ, původ, vazby na organizovaný zločin) a kdo kontroluje obchodované osoby v místě určení?
- Kde jsou obchodované osoby drženy (soukromé domy, byty, hotely)?
- Jak obchodované osoby unikají a kde hledají pomoc? Jak jsou obchodované osoby identifikovány a kým?
- V cílových zemích obchodování s lidmi - jaký je profil zahraničních prostitutek pracujících ve městě a kdo jsou jejich klienti?
- Jaké jsou priority pro další opatření?

Klíčové zdroje

- Předcházející výzkumné zprávy (akademické, vládní, nevládních organizací)
- Noviny
- Policie a další bezpečnostní složky (pohraniční policie, celní správa, cizinecká policie)
- Justiční orgány (státní zastupitelství, vězeňství, soudy)
- Zdravotnická zařízení, zejména ta, která poskytují služby osobám v sex byznysu a oddělení příjmu v nemocnicích
- Služby poskytované obětem a programy na podporu obětí/svědků (jako např. chráněné bydlení pro ženy či uprchlíky a krizová centra pro oběti sexuálních útoků)
- Organizace poskytující péči o rodinu a dítě
- Ženské lobystické organizace
- Inspektoráty bezpečnosti práce
- Organizace podporující legální či ilegální migranty, žadatele o azyl či osoby v sexuálním průmyslu
- Místní organizace zastupující etnické či kulturní skupiny
- Církevní a náboženské organizace
- Místní humanitární organizace a mezinárodní humanitární organizace, které v místě působí.

10.3. Další informace dostupné na internetu

1. V roce 2006 publikoval Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) zprávu „Obchod s lidmi: Globální vzorce“. Zpráva zpracovala informace z řady různých zdrojů, aby ukázala trendy v obchodování s lidmi, týkající se zemí původu, tranzitních zemí i zemí cílových. http://www.unodc.org/unodc/en/tgrafficking_human_beings.html
2. UNODC také publikovala v roce 2006 manuál s názvem „Manuál boje proti obchodování s lidmi“. http://www.unodc.org/pdf/Trafficking_toolkit_Oct_06.pdf
3. „Akční program UNICRI proti obchodování s dětmi za účelem sexuálního vykořisťování“ (program skončil v srpnu 2006) provozuje webové stránky, které poskytují informace o organizacích z celého světa, které se zabývají bojem proti sexuálnímu vykořisťování dětí. Tento web poskytuje i informace o pilotních programech v Kostarice, Thajsku a na Ukrajině. <http://www.unicri.it/wwd/trafficking/minors/index.php>
4. HumanTrafficking.org je internetový projekt kladoucí si za cíl podporovat spolupráci a výměnu zkušeností vlád a nevládních organizací v boji proti obchodování s lidmi. Jejich webové stránky obsahují specifické informace podle jednotlivých zemí, jako je národní legislativa, akční plány a strategie, a kontaktní informace na užitečné orgány a organizace. Obsahuje také popis činnosti nevládních organizací v jednotlivých zemích a jejich kontaktní informace. <http://www.humantrafficking.org>.
5. Koalice proti obchodování se ženami je nevládní organizace, založená v roce 1988. Vytváří a podporuje projekty proti obchodování s lidmi, které řeší vazby mezi prostitutkami a obchodováním, dále se zaměřují na potlačování poptávky po sexuálních službách a poskytují ochranu ženám a dětem, které se staly oběťmi obchodování. Jejich webové stránky obsahují celou řadu zpráv a informací o boji proti sexuálnímu vykořisťování. <http://www.catwinternational.org/index.php>.

6. Anti-Slavery International, založená v roce 1839, působí na místní, celostátní i mezinárodní úrovni s cílem eliminovat otroctví v celosvětovém měřítku. Jejich webové stránky obsahují rozsáhlou sekci zabývající se obchodováním, včetně odkazů na množství zpráv a dalších informačních zdrojů. <http://www.antislavery.org>.
7. Ministerstvo vnitra Velké Británie připravilo manuál speciálně určený pro místní koalice proti obchodování s lidmi. <http://www.crimereduction.gov.uk/toolkits/index.htm>.

11. Alkohol, nelegální drogy a zneužívání návykových látek

11. 1. Úvod

Problémy spojené s alkoholem, nelegálními drogami a zneužíváním návykových látek jsou natolik rozšířené a mají tak zničující dopad na jednotlivce, rodiny, komunity i celé národy, že jejich zkoumání se musí stát součástí každého auditu. I když se může zdát, že se jedná o globální problém vyžadující mezinárodní řešení, je také nutné zhodnotit problém na místní úrovni a připravit i místní opatření. Následující část zdůrazní významné otázky, které by měly být v celoměstském auditu prozkoumány.

Světová zdravotnická organizace (WHO) odhaduje, že je na světě okolo 76 milionů lidí s diagnostikovatelnými poruchami vyplývajícími z užívání alkoholu.⁷⁸ Zneužívání alkoholu představuje to problematické pití, které vede ke zdravotním problémům, sociálním problémům či oběma, a vztahuje se i k domácímu násilí a týrání a zneužívání dětí. Konzumace alkoholu během těhotenství může vést k fetálnímu alkoholovému syndromu.

Škodlivá konzumace alkoholu pachatelů násilí⁷⁹

V USA 35% obětí násilí hlásilo, že se domnívají, že násilník byl pod vlivem alkoholu. V Anglii a Walesu 50% obětí domácího násilí hlásilo, že pachatel byl v okamžiku útoku pod vlivem alkoholu.

V Rusku okolo tři čtvrtin osob zadržovaných pro vraždu konzumovalo alkohol krátce před činem.

V Jižní Africe se 44% obětí domácího násilí domnívá, že útočník byl pod vlivem alkoholu.

V oblasti Tianjin v Číně studie mezi vězni ukázala, že 50% pachatelů útoků konzumovalo alkohol před činem.

V širším společenském měřítku zahrnují následky zneužívání alkoholu domácí násilí (násilí vůči partnerům, dětem, seniorům), násilí na veřejných místech, dopravní nehody, výtržnosti a problémy v zaměstnání. V zemích, ze kterých jsou dostupné informace, se odhaduje, že alkohol stojí za 26% ztrát na životech v důsledku vražd a zabití u mužů a za 16% u žen a že alkohol byl v pozadí smrti v důsledku vraždy u 26% mužů a 16% žen. Dětské oběti špatného zacházení jsou v daleko větším ohrožení, že v pozdějším věku propadnou škodlivému či hazardnímu pití.

⁷⁸ WHO. Global status report on alcohol 2004. Geneva:WHO, 2004.

http://www.who.int/substance_abuse/publications/glob_al_status_report_2004_overview.pdf

⁷⁹ WHO. Interpersonal Violence and alcohol. Policy Briefing. WHO:Geneva, 2006.

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/orld_report/factsheets/pb_violencealcohol.pdf

Nelegální drogy zahrnují přírodní drogy vyrobené z rostlin (jako je opium, morfium a heroin), synteticky vyrobené (jako je amfetamin) a psychoaktivní farmaceutické drogy, které se stanou nelegálními svým používáním v rozporu s předepsanou aplikací. Jejich držení je trestným činem a jejich používání je spojeno se zdravotními problémy a vztahuje se k dalšímu problematickému chování. Vážné zneužívání může vést k násilí, zneužívání a zanedbávání, které se dotýká partnerů a dětí, u kterých je pak větší nebezpečí, že se dostanou do problémů v pozdějším životě. Používání nelegálních drog může ohrozit schopnost pracovat, zvyšuje riziko nehody a vede k páchání trestné činnosti s cílem opatřit si prostředky na obstarávání drog. Může vést či posílit vazby na další osoby s kriminálním způsobem života, což dále vede k dalšímu zapojení do kriminality.

Poslední odhady hovoří o tom, že 200 miliónů lidí, tedy 5% světové populace, ve věku 15 – 64 let, konzumovalo v roce 2005 nelegální drogy.⁸⁰ Nejnebezpečnější drogy, heroin a kokain, zneužívá 8 a 13 miliónů lidí. Obě způsobují nevyslovitelné utrpení a heroin je trvale na prvním místě v příčinách smrti a naléhavých příjmů v nemocnicích z důvodu předávkování. Jejich produkce a obchodování s nimi rozvrací národní ekonomiky a tudíž i sociální a politický blahobyt národů. Obrovské zisky plynoucí z obchodu s drogami umožňují drogovým kartelům destabilizovat ekonomiky a instituce. Existují dokazatelné vazby mezi obchodem s drogami a nelegálním obchodem se zbraněmi.⁸¹

Méně rozšířené a méně dokumentované je čichání těkavých látek, i když i to je často používané, zejména sociálně znevýhodněnou mládeží. I to má zničující následky na zdraví a chování a mělo by být sledováno spolu s ostatními problémy.

11.2. Integrovaná meziresortní strategie

Opatření proti nelegálním drogám a jejich zneužívání budou nejefektivnější, když budou součástí komplexní strategie, jejímž cílem bude přerušit nabídku, zabránit mladým lidem stát se závislými a snížit poptávku. Takováto opatření vyžadují aktivní účast a spolupráci řady různých orgánů a organizací, včetně orgánů činných v trestním řízení, vzdělávacích institucí a zdravotnických a terapeutických organizací. Zjištění, zda takováto strategie existuje a zda efektivně funguje, by mělo být prvním úkolem auditního týmu.

Klíčové otázky

- Má město protidrogovou strategii?
- Zahrnuje strategie nabídku, poptávku i léčbu?
- Podílejí se relevantní organizace aktivně na implementaci této strategie?
- Spolupracují relevantní organizaci a vyměňují si informace?
- Je strategie dobře implementována, je adekvátní a efektivní?
- Jaké jsou priority pro další opatření na místní i celostátní úrovni?

⁸⁰ UNODC. 2006 World drugs report. Vienna: UNODC, 2006. http://www.unodc.org/unodc/world_drug_report.html

⁸¹ Valní shromáždění OSN. Zvláštní zasedání k drogové problematice. New Yourk 8-10. června 1998, Fact Sheet 6. http://www.un.org/ga/20special/presskit/themes/altdev_6.htm

Klíčové zdroje

- Strategické dokumenty a relevantní zprávy
- Zástupci justice
- Zástupci zdravotnických služeb a vzdělávacích institucí

11.3. Pomoc dětem a mladým lidem přijmout správná rozhodnutí

Nejlepším výsledkem jakékoliv strategie je zabránit dnešním dětem, aby se stali drogově závislími v budoucnosti. Toho je nejlépe možné dosáhnout programem, který zahrnuje vzdělání, rozvoj dovedností a odklon od drog. V posledních letech se zlepšilo naše poznání metod a nástrojů, které v protidrogové prevenci fungují.

I když se situace může země od země lišit, výzkumy obecně ukazují, že jednoduchý apel „drogy jsou škodlivé a je potřeba se jim vyhnout“, není nejefektivnější přístup. Mladí lidé a jejich rodiny potřebují důvěryhodné realistické informace, aby mohli přijmout informovaná rozhodnutí a sami se chránit před riziky a nebezpečími zneužívání drog.

I když je výchova ve školách důležitá, vliv rodiny, spolužáků, dalších mladých lidí a různých životních vzorů je značný. Proto tyto širší skupiny, a především rodiny, potřebují vhodné informace a také přístup k další pomoci a poradenství, pokud se to ukáže jako potřebné. Správné rozhodnutí může být podporováno nabídkou konstruktivních a přitažlivých alternativních aktivit, a také posilováním schopností odolávat pokušení a tlaku vrstevníků.

Je jasné, že zneužívání drog se váže na další problémy jako je delikvence, záškoláctví, problémy v rodině, život ve znevýhodněných komunitách a všeobecná dostupnost drog. Preventivní programy budou fungovat nejlépe, když se zaměří na nejzranitelnější osoby a komunity a nabídnou programy řešící širší okruh problémů. Zvláště je důležité si uvědomit, že řešení špatného zacházení s dětmi snižuje následné riziko zneužívání alkoholu a nelegálních drog.⁸²

Klíčové otázky

- Má město strategii pro prevenci zneužívání nelegálních drog a alkoholu dětmi a mladými lidmi?
- Obsahuje tato strategie vzdělávání, rozvoj dovedností a odklon?
- Existuje na školách vhodná politika v oblasti drog a realizují školy protidrogovou výchovu?
- Zabývá se strategie znevýhodněnými oblastmi a dětmi, která jsou z hlediska zneužívání drog považována za velmi rizikové?
- Zohledňuje strategie významnou roli rodiny?
- Je strategie adekvátní, efektivní a dobře implementována?
- Jaké jsou priority pro další opatření?

⁸² Pro více informací o vztahu mezi špatným zacházením s dětmi a zneužíváním drog a alkoholu, srovnej webové stránky „Adverse Childhood Experiences Study“. <http://www.acestudy.org>

Klíčové zdroje

- Předcházející výzkumné zprávy
- Strategické a koncepční dokumenty a zprávy
- Zástupci zdravotnických služeb a školství
- Organizace specializující se na problematiku zneužívání návykových látek
- Organizace poskytující programy založené na odklonu

11.4. Zneužívání alkoholu

Opatření proti problémům spojeným s alkoholismem by měly zahrnovat podporu jak alkoholikům, tak jejich rodinám. Měly by se také zaměřit na širší problémy, které přispívají k alkoholismu, a stejně tak na řešení následků. Zvláštní pozornost by měla být věnována zneužívání alkoholu dětmi a mladistvými. Porozumění těmto otázkám vyžaduje shromáždění kvantitativních i kvalitativních informací.⁸³

Zdravotnická zařízení a poskytovatelé služeb představují hlavní zdroje informací. Oddělení pohotovostních příjmů v nemocnicích a praktičtí lékaři mají povědomí tom, do jaké míry jsou zdravotní problémy zapříčiněny zneužíváním alkoholu. Zdravotnická zařízení a nevládní organizace by také měly mít informace o míře závislosti na alkoholu, terapeutických službách a dalších přijímaných opatřeních. Policie a městské úřady by měly mít informace o alkoholem podmíněném násilí, pouličních pijácích, nelegálním prodeji alkoholu, prodeji alkoholu nezletilým či o alkoholem podmíněných výtržnostech na veřejných prostranstvích. Mladí lidé, včetně těch, kteří mají problém s alkoholem, by měly být dotazováni na své problémy, postoje k alkoholu a řešení.

Klíčové otázky

- Jak vážný je problém alkoholismu, kolik lidí postihuje?
- Kde, kdy a jak je alkohol konzumován?
- Jsou alkoholismem postiženy zejména některé demografické skupiny či některé oblasti?
- Jaké jsou následky alkoholismu (zdravotní, násilnosti, jiné důsledky)?
- Jak efektivní a přístupná je léčba a další služby?
- Jaké jsou priority pro další opatření?

Děti a mládež

Jak vážný je problém s konzumací alkoholu nezletilými?

Jaké jsou vzorce konzumace alkoholu nezletilými a jak závažné je pití na různých párty?

Jak se děti dostanou k alkoholu?

Jsou realizovány nějaké dostatečné a efektivní výchovné programy?

Existují nějaké služby pomoci pro mladé lidi, kteří mají problémem s alkoholem?

Jsou přijímaná opatření adekvátní a efektivní?

⁸³ Ohledně srovnatelných dat o zneužívání alkoholu mladými lidmi z více než 30 zemí, srovnej zprávy Světové zdravotnické organizace WHO: „*Collaborative Cross-national study of health behaviour in school aged children*“. <http://www.hbsc.org>

Klíčové zdroje informací

- Předcházející výzkumné zprávy
- Oddělení pohotovostních příjmů v nemocnicích
- Zástupce zdravotnických služeb včetně praktických či rodinných lékařů
- Pomáhající nevládní organizace
- Děti a mládež samotná
- Policie a soudy
- Městské úřady

Přínos nemocnic pro bezpečnostní audit, Cardiff (UK)

„Výzkumná skupina pro problematiku násilí“ (VRG) při Lékařské fakultě Cardiffské university, která sdružuje klinické výzkumníky i z fakulty psychologie a ekonomie, se zabývá zkoumáním příčin násilí, evaluací přijímaných opatření a rozvojem prevence násilí. Skupina se zaměřuje zejména na otázky spojené s alkoholem a drogami a sehrála rozhodující roli při prosazování užší spolupráce mezi praktiky v oblasti prevence kriminality a závislostí a zdravotnickými pracovníky.

Výzkum ukázal, že 85% z 3.500 obětí násilných trestných činů, které se každoročně léčí ve Waleské universitní nemocnici, mělo zranění zubů, úst, čelisti či obličeje, což po celém světě značí zranění způsobená údery při napadení. Významná část těchto zranění vyžadujících léčení - a u některých trestných činů většina - se neobjevuje v policejních hlášeních.

Informace o čase (den v týdnu, hodina) a místě spáchání násilného činu, použité zbraně a charakteristiky násilníka jsou analyzovány a sdíleny. Zdravotníci a další konzultanti se aktivně účastní jednání místní „Koalice pro redukci kriminality“ a městských výborů, které vydávají licence na prodej alkoholu, což přispělo k většímu pochopení problému a efektivnějším opatřením. Množství násilných incidentů v hospodách, barech a na ulicích poklesl a bylo i méně zranění způsobených barovým sklem a lahve. Množství pacientů se zraněními způsobenými násilím poklesl o 30% za tři roky.

Další příklady a rady lze nalézt na webových stránkách VRG.

Výzkumná skupina pro problematiku násilí Cardiffské University⁸⁴

11.5. Užívání nelegálních drog

Auditní týmy potřebují shromáždit informace o uživatelích drog, závislých osobách, požadavcích na léčbu a dostupnosti služeb. Tvrdá data o zneužívání návykových látek je velmi obtížné získat, protože pouze velmi málo incidentů je oficiálně nahlášeno či zaznamenáno. Významný zdroj dat představují zdravotnická zařízení. Neziskové organizace věnující se drogové problematice a šetření mezi uživateli drog samotnými mohou poskytnout hodnotné informace o místní situaci. Šetření mezi mládeží i dospělými založená na self-repotech mohou přinést kvantitativní data o užívání drog, ale neukázaly se užitečná pro zhodnocení problémového užívání. Justiční orgány mohou disponovat určitými poznatky o vztazích mezi užíváním drog a páchaním trestné činnosti.

⁸⁴ <http://www.cardiff.ac.uk/dentistry/research/phacr/vilence>

Alkohol a násilí na ženách

„nejzávažnější rizikové faktory ovlivňující fyzické násilí mezi partnery jsou spojeny s chováním mužů – s jejich způsobem konzumace alkoholu, obecnou úrovní agresivity a s jejich schopností kontrolovat své chování“

Zkušenosti žen s násilím mužů (2002)⁸⁵

Vazba mezi závislostí a mírou loupežných přepadení (Austrálie)

Výzkumy ukázaly, že ostrý nárůst loupežných přepadení mezi léty 1993 a 2000 v Novém jižním Walesu byl způsoben, více než čímkoli jiným, rostoucím trendem závislosti na heroinu. Nárůst počtu osob závislých na heroinu o 10% vedl k nárůstu loupežných přepadení o 6,4%. Nedostatek heroinu, zvláště v Sydney, vedl od roku 2001 k prudkému poklesu míry loupežných přepadení v Novém Jižním Walesu.

Úřad kriminálních statistik a výzkumu Nového Jižního Walesu (2003)⁸⁶

Klíčové otázky

- Jak je rozšířeno užívání nelegálních drog?
- Jaký je demografický profil uživatelů?
- Jaké drogy jsou užívány a jak je rozšířeno užívání více drog najednou?
- Jak vážné je problematické užívání drog a jaký je jeho dopad na komunitu?
- V jakých oblastech/městských částech je problém nejzávažnější?
- Jaké vzdělávací a informativní programy jsou realizovány?
- Jaké terapeutické služby jsou k dispozici?
- Jaké další programy ke snižování poptávky jsou k dispozici?
- Jaké jsou k dispozici programy pro rodiny závislých?
- Je kapacita terapeutických služeb a dalších služeb dostatečná?
- Jsou přijímaná opatření založena na výzkumu efektivnosti jednotlivých metod?
- Jaké jsou priority pro další opatření?

Klíčové zdroje

- Předcházející výzkumné zprávy
- Poskytovatelé zdravotnických služeb
- Nevládní organizace působící v oblasti závislostí
- Konzultace s uživateli
- Šetření založená na self-reportech mládeže i dospělých
- Justiční orgány

⁸⁵ Mouzos, J. a Makkai, T.: *Women 's experiences of male violence, Research and Public Policy Series 56*. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2004. <http://www.aic.gov.au/publications/rpp/56/RPP.pdf>

⁸⁶ Bureau of Crime Statistics and Research, New South Wales (austrálie). *The Impact of heroin dependence on long term robbery trends*. 2003. Shrnutí je dostupné na http://www.lawlink.nsw.gov.au/lawlink/bocsar/ll_bocsar.nsf/pages/bocsar_media101203

11.6. Produkce nelegálních drog a obchod s drogami

Omezování nabídky nelegálních drog patří mezi klíčové komponenty boje proti zneužívání drog. Systémy nabídky se mohou velmi lišit, od domácích sítí distribuujících látky vyráběné v domácích laboratořích k mezinárodním řetězcům kontrolovaným syndikáty organizovaného zločinu, které operují v globálním měřítku. Mezinárodní obchod s narkotiky bude nutně vyžadovat zásah bezpečnostních složek, ale preventivní koalice na místní úrovni mohou sehrát svoji roli při narušování aktivit výrobců drog stejně tak jako pouličních dealerů či distributorů na střední úrovni.

Policie a justiční orgány jsou pravděpodobně hlavními držiteli zpravodajských informací o nabídce drog, i když auditnímu týmu bude pravděpodobně dostupné pouze omezené množství informací. Konzultace s nevládními organizacemi pracujícími s pachateli souvisejících trestných činů může poskytnout vhled do situace na drogovém trhu ve městě.

Klíčové otázky

- S jakými drogami je ve městě obchodováno?
- Jaký je odhadovaný objem obchodu s drogami ve městě?
- Kde, jak a kým jsou drogy prodávány a distribuovány?
- Jak jsou dopravovány do města?
- Co a v jakém množství je ve městě vyráběno?
- Jaké existují vazby na organizovaný zločin?
- Co se podniká pro redukci nabídky?
- Jak efektivní jsou tato opatření?
- Jaké jsou priority pro další opatření?

Klíčové zdroje

- Předcházející výzkumné zprávy
- Policie a justiční orgány
- Nevládní organizace pracující s pachateli drogově podmíněných trestných činů

Metamfetaminové laboratoře (Nový Zéland)

Ilegální výroba a prodej methamfetaminu je na Novém Zélandě, kde je znám jako „P“, velkým byznysem. Některý je dovážen z Číny, ale většina ho je vyráběna v tajných domácích laboratořích, který vyvolávají riziko, že okolí bude zamořeno toxickým kouřem.

Gangy zapřísáhlých nepřátel nyní pod vidinou velkých zisků svorně pracují spolu. I když je drogový trh spojen zejména s motocyklovými gangy, jako jsou Lovci lebek („Head Hunters“), na trh přicházejí etnicky založené gangy, jako je Mongrel Mob.

Novozélandská policie vydala příručku pro občany, která jim má pomoci identifikovat laboratoře v obytných čtvrtích. Jsou zde popsány následující znaky, kterých je potřeba si všimnout:

- *Podivné pachy*
- *Kouř unikající z ventilátorů v oknech*
- *Neobvyklé aktivity v neobvyklých časech*
- *Budovy jsou používány k jiným účelům, než jsou určeny (např. v garáži neparkuje auto)*
- *Okna jsou ve dne v noci zavřena*
- *Osoby vypadají, jako by byly pod vlivem drog*
- *Neobvyklé nevyzpytatelné chování*

Bezpečnostní tipy novozélandské policie⁸⁷

⁸⁷ <http://www.police.govt.nz/safety/meth.hzml>

12. Podnikání a zločin

12.1. Úvod

Podnikatelské subjekty se podílejí na kriminalitě a její prevenci několika způsoby. Mohou být oběťmi zločinu, mohou páchat, umožňovat nebo zprostředkovávat trestné činy a mohou také hrát aktivní roli při odrazování zločinců a při realizaci široce založených preventivních programů. Každá z těchto rolí vyžaduje pozornost při přípravě bezpečnostního auditu a je proto níže stručně rozebrána.

12.2. Podnikatelské subjekty jako oběti

Podnikatelské subjekty se stávají oběťmi celé řady trestných činů. Ty zahrnují majetkové trestné činy jako vloupání, loupežné přepadení, krádež prostá, podvod, padělání, a také trestné činy vůči zaměstnancům a zákazníkům, jako je loupež, napadení či obtěžování. Mohou se stát také obětí trestných činů jako je vydírání, korupce či rasisticky a xenofobně zaměřené trestné činy.

Škody způsobené kriminalitou vůči podnikatelskému sektoru (Anglie a Wales)

Ministerstvo vnitra (Home Office) odhaduje, že zhruba 44% celkové škody způsobené zločinem, (která je odhadována na 60 miliard Liber), jde na účet podnikatelských subjektů a dalších organizací, a že každoroční škoda způsobená podvody dosahuje 14 miliard Liber.

Ekonomické a sociální cena zločinu (2002)⁸⁸

Výzkumy v některých zemích ukázaly, že škody způsobené podnikatelským subjektů mohou být velmi vážné. Výzkum viktimizace mezi podnikatelskými subjekty v Austrálii a Velké Británii ukázal, že míra krádeží vloupáním je u nich vyšší než u domácností. Problémy jsou velmi nerovnoměrně rozděleny, protože na malou část podniků a provozoven připadá vysoké procento incidentů. Opakovaná viktimizace je v některých sektorech větší, než u trestných činů vůči osobám.

I když trestná činnost vůči podnikatelskému sektoru může mít i mezinárodní měřítko s vazbou na organizovaný zločin, řada trestných činů má lokální charakter. V některých zemích a podnikatelských sektorech, jako je např. maloobchodní prodej, je zřejmé, že „interní“ ztráty - tedy ty, způsobené zaměstnanci – jsou stejně významné, jako ztráty „vnější“ – tedy trestné činy spáchané klienty či někým dalším.

⁸⁸ Home Office (UK). The economic and social cost of crime. Home Office Research Study 217, London: Home Office, 2000. www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/hors217.pdf

I když se někdo může domnívat, že podnikatelský sektor by si tyto problémy měl řešit sám, existuje řada důvodů, proč by se těmito otázkami měl auditorský tým zabývat.

- Podnikání je součástí společnosti a trestné činy proti němu nejsou jen čistě komerční záležitostmi. Násilí na pracovišti přímo ovlivňuje zaměstnance a jejich rodiny. Finanční ztráty se odrážejí v zaměstnanosti a náklady jsou přenášeny na zákazníky.
- Zločinci jsou známi tím, že mění své cíle a mohou páchat trestnou činnost jak vůči podnikům, tak vůči jednotlivcům. Je proto dobré se na ně zaměřit dohromady.
- Viktimizace má větší dopad na chudší podniky, nejenom proto, že se u nich vyskytuje ve větší míře, ale také proto, že často nejsou pojištěni či nemají prostředky na různá zabezpečovací zařízení a opatření.

Podnikatelské subjekty mohou hrát významnou úlohu v podpoře prevence kriminality ve městě a tato podpora bude větší, budou-li podnikatelé mít pocit, že i jejich problémy jsou řešeny.

12.3. Podnikatelské subjekty jako pachatelé či zprostředkovatelé zločinu

Díky špatnému managementu či nevhodným praktikám mohou podnikatelské subjekty – vědomě či nevědomě – zprostředkovávat trestnou činnost. Například může v různých barech a podnicích docházet k výtržnostem způsobeným alkoholem, k obchodu s drogami či k sexuálnímu zneužívání dětí. Neodpovědný prodej zbraní či nožů může zvýšit riziko násilí. Špatně zabezpečená parkoviště u nákupních středisek mohou zvýšit riziko loupeže či vloupání do auta.

Trhy s kradeným zbožím (Austrálie)

Na území australského hlavního města proběhl výzkum, který měl v rámci širšího šetření zjistit, co se stane s kradeným zbožím, po té, co je ukradeno. Bylo vyslechnuto 46 pachatelů a 15 obchodníků a zjistilo se, že prodej kradeného zboží do bazarů patří mezi nejčastější metody.

Řada různých oficiálních obchodů, včetně místních „koloniálů“, ale i obchodů v centru Canberrya, přijímala kradené zboží a pachatelé se v možných odbytištích velmi dobře orientovali.

I když tyto informace ukazují na nelegální aktivity legálních obchodů, může se ale spíše jednat o soukromé aktivity zaměstnanců, kteří si chtějí přivydělat.

Trh s kradeným zbožím v oblasti australského hlavního města (2002)⁸⁹

Soukromé podniky mohou být také využívány k páčání trestné činnosti svými majiteli nebo zaměstnanci. Zločiny mohou sahat od relativně přímočarého podvádění zákazníků na místní úrovni až po složité mezinárodní finanční transakce, které se snaží obejít národní legislativu. Legální podnikání může být využíváno pro prodej kradeného zboží či na praní špinavých peněz. Může zakrývat či dokonce podporovat nelegální herny a sázení či

⁸⁹ Nelson, D., Collins, L. a Gant, N. (2002). The stolen property market in the Australian Capital Territory. Zpráva připravená Australským institutem pro kriminologii pro Odbor justice a veřejné bezpečnosti oblasti australského hlavního města, říjen 2002. http://www.aic.gov.au/publications/reports/act_stolen_property.pdf

prostituci nebo mohou informace získané od zákazníků, jako jsou např. údaje ke kreditním kartám, být zneužity pro podvody a krádeže.

12.4. Podnikatelské subjekty odrazující zločin a podporující prevenci

Na druhé straně dobrý management a odpovědné praktiky mohou znamenat významný příspěvek k preventivnímu úsilí. Přijetím vhodných opatření k ochraně zaměstnanců i zákazníků a stejně tak zabezpečením prostor a zboží mohou podniky výrazně redukovat trestné činy směřující vůči nim samotným.

Podnikatelé mohou ale přispět i k prevenci kriminality, která se neváže bezprostředně k jejich obchodním zájmům. Mohou např. podporovat místní preventivní koalice, pracovat v nějakém specifickém výboru nebo přijít s vlastní iniciativou. Pomoc ze strany podnikatelů může mít podobu finančního příspěvku, poskytnutí pracovníků, technické poradenství, poskytnutí kapacit či jiné formy pomoci. Tato pomoc může mít charitativní charakter, ale může podniku přinést i prospěch formou dobrého PR, marketingu či rozšířením zákaznické základny.

Podnikatelský sektor jako partner v prevenci kriminality (Jižní Afrika)

„Podnikatelský sektor může podstatně přispět k vládnímu úsilí o potlačení kriminality a odstranění jejích příčin, ať již cestou předávání znalostí nebo rozvojem dovedností a odborných kapacit formou partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP)“.

Prezident Nelson Mandela (1996)⁹⁰

12.5. Audit zaměřený na zapojení podnikatelské sféry do zločinu a do prevence kriminality

Policejní statistiky budou obsahovat určitá data vztahující se k trestné činnosti vůči podnikatelským subjektům. Je důležité je analyzovat, ale zároveň je pravděpodobné, že budou podstatným způsobem podhodnocovat skutečný rozsah problému. Z řady různých důvodů podnikatelské subjekty často nehlásí problémy a policejní statistiky někdy nerozlišují mezi trestnými činy vůči osobám a vůči podnikatelským subjektům.

Šetření o míře viktimizace mezi podnikatelskými subjekty může přinést hodnotná data, ale návratnost dotazníků může být malá. Méně specifické informace je možné získat od podnikatelských organizací, jako Svaz průmyslu a obchodu či Hospodářská komora. Dalším zdrojem informací budou pojišťovny a soukromé bezpečnostní služby.

Získat statistické informace o soukromém sektoru jako zprostředkovateli a pachateli trestných činů, či o jeho roli při odrazování zločinu bude ještě daleko těžší, a bude proto nutné se více spolehnout na kvalitativní informace. Justiční orgány, místní organizace a odpovědní úředníci městských úřadů by měli být dotazováni ohledně jejich vnímání situace. K diskusím je samozřejmě vhodné také přizvat podnikatele samotné a zástupce jejich organizací, jako je hospodářská a obchodní komora.

⁹⁰ Citována z internetového magazínu „South Africa – Good News“, 3. února 2006. www.sagoodnews.za

Při interpretování získaných informací je nutné být obezřetný. Malé podniky a ti, kteří se pohybují v šedé ekonomice mohou být nejzranitelnější a mohou být nejčastěji viktimizováni, ale zároveň často nemohou nabídnout „tvrdá“ data. Šetření mezi nimi může být složitější a zároveň tyto podniky mají menší vliv při nastolování otázek a definování problémů. Obecněji řečeno, potencionální zdroje se mohou zdráhat poskytnout data o viktimizaci a ztrátách vzniklých z trestné činnosti, protože je tato otázka obchodně citlivá.

Klíčové otázky

- Jaká je hlavní forma kriminality namířené proti podnikatelským subjektům a v kterých částech města je tento problém největší?
- Do jaké míry podnikatelské subjekty – prostřednictvím svého managementu a odpovědných praktik – zprostředkovávají či naopak odrazují trestnou činnost jiných?
- Co je známo o podnicích, jako pachatelích trestné činnosti?
- Jaké existují preventivní programy a jak jsou účinné?
- Jakou roli hraje podnikatelská sféra při prevenci kriminality na místní úrovni?
- Jak rozšířené je násilí vůči zaměstnancům a jak k němu dochází?
- Kolik stojí podnikatelskou sféru kriminalita?
- Kdo páchá tuto kriminalitu (zaměstnanci, gangy, mládež)?
- Jaký je dopad kriminality proti podnikatelským subjektům na širší obyvatelstvo a na ekonomiku?
- Jaká je odpověď podnikatelského sektoru a jak je možné tyto reakce zlepšit?

Klíčové zdroje

- Policie a justiční orgány (vězeňství, soudy)
- Organizace zastupující soukromý sektor, jako jsou hospodářské a obchodní komory
- Místní organizace
- Majitelé a zaměstnanci jednotlivých podniků
- Pojišťovatelé
- Poskytovatelé bezpečnostních služeb
- Manažeři městských služeb
- Manažeři nákupních center, průmyslových parků a průmyslových zón
- Majitelé nemovitostí

13. Čtvrti s vysokým nápadem kriminality

13.1. Úvod

Kriminalita, výtržnosti a nejistota není nikdy rovnoměrně rozdělena. Každé město má obchodní a obytné čtvrti, které jsou více zatíženy kriminalitou, zatímco jiné zůstávají relativně bezpečné. Problémy mohou být mimořádně územně koncentrovány, takže až 50 % registrované kriminality se může odehrávat na 10 % území obce, a nejproblematičtější čtvrti mohou mít až čtyřikrát větší nápad kriminality, než je celoměstský průměr.

Typicky jsou tyto čtvrti plné majetkové kriminality, násilí, obchodování s drogami, výtržností, opakované viktimizace a strachu z kriminality (srovnej kapitolu 15.2). Zároveň se bude jednat o čtvrti, které patří mezi nejvíce znevýhodněné, kde se koncentrují sociální, ekonomické a enviromentální problémy. Často se nacházejí v začarovaném kruhu, ve kterém ekonomická a sociální deprivace posiluje nebezpečnost prostředí, a to se naopak stává překážkou v regeneraci těchto čtvrtí.

Život v prostředí s trvale vysokým nápadem kriminality neničí jenom zdraví, prosperitu a obecnou kvalitu života jednotlivých občanů, jakkoli závažné je toto samo o sobě. Zasahuje také přítomný a budoucí blahobyt komunit jako celku. Vzhledem ke komplexnosti a závažnosti problému jsou tyto čtvrti často rezistentní vůči jakýmkoli změnám. Z tohoto důvodu a také vzhledem k faktu, že obyvatelé těchto čtvrtí patří mezi chudší a mají velmi omezené zdroje, je třeba těmto čtvrtím věnovat při přípravě městské strategie prevence kriminality zvýšenou pozornost.

V těchto oblastech by se prevence kriminality měla stát součástí komplexní koordinované strategie orientované na celé spektrum problémů, které tam existují. Ty mohou zahrnovat chudobu, školní neúspěchy, rozpady rodin, nezaměstnanost, špatné bydlení, opuštěnost, nedostatek zařízení pro volný čas a upadající obchody. Zkušenost ukazuje, že pokusy zlepšit situaci pouze v jedné oblasti nejsou v dlouhodobém výhledu úspěšné.

13.2. Audit čtvrtí s vysokým nápadem kriminality

Při realizaci Fáze 1 bezpečnostního auditu by se měly identifikovat ty čtvrti, které trpí vysokým nápadem trestné činnosti a zjistit, zda jsou v nich realizovány efektivní regenerační strategie (srovnej část 4.2). Pokud se ukáže potřeba další analýzy, zaměřte se na tyto čtvrti pozornost v implementační Fázi 2. Jak však už bylo řečeno výše, je nejenom nerozumné, ale pravděpodobně nemožné, řešit v kriminalitou zasažených čtvrtích otázky bezpečnosti izolovaně. Problémy jsou provázány a musejí být tedy zkoumány a řešeny společně. Reálného pokroku je možné dosáhnout pouze v koordinovaném úsilím.

Během implementační Fáze 2 je klíčové navázání dobrých vztahů s místními komunitami. Je třeba zvážit, zda nevytvořit z místních lidí pracovní skupiny či výbory, které by se podílely na provádění auditu v těchto čtvrtích či na něj dohlíželi. Nejlepší by bylo,

kdyby tyto skupiny vedly respektované místní organizace, zabývající se povznesením těchto míst/čtvrtí. Nicméně takovéto skupiny by měly zahrnovat i zástupce významných zájmových skupin, jako jsou etnicko-kulturní menšiny, ženy, děti a církevní skupiny. Členy těchto pracovních skupin by měli být i zástupci orgánů veřejné správy působících na úseku sociální péče, vzdělávacích institucí, poskytovatelé různých sociálních služeb či zástupci soukromého sektoru (např. obchodníci).

Společné hledání vize rozvoje komunity pomůže stanovit témata pro specifický výzkum (viz kapitola 17.3). Hledání vize dává obyvatelům příležitost říci, jak by si svoji čtvrt' v budoucnu představovali a co je potřeba aktuálně změnit. Je třeba si uvědomovat rozdíly v představách a očekáváních jednotlivých skupin a tyto rozdíly je potřeba cílevědomě odstraňovat.

Výsledky hledání rozvojové vize komunity je možné využít pro další systematické zkoumání. Šetření či konzultace s jednotlivými zájmovými skupinami (např. dospělými obyvateli, mladými lidmi, podnikateli) umožní všem těmto skupinám se vyjádřit (viz kapitola 16.2). Otázky a problémy, které zajímají hlavně ženy je třeba analyzovat prostřednictvím specifického auditu bezpečnosti žen. Je možné využít procházek, aby se prozkoumala místa, kde se lidé cítí nejméně bezpečně (viz kapitola 17.3). Terénní práce bude potřeba k získání kontaktu s obtížně dosažitelnými skupinami, jejichž názor nebývá dostatečně zohledněn v běžných výzkumech. Pokud jsou k dispozici data z různých státních institucí, je vhodné zpracovat a dokreslit s nimi profil kriminálně rizikových faktorů. Do tohoto konzultačního procesu by měli být zapojeni představitelé různých státních institucí s působností v těchto čtvrtích.

Všechny tyto kontakty by však neměly směřovat pouze k jednoduchému zjištění problémů a názorů a stížností občanů. Poskytují totiž i dobrou příležitost pro zdůraznění pozitivních aspektů, které je možné v dané čtvrti najít, např. které služby fungují dobře, jaké jsou výhody života v dané čtvrti a co by obyvatelé rádi viděli v budoucnosti. Stejně důležitá je potřeba odstraňovat stigmatizaci a negativní nálepky těchto čtvrtí, které by naopak mohly být posíleny, kdyby se audit soustředil pouze na negativní jevy. Pokud je to jen možné, je třeba dát obyvatelům těchto čtvrtí víru, že problémy jsou řešeny, že budoucnost je i v jejich rukou a posílit v nich smysl pro spoluzodpovědnost.

Program „Nový úděl pro komunity (NDC)“ (Anglie)⁹¹

Program „Nový úděl pro komunity“, který byl vyhlášen v roce 1998, představuje klíčový pilíř britské vládní Národní strategie na revitalizaci městských čtvrtí. Je zaměřen na 39 nejvíce zanedbaných čtvrtí, každá v průměru s 10.000 obyvateli. Klade si za cíl snížit zanedbanost a zaostalost a překonávat příkop mezi těmito oblastmi a zbytkem země. Celkový rozpočet programu činí okolo 2 miliard liber na 10 let.

V každé zapojené čtvrti byla vytvořena Koalice NDC, která spojila místní obyvatele, místní orgány veřejné správy a poskytovatele veřejných služeb s cílem vytvořit a implementovat program zaměřený na zlepšení zdravotní péče a vzdělání, snížení nezaměstnanosti, zvýšení kvality bydlení a životního prostředí a snížení kriminality.

⁹¹ <http://www.neighbourhood.gov.uk/page.asp?id=617>

První praktické úkoly zahrnovaly výzkum a konzultace k přípravě realizačního plánu. Jednalo se o „ukázněný“ postup krok za krokem, který obvykle trval 9 měsíců. Základní součástí tohoto postupu bylo shromáždění základních dat o dané čtvrti, aby bylo možné identifikovat klíčové problémy a možná řešení a také existující zdroje pro realizaci těchto řešení.

Klíčové otázky

- V které čtvrti je nápad kriminality největší?
- Má každá z těchto čtvrtí vypracovanou komplexní a koordinovanou revitalizační strategii?
- Jsou tyto strategie adekvátní, efektivní a dobře implementované?
-

Pro každou čtvrt' s vysokým nápadem kriminality, která vyžaduje další analýzy

- Na co si obyvatelé nejvíce stěžují?
- Jaké dopady mají místní problémy na jednotlivé skupiny (ženy, mládež, menšiny)?
- Existují místa, kam se obyvatelé zejména bojí chodit?
- Jaké má vysoký nápad kriminality vysvětlení?
- Jaké další problémy, kromě kriminality, sužují tuto čtvrt'?
- Jaké jsou vize místních obyvatel do budoucna?
- Jak fungují veřejné služby (policie, sociální služby, zdravotnictví)?
- Vyměňují si jednotlivé orgány a instituce informace a spolupracují efektivně?
- Jaká konkrétní opatření jsou přijímána k řešení místních problémů?
- Existují vhodná opatření zaměřená na pomoc nejzranitelnějším jednotlivcům a rodinám?
- Která opatření a které služby fungují a která nikoli?
- Jaké přednosti a komparativní výhody tyto čtvrti mají?
- Jaké jsou z pohledu místních lidí priority pro další opatření ?

Klíčové zdroje

- Předcházející výzkumné zprávy
- Místní nevládní organizace
- Mladí lidé
- Ženské zájmové skupiny
- Poskytovatelé sociálních služeb
- Policie
- Podnikatelé

Graf č. 3

Zapojení komunit

Bezpečnostní audit v Saskatoon, Kanada

SUTHERLAND

Neighbourhood Safety – Upcoming Safety Audits

The Sutherland/Forest Grove Community Association Neighbourhood Safety Subcommittee and the City of Saskatoon invite you to participate in these upcoming Safety Audits.

The Sutherland Local Area Plan (LAP), which was approved by City Council on February 8, 1999, identified recommendations to assist Sutherland residents, property and business owners, and others in improving the safety of the neighbourhood. The Sutherland/Forest Grove Community Association Neighbourhood Safety Subcommittee and the City of Saskatoon have been working together since May 2005 to address the Neighbourhood Safety recommendations of the Sutherland LAP.

Local stakeholders have identified areas of concern in the Sutherland neighbourhood. The Safety Subcommittee has prioritized specific neighbourhood locations and will be conducting Safety Audits in the coming months. The following Safety Audit walkabouts will occur in the Sutherland neighbourhood:

- **Saturday, May 6, 2006 – 8:00 – 11:00 pm**
Audit area: Egbert to Central Avenue and 108th to 112th Street
Meet @ St. Matthew's Anglican Church – 135 109th Street West
- **Tuesday, May 9, 2006 – 7:00 – 9:30 pm**
Audit area: Anna McIntosh Park and Holy Family School grounds
Meet @ Holy Family School Library – 125 105th Street West
- **Tuesday, May 16, 2006 – 7:00 – 9:30 pm**
Audit area: C.F. Patterson Park
Meet @ Sutherland School Library – 1008 Egbert Avenue
- **Tuesday, June 6, 2006 – 7:00 – 9:30 pm**
Audit area: Sutherland Park
Meet @ Sutherland School Library – 1008 Egbert Avenue

A Safety Audit is a thorough examination of an area by local residents. Residents walk through the area and identify specific safety concerns, opportunities for crime to occur, and the existing perceptions of safety. Ultimately, the goal of a Safety Audit is to reduce the opportunity for crime to occur and improve the perceptions of safety in the area.

Everyone is welcome and encouraged to participate in this safety project and to join the Sutherland Safety Subcommittee.

Your input is important in keeping Sutherland a safe place to live, work and play!

* Please RSVP if you are interested in participating in any of the Safety Audits.

City of
Saskatoon

**For more information or to join the
Safety Subcommittee, contact:**
City Planning Branch – Neighbourhood Safety Program
Mark Eimmons – 975-2288
e-mail: mark.eimmons@saskatoon.ca

Část C: Zdroje, techniky a nástroje

14. Zdroje informací, techniky a nástroje

14.1. Zdroje informací

Část C poskytuje praktikům prevence kriminality návod na využívání různých informačních zdrojů pro potřeby auditu. Obsahuje obecného průvodce různými daty, která je potřeba shromáždit. Speciální pozornost je věnována využití sekundárních (tedy již existujících) dat a sociologickým šetřením jako zdrojům kvantitativních dat. Závěrečná část se věnuje významu kvalitativních dat a nástrojům a technikám jejich sběru.

Úspěch bezpečnostního auditu je postaven na rozsahu a kvalitě informací, na kterých jsou založeny jeho závěry. Je potřeba se rozhodnout, jaké informace jsou potřeba, které existující zdroje informací jsou užitečné a jaké mezery v informacích je možné zaplnit empirickým výzkumem. Dále je důležité si uvědomit, že každý informační zdroj má své slabé stránky, a praktici provádějící bezpečnostní audit by měli vzít v potaz:

- **Hodnotu:** Přispěje informace skutečně k porozumění místní situaci, problémům či opatřením?
- **Validitu (platnost):** Je informace dostatečně přesná, komplexní a aktuální, aby bylo ospravedlněno její použití při auditu a jsou její limity dostatečně zohledněny?
- **Priority:** Stojí informace za prostředky nutné k jejímu získání a analyzování?
- **Relevance:** Pomůže skutečně informace při formulování preventivní strategie?

Dobry audit bude zalozen na informacích z několika různých zdrojů, aby se zajistilo zohlednění všech úhlů pohledu na problémy města a dále minimalizace jednostranností, vznikajících ze závislosti na pouze jednom zdroji informací. Pravděpodobně bude možné široce využívat materiál shromážděný někým jiným, jako jsou např. policejní statistiky kriminality či starší výzkumné zprávy. Využití takovýchto sekundárních informací je rozumné, protože významně šetří čas a finanční zdroje. V řadě situací však bude nutné se spolehnout pouze na primární informace, účelově shromážděné auditním týmem. Ty mohou zahrnovat průzkumy a konzultace, které sice mohou být dražší, ale mohou být upraveny tak, aby odpovídaly specifickým potřebám auditu. Výhody jednotlivých zdrojů informací jsou shrnuty v Tabulce č. 15.

Jednotlivé implementační fáze také budou využívat různé zdroje informací (viz Tabulka č. 16). Obecně platí, že sekundární informace budou využívány hlavně ve 1. fázi (široká a povrchní analýza), zatímco získání primárních informací bude důležité hlavně v pozdějších fázích.

Tabulka č. 15

Bezpečnostní audit: Zdroje informací

Zdroj	Popis	Klíčové znaky	Klíčové
Dokumenty	Zprávy, výzkumné studie, strategie a jejich vyhodnocení	Mohou být snadno dostupné. Nevyžadují náklady.	Nemusejí se týkat potřebných témat. Nemusejí být aktuální.
Statistiky	Data shromážděná před provedením auditu veřejnými institucemi, nevládními organizacemi a podnikatelskou sférou.	Okamžitě dostupné kvantitativní informace. Nevyžadují velké náklady.	Nemusí sledovat přesně otázky, které zajímají audit. Chudí a vyloučení nemusejí být reprezentativně zastoupeni. Geografické vymezení oblastí, ve kterých jsou data sbírána, se mohou podle různých zdrojů lišit a mohou zahrnovat pouze celé město a nikoli jeho části. Nemusejí být aktuální. Vymezení předmětu se může lišit instituce od instituce.
Rozhovory	Kontakt s klíčovými odborníky (problému znalí jednotlivci) ve veřejných institucích, nevládních organizacích.	Dají se získat odpovědi na otázky „jak“ a „proč“. Umožňují flexibilní zkoumání problému.	Pravděpodobně neposkytnou „tvrdá“ data“. Jsou založeny na vnímání a nemusejí být objektivní.

Průzkumy	Dotazníky zjišťující míru viktimizace či míru páchaní trestné činnosti. Výzkumy veřejného mínění.	Jde provést účelový sběr dat. Můžou se upravit pro různé skupiny, jako dospělí, mládež či podniky.	Nákladné. Je obtížné zahrnout těžko dostupné skupiny.
Konzultace	Skupinová setkání a kontakty s komunitami a skupinami.	Umožňuje zapojení různých jedinců.	Je obtížné pokrýt řadu různých skupin. Vyžaduje hodně práce.
Terénní šetření	Často individuální setkávání s cílovými skupinami v jejich vlastním prostředí.	Možná nejlepší zdroj informací o těžko dostupných cílových skupinách.	Je obtížné pokrýt řadu různých skupin. Vyžaduje hodně práce.
Pozorování	Návštěvy specifických lokalit a sociálních služeb za účelem pozorování a rozhovorů s místními pracovníky.	Poskytuje bezprostřední náhled na situaci.	Vyžaduje hodně práce. Je obtížné získat z krátké návštěvy přesný dojem.

Sekundární zdroj dat:

Primární zdroj dat:

14.2. Zohlednění diverzity komunity

Každé město je složeno z mnoha skupin s rozdílným pohledem na kriminalitu a viktimizaci, a všechny mají právo, aby jejich pohled byl zohledněn v bezpečnostním auditu. Tyto skupiny zahrnují mládež, ženy, etnicko-kulturní menšiny, staré lidi, hendikepované, mentálně postižené, migranty, žadatele o azyl a mnoho dalších. Množství těchto skupin se bude do určité míry místo od místa lišit v závislosti na místních sociálních a demografických podmínkách.

Když jsou informace shromažďovány za celé město, či když jsou získané informace „zprůměrovány“ na celou populaci, individuální zvláštnosti těchto skupin mohou být ztraceny. Je proto důležité, aby kvantitativní a kvalitativní data byla rozložena a aby tak zkušenosti, pohledy a příspěvky těchto skupin byly posuzovány individuálně. A pokud jsou tyto skupiny nedostatečně zastoupeny v hlavních informačních zdrojích (například protože se jedná o tzv. těžko dostupné skupiny), je potřeba hledat alternativní postupy k zajištění, aby hlas těchto skupin byl slyšet (viz kapitola 5.4 a 17).

Tabulka č. 16

Zdroje dat podle Fází realizace bezpečnostního auditu

	1. Fáze	2. Fáze	3. Fáze	4. Fáze
	Široká a povrchní analýza	Úzká a hluboká analýza	Identifikace priorit a příležitostí	Konzultace a komunikace
Dokumenty	*			
Statistiky	*			
Rozhovory	*	*	*	
Průzkumy	*	*		
Konzultace		*	*	*
Terénní šetření		*		*
Pozorování		*		

14.3. Sdílení informací a důvěryhodnost dat

Ochota sdílet relevantní informace napříč organizacemi je absolutně důležitá, aby mohl bezpečnostní audit maximálně využít existující zdroje. Oprávněné obavy ohledně zneužití důvěrnosti dat, zejména pokud se týká osobních dat, vedl v mnoha zemích k uvalení omezení na poskytování dat. Tato omezení by však neměla být vnímána jako omezení sdílení agregovaných statistických dat, která jsou odosobněna, a tedy nemohou být spojována s žádnou konkrétní osobou. Stejně tak by neměla omezit nebo znemožnit použití poznatků vzniklých z konzultací s občany, pokud komentáře a příspěvky nebudou přisuzovány jednotlivým občanům bez jejich souhlasu.

Vyjednání dohody o sdílení či předávání dat mezi partnerskými organizacemi na začátku práce na auditu může pomoci předejít pozdějším problémům. Tato dohoda může obsahovat i ujednání o výměně osobních informací, které mohou zřetelně předejít kriminálním aktivitám. Ale tento bod bude pravděpodobně problematictější, zatímco sdílení neosobních dat může být relativně snadné vyjednat.

Ministerstvo vnitra Velké Británie publikovalo modelový protokol a výměně informací, které spolupracující instituce mohou podepsat.⁹² Zohledňuje zákony na ochranu osobních údajů a lidská práva a předkládá modelový protokol zdůvodnění účelu výměny dat, základní pravidla pro dohodu a standardy pro bezpečnost dat. Navíc specifikuje podmínky pro výměnu různého typu dat, od neosobních až k citlivým osobním údajům. I když obsah tohoto protokolu reflektuje britskou legislativu, Řídící skupina auditu může považovat za užitečné se tímto modelem inspirovat při přípravě jejich vlastní dohody s partnerskými organizacemi. Australská rada pro kriminologický výzkum také vydala návod, jak zacházet s důvěrnými a osobními informacemi, sebranými v průběhu výzkumu.⁹³

⁹² <http://www.crimereduction.gov.uk/infosharing21-00.htm>

⁹³ Chalmers, R. a Israel, M.: „*Caring for data: law, professional codes and the negotiation of confidentiality in Australian criminological research*“. Canberra: Criminology Research Council, 2005. <http://www.aic.gov.au/crc/reports/200304-09.pdf>

14.4. Data banky (observatoře)

Bezpečnostní audity vyžadují integraci informací z řady různých zdrojů, aby bylo možné dobře poznat jak kriminalitu, tak a příčiny ovlivňující kriminalitu a další sociálně patologické jevy. Ačkoli se původně může zdát, že se jedná o jednorázový úkol, ve skutečnosti je třeba zpracování informací periodicky opakovat a v ideálním případě by tvůrci preventivních strategií i praktici v prevenci kriminality měli monitorovat změny systematicky a průběžně.

Požadavek na průběžnou práci s informacemi není specifický pro prevenci kriminality, ale platí pro většinu oblastí státní politiky a v reakci na tento požadavek vznikly v rostoucí řadě měst „observatoře“ či databanky.

Regionální observatoř bezpečnostní politiky (Itálie)⁹⁴

“Osservatorio regionale sulle politiche integrate per la sicurezza“ byla založena v Toskánské oblasti v roce 2000 s cílem sledovat charakteristiky bezpečnostních podmínek a provádět bezpečnostní výzkum. Shromažďuje a analyzuje velké databáze zahrnující kriminalitu a k ní přispívající rizikové faktory, což umožňuje zhodnotit ohrožení občanů v různých oblastech a sociálních situacích. Výstupy z výzkumných úkolů realizovaných touto observatoří představují důležitý nástroj pro vytváření politiky prevence kriminality.

Observatoř je instituce, která získává informace od širokého okruhu orgánů a institucí a provádí jejich analýzu s cílem poskytovat informace pro tvorbu politiky a vytváření programů. S poskytovateli dat může být nutné projednávat otázky důvěrnosti informací, definic a formátu dat, tak aby kompatibilita a relevance dat byla maximalizována. Práce observatoře může zahrnovat vytváření integrované databáze Geografického informačního systému (GIS), který pomáhá při analýze. Nejdůležitější však je, že informace jsou sbírány průběžně, takže dochází k pravidelné aktualizaci a průběžnému sledování trendů.

Observatoře mohou být obecné, zabývající se širokým okruhem témat veřejné politiky, nebo specializované na určité otázky, např. bezpečnost ve městech. Existence takovéto observatoře velmi usnadňuje zpracování auditu a zároveň, a to je stejně důležité, umožňuje sledovat změny, takže nové trendy jsou zachyceny co nejdříve a efekty opatření prevence kriminality jsou průběžně hodnoceny. Tam, kde existují, prokazují neocenitelné služby. Tam, kde ne, mohou představitelé města zvážit vytvoření bezpečnostní observatoře pro prevenci kriminality a další oblasti veřejné politiky.

Několik příkladů observatoří je možné nalézt v západoevropských zemích. Ve Francii byla v St. Denis (poblíž Paříže) zřízena národní observatoř pro drogy a drogové závislosti (*Observatoire français des drogues et des toxicomanies*)⁹⁵. V Anglii má několik oblastí obecné observatoře a každý region má specializovanou observatoř pro sledování otázek veřejného zdraví, včetně zneužívání návykových látek.⁹⁶

⁹⁴ <http://sicurezza.regione.toscana.it>

⁹⁵ Observatoire français des drogues et des toxicomanies. <http://www.ofdt.fr>

⁹⁶ Observatoř východní Anglie může sloužit jako příklad obecné observatoře. <http://www.eastofenglandobservatory.org.uk> Seznam všech zdravotnických observatoří v Anglii najdete na <http://www.apho.org.uk/apho>

15. Využívání zdrojů sekundárních dat

15.1. Úvod

Kvantitativní data budou klíčovou součástí každého auditu. Čísla dodávají zkoumaným otázkám přesnost, snadněji se prezentují a většinou se také snadněji analyzují. V mnoha zemích je široký okruh statistických dat sbírán různými orgány a institucemi pro svoji vlastní potřebu (viz Tabulka č. 17). Tam, kde jsou takováto sekundární data dostatečně přesná, užitečná a dostupná, by se jejich analýza měla stát jednou z hlavních součástí 1. realizační fáze, nejenom aby se relativně rychle vytvořila charakteristika města, ale také aby se identifikovaly informační mezery, které bude potřeba vyplnit později.

Tabulka č. 17

Potencionální dodavatelé sekundárních dat

- Policie
- Další justiční orgány: soudy, vězeňství,
- Organizace poskytující služby obětem trestné činnosti
- Odbory bydlení a odbory životního prostředí
- Sociální služby
- Poskytovatelé zdravotnické péče včetně nemocnic
- Výzkumné instituce včetně universit a výzkumných ústavů
- Hasičské záchranné sbory
- Místní organizace
- Občanská společnost / nevládní organizace
- Soukromé bezpečnostní služby a pojišťovny

Sekundární statistická data by však měla být vždy kriticky zhodnocena, zejména pokud nejsou podpořena nezávislými zdroji. Čísla mohou přinášet pocit přesnosti či jistoty, který nemusí být vždy ospravedlnitelný; výsledné hodnoty jsou vždy nekompletní a snadno může dojít ke zkreslení. Navíc, protože byla sebrána k jiným účelům, sekundární data zřídka kdy přesně odpovídají potřebám bezpečnostního auditu. Další typická obtíž spočívá v tom, že data jsou dostupná pouze pro město jako celek, a pokud jsou rozdělena na dílčí oblasti, jejich geografické vymezení může být jiné, než u jiných dat. Dokonce i tam, kde jsou dobrá sekundární data dostupná, určité důležité informace nejsou k dispozici a musejí být shromážděny auditním týmem (srovnej Tabulku č.18).

Žádný z těchto limitů sekundární data automaticky nevyřazuje z užití při auditu. Spíše jde o to posoudit, zda okamžitá dostupnost těchto dat převáží jejich nevýhody, přičemž je třeba vzít v úvahu skutečnost, že alternativu představuje nákladný a časově náročný empirický

výzkum. Zejména v případech, kdy je složité měřit jednotlivé proměnné a kdy je celý problém složité definovat, nemáme jiné možnosti, než se spolehnout na přibližná data. To platí např. u takových kategorií, jako je sociální vyloučení či strach z kriminality. Právě strach z kriminality je často měřen tím, jak se lidé cítí bezpečně na určitých místech (doma, na ulici) a v určitém čase (po setmění, přes den), aniž by se vzalo v úvahu, že řada lidí má přirozených strach ze tmy, bez ohledu na skutečné riziko viktimizace. V následujících oddílech jsou jednotlivé zdroje sekundárních dat popsány podrobněji.

Tabulka č. 18

Často chybějící údaje v sekundárních zdrojích

Charakteristiky pachatelů	Věk, pohlaví, etnická a kulturní identita, zdraví či postižení, rodinná situace, úroveň vzdělání, zaměstnanecký poměr, charakteristika bydlení, předcházející trestní záznamy
Charakteristika obětí	Věk, pohlaví, etnická a kulturní identita, zdraví či postižení, rodinná situace, úroveň vzdělání, zaměstnanecký poměr, charakteristika bydlení, předcházející viktimizace
Charakteristiky evidované trestné činnosti	Použité metody, přesná lokalizace, čas spáchání, použité nástroje, vazba na alkohol či drogy
Problémy, která nejsou ve statistikách zachyceny	Závažné případy násilí (sexuální a domácí násilí, další násilí na ženách, zneužívání dětí), šikana, korupce, zneužívání návykových látek, pouliční gangy, organizovaných zločin, krádeže v obchodech, méně závažné trestné činy (drobné krádeže, vandalismus)
Dopad kriminality	Trvalé následky zranění a následky násilí a hrozeb psychického charakteru
Pocity a vnímání	Strach z kriminality a viktimizace, rozdělené podle věku, pohlaví, etnicko-kulturní skupiny, místa, času; názory na prioritizaci problémů; pohled na fungování úřadů a služeb (místní samospráva, policie, soudy)

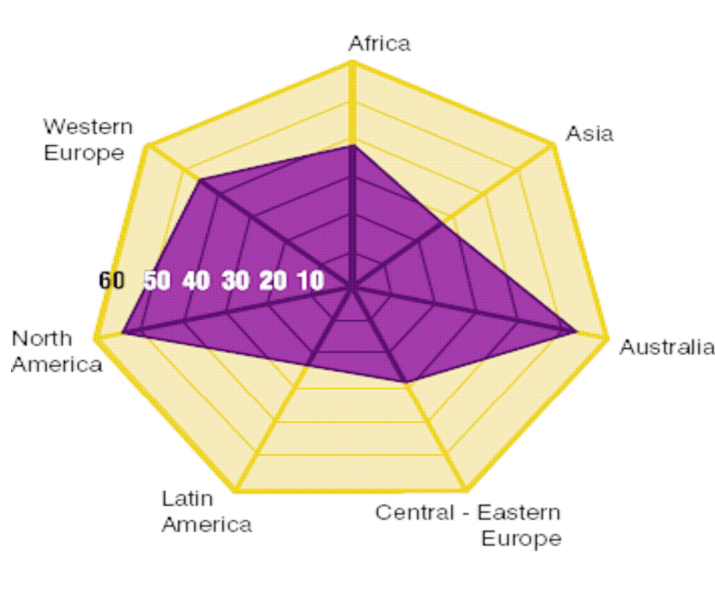
15.2. Policejní data

V mnoha městech jsou statistiky nápadu trestné činnosti shromážděné policií důležitým zdrojem informací. Jejich dostupnost a využitelnost se však podstatným způsobem liší. Přístup k policejním statistikám může být omezen z politických, legislativních či technických důvodů a téměř v každé zemi není významná část trestných činů hlášena a evidována. Pouze zlomek zranění pocházejících z násilných incidentů, zejména případy, které jsou přijímány v nemocnicích, se dostane do policejních statistik. Studie z Atlanty (USA) a Kapského města (Jihoafrická republika) potvrdily, že dokonce případy úmrtí střelnou zbraní se často nedostanou do statistik. Jak ukazuje Digram č. 4, míra evidování závažné trestné činnosti se liší region od regionu a na mnoha místech nejsou k dispozici ani policejní, ani zdravotnické údaje.

Graf č. 4

Rozdíly v ohlašování trestných činů policii

Procento ohlášených trestných činů

Mezinárodní viktimizační výzkum (2000)

Tyto propady v registrování trestných činů by nepředstavovaly takový problém, pokud by byly rovnoměrně rozloženy, jak z hlediska trestných činů, tak z hlediska skupin obyvatelstva. Ale tak tomu není. Některé trestné činy mají extrémně nízkou míru nahlašování, a to včetně některých nejzávažnějších (srovnej Tabulku č. 19). A jsou to často ty nejchudší a nejzranitelnější společenské skupiny, jejichž viktimizace není registrována, protože nevědí, jak mají trestný čin ohlásit, to co se jim stalo nepovažují za trestný čin; bojí se policie či se bojí policii kontaktovat ze strachu, že jejich ohlášení nebude bráno vážně. Na druhé straně skupiny, které jsou dobře organizovány a finančně zabezpečeny, včetně části soukromého sektoru, budou více schopny využít oficiální systém, aby jejich případy byly evidovány.

Tabulka č. 19

Trestné činy, které jsou často nenahlašovány

Násilí	Sexuální násilí, domácí násilí, násilí na ženách
Trestné činy na dětech a mládeži	Zneužívání dětí, šikana, napadení, krádeže
Trestné činy, kde není poškozený či oběť	Zneužívání nelegálních drog
Korupce	Úplatkářství
Trestné činy spáchané podnikatelskými subjekty či na podnikatelských subjektech	Kriminalita „bílých límečků“, podvody, krádeže v obchodech
Organizovaný zločin	Obchod s lidmi, obchodování s drogami, sexuální vykořisťování, vydírání
Méně závažné trestné činy	Drobné krádeže, vandalismus, anti-sociální chování

BOSCAR on-line kriminální statistiky v Novém Jižním Walesu (Austrálie)⁹⁷

Úřad pro kriminální statistiku a výzkum (BOCDAR) v Novém Jižním Walesu je statistická a výzkumná instituce fungující při úřadu státního zástupce. Byla založena v roce 1969, čtvrtletně publikuje údaje o celostátní kriminalitě a každoročně – v absolutních číslech i procentuálně – v rozložení podle typů kriminality a v geografickém rozložení na 12 regionů a 172 samosprávných oblastí (Local Government Areas – LGA). To umožňuje sledovat trendy 17-ti trestných činů až 10 let nazpátek a všechny tyto údaje jsou dostupné široké veřejnosti.

Databáze je vybavena řadou funkcí a filtrů. Funkce pořadí umožňuje srovnávat každé z obcí svá data za posledních 5 let s ostatními oblastmi. Funkce „ligová tabulka“ identifikuje 50 oblastí s nejvyšším nápadem kriminality v 9 kategoriích trestných činů. Funkce „specifické kriminality“ umožňuje uživatelům vytvořit si vlastní sestavu volbou z pěti formátů a výběrem typu trestné činnosti, typu prostor, kde k němu došlo, regionů a let. Tento nástroj tak umožňuje zjistit detailní informace např. o napadeních v hospodách a barech v různých regionech za posledních pět let.

⁹⁷ Bureaus of Crime Statistic and Research (New South Wales, Australia). Crime Statistics. http://www.lawlink.nsw.gov.au/lawlink/bocsar.nsf/pages/bocsar_index

Přes svoje omezení budou policejní statistiky tvořit často úvodní zdroj dat pro různé typy kriminálních aktivit. Měly by umožnit auditnímu týmu zhodnotit:

- **Objem** registrované kriminality
- **Typy** registrované kriminality a jaký podíl z celkové kriminality tvoří násilí
- **Relativní** podíly jednotlivých typů kriminality
- **Trendy** v čase – nárůst nebo pokles kriminality
- **Rozdíly** mezi městy, srovnatelnými oblastmi a celostátním průměrem
- **Míra objasněnosti** trestných činů.

Policejní údaje také poskytují základ pro analýzu míst, kde dochází k nápadu kriminality. To může ukázat místa, kde k trestným činům dochází, jako v soukromých domech a bytech, školách, obchodech nebo na ulicích, což jsou údaje které pomohou určit, zda jsou některé oblasti více náchylné ke kriminalitě.

Trestné činy mohou být také lokalizovány v prostoru, např. podle městských částí či podle jiného členění města (např. podle policejních okrsků, volebních okrsků apod.) či ještě přesněji (podle adresy, PSČ či souřadnice). Mapování rozložení takových „geokódů“ umožní identifikovat místa, kde jsou lidé či majetek v největším ohrožení, a určit tzv. „horká místa – hotspots“, tedy místa do kterých se zločin soustřeďuje.⁹⁸

Historicky se rozložení kriminality ve městě sledovalo manuálně umístováním barevných bodů na velkých mapách, a pokud nejsou k dispozici alternativní možnosti, jde stále o dobrou metodu. Jestliže jsou však k dispozici elektronicky zpracovaná data, mapový software provede úkol efektivněji a poskytne vysokou míru flexibility, která umožní zkoumat data z různých pohledů. S pomocí Geografických informačních systémů (GIS) mohou výzkumníci provádět nejenom komplexní analýzu kriminálních dat, ale kombinovat je i s dalšími datovými soubory, jako jsou demografická data a ekonomické statistiky. To umožní zhodnotit různé vztahy, např. mezi kriminalitou a zdravím.

⁹⁸ Pro více informací ohledně mapování kriminality a „horkých míst“:
National Institute of Justice , US Department of Justice (2005), „*Mapping crime and understanding hotspots*“, <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/209393.pdf>
National Institute of Justice , US Department of Justice (2005), „*Mapping and analysis for public safety*“, <http://www.ojp.usdoj.gov/nij/maps/briefingbook.html>
UK Home Office Crime Prevention Toolkit on Focus Areas. <http://www.crimereduction.gov.uk/toolkits/index.htm>

Manažerský informační systém iQuanta (Anglie a Wales)⁹⁹¹⁰⁰

iQuanta byl vyvinut Ministerstvem vnitra, aby se převedla rutinně sbíraná statistická data na výstupy, které jsou užitečné pro poznání i pro zlepšení výkonů policie. Pracuje na webovém rozhraní a poskytuje geografické tabulkové výstupy ohledně trendů v policejních výkonech.

Data jsou aktualizována jednou měsíčně, takže policie a koalice pro prevenci kriminality mohou sledovat svoji efektivnost při omezování kriminality a srovnávat svůj výkon s ostatními podobnými oblastmi. Sledovaná data zahrnují:

- *Nápad trestné činnosti v absolutním i relativním vyjádření a v rozložení na jednotlivé trestné činy*
- *Míru objasňování*
- *Pokrok vůči stanoveným úkolům*
- *Vnímání veřejnosti, včetně strachu z kriminality, získaná z Britského šetření míry kriminality (British Crime Survey)*
- *Projekci budoucí míry kriminality.*

I když je program iQuanta technologicky značně vyspělý, jeho hlavní nevýhodou je, že je přístupný pouze policii a koalicím pro prevenci kriminality a nikoli pro širokou veřejnost.

⁹⁹ <http://police.homeoffice.gov.uk/performance-and-measurement/iquanta>

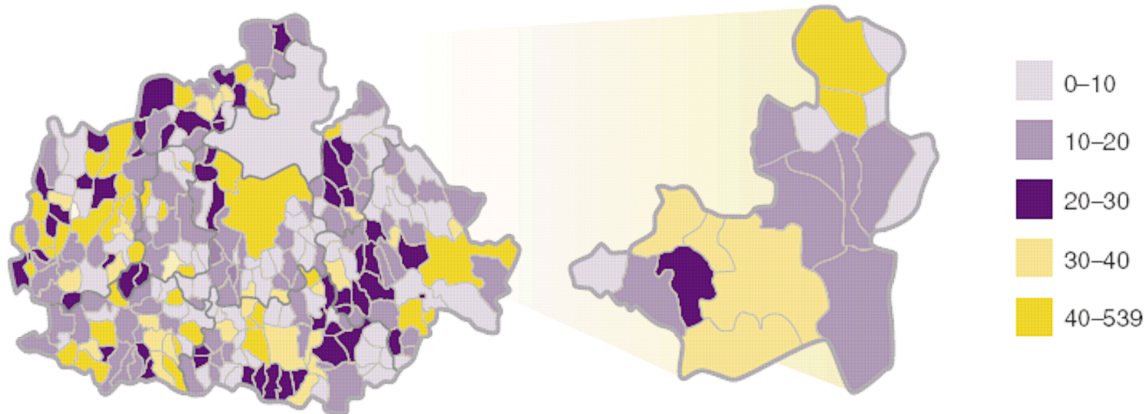
¹⁰⁰ Association of Police Authorities (UK) (2004), „iQuanta: a Police Authority Guide“. <http://www.apa.police.uk/NR/rdonlyres/24C7F620-D30D-421C-9BB5-FCBB45E6AD26/0/APAiquantasecondeditionFINALPDF.pdf>

Graf č. 5

Používání Geografického informačního systému k mapování dat o trestné činnosti: příklad z Maďarska

Kriminalita v kraji Baranya

Trestné činy na 100.000 obyvatel

Strategie prevence kriminality kraje Baranya (2005)

Ještě větší význam má rostoucí využití GIS pro předvídaní budoucích vzorců a trendů. Nedávný výzkum provedený „Jill Dando Institutem kriminálních věd“ (University of London) vyvinul techniku nazvanou „potenciální mapování“, o které se uvádí, že je daleko přesnější při mapování budoucí viktimizace, než jakákoli předcházející metoda.¹⁰¹

Jako součást prací na „úzké a hluboké analýze“ v 2. realizační fázi je přínosné prozkoumat charakteristiky „kdy“ a „kde“ trestných činů. Informace „kdy“ by měly zahrnovat část dne, den v týdnu, měsíc v roce a jakékoli vazby na významná data v kalendáři, jako jsou svátky nebo festivaly. Trestné činy jsou zřídka rovnoměrně rozděleny a stejně jako existují „horká místa“ existují i „horké časy“ (Viz Graf 6), které se ale zase budou lišit podle typu napadeného místa (viz Graf 7). Informace „jak“ se vztahují k charakteristikám a technikám spojeným se spácháním určitých trestných činů, jako je např. charakter oběti či napadeného objektu nebo použitá metoda. Vyjasnění těchto otázek pomůže při výběru opatření, která budou mít největší naději na úspěch.

Policie může také poskytnout data o pachatelích, ale ty je lepší kombinovat s údaji od dalších justičních orgánů, aby se vytvořil úplnější obrázek (srovnej kapitolu 15.3). Tento obrázek samozřejmě pokryje pouze odhalené pachatele – často pouze jejich malou část a ty nejméně úspěšné – nicméně se ale jedná o extrémně užitečnou informaci, která může pomoci zodpovědět otázky kladené v implementační fázi 1 (srovnej kapitolu 4.2).

Zvláštní pozornost je třeba věnovat recidivujícím pachatelům, protože ti jsou pravděpodobně zodpovědní za podstatnou část celkového objemu trestných činů. Pokud se podaří určit jejich počet a rozsah jejich aktivit, bude možné odhadnout, o jak velkou část se jedná. Stejně důležitá je informace o závažných a nebezpečných zločincích, jejichž trestné

¹⁰¹ <http://www.ucl.ac.uk/jdi>

činy, i když třeba nepočtené, mají zničující dopad na jedince a komunity. Takovéto analýzy bude ve většině případů potřeba doplnit hlubšími studii jejich charakteristik a životní dráhy, která determinovala jejich chování, a která pomůže nasměrovat vhodná preventivní opatření.

Tabulka č. 20

Otázky „kdy“ a „kde“

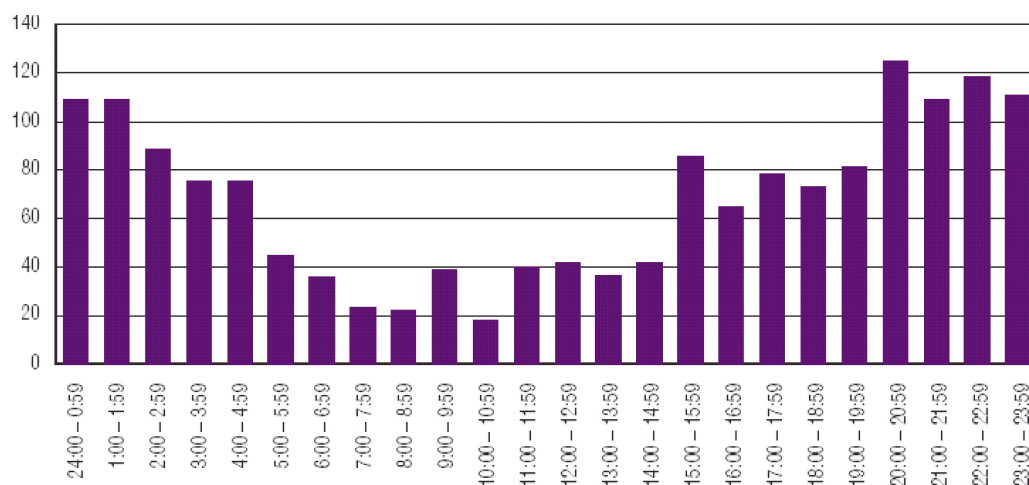
Otázky „kdy“ a „kde“ jsou obvykle vznášeny ve 2. realizační fázi a musejí být specifikovány na určité typy trestné činnosti. V případech vloupání do domů a bytů budou vhodné následující otázky:
V které denní době dochází ke vloupání do domů a bytů?
Dochází k nim více v určitých dnech či měsících?
Jak se zloději dostávají dovnitř: <ul style="list-style-type: none"> • Násilným otevřením dveří, oken či jiného přístupového místa • Pomocí násilí či hrozby násilí • Pomocí podvodu • Skrze otevřené dveře, okno či jiný přístupové místo • Skrze přední nebo zadní vstup do objektu
Jakým bezpečnostním opatřením objekt disponoval (vrátný, alarm, zámky)?
Byly v čase napadení objekty prázdné či byl někdo doma?
Byl objekt na dohled od sousedů či byl o samotě?
Jaké věci byly ukradeny a jaké hodnotné věci byly naopak ponechány na místě?
Jak bylo s ukradenými předměty naloženo?

Graf č. 6

Analýza denní doby spáchání trestného činu: příklad z Kanady

Loupeže ve Winnipegu

Celkový počet nahlášených incidentů rozdělený podle hodiny spáchání (2001)

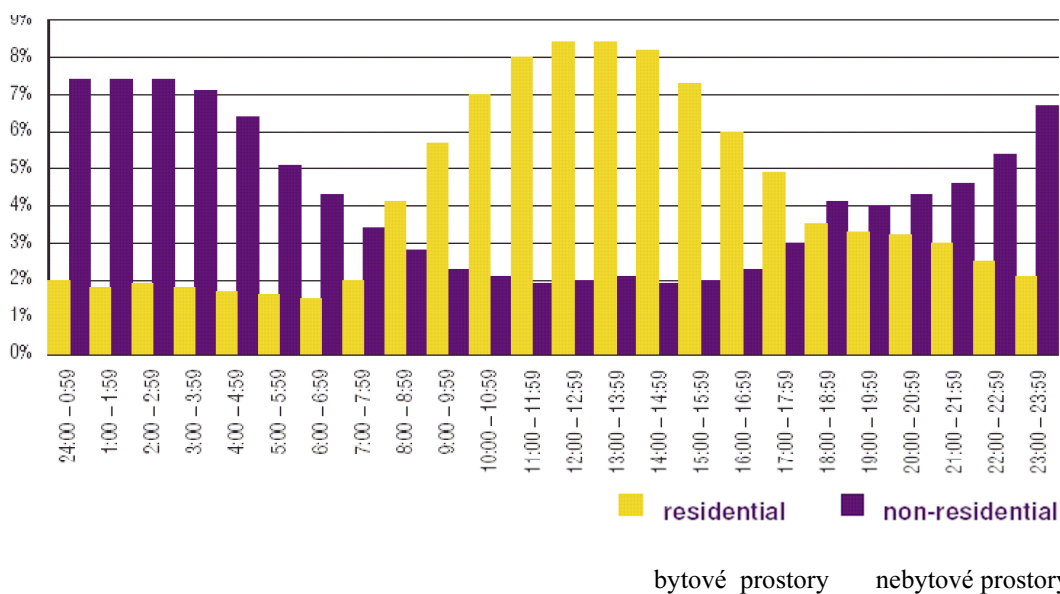
Statistický úřad Kanady (2004)

Graf č. 7

Riziko vloupání do bytových i nebytových prostor podle denní doby: příklad z Austrálie¹⁰²

Vloupání v teritoriu australského hlavního města

Akumulovaná pravděpodobnost podle denní doby

bytové prostory nebytové prostory

Australský institut pro kriminologii (2001)

¹⁰² Ratcliffe, J.: „Policing urban burglary“, Trends and issues in Crime and Justice 213. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2001. <http://www.aic.gov.au/publications/tandi/ti213.pdf>

Pachatelé v Anglii a Walesu

Recidivující pachatelé¹⁰³

Odhaduje se, že ze zhruba miliónu aktivních pachatelů jich má 10% za sebou tři a více obvinění a jsou zodpověděni za polovinu všech trestných činů. Odhaduje se, že nejaktivnějších 5.000 z této skupiny je zodpověděno za jeden z každých 10 trestných činů. Skupina aktivních pachatelů není statická, každoročně ji opouští na 20.000 osob a jiných 20.000 se do ní zařazuje.

Dojíždějící pachatelé¹⁰⁴

Výzkumy ukázaly, že pachatelé cestují pouze na malé vzdálenosti od svých domovů, aby spáchali trestné činy a to platí pro všechny typy trestných činů. Např. v případě vloupání do bytů v hrabství Yorkshire cestovali pachatelé v průměru 1,8 míle, což je méně než tři kilometry.

Policejní záznamy mohou být použity k odhadu vzdáleností mezi místem, kde žijí, a místem, kde páchají trestnou činností.¹⁰⁵ Jestliže se zjistí, že většina pachatelů přijíždí do města odjinud, aby zde páchala trestnou činností, budou muset být přijímána preventivní opatření jiná, než kdyby se ukázalo, že většina pachatelů je „domácích“.

Policejní data mají většinou velmi omezenou hodnotu pro zkoumání profilu obětí a vzorců viktimizace. Záznamy se mohou vztahovat pouze k těm, kdož jsou ochotni incident nahlásit, a databáze jsou zřídka konstruovány tak, aby údaje o obětech bylo snadné vytáhnout a analyzovat. Nicméně v rámci „široké a povrchní analýzy“ by se odpovědi na otázky uvedené v Tabulce č. 8 měly přednostně hledat v policejních záznamech. Jestliže tento postup není úspěšný, viktimizační výzkum, doplněný o údaje od organizací na pomoc obětem trestné činnosti, pravděpodobně poskytne daleko lepší informace.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat opakované viktimizaci. Mezinárodní výzkumy ukazují, že pro řadu typů trestných činů se riziko viktimizace váže na předcházející zážitek s trestnou činností. Místo či osoba, které se jednou staly obětí trestného činu či předmětem napadení, jsou ve větším ohrožení, že se v budoucnu znovu stanou oběťmi, než někdo, komu se to dosud nestalo. A čím častěji je osoba či objekt předmětem napadení, tím vyšší je riziko, že se napadení bude opakovat. Zjištění míry opakované viktimizace je proto zvláště důležité pro nasměrování preventivních opatření k těm, kdo jsou nevíce vystrašení a traumatizováni ze své zkušenosti, ale i k těm, kteří jsou vystaveni největšímu riziku.

¹⁰³ <http://www.crimereduction.gov.uk/ppominisite01.htm>

¹⁰⁴ Willes, P. a Costello, A.: „*The road to nowhere: the evidence for travelling criminals*“. Research study 207. London: Home Office, 2000. <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/hors207.pdf>

¹⁰⁵ Srovnej např. Savoie, J., Bédard, F. a Colins, K.: „*Distribution of crime in Montreal neighbourhoods*“. Crime and Justice Research Paper Series 26 (7), 85-561-MWE2006007. Ottawa: Statistic Canada, 2006. http://www.statcan.ca/english/research/85_561_MIE_85-561-MIE2006007.pdf

15.3. Další instituce trestní justice

I další instituce trestní justice mohou disponovat údaji o pachatelích, které jsou relevantní a užitečné pro bezpečnostní audit. Jedná se o probační službu, trestní justici nad mládeží či vězeňskou službu (srovnej Tabulku č. 21). Podobně jako u policie může být přístup k datům omezen z politických, právních nebo technických důvodů a informace se mohou vztahovat pouze k případům, které byly oznámeny, objasněny a skončily odsouzením. A podobně jako u policie se kvalita dostupných informací v jednotlivých zemích podstatně liší, je proto nutné je v každém městě kriticky zhodnotit.

Když jsou data shledána jako užitečná, pomohou vytvořit detailnější obrázek o vzorcích kriminálního chování včetně toho opakovaného, o efektivnosti přijímaných opatření a o kriminogenních rizikových faktorech. Je třeba připomenout, že data pocházející z vězeňství budou pravděpodobně méně užitečná na úrovni města, protože odsouzení si mohou vykonávat trest odnětí svobody ve věznicích daleko od místa bydliště či od místa spáchání trestných činů.

Opakovaná viktimizace

- **Studie v Kapském městě (Jižní Afrika) z roku 1998 zjistila, že 28% obětí napadení a 26% obětí krádeže auta byly opakované oběti a že 25% rodin, které někoho ztratily v důsledku vraždy zažily vraždu v rodině již dříve.**¹⁰⁶
- **Viktimizační šetření v Dar Es Salaam (Tanzánie) v roce 2000 ukázalo, že zatímco míra opakované viktimizace během pětiletého období činila u vloupání, krádeže a napadení v průměru 22% – 24%, byla vyšší u krádeží automobilových součástek (33%) a byla podstatně vyšší u krádeží úrody (51%).**¹⁰⁷
- **Zpráva Australského Institutu pro kriminologii z roku 1998 ukázala, že 28% viktimizovaných domácností bylo již opakovanými oběťmi majetkové kriminality a že tyto domácnosti utrpěly více než 50% veškeré majetkové trestné činnosti.**¹⁰⁸
- **Švédská studie publikovaná v roce 2004 shledala, že 5% obyvatelstva se stalo oběťmi poloviny všech spáchaných trestných činů. Co se týká napadení a hrozeb, kde pro oběť byl pachatel neznámou osobou, bylo ve dvou obcích riziko dvacetkrát větší pro toho, kdo se v daném roce již jednou stal obětí a šedesátkrát větší pro toho, kdo se stal obětí dvakrát.**¹⁰⁹
- **V Anglii a Walesu existuje vysoká míra opakované viktimizace u vloupání, autové kriminality, loupeží, mravnostních trestných činů a rasistických útoků. Britský výzkum kriminality v roce 2005/06 zjistil, že 43% obětí domácího násilí se stalo v posledních 12 měsících obětí minimálně dvakrát.**¹¹⁰

¹⁰⁶ Camarero, L., Louw, A., Shaw M., Artz, L, a Scharf, W.: „Crime in Cape Town. Monograph 23. Institute for Security Studies, 1998. <http://www.iss.co.za/pubs/MONOGRAPHS/No23/%20Contents.htm>

¹⁰⁷ Robetshaw, R., Louw, A. a Mtani, A.: „*Crime in Dar Es Salaam. Results of a city victim survey*“. Pretoria: Institute for Security Studies, 2001. <http://www.iss.co.za/Pubs/Other/DaresSalaam/Content.html>

¹⁰⁸ Mukherjee, S. „*Repeat victimization in Australia*“, Research and Public Policy Series 15, Griffith ACT: Australian Institute of Criminology, 1998. <http://www.aic.gov.au/publications/rpp/15/RPP15.pdf>

¹⁰⁹ Bra – brottsforebyggande radet. A brief presentation on repeat victimization. November 2004. <http://www.bra.se>

¹¹⁰ Walker, A., Kershaw, C. a Nicholas, S.: „*Crime in England and Wales 2005/06*“. Home Office Statistical Bulletin 12006. London Home Office, 2006. <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs06/hosb1206.pdf>

Tabulka č. 21

Sekundární data od orgánů trestní justice

Soudy	Informace o lidech, kteří před ně předstoupí Typy uložených trestů
Vězeňství, probační služba, justice nad mládeží	Osobní, rodinná a sociální charakteristika pachatelů (věk, pohlaví, náboženství, etnický původ, typ omezení svobody, druh trestného činu, přijetí a propuštění, délka trestu) Faktory, které se vztahují k jejich trestné činnosti (zneužívání návykových látek, nízká úroveň vzdělání, bezdomovectví, rozpad rodiny) Míra recidivity Poskytované služby směřující k předcházení recidivy (protidrogová léčba, pomoc po propuštění, rehabilitační služby, pomoc s usazením)

15.4. Služby pomoci obětem

Instituce a organizace poskytující podporu obětem a svědkům mohou mít odosobněné agregované informace o svých klientech, které mohou být využity během Implementační fáze 1. Protože oběti určitých typů trestných činů mohou být daleko ochotnější kontaktovat pomáhající organizace, než podat trestní oznámení na policii, mohou se informace od těchto organizací podstatně lišit od policejních statistik. Např. z 2 100 nových obětí, kterým poskytovala pomoc jihoaustralská organizace na pomoc obětem v letech 2004 – 05, byla více než polovina obětmi násilí, včetně odhadovaných 300 případů sexuálního zneužívání a 130 případů domácího násilí.¹¹¹

Organizace na pomoc obětem trestných činů mohou také zadávat a publikovat užitečné výzkumné zprávy. Např. organizace Victim Support v Anglii z roku 2005 zjistila, že čtvrtina obětí vloupání nezlepšila zabezpečení svých bytů a nechala je nezabezpečené pro nové vloupání.¹¹² Obecně však platí, že organizace na pomoc obětem trestných činů se zaměřují na poskytování „prvosledových“ služeb obětem na vysoké odborné úrovni při napjatém rozpočtu a mají proto omezené kapacity na rozvoj statistických informačních systémů. Mohou ale poskytnout kvalitativní informace o otázkách ovlivňujících oběti a svědky a to prostřednictvím rozhovorů s odborníky (srovnej kapitolu 17.2).

Konečně je třeba věnovat pozornost adekvátnosti a efektivnosti služeb pro oběti. Nejde jen o prosté zlepšení těchto služeb. Oběti jsou vystaveny většímu riziku budoucí opětovné viktimizace, než ti, kteří se obětmi nikdy nestali. Poskytování pomoci těmto osobám a pomoc

¹¹¹ <http://www.lvictimsa.org/index.php>

¹¹² http://www.victimsupport.org.uk/vs_england_wales/about_us/publications/index.php

při snižování jejich zranitelnosti by se mělo stát podstatnou součástí strategie prevence kriminality (srovnej kapitolu 15.2.).

Služby pro oběti trestných činů

*Victim Support v Anglii a Walesu je v kontaktu s více než miliónem a čtvrt obětí a svědků každý rok.*¹¹³

15.5. Orgány ochrany životního prostředí a bytového hospodářství

Organizace a úřady, které spravují bytový fond a které působí v oblasti životního prostředí, mohou mít relevantní informace zejména o bagatelní kriminalitě a obtěžujícím chování, které nebývá hlášeno policii, jako např.:

- Případy vandalismu a náklady na opravy
- Nadměrný hluk způsobený hudbou, psy či stroji
- Stížnosti na neslušné chování mladých lidí či dospělých
- Vyhazování odpadků, opuštěná auta a náklady na úklid

Mohou také poskytnout údaje vztahující se ke specifickým tématům jako je např. rozšíření a místa koncentrace zneužívání drog a alkoholu, a to prostřednictvím:

- Informací od lidí zabývajících se městským úklidem, např. o použitých injekčních stříkačkách, plechovkách a lahvích od alkoholu či zvracích
- Stížností na obchodování s drogami, konzumování alkoholu či výtržnické chování
- Záznamů o porušení nájemních smluv či nuceném přestěhování kvůli ilegálnímu užívání drog.

Bytové odbory mohou mít více informací než policie o vloupáních a násilné kriminalitě od obyvatel domů, kteří se zdráhají událost policii nahlásit, ale vyžadují od těchto pracovníků pomoc, např. při opravách. Informační zdroje se mohou město od města velmi lišit. Tam, kde kvantitativní sekundární data nejsou dostupná, je možné shromáždit kvalitativní informace prostřednictvím rozhovorů (srovnej kapitolu 17.2.).

15.6. Vzdělávací instituce

Vzdělávací soustava a její instituce (jako jsou školy, vyšší odborné školy, university) jsou důležitými prvky bezpečnostního auditu, jak ve vztahu k rizikovým faktorům napomáhajícím kriminalitě, tak jako místa, kde ke kriminalitě může docházet (srovnej

¹¹³ http://www.victimsupport.org/vs_england_wales/index.php

Tabulku č. 22). V mnoha zemích byla zjištěna korelace mezi špatnými školními výsledky a kriminalitou mladých lidí a tato otázka by měla být prozkoumána v 1. realizační fázi.

Bezpečnostní audit by také měl také zahrnovat zhodnocení vzdělávacích příležitostí, nabízených ve výkonu trestu. Negramotnost, skutečná či funkční, je považována za jeden z hlavních rizikových faktorů spojených s kriminalitou. Zvyšování vzdělanostní úrovně, které vede k větší šanci získat dobré zaměstnání a osobnímu rozvoji, představuje významnou součást programů zaměřených na prevenci recidivy.

Získané údaje by měly být porovnávány s daty z jiných měst, oblastí či s celostátními daty, aby se zjistilo, zda jsou dosahované výsledky uspokojivé či kde jsou naopak nedostatečné či problematické.

Vzdělávací instituce jsou také místa, kde dochází ke zločinu a výtržnictví, počínaje relativně malými incidenty až po nejzávažnější případy násilí. Ať již je jejich charakter jakýkoli, narušují vyučovací proces a mají další škodlivé následky pro děti a mladé lidi. Dobré školy si budou vést záznamy o incidentech a školské úřady by měly být schopny poskytnout údaje o majetkové kriminalitě ve školách, násilí mezi žáky a studenty, útocích na učitele, zneužívání drog, šikaně a přítomnosti gangů mladistvých. Pokud tyto údaje dosud neexistují v podobě „sekundárních dat“, je třeba je získat rozhovory s klíčovými odborníky.

15.7. Sociální služby

Během 1. realizační fáze organizace poskytující sociální služby jsou potenciálně důležitým zdrojem sekundárních dat o dětech, rodinách a zranitelných dospělých, kde hrozí riziko viktimizace či kriminality.

U dětí by se auditní tým měl zajímat zejména o ty, které jsou:

- v ohrožení zneužíváním, zanedbáváním, či týráním
- v institucionální péči
- v konfliktu se zákonem.

Tabulka č. 22

Sekundární data ze vzdělávacích institucí

Přístupnost	<ul style="list-style-type: none">• Kapacita škol primárního, sekundárního i vyššího vzdělávání• Schopnost rodičů hradit náklady na vzdělání
Školní docházka	<ul style="list-style-type: none">• Docházka a míra záškoláctví• Procento dětí pokračujících ve studiu na vyšších typech škol• Podmínečné či nepodmínečné vyloučení ze školy• Počty dětí a mladých lidí, kteří se nevzdělávají ani nepracují
Prostředí	<ul style="list-style-type: none">• Efektivní metody týkající se disciplíny, šikany, drog a zdraví• Spolupráce mezi školou a rodiči zaměřená na podporu školních úspěchů dětí• Dostupnost školních zařízení pro volnočasové aktivity
Osnovy	<ul style="list-style-type: none">• Výchovy k občanství, výuka týkající se anti-sociálního chování, viktimizace, kriminality, zločinu a zneužívání alkoholu a drog• Relevantnost pro přípravu mladých lidí na zaměstnání• Schopnost reagovat na potřeby méně nadaných dětí
Výsledky	<ul style="list-style-type: none">• Celková úroveň dosaženého vzdělání• Míra školního neúspěchu (ukončení vzdělání bez dosažení základních dovedností či získání nějaké kvalifikace)
Speciální opatření	<ul style="list-style-type: none">• Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (včetně problémů s gramotností či s dislexií)• Pomoc mladým lidem vyloučeným ze škol v důsledku svého chování či kvůli jiným problémům

Organizace poskytující sociální služby mohou také disponovat hodnotnými informacemi vztahujícími se k různým formám násilí v rodině, zneužívání drog a alkoholu a o problémových rodinách, kde spektrum problémů může zahrnovat i kriminalitu. Relevantní

údaje o zranitelných dospělých mohou zahrnovat údaje o týrání seniorů, o osobách s psychickými problémy či o bezdomovcích.

Zkoumání by mělo zahrnout zhodnocení rozsahu problému, jeho geografické rozložení a demografický profil osob, kterých se problém týká. Stejně důležité je vědět, zda příslušné orgány a organizace řeší problémy efektivně a jestli se jim daří snižovat riziko. Tam, kde to je možné, by data měla být porovnána s daty z jiných měst, aby se zjistila závažnost problému.

Děti v náhradní péči

Kanadské studie ukázaly, že 1 z 5 mladých lidí vyrůstajících v náhradní péči skončí ve vězení.

V Anglii a Walesu pouze 6% dětí opustilo v roce 2004 náhradní péči s hodnocením A-C v pěti základních předmětech, ve srovnání s 53% z celkové populace. Odhaduje se, že 1% mladých lidí, kteří prošli náhradní péčí se dostane na universitu, ve srovnání s 37% z celé populace. Více než čtvrtina vězňů prošla v dětství náhradní péčí, což je třináctkrát více než u běžné populace.^{114, 115}

15.8. Zdravotnické služby

Na různých místech jsme se již zmínili o významu údajů z oblasti zdravotní péče pro úplný a komplexní bezpečnostní audit. Zdravotnické služby jsou zvláště důležité jako zdroj informací o obětech trestné činnosti a jejich bydlišti, což doplňuje data zaměřená více na pachatele. Zdravotnická zařízení jsou také v rostoucí míře místa, kde k násilí a kriminalitě dochází. Je třeba se snažit získat od nemocnic (zejména z pohotovostí), poliklinik a dalších zdravotnických zařízení statistická data, výzkumné zprávy a další informace (viz Tabulka č. 22).

V mnoha zemích jsou orgány veřejného zdraví zodpovědné za sběr statistických dat o příčinách úmrtí, zejména o násilných úmrtích, a sledování zranění a úrazů. Např. v Jižní Africe existuje Národní monitorovací systém úmrtí následkem zranění¹¹⁶, zatímco v USA funguje Národní registr násilných úmrtí. Tyto systémy poskytují více detailních informací o rozšíření násilí, než by jinak bylo k dispozici. Ty jsou důležité pro zhodnocení kompletnosti policejních dat a pro odhad rozsahu problému.

¹¹⁴ National Children's Home. „Close the gap for children in care“. London:NCH, 2005.

<http://www.nch.org.uk/information/index.php?i=94care>

¹¹⁵ Social Exclusion Unit (UK), „Reducing re-offending by ex-prisoners.“ London:SEU, 2002

<http://www.archive.cabinetoffice.gov.uk/seu/page95ba.html?id=263>

¹¹⁶ <http://www.sahealthinfo.org/violence/numss.htm>

Tabulka č. 23

Sekundární data ze zdravotnických služeb

<p>Nelegální drogy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozsah a kapacita zařízení pro léčení drogově závislých, včetně poradenských služeb, denních stacionářů, nemocničních lůžek či rezidenčních rehabilitačních či terapeutických zařízení • Čekací doba na umístění do léčebných či terapeutických zařízení či na poskytnutí jiných služeb • Počet osob doporučených k léčbě a podíl těch, kteří léčbu dokončí • Počet přijetí na nemocniční pohotovosti a počet drogově podmíněných úmrtí • Vztahy mezi užíváním drog a dalšími zdravotními komplikacemi, jako je žloutenka či HIV • Využívání programu výměny injekčních stříkaček a rozsah problému odhozených použitých jehel
<p>Násilí</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Informace o příčinách zranění a úmrtí od orgánů zodpovědných za monitoring • Informace od místních zdravotnických služeb (praktičtí lékaři, dětské sestry, porodní asistentky), ambulantních služeb a pohotovostí ohledně zranění či nemocí následkem násilného útoku (včetně domácího a sexuálního násilí), rasově podmíněných útoků, zneužívání a týrání dětí, alkoholem podmíněných potyček či nebezpečného řízení
<p>Zneužívání alkoholu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozsah a kapacita terapeutických zařízení pro léčení závislosti na alkoholu, ambulantních i pobytových • Čekací doby na přijetí k takovémuto léčení • Počet osob doporučených k léčbě a podíl těch, kteří léčbu dokončí • Výjezdy rychlé záchranné služby k případům způsobeným alkoholem • Počet návštěv na pohotovosti či přijetí v nemocnicích s případy či potížemi způsobenými alkoholem, včetně alkoholem podmíněným domácím násilím a jinými napadeními • Počet úmrtí způsobených alkoholem
<p>Sexuální zdraví</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Data o sexuálním zdraví prostitutek a dalších osob v sexuálním průmyslu
<p>Bezpečnost zdravotnických pracovníků</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Data o zaměstnancích zdravotnických zařízení, kteří se v práci stali obětí násilí či vyhrožování

Duševní zdraví	<ul style="list-style-type: none"> • Data o psychických problémech spojených s viktimizací či kriminalitou, zejména násilnou
Náklady	<ul style="list-style-type: none"> • Finanční náklady na zdravotnické služby poskytované obětem zločinu a náklady spojené s pracovní neschopností zaměstnanců v důsledku trestných činů • Údaje ohledně škod na majetku zdravotnických zařízení v důsledku trestné činnosti a dopad trestné činnosti na kvalitu a rychlost poskytovaných zdravotnických služeb
Vězni	<ul style="list-style-type: none"> • Data o zdravotních problémech osob ve výkonu trestu a dostupné zdravotnické služby

15.9. Hasičský záchranný sbor

Hasičské záchranné sbory mohou disponovat informacemi o počtu, lokalizaci a závažnosti úmyslně založených požárů. Tyto informace budou založeny na evidenci výjezdů a budou tak přesnější než údaje policie, která bude evidovat pouze trestní oznámení spojená s požáry.

Hasiči také mohou mít informace o široké škále kriminálního či jinak nevhodného chování, včetně falešných poplachů, útoků na zasahující hasiče či zapálených opuštěných aut.

15.10. Soukromé bezpečnostní služby a pojišťovny

Soukromé bezpečnostní služby hrají vzrůstající roli při prevenci a řešení kriminálního či jinak závadového chování v řadě míst jako jsou nákupní střediska, místa zábavního průmyslu, nádraží, veřejné budovy, bytové komplexy. Tyto společnosti budou často disponovat údaji o incidentech, včetně těch, které nebyly hlášeny policii. Mohou tak poskytovat údaje o:

- Množství kriminálních či dalších incidentů na specifických místech
- Charakteru těchto incidentů
- Době, kdy k těmto incidentům došlo a jaké jsou vývojové trendy
- Způsobech jakými byly trestné činy provedeny
- Opakované viktimizaci, a to zvláště u zranitelných skupin obyvatel a na kritických místech.

Bezpečnostní agentury s méně propracovaným systémem sbírání dat mohou přesto nabídnout svoji zkušenosti a vnímání kriminality, které doplní jiné statistické zdroje.

V místech, kde jsou instalované kamerové monitorovací systémy (CCTV), mohou jejich provozovatelé disponovat údaji o incidentech zaznamenaných kamerami. Tyto informace budou velmi užitečné v 2. realizační fázi, kdy se zkoumají problémy na určitých místech či se vztahují k určitým skupinám (např. k podnikatelským subjektům).

Pojišťovny mohou sbírat data o majetkové trestné činnosti a monitorovat rizika viktimizace a to na velmi detailní oblasti. Mohou také sbírat data o způsobených škodách, typech poškozených či ukradených věcí či další detailní informace. I když jsou ale tyto informace dostupné lokálně, nebudou zahrnovat informace o osobách a organizacích, které si pojištění nemohou dovolit, či za něj nejsou ochotni platit.

Občanský institut pro studium ICESI (Mexiko)¹¹⁷

ICESI je nezisková organizace specializující se na sběr a zpracování statistických informací o kriminalitě a dalších jevech ohrožujících bezpečnost obyvatel v Mexiku. Poskytuje tak základní informace pro tvorbu bezpečnostní a preventivní politiky. Jedná se o iniciativu dvou universit, dvou podnikatelských sdružení a specializovaného časopisu, která má podporu federální i zemské vlády. S tímto účelem a v souladu se Směrnicí OSN pro prevenci kriminality provádí ICESI Národní viktimizační studie (se španělskou zkratkou ENSI) poskytující údaje o viktimizaci a kriminalitě, a tím skýtají užitečná komparativní data pro auditní týmy v jednotlivých městech.

15.11. Šetření a výzkumy

University, výzkumné instituce a nevládní organizace provádějí výzkumy různých aspektů kriminality, dalších sociálně patologických jevů a strachu z kriminality. Tyto výzkumy mohou dodat komparativní (srovnávací) data (jako jsou statistiky kriminality a data z různých šetření), kriminologické teorie zakládající bezpečnostní audit (jako např. týkající se vztahu alkoholu a násilí) a hodnocení poskytování sociálních služeb (jako např. různých služeb pro děti a mládež).

Projekty a programy také řeší různé studie proveditelnosti, benchmarking či přehledy a hodnocení, které mohou obsahovat nálezy a závěry relevantní pro bezpečnostní audit na místní, regionální i celostátní úrovni. Někdy se může podařit auditnímu týmu zařadit některé otázky týkající se kriminality do výzkumů a šetření, které právě v oblasti probíhají.

Závěry z relevantních výzkumů na národní i mezinárodní úrovni jsou v rostoucí míře dostupné na internetu. I když národní výzkumy neexistují ve všech zemích a je třeba opatrnosti při ověřování zdrojů a spolehlivosti dat, internet představuje bohatý zdroj informací pro práci v 1. i 2. realizační fázi.

¹¹⁷ www.icesi.mx

Výzkumné zprávy a statistiky dostupné on-line: některé příklady

- Australský institut pro kriminologii, kriminalitu a statistiky trestní justice (Austrálie)
<http://www.aic.goc.au/stats>
- Kanadský statistický úřad, edice výzkumných zpráv o kriminalitě a trestní justici (Kanada)
www.statcan.ca/bsolc/english/bsolc?catno=85-561-M
- Úřad pro justiční statistiky (USA)
<http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/welcome.html>
Úřad pro soudnictví ve věcech mládeže a prevenci delikvence (USA)
<http://www.ojjdp.ncjrs.gov/about/about.html>
- Odbor pro výzkum a statistiku, Ministerstvo vnitra (Anglie a Wales)
<http://www.homeoffice.gov.uk/rds>
- CSIR – Centrum prevence kriminality (Jižní Afrika)
<http://www.crimeprevention.csir.co.za/homepage.php3>

16. Sbíráání a používání dat z průzkumů a šetření

Viktimitizační výzkumy

„Viktimitizační výzkumy představují nejlepší dostupný nástroj pro sběr informací o bezprostřední zkušenosti občanů s kriminalitou a trestní justicí. Ukazují některé dopady zločinu, kdo je nejvíce ohrožen, a co je nejdůležitější, názory veřejnosti na prioritní otázky v této oblasti“.

Kriminalita v Nairobi (2002)¹¹⁸

16.1. Úvod

Ve městech, kde sekundární data probíraná v předcházející kapitole nejsou k dispozici či nejsou dostatečná, je provedení vlastního šetření hlavní alternativou, umožňující získat kvantitativní informace o místních problémech a obavách. Ale dokonce i tam, kde existují dobrá sekundární data, dodají vlastní šetření novou perspektivu, zahrnující zejména individuální pohledy a pocity jako např. vnímání kvality městských služeb či strach z kriminality. Šetření budou také velmi důležitá v 2. realizační fázi, kdy se provádí „užší a hlubší“ analýzy vybraných skupin (jako např. žen), specifických otázek (např. zneužívání drog) či vybraných míst a oblastí (některé čtvrti).

Různá šetření a výzkumy veřejného mínění jsou prováděny veřejnými i soukromými institucemi z řady různých důvodů. Některé obce mají např. ustaven tzv. občanský panel, reprezentativně vybranou skupinu obyvatel, kteří jsou pravidelně dotazováni na řadu otázek a slouží tak jako jeden ze zdrojů informací pro rozhodování města (viz kapitola 16.4). Tato existující místní šetření mohou být využitelná, protože kvalita poskytovaných služeb a kriminalita patří k často dotazovaným problémům. Dá se však předpokládat, že tyto průzkumy budou obsahovat pouze několik málo relevantních otázek.

K získání detailnějších dat bude nezbytné provést šetření speciálně pro potřeby auditu. Rozhodování o provedení šetření však není možné brát na lehkou váhu. Šetření zaberou hodně času, jsou nákladná a vyžadují dostatečnou odbornost, aby přinesla požadované výsledky. Zejména je potřeba zvážit:

- Jaký je hlavní výzkumný problém (strach z kriminality, viktimitizace, pachatelé)?
- Jaké jsou hlavní tématické oblasti otázek?
- Jaká je cílové skupina či společenských sektor (dospělí, mládež, menšiny, podnikatelský sektor)?
- Bude výzkum zahrnovat celé město nebo jeho určitou část?
- Je výzkumné šetření ekonomicky nejefektivnější způsob získání potřebných informací?
- Je k dispozici dostatek finančních prostředků?

¹¹⁸ UN-Habitat: „*Crime in Nairobi. Results of a citywide victim survey*“. Safer Cities Series 4. Nairobi: UN-Habitat, 2002

Pokud dojde k rozhodnutí šetření provést, bude další plánování zahrnovat navržení dotazníku, vytvoření vzorku dotazovaných, organizace distribuce dotazníků, zadávání dat do databáze, provedení analýzy a zpracování závěrečné zprávy. Možná bude nutné najmout experta speciálně na provedení šetření nebo zadat část nebo celé šetření externí agentuře, ať již soukromé či veřejné (universitě). Ale i když bude potřeba zapojit specialisty, je třeba zároveň vynaložit veškeré úsilí k zapojení místních organizací a občanů jak do přípravy, tak do realizace šetření. Zapojení místních lidí nejen sníží náklady na provedení šetření, ale zajistí formulaci správných otázek, zvýší míru návratnosti dotazníků a v neposlední řadě pomůže místním organizacím získat nové dovednosti.

V následujících částech pojednáme o viktimizačním šetření, a „občanských panelech.

Mezinárodní í výzkum obětí trestných činů (ICVS)¹¹⁹

Výzkumy ICVS se realizují pod patronací Meziregionálního výzkumného institutu OSN pro kriminalitu a justici (UN Interregional Crime and Justice Research Institute – UNICRI) s cílem poznat mezinárodní trendy ve vývoji kriminality a to nezávisle na úředních či policejních statistikách. Díky použití standardizované metodologie je možné minimalizovat odlišnosti v definicích jednotlivých trestných činů i ve výzkumných praktikách a výsledná data je tak možné mezistátně srovnávat. Výzkum ICVS se od roku 1989 uskutečnil pětkrát, naposledy v letech 2004 – 2005, kdy se zúčastnilo 30 zemí.

Studie založená na výsledcích v 17 rozvinutých zemích v roce 2000 zjistila, že rozdíly mezi údaji obsaženými v policejních statistikách a údaji z viktimizačního výzkumu se výrazně liší podle typu trestného činu. Policii bylo např. hlášeno 91% krádeží aut, 78% vloupání a 55% loupeží. Tyto údaje kontrastují s tím, že policii bylo nahlášeno jen 29% případů vyhrožování, 28% sexuálních útoků a 10% sexuálního obtěžování.

Další komparativní informace jsou dostupné na webových stránkách Mezinárodních centra pro prevenci kriminality ICPC.¹²⁰ ICPS sbírá informace o míře kriminality a dalších indikátorech ze zemí Evropy, obou Amerik, Afriky, Asie i Austrálie.

16.2. Viktimizační výzkumy

Viktimizační výzkumy jsou používány ke zjištění zkušenosti s kriminalitou, obvykle v období posledních 12 měsíců. Začaly se používat proto, aby se získalo lepší kvantitativní zhodnocení počtu a charakteru trestných činů než poskytují policejní data, protože respondenti řeknou více při výzkumu, než nahlásili policii. Výzkum ICVS v roce 2000, který zkoumal 11 typů trestných činů, např. zjistil dvojnásobek trestných činů, než bylo hlášeno policii v Západní Evropě a v zemích Střední a Východní Evropy to byl dokonce trojnásobek.¹²¹ Jedná se také o nejefektivnější nástroj zjišťování opakované viktimizace,

¹¹⁹ Van Kesteren, J.N., Mayhew, P. a Nieuwbeerta, P.: „*Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key Findings from the 2000 International Crime Victims Survey*.“ The Hague: Ministry of Justice, 2000. http://www.unicri.it/wwd/analysis/icvs/pdf_files/key2000i/index.htm
viz též <http://www.unicri.it/wwd/analysis/icvs/index.php>

¹²⁰ http://www.crime-prevention-intl.org/kb_indicators_search.php

¹²¹ Alvazzi del Frate, A. a van Kesteren, J.: „*Criminal Victimization in urban Europe. Key findings of the 2000 International Crime Victim Surveys*“. Vienna: UNICRI, 2004. <http://www.unicri.it>

umožňující kalkulovat jak výskyt, tak četnost (Tabulka č. 24). Ale tyto výzkumy mohou poskytnou řadu dalších informací, které jsou pro provedení bezpečnostního auditu relevantní.

Jde zejména o:

- Pocit bezpečí doma, na ulici v místě bydliště, v centru města a to přes den i po setmění
- Důvěru v policii a justiční orgány
- Vnímání největších problémů ve městě a nejproblémovějších míst ve městě
- Vnímání trendů v kriminalitě – je situace lepší, horší nebo stejná jako v minulém období?
- Zkušenosti a obavy z chuligánství a dalšího anti-sociálního chování
- Názory na probíhající aktivity, které směřují k předcházení kriminalitě, včetně sociálních služeb a preventivních iniciativ
- Názory na opatření, která by v budoucnu nejspíše vedla k omezení kriminality a strachu z ní
- Identifikaci organizací, které jsou připraveny podílet se na potírání místní kriminality.

Je třeba se rozhodnout, jaká bude cílová skupina šetření. Většina jich zjišťuje individuální zkušenost s kriminalitou u jednotlivců (jako je napadání, krádeže peněženky či zneužívání ní) a jejich domácností (vloupání, krádeže aut či krádeže zahradnické produkce). Ale šetření se může zaměřit i na organizace, např. obchodní společnosti, a zjišťovat korporátní viktimizaci (podvody, loupeže) či zkušenosti zaměstnanců s viktimizací (násilí na pracovišti). Mohou být použity také na prozkoumání určitých lokalit (např. center měst nebo vybraných čtvrtí) nebo na zkušenost s určitými městskými službami (jako je veřejná doprava).

Tabulka č. 24

Kalkulace míry kriminality

• Míra kriminality umožňuje měřit trestnou činnost tak, že je jednoduché srovnat města a změny v čase bez ohledu na rozdíly v počtu obyvatel. Existují dva typy míry:• Míra výskytu (incidence rate) indikuje počet zaznamenaných trestných činů na 1.000 obyvatel v daném roce (nebo na 100.000 obyvatel u větších celků). Může být kalkulována z policejních statistik či z viktimizačních výzkumů.• Četnost (prevalence rate) indikuje počet různých obětí na 1.000 či 100.000 obyvatel v daném roce. To se obvykle dá vypočítat pouze z viktimizačních výzkumů.• Rozdíl mezi mírou incidence a prevalence ukazuje, do jaké míry se trestná činnost koncentruje na určité osoby. Čím větší je míra opakované viktimizace, tím větší bude rozdíl mezi oběma čísly.• Míry musejí vycházet ze stejného zdroje, většinou viktimizačního výzkumu, aby takovéto srovnání bylo validní.

Kalkulace míry výskytu			Kalkulace míry četnosti		
Počet trestných činů	=	2398	Počet obětí	=	1862
Obyvatelstvo	=	19976	Obyvatelstvo	=	19976
Míra	=	$(2398/19976) * 1000$	Míra	=	$(1862/19976) * 1000$
(na 1000)	=	120.0	(na 1000)	=	93.2

Míry je možné počítat na určité typy trestných činů, ale je potřeba pečlivě zvážit vhodnou „skupinu“ pro určitý typ trestného činu. Např. bude relevantnější počítat míru vloupání do bytu na 1.000 domácností než na 1.000 obyvatel.

Sociální audit sexuálního násilí, Johannesburg (Jižní Afrika)¹²²

Na výzkum bylo nahodile vybráno 38 oblastí a tým 35 místních streetworkerů prováděl rozhovory s 37.000 žen, mužů a mladých lidí a také s 197 profesionály působícími v sociálních službách. Byly použity tři cykly zjišťování faktů a zpětných vazeb, některé skupiny byly dotazovány vícekrát. Dotazníky byly vyplněny asi 4.000 ženami a uskutečnilo se na 2.000 pouličních rozhovorů s muži o jejich přístupu k násilí a o tom, co mužům brání násilí použít. Rozhovory ve školách byly vedeny s 16.000 mladými lidmi rozdělenými na skupiny podle pohlaví. Byly použity i formy velkých společných přednášek s cílem, aby mladí lidé porozuměli svým postojům a byli schopni o sexuálním násilí hovořit. Rozhovory se také konaly s policisty na 14 policejních stanicích, s pracovníky justice, zdravotníky, sociálními pracovníky, nevládními a ženskými organizacemi.

Kritická je zejména správná formulace otázek a bude potřeba dotazníky pilotně odzkoušet, aby se předešlo nedorozumění a dvojznačností. ICVS byl však nyní proveden ve více než 70 zemích světa a další země provedly národní výzkumy. Ve světě tedy existuje dlouhý seznam použitých a vyzkoušených otázek. Města, která se rozhodnou realizovat viktimizační výzkum mohou převzít metodologii ICVS a jeho otázky, aby se tak získala data, která budou do určité míry kompatibilní s mezinárodními výzkumy.¹²³

Výzkumy obvykle představují rozhovory se vzorkem respondentů z cílové skupiny a následnou extrapolaci výsledků na větší skupinu. Na vytvoření reprezentativního vzorku existují různé metody, ale je důležité znát profil skupiny, ze které se vzorek bude rekrutovat, aby se mohla posoudit jeho vhodnost a případně se dále upravit. Jestliže bude cílem výzkumu zjistit např. míru viktimizace žen ve městě, bude nutné znát jejich počet, jejich profil v podobě věkové struktury, etnické a kulturní identity, rodinného stavu a pokud možno i vzdělanostní strukturu a socio-ekonomický status (např. zaměstnanec, v domácnosti).

¹²² http://www.crime-prevention-intl.org/practice_view.php?new_search=kb=practices_search.php

¹²³ Dotazník ICVS z roku 2000 je dostupný na webových stránkách UNICRI. Byla ustavena pracovní skupina koordinovaná Úřadem OSN pro drogy a kriminalitu a UNECE, která má vypracovat mezinárodní standardy a návody k realizaci viktimizačních výzkumů.

Toto jsou všechno faktory, které mohou mít dopad na viktimizaci a výzkum bude muset obsahovat „profilující“ otázky (rozřídíující respondenty právě na výše uvedené kategorie), které umožní srovnávat vzorek s populací, kterou má reprezentovat. Shromáždění těchto informací také umožní činit závěry o tom, jak je riziko viktimizace rozloženo mezi jednotlivé segmenty obyvatelstva. U málopočetných skupin obyvatelstva bude vzorek potřeba posílit, aby se získalo dostatečné množství odpovědí k formulování užitečných závěrů.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat zahrnutí respondentů z těžko dostupných skupin, jako jsou bezdomovci a další znevýhodněné skupiny obyvatelstva, které nebudou pravděpodobně reprezentativně zastoupeny, pokud se jim nebude věnovat zvýšená pozornost. Toho je ale možné nejlépe dosáhnout pomocí jiných metod (viz kapitola 5.4 a celá kapitola 17). Je třeba si také uvědomit, že normální výzkumy je možné dělat pouze mezi dospělými a starší mládeží. Jiné metody bude nutné použít k získání informací od mladších dětí, které podle výzkumů v některých zemích jsou postiženi kriminalitou či jsou jejichmi svědky častěji než dospělí.

Existují různé varianty realizace rozhovorů a každá má svoje výhody a nevýhody (viz Tabulka č. 25). Může být výhodné použít různé metody na různé skupiny a varianty je možné kombinovat. Např. při rozhovorech doma je možné respondentům nabídnout, aby na některé citlivé otázky odpověděli diskrétně písemně a odpovědi uložili do neoznačené zalepené obálky.

Je také velmi podstatné se v rámci plánování a příprav soustředit na budoucí kódování a analýzu, protože i to bude mít dopad na strukturu dotazníku.¹²⁴ Výzkumníci by měli předem vědět, jaké analýzy dat bude třeba provádět, a musí si být jisti, že na základě finální verze dotazníku bude možné takovouto analýzu provést.

Závěrem je třeba si uvědomit, že viktimizační výzkumy nejsou všelékem. Jsou závislé na lidské paměti, která je předmětem tzv. „telescoping“. Mohou být drahé a časově náročné. Získat vzorek, který je reprezentativní pro celou populaci, může být obtížné. Ženy v některých zemích se zdráhají volně hovořit. Výzkumy dále neposkytují data k trestným činům, kde nejsou oběti, jako např. zneužívání drog, dále od obětí vražd nebo od velmi mladých obětí. Respondenti mohou uvést některé incidenty, které nejsou trestnými činy a naopak. Nicméně tyto výzkumy představují hodnotný nástroj pro zhodnocení kriminality ve městě a názorů obyvatel na ni.

Národní viktimizační výzkum v Maďarsku¹²⁵

V roce 2003 zadala Maďarská vláda první národní viktimizační výzkum. Ministerstvo vnitra úzce spolupracovalo se soukromou firmou na přípravě a realizaci výzkumu. Propočty ukázaly, že je zapotřebí vzorek 10.000 respondentů, aby se získal dostatek příkladů viktimizace, ze které pak půjdou odvodit závěry pro širší dospělou populaci. Rozhovory byly prováděny 450 vyškolenými tazateli, kteří navštívili respondenty doma a dotazovali se na zkušenost s kriminalitou v předcházejícím roce. Míra pozitivní reakce byla vysoká, pouze 14% oslovených odmítlo poskytnout rozhovor, ze vzorku však byli vyloučeni bezdomovci. Ukázalo, že pouze polovina trestných činů zmíněných respondenty byla nahlášena policii.

¹²⁴ Specializovaný software pro analýzu dat z dotazníků, jako je SPSS, je široce dostupný v akademických institucích a jeho použití výrazně usnadní a zrychlí celý proces. <http://www.spss.com>

¹²⁵ National Institute of Criminology (Hungary), „Victims and opinions.“ Budapešť, 2004

Tabulka č. 25

Viktimizační výzkum: varianty realizace

Metoda	Popis	Výhody	Nevýhody
Distanční rozhovor	Otázky jsou pokládány po telefonu. Může být provádět s použitím počítače, tak aby operátor přímo zaznamenával odpovědi.	Vzorek může být vybrán náhodně. Je možné kontaktovat při malých nákladech mnoho osob ve velké geografické oblasti.	Vytvoří jednostranný vzorec v oblasti s menším počtem telefonů.
Samostatné vyplnění	Respondenti čtou a odpovídají na otázky na papíře, v počítači či online na internetu, většinou doma.	Vzorek může být vybrán náhodně. Je větší šance, že odhalí informace o citlivých otázkách jako je zneužívání, pokud odpovědi bude možné zpracovávat v soukromí.	Vylučuje osoby s omezenou gramotností či osoby nepracující s počítači. Menší míra návratnosti. Větší pravděpodobnost nedorozumění.
Rozhovor face-to-face doma	Otázky jsou kladeny tazatelem, který také zaznamenává odpovědi.	Vzorek může být vybrán náhodně. Umožňuje vysvětlit otázky a požadovat vysvětlení odpovědí. Může odhalit incidenty, které nejsou považovány za trestné činy.	Může to být pomalé a nákladné. Může omezovat odpovědi na citlivé otázky.
Rozhovory na ulici	Osoby jsou vybrány na ulici tazatelem, který také zaznamenává odpovědi.	Docela jednoduché, rychlé a finančně nenáročné.	Citlivé údaje pravděpodobně nebudou uváděny. Vzorek nebude nahodilý. Osoby, které tráví více času doma nebudou dostatečně zastoupeny.

Viktimitizační výzkum v Nairobi (Keňa)¹²⁶

Tento široce založený výzkum realizovaný v roce 2001 začal úvodním orientačním zkoumáním, aby se zjistilo, které problémy zasluhují další výzkum a jak jsou rozloženy ve městě. To umožnilo, aby se hlavní výzkum soustředil na nejrelevantnější otázky.

Úvodní orientační zkoumání zahrnovalo 7954 rozhovorů ve 110 různých lokalitách. Většina z nich byla realizována na ulicích, na tržištích, dopravních uzlech a dalších veřejných bodech. Ty byly doplněny domácími rozhovory se starými a nemohoucími osobami. Respondenty byly nahodile vybrané osoby ve věku nad 17 let, které byly dotazovány na svoji zkušenost se zločinem v předcházejícím roce.

Hlavní výzkum zahrnoval 1.000 osobních rozhovorů, 500 rozhovorů v domácnostech a 300 rozhovorů zaměřených na podnikatelské subjekty.

K získání výzkumného vzorku pro individuální rozhovory a výzkum domácností bylo město rozděleno na základní statistické jednotky, vytvořené pro sčítání lidu v roce 1999, dále bylo seskupeno do 6 kategorií, jako např. nízkopříjmové, vysokopříjmové, vnitřní město apod. Potom byl použit dvoufázový postup, což zajišťovalo, že každý typ byl vhodně reprezentován.

Pro šetření v podnikatelském sektoru byla zvolena podobná dvoufázová metoda, ale podniky byly stratifikovány podle typu podnikání (obchod, výroba), aby se skutečně zajistilo průřezové dotazování.

Na výzkum dohlížela koordinační skupina a UN-Habitat. Speciální rady poskytl expert z Institutu bezpečnostních studií v Jihoafrické republice. Vlastní terénní práce byla realizována „Intermediate Technology Group – East Africa“ s týmem 15 terénních pracovníků.

16.3. Výzkum kriminality založený na self-reportingu

Informace o pachatelích ze sekundárních zdrojů jsou vždy nekompletní, protože mnoho pachatelů není odhaleno, a i mezi těmi, kteří odhaleni jsou, se jich řada nedostane před soud. Někdy je podíl těch, o kterých jsou k dispozici nějaké informace, velmi malý. Například v Anglii a Walesu se odhaduje, že pouze jeden z 20 trestných činů končí tím, že se pachatel dostane do „péče“ trestní justice. To ale vytváří velkou propast v našem poznání pachatelů a faktorů, které mohou předcházet budoucímu kriminálnímu chování. Výzkumy pachatelů založené na subjektivní výpovědi (self-reportingu) (SROS) mohou do značné míry vyplnit tuto naši mezeru v poznání.

¹²⁶ UN-Habitat. „Crime in Nairobi. Results of a citywide victim survey.“ Safer Cities Series 4. Nairobi: UN-Habitat, 2002.

SROS sbírá informace o rozsahu a charakteru individuálních trestných činů, užívání drog a alkoholu, postojích k trestní justici a stycích s ní a zkušenosti pachatelů s vlastní viktimizací. Tyto výzkumy mohou být využity k:

- Odhadu počtu pachatelů v populaci a trestných činů, které spáchají, včetně těch, které nejsou nikým nahlášeny
- Odhadu podílu pachatelů a trestných činů, kterými se orgány činné v trestním řízení zabývají
- Odhadu podílu aktivních pachatelů z řad mládeže a podílu trestných činů, které spáchají
- Sběru informací o charakteru trestných činů a motivaci pachatelů
- Sběru informací o vzorcích zneužívání alkoholu a nelegálních drog a jejich vztahu ke kriminalitě
- Sběru informací potřebných k identifikaci rizikových faktorů spojených se zahájením a pokračováním kriminální kariéry a zneužívání drog a faktorů spojených s ukončením těchto činností.

„Teleskopie“ paměti

Výzkum minulé zkušenosti a chování je závislý na paměti, která je ovlivněna jevem nazývaným teleskopíng. Vážné incidenty pravděpodobně nebudou zapomenuty, jsou naopak udržovány v paměti, jako by byly poměrně nedávné (dopředný teleskopíng). Méně závažné incidenty budou spíše zapomenuty a pokud nejsou zapomenuty, jsou vnímány jako daleko staršího data, než ve skutečnosti jsou (zpětný teleskopíng).

Zpráva institutu HEUNI o trestné činnosti mládeže založená na self-reportech

Zpráva z roku 2004 zkoumá použití standardizovaných self-reportovacích dotazníků v Anglii a Walesu, Nizozemí a Španělsku v roce 1990 jako součásti mezinárodní studie delikvence založené na self-reportech. Zpráva HEUNI je založena na otázkách zahrnutých do dotazníků a tyto otázky – je jich celkem 499 – jsou pro potřeby dalších uživatelů přetištěny v příloze zprávy. Zpráva konstatuje, že metoda self-reportů představuje životaschopný a produktivní způsob zkoumání delikvence mládeže.

Delikvence mládeže v Anglii a Walesu, Nizozemí a Španělsku vyplývající ze self-reportů¹²⁷.

Podobně jako u viktimizačních výzkumů, i zde je potřeba věnovat pozornost obvyklým aspektům přípravy výzkumu: specifikaci cílů, definování cílové skupiny, formulaci otázek, výběru vzorku, způsobu realizace, ukládání dat a analýze. Navíc zde přistupuje nutnost vynaložit veškeré úsilí k zaručení anonymity respondentů a důvěrnosti sebraných dat, protože takovýto výzkum závisí na tom, že respondent na sebe prozradí protiprávní činnost. Tam, kde je diskretnost zaručena a kde je výzkum dobře konstruován, představuje SROS dobrý nástroj na sběr informací o kriminalitě. Je také možné dosáhnout vysoké návratnosti dotazníků a je možné získat informace i od mladších dětí, třeba i desetiletých.

¹²⁷ Barberet, R., Bowling, B., Junger-Tas, J., Rechea-Alberola, C., van Kesteren, J. a Zurawan, A.: „Self-reportet juvenile delinquency in England and Wales, The Netherland and Spain.“ HEUNI Publication Series 43. Helsinki: HEUNI, 2004.

Nicméně je třeba si být vědom významných rizik vztahujících se k přesnosti a spolehlivosti dat. Dotazníky, které se nevrátí zakládají určitou jednostrannost, protože osoby, které páchají kriminalitu nejčastěji jsou zároveň nejméně ochotni dotazník vyplnit. Paměť je také ovlivněna „teleskopíngem“. A i když je zaručena anonymita, je možné že někteří respondenti nebudou odpovídat pravdivě. Např. v Austrálii pouze 57% osob zadržených policií, kteří prokázali pozitivní testy na methamphetamin v moči, přiznalo v sel-reportovacím rozhovoru, že užilo za posledních 48 hodin drogu.¹²⁸ Aby se získalo více informací o závažných pachatelích a delikventech, kteří se dopouštějí trestných činů často, SROS byl v Anglii a Walesu realizován mezi vězni a odsouzcenci k alternativním trestům.

Konzultace s občany v Anglii a Walesu¹²⁹

Výzkumníci porovnávali metody používané 263 Koalicemi proti kriminalitě a nepořádku (Crime and Disorder Partnership) při konzultacích s občany jako součást bezpečnostních auditů a tvorby místních strategií prevence kriminality. Studie zahrnovala zhodnocení takových metod konzultace s občany, jako jsou veřejná setkání, tématické skupiny, poroty, místní poradní skupiny policie, panely prevence kriminality, výzkumy veřejného mínění a občanské panely. Občanské panely, používané téměř čtvrtinou Koalic, vyšly z výzkumu jako nejužitečnější, když je 83% respondentů označilo jako užitečné.

16.4. Občanské panely

Občanské panely představují reprezentativní vzorek obyvatel určité oblasti, kteří jsou opakovaně dotazováni na záležitosti místního významu. V některých zemích místní úřady a další orgány používají panely jak pro kvantitativní výzkumy, tak pro kvalitativní šetření týkající se veřejných služeb. Stejným způsobem může být obyvatelstvo konzultováno v rámci bezpečnostního auditu.

Panely obvykle sestávají z 750 až 2.500 osob pečlivě vybraných, aby představovali místní dospělou populaci co se týče rozložení podle věku, pohlaví, etnicko-kulturní identity a dalších sociálně demografických proměnných. Vzhledem k tomu, že členové panelu jsou dobrovolníci, kteří takto působí delší dobu (s občasným doplňováním nových členů), přináší tento způsob značnou úsporu času a prostředků, neboť se ušetří čas i peníze na vytváření vzorku a návratnost dotazníků je všeobecně vysoká. Tato kombinace faktorů také znamená, že získané názory budou pravděpodobně reprezentativnější, než u většiny jiných forem konzultací.

Je však nutné si zároveň být vědom i jistých omezení. Konzultace většinou probíhají na dálku, poštou, on-line nebo telefonicky, takže chybí interakce mezi konzultovanými a je zde pouze minimální přímý kontakt s výzkumníky. (Je sice možné vytvořit podskupiny, ale to je již moc komplikované). Obvykle je malá možnost prozkoumat otázky do hloubky a proces a metoda nepomáhá při motivaci k spoluúčasti na řešení. Otázky si většinou vybírá organizátor, obvykle některý poskytovatel veřejných služeb. Nejdůležitější však je, že způsob, jak panel funguje a angažovanost, kterou vyžaduje, může limitovat zapojení těžko dostupných skupin a převážit vzorek směrem ke starším a usedlejšími obyvatelům.

¹²⁸ McGregor, K. a Makkai, T.: „Self-reported drug use – how prevalent is under-reporting“, Trends and Issues in Crime and Justice 260. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2003.

¹²⁹ Newburn, T. a Jones, T.: „Consultation by Crime and Disorder Partnerships“. Police Research Series Paper 148. London: Home Office, 2002. <http://homeoffice.gov.uk/rds/prgpdfs/prs148.pdf>

Výzkum kriminality a justice (C+JS), Anglie a Wales¹³⁰

První ze čtyř každoročních výzkumů kriminality založených na self-reportech se konal v roce 2003 pod patronátem Ministerstva vnitra (Home Office). Sbíral informace o kriminalitě v průběhu celého života i za poslední rok, užívání alkoholu a drog, postojích k systému trestní justice a zkušenost s viktimizací.

Formou náhodného pravděpodobného výběru byl zvolen hlavní vzorek, který zahrnoval 10.079 osob reprezentujících celou populaci od 10 do 65 let. Přidán byl pomocný vzorek 1.882 respondentů pocházejících z etnických menšin, aby se umožnilo oddělené zkoumání jejich zkušenosti, nebyli však zahrnuti bezdomovci. Mladí lidé byli nadměrně zastoupeni, což odráželo zvýšený zájem o jejich chování. Proto skoro polovinu hlavního vzorku představovali mladí lidé od 10 do 25 let. Neobvykle široký věkový záběr vzorku umožnil odhadnout podíl mládeže na celkové kriminalitě. Nálezy zahrnovaly:

- Za poslední rok jeden z každých deseti respondentů spáchal základní trestný čin (vloupání, loupež, prodej drog) a 2% respondentů vykázali hromadnou kriminalitu (šest a více trestných činů).
- Pachatelé, kteří opakovaně páchají trestnou činnost (prolific offenders) tvořili 2% vzorku a 26% z těch, kteří spáchali trestný čin za poslední rok, ale na svědomí měli 82% všech zaznamenaných trestných činů.
- Muži ve věku 10 až 25 let (14% vzorku) byli odpovědní za téměř polovinu (47%) všech trestných činů.
- 5% incidentů bylo spácháno pod vlivem nelegálních drog nebo alkoholu.
- Nejčastější důvod skončení s kriminalitou zněl: „vím, že to bylo špatné“ nebo „jak jsem vyrostl, usadil jsem se“.

U hlavního vzorku bylo dosaženo 74% návratnosti. Následující rok byl vzorek redukován na 5.000 rozhovorů, včetně několika s původními respondenty, aby se umožnil longitudinální (dlouhodobý) výzkum. Dodatečný výzkum byl uskutečněn ve věznicích a s osobami odsouzenými k alternativním trestům.

¹³⁰ Budd, T., Sharp, C. a Mayhew, P.: „*Offending in England and Wales: first results from the 2003 Crime and Justice Survey*“, Home Office Research Study 275. London: Home Office, 2005.
<http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs05/horse275.pdf>

17. Získávání kvalitativních informací

17.1. Potřeba kvalitativních dat

Kvantitativní data sama o sobě nikdy nestačí. Suchá statistika potřebuje být doplněna kvalitativními informacemi, získanými z rozhovorů, setkání a dalších forem konzultace. Je to právě materiál získaný prostřednictvím těchto kontaktů, který osvětlí nejen co se děje, ale také jak a proč se to děje. A právě v tom je základ skutečného poznání. Také odhalí vnímání a obavy, priority a příležitosti, které přispějí k tvorbě budoucí preventivní strategie. Toto všechno jsou otázky, které nejde jednoduše převést na čísla a daleko efektivněji půjdou získat prostřednictvím cílených diskusí a dalších forem založených na spoluúčasti občanů. Často je nejlepší použít zaběhnuté mechanismy, pokud se ukáže, že fungují dobře.

Kvalitativní informace budou potřeba v 1. i 2. realizační fázi. Charakter sbíraného materiálu však bude hodně závislý na místních podmínkách. V 1. realizační fázi, kdy jde o to si rychle získat přehled pomocí „široké a povrchní“ analýzy, budou hlavním zdrojem informací obvykle klíčové referenční osoby.

„Conseil de Quartier“ (Camerun)

Ve městech Yaounde a Douala vznikla potřeba místních konzultativních výborů. Původně byly ustaveny skupiny speciálně se zabývající prevencí kriminality, ale brzy se ukázalo, že konzultační mechanismy musejí vznikat v systému místní správy. Pozornost se proto přesunula na „conseils de quartier“ (uliční výbory), které v té době byly zřízeny v některých obcích. Jejich status a mandát byl rozšířen, aby se mohly zabývat také bezpečnostními otázkami. Díky tomu se prevence kriminality zakomponovala do problematiky místního rozvoje a „conseils de quartier“ se zapojily do auditu v oblastech své působnosti, ale i do identifikace priorit a implementace dohodnuté strategie.

Laura Petrella, Koordinátor, UN-Habitat Safer Cities Programme

V 2. realizační fázi, kdy se bezpečnostní audit posune do fáze „užší a hlubší“ analýzy a bude se soustřeďovat na specifitější otázky a oblasti, bude potřeba získat kvalitativní údaje z více různých zdrojů. Ty budou zahrnovat jednotlivce, skupiny a organizace se specifickou znalostí relevantní problematiky. Pravděpodobně však také bude potřeba více zapojit místní obyvatele ze čtvrtí, na které se soustřeďuje naše pozornost, a jejichž potřeby se mohou ukázat jako strategické priority.

Níže uvádíme přehled konzultativních metod a potom specifických nástrojů na získávání kvalitativních informací:

Konzultativní metody

- Rozhovory s klíčovými odborníky
- Otevřená setkání s občany
- Tématické pracovní skupiny
- Podrobné rozhovory
- Terénní práce

Konzultativní nástroje

- Návštěvy sledovaných oblastí
- Získávání místních názorů metodou sněhové koule
- Občanské poroty
- Rozpočtování se zapojením občanů

Je třeba připomenout, že konzultace s komunitami není totéž jako zapojení komunit. Zapojení komunit představuje daleko širší proces popsany jinde v této příručce (viz kapitola 3.2.).

Konzultace s komunitou

„Výzkum založený na participaci či konzultaci poskytuje speciální a velmi hodnotný druh dat. Nedělá si ambice na vysokou vědeckost, ale pravděpodobně poskytuje lepší reflexi situace než formální viktimizační výzkum. Na tomto výzkumu je zvláště užitečné, že pomáhá identifikovat vazby mezi kriminálním chováním a prostředím“.

Barbara Holtmann, řídící pracovník, Rada pro vědecký a průmyslový výzkum, Jihoafrická republika

„Nejvhodnější konzultační metody jsou založeny na úzkém personálním kontaktu s místními komunitami prostřednictvím občanských fór, neformálních setkání a individuálních rozhovorů. Místní zpravodaje či speciální televizní programy se dostanou téměř ke všem místním obyvatelům s obšírnou nabídkou informací o místním nápadu trestné činnosti a o bezpečnostní situaci, stejně jako o činnosti a úspěšnosti policie a místních orgánů.“

Pál Baan, Vrchní rada, Ministerstvo spravedlnosti a vynucení práva, Maďarsko

17.2. Techniky pro sběr kvalitativních informací

Rozhovory s klíčovými odborníky

Úspěch rozhovoru s klíčovými odborníky závisí na lidech s dokonalou znalostí určitého tématu. Jejich role normálně spočívá v doplnění kvantitativních dat formou dobře informované interpretace a zhodnocení situace: proč se problémy objevují, jaká opatření dobře fungují, kde je potřebné zlepšení, jaké zdroje je potřeba použít. Avšak v případě nedostatku dobrých kvantitativních dat se odborníci mohou stát základním zdrojem informací o charakteru a rozsahu problému.

V 1. realizační fázi bezpečnostního auditu, kdy je vždy potřeba prozkoumat velké množství otázek, budou klíčoví odborníci hlavním zdrojem kvalitativního pohledu, v ideálním případě se bude jednat o osoby schopné poskytnout informace v celoměstské perspektivě. Skupina klíčových odborníků bude zahrnovat vyšší vedoucí pracovníky z organizací poskytujících veřejné služby na celoměstské úrovni a zástupce nevládních organizací a dalších významných zájmových skupin, opět s celoměstským působením. Řada z nich pravděpodobně bude členy auditního poradního „kulatého stolu“ (viz kapitola 1.5). Ve městech, kde se kriminalita, viktimizace a prevence vztahují významně k některým etnickým a kulturním skupinám, bude důležité zahrnout představitele těchto skupin mezi dotazované. Druhá implementační fáze patrně zahrne odborníky se specializovanými znalostmi týkajícími se určitých témat, cílových skupin či sektorů.

Výběr klíčových odborníků může být složitý. Může existovat dlouhá řada expertů připravených se podělit o své názory, ale auditní tým má k dispozici omezený počet členů a limitovaný čas. V takovéto situaci je rozumné sestavit si „vyčerpávající seznam“ témat, o nichž by bylo záhodno získat informace a potom tento seznam zužovat v závislosti na dostupných zdrojích (Tabulka č. 26).

Tabulka č. 26

Kritické faktory úspěchu při rozhovorech s klíčovými odborníky

- Sestavte seznam potenciálních rozhovorů a potom vyberte ty nejdůležitější
- Oznamte témata a otázky rozhovoru předem, aby se příslušný odborník mohl připravit
- Sdělte kolik času asi rozhovor zabere
- Využijte času pro rozhovor co nejlépe, připravte se předem, aby rozhovor mohl „odsýpat“
- Přiberte si k rozhovoru další osobu, která bude rozhovor zaznamenávat
- Dohodněte si způsob zodpovězení doplňkových otázek, které vyplynou později po prvním setkání

Otevřená shromáždění

Otevřená shromáždění mohou být používána k oboustranné komunikaci, kde budou účastníkům poskytnuty informace a zároveň budou získávány jejich názory pomocí otázek a diskuse. Jak z názvu vyplývá, tato shromáždění jsou otevřená všem zájemcům, v tomto smyslu mají výrazně „začleňující“ charakter. K vysoké účasti a zapojení občanů může přispět, když tato shromáždění budou pořádána ve vhodný čas, na dostupném místě,

blízko místa bydliště zájmových skupin a když budou oznámena s dostatečným předstihem. Několik menších shromáždění bude pravděpodobně úspěšnějších, než jedno velké.

Takováto shromáždění pravděpodobně přilákají velkou a různorodou skupinu osob s rozdílnou zkušeností a rozdílným vnímáním problémů. Nutně to budou lidé s vysokou motivací a vyhraněnými názory, kteří na takováto shromáždění přijdou a budou prezentovat své názory. Není pochopitelně jednoduché zjistit, zda přednesené názory představují většinový názor celé komunity nebo jednostranný názor menšiny. V každém případě děti a mladí lidé pravděpodobně vůbec nebudou zastoupeni. Obdobně takováto události nebudou přitahovat pozornost vyloučených, marginalizovaných či jinak znevýhodněných, pokud nebudou přijata speciální opatření na jejich podporu a přilákání. V některých situacích to samé platí i o ženách a etnicko-kulturních menšinách.

Otevřenost těchto shromáždění sice představuje jejich sílu, ale o to složitější je plánovat a řídit. Počet účastníků je předem neznámý a problémy mohou vzniknout když jich přijde příliš mnoho nebo na druhou stranu příliš málo. V takových situacích je obtížné otvírat citlivé otázky, jako je domácí násilí či intolerance a xenofobie. Dobře strukturovaný program a pečlivé moderování jsou velmi důležité k zachování konstruktivní debaty – tedy aby rozdíly v názorech nepřerostly do konfliktu, aby agenda nebyla uchválena lidmi, zastupujícími něčí partikulární zájmy, či aby hlasité menšiny nebylo umožněno dominovat diskusi (Tabulka č.27).

Bezpečnostní audit v komunitě Cherbourg, Queensland (Austrálie)¹³¹

Domorodá komunita (Aboriginal) v Cherbourgu byla znepokojena vysokou mírou kriminality (zvláště kriminality mladistvých) ve městě Cherbourg a blízkém městě Murgon. Ministerstvo pro místní rozvoj zjistilo z celostátních dat, že míry kriminality je skutečně vysoká, ale nebyly k dispozici žádné informace, proč tomu tak je, ani jaký dopad má kriminalita na život komunity. V období od dubna do června 2006 proběhly konzultace s 50-ti obyvateli obou měst. Kromě dětí a mládeže, kmenových starších, místních vůdců a představitelů vlastníků a členů širších rodin, byli dotazováni následující představitelé:

- ***Manažer finančních služeb, úřad okresu Murbon***
- ***Regionální manažer právních služeb pro domorodé obyvatelstvo, Murgon***
- ***Ředitel školy, Cherburská státní škola***
- ***Vedoucí, Centrum péče o dítě, Gundoo***
- ***Sociální pracovník péče o dítě, Centrum péče o dítě, Gundoo***
- ***Styčný pracovník pro styk s rodinami, základní škola Cherbourg***
- ***Předseda, Výbor pro domorodé obyvatelstvo okresu Cherbourg***
- ***Asistent domorodých učitelů, základní škola Cherbourg, pracující zároveň ve skupině pro kritické incidenty***

¹³¹ Stanley, J., Taylor, S. a Wilson W.: „Cherbourg community safety plan report“, (30.6.06). Australia Focus Pty Ltd., 2006. www.focus-planning.com

- *Winifredské centrum pro rybářské znalosti, Cherbourská státní škola*
- *Ředitel Murgonské státní střední školy*
- *Starší seržant, Queenslandská policie, Murgon*
- *Odbor trestního soudnictví ve věcech mládeže, Murgon a Cherbourg*
- *Odbor pro ochranu dětí, Murgon*
- *Cherburgské sportovní a rekreační centrum*
- *Skupina pro kritické incidenty*
- *Centrum vedení, Nuderie TAFE, Cherbourg*
- *Manažer, Bahul JalMano – Silver Lining Retreat*
- *Vedoucí týmu, Barambah, Rregionální zdravotnické služby.*

Tabulka č. 27

Kritické faktory úspěchu při otevřených shromážděních

• Oznamit shromáždění s dostatečným předstihem • Setkání zorganizovat ve vhodné lokalitě, ve vhodném zařízení a ve vhodném čase • Jasně definovat účel a to, čeho se má dosáhnout • Osobně pozvat jednotlivce, jejichž přítomnost byste uvítali • Povzbudit ty, kteří se budou cítit nejistě nebo odstrčeně • Poskytnou praktickou pomoc těm, kteří mohou mít problém se na místo dostat • Na místě zorganizovat pomoc pro hendikepované • Prezentace udržet relevantní, krátké a jednoduché • Udržet v průběhu celého shromáždění pozitivní tón • Zvážit využití nezávislého moderátora • Zajistit, aby auditní tým byl účelně zastoupen • Předem vypracovat seznam otázek a bodů diskuse • Jasně ukázat, jakým způsobem setkání zapadá do širšího procesu • Vymezit pravidla pro diskusi • Identifikovat specifické oblasti diskuse • Ukázat na závěr možnosti dalšího zapojení účastníků • Udělat podrobný zápis, který se krátce po akci rozešle účastníkům • Na závěr poděkovat všem, kteří se zapojili • Zvážit alternativní možnosti komunikace s občany, kteří se ten den nemohli dostavit

Tématické skupiny

„Tématické skupiny“ je termín, který se nyní volně používá pro téměř jakoukoli skupinovou diskusi. Ale správněji se jedná o označení speciálního typu porady, organizované a řízené určitým způsobem, aby se zjistily postoje k určitému problému, důležité pro decisní sféru. V rámci bezpečnostního auditu budou tématické skupiny nejužitečnější během 2. implementační fázi („užší a hlubší analýza“) či ve 4. implementační fázi („konzultace a komunikace“).

Typická tématická skupina sdružuje šest až deset účastníků, kteří mají ve vztahu k tématu něco společného. Diskuse je řízena zkušeným moderátorem, který musí vytvořit tolerantní neohrožující prostředí pro diskusi, která trvá 2 až 3 hodiny. Téma je krátce uvedeno moderátorem, který následně předloží otázky, které by skupina měla rozebrat. (Tabulka č. 28).

Tématické skupiny se několika způsoby liší od obyčejných porad a mají určité výhody jak před shromážděními, tak před rozhovory face-to-face (z očí do očí). Obvykle je při nich koncentrovaná pozornost věnována úzce definovanému tématu, který je pak probrán do hloubky. Základní důraz je kladen na diskusi a vzájemnou interakci ve skupině směřující k vyjádření názoru, spíše než na formální prezentace či pevné vedení. Skupina je natolik malá, aby se každý mohl zapojit, ale zároveň natolik velká, aby se objevily rozdílné názory. Moderátor může stimulovat diskusi, ale neměl by tlačit k dosažení konsensu. Cílem je slyšet široký vějíř názorů a zjistit, proč jsou zastávány. (Tabulka č. 29).

Studie založená na práci tématických skupin normálně zahrnuje několik skupin s podobnými účastníky, ne pouze jednu, aby se lépe poznaly postoje a pocity. Na konci procesu by měla být dobrá znalost problému, ale protože bude založena na malém počtu osob, nelze předpokládat, že vyjádřené názory jsou aplikovatelné na širší skupiny obyvatelstva. Pokud je to možné, měly by se použít další metody, aby se zjistilo, zda získané názory a ideje mají širší podporu.

Podrobné průzkumné rozhovory

Průzkum je obvykle realizován k sběru informací, které mohou být číselně vyjádřené a následně použité k provedení statistických odhadů ze vzorku na celou populaci. Průzkumy však mohou být prováděny ještě zcela odlišným způsobem. Podrobné rozhovory zahrnují široce založené a volně strukturované diskuse o užším – a obvykle složitějším – tématu, který respondent dobře zná nebo s ním má osobní zkušenost. Představují vynikající metodu pro získání detailního vhledu do určitého problému, jak je to vyžadováno ve 2. implementační fázi bezpečnostního auditu, který doplňuje kvantitativní data (Tabulka č. 30).

Rozhovory trvají minimálně hodinu a jsou prováděny metodou face-to-face. Cílem je sebrat názory od vzorku osob v podobné situaci, ale více prostřednictvím rozhovoru a diskuse, než pomocí striktních otázek či výběru z možných odpovědí. Protože získané informace nejsou určeny pro měření či statistickou extrapolaci, výzkum nemusí být limitován potřebou velkého vzorku a nemusí se držet přísného formátu. Tento přístup slouží zejména ke zkoumání citlivých otázek, jako je násilí v rodině, a otázek, o kterých se obecně velmi málo ví (což znemožňuje vytvoření formálního dotazníku).

Rozhovory o násilí na ženách, Dar es Salaam (Tanzánie)

V březnu 2000 byl proveden viktimizační průzkum jako součást tvorby bezpečnostní strategie. Vedle 1.000 rozhovorů v domácnostech bylo provedeno 42 podrobných rozhovorů se ženami, které se staly oběťmi domácího násilí a zneužívání, aby se objasnily otázky, které nebylo možné zahrnout do hlavního výzkumu. Většina (79%) zakoušela ekonomické násilí, více než tři čtvrtiny zakoušely emocionální násilí a 71% fyzické násilí. Skoro polovina uvedla, že byly sexuálně zneužívány. Mnoho z nich zakoušelo všechny 4 typy násilí a zneužívání.

Kriminalita v Dar es Salaamu. Výsledky celoměstského viktimizačního výzkumu (2001)¹³²

Tabulka č. 28

Příklady otázek pro poradu Tématické skupiny

- Řekněte mi o své čtvrti a co máte rád či nerad na životě v ní.
- Co způsobuje, že se zde cítíte bezpečně nebo naopak nebezpečně?
- Jaké jsou hlavní kriminální a bezpečnostní problémy v této čtvrti?
- Co by se podle vašeho názoru mohlo udělat ke zlepšení pocitu bezpečí?
- Jsou zde závažné problémy týkající se nelegálních drog? Jak to víte?
- Jaké jsou hlavní důvody, proč se mladí lidé z okolí dostávají do problému?
- Co více se dá udělat k řešení příčin kriminality a výtržnictví?
- Co shledáváte na životě v této čtvrti jako nejlepší?

¹³² Robertshaw, R., Low, A. a Mtani, A.: „*Crime in Dar es Salaam. Results of a city victim survey*“. Pretoria: Institute for Security Studies, 2001. www.iss.co.za/Pubs/Other/DaresSalaam/Content.htm

Tabulka č. 29

Kritické faktory úspěchu Tématických skupin

- Buďte srozumitelní a jasní ohledně tématu a jasně ukažte, jak výsledky přispějí k auditu
- Pečlivě zhodnoťte kritéria pro výběr účastníků
- Naplánujte sérii skupin, ne jenom jednu
- Určete obratného moderátora, který je schopen řídit debatu i kontrolovat čas
- Nevytvářejte skupiny s více než 15 účastníky
- Vyberte účastníky, kteří se navzájem neznají
- Uspořádejte setkání v prostředí, které napomáhá svobodné diskusi
- Pokládejte jednoduché otevřené otázky, které podněcují debatu
- Zajistěte, aby někdo dělal zápis nebo diskusi (se souhlasem skupiny) nahrávejte
- Zvažte použití pobídek ke zvýšení účasti na poradách (např. proplacením cestovních nákladů či zorganizováním setkání ve vhodný čas)
- Analýzu odpovědí provádějte systematickým, ověřitelným a cíleným způsobem
- Zajistěte, aby zpráva z porad korespondovala s účelem a byla přizpůsobena uživatelům

Tabulka č. 30

Kritické faktory úspěchu Podrobných rozhovorů

- Využívejte výzkumníky, kteří jsou schopní zajistit vztah s dotazovanými
- Zajistěte, že respondenti znají dopředu téma, které bude diskutováno
- Zorganizujte setkání tak, aby respondent mohl mluvit nerušen
- Zajistěte naprostou důvěrnost
- Setkání uspořádejte na pohodlných místech, kde je možné mluvit důvěrně
- Začněte s jednoduchými otázkami a postupujte postupně k těm citlivým
- Získejte souhlas s natáčením setkání, abyste se vyhnuli rozptylování způsobeném psaním poznámek

Komunitní konzultace ve Rwandě po skončení genocidy¹³³

Komunity mohou být zapojeny do identifikace problémů a hledání řešení v těch nejsložitějších podmínkách. V roce 1994 ve Rwandě došlo k hrůznému aktu masové genocidy, takže zapojit komunity v post-konfliktním období do otázek tak citlivých, jako je kriminalita a práce policie, nebylo jednoduché. Prostředí, se kterým se společný Rwandský a britský tým setkal, zahrnovalo polarizované etnické skupiny, z domova vyhnané lidi, strach, nepřátelství a podezření, jazykové bariéry, chudobu a nedostatek oficiálních dat, která byla zničena nebo existovala pouze v ústní tradici.

Celý proces zahrnoval konzultace s institucemi, organizacemi a cílovými skupinami prostřednictvím shromáždění, tématických skupin, dotazníků, polo-strukturovaných rozhovorů a nestrukturovaných pouličních rozhovorů. V rámci konzultace komunit byly sebrány názory, ideje a pocity od více než 7.000 respondentů ze všech obcí ve Rwandě. Kulturně citlivá a osobitá metodologie byla vyvinuta pro tento výzkum, včetně:

- Použití smíšeného týmu (muži/ženy, policisté/civilisté, Rwandané/ Britové)*
- Ubezpečení respondentů, že bezpečnostní audit není diktován ani Rwandskou vládou, ani mezinárodními institucemi*
- Podpory auditního týmu, který se chodil představovat na tématické skupiny a hovořil o realizaci auditu*
- Návštěv obyvatel v jejich prostředí*
- Zprostředkování zapojení skupin, které se cítily zranitelné nebo vystrašené – např. neformální ženské skupiny, které se bály mluvit před policisty či muži obecně*
- Britský tým se naučil dostatečně jazyk Kinyarwanda, aby v něm mohl zahájit shromáždění*
- Podpory povědomí o projektu a vzbuzení zájmu předem prostřednictvím médií a specifitějších terénních metod*
- Zpřístupnění konzultačních informací, včetně grafických prezentací*
- Využití tradičních tanců a písní na začátku a na konci většiny tématických skupin*
- Zajištění mediálního pokrytí každé fáze výzkum, zejména prostřednictvím rozhlasu*
- Realizace dramatických představení, znázorňujících současný a žádoucí stav*
- Maximálního zajištění, že všechny segmenty komunity jsou zastoupeny a každý měl možnost se vyjádřit*
- Umožnění dlouhých diskusí a debat, které tvoří součást orální tradice země*
- Zajištění občerstvení na shromážděních, zejména pítí*
- Očekávání a usměrňování konfliktů mezi účastníky či namířených proti výzkumníkům.*

Výsledkem byla pozitivní zpětná vazba z komunity, která cítila, že proces jejího zapojení a vyslyšení má velký význam a je výzkumníky oceňován a vítán.

¹³³ Audit lidských práv a jednání policistů ve Rwandě se konal v roce 2000. Byl financován Dánskou agenturou mezinárodního rozvoje (DANIDA) a realizován IODA prostřednictvím Mise UNDP ve Rwandě

Terénní práce

Konzultační práce pravděpodobně nedosáhnou na významné skupiny obyvatelstva, pokud budou jednoduše založeny na výzkumech, setkáních a panelech orientovaných na převládající skupiny obyvatelstva. To se bude určitě týkat osob, které jsou pologramotné, nepohyblivé či neovládají dobře místní jazyk. Riziku vyloučení z konzultačního procesu jsou vystaveni také chudí a jinak znevýhodnění, jako jsou bezdomovci, přistěhovalci a uprchlíci. Další, včetně žen a menšin, se nemusejí zapojit kvůli strachu, kulturním tradicím či jiným faktorům. Nicméně jejich účast je obzvláště důležitá, protože výzkumy ukazují, že tyto skupiny vykazují vyšší než průměrnou míru viktimizace a protože negativní dopad kriminality na jejich život je výrazně vyšší.

V každém městě tak musí tým bezpečnostního auditu identifikovat významné skupiny, které budou pravděpodobně vyloučeny z výzkumů či v něm budou nedostatečně zastoupeny, a hledat alternativní cesty k zohlednění jejich zkušeností, obav a představ v auditu. Jednou z metod je terénní práce, která cíleně vyhledává a kontaktuje osoby v jejich normálním prostředí, které mohou poskytnout tento chybějící pohled. U skupin, které jsou zranitelné, vystrašené či podezřívavé, musí výzkumník nejen disponovat nezbytnými technickými dovednostmi, ale musí představovat i vyzrálou osobnost schopnou vzbudit důvěru respondentů, na které závisí úspěch výzkumu (Tabulka č. 31).

Terénní konzultace mohou mít různé formy. Mohou zahrnovat náhodná setkání na ulicích a vedení neformálního rozhovoru či zorganizování strukturovanější diskuse s celou rodinou u nich doma. Může také zahrnovat vytvoření skupiny, která nebude mít problém před sebou navzájem otevřeně hovořit, v místním prostředí, např. v mešitě či na náměstích a návších.

Tabulka č. 31

Kritické faktory úspěchu terénní práce

- Zvážit použití důvěryhodných zprostředkovatelů na uvedení do prostředí
- Využít výzkumníků, kteří jsou schopni navázat kontakt a pozitivně naladit respondenty
- Setkávat se v neformálním prostředí, kde se respondenti budou cítit pohodlně
- Poskytovat ujištění o důvěrnosti
- Vyhnout se formálnímu rozhovoru metodou otázka – odpověď
- Věnovat čas vybudování důvěry a postupně se dostávat ke složitějším otázkám
- Poskytnou zpětnou vazbu a informace o výsledcích auditu

Konzultace těžko dostupných skupin

„Staří lidé, bezdomovci, příslušníci menšin a mládež by měli být nejprve kontaktováni místními sociálními pracovníky a teprve potom seznááni dohromady, aby se mohli volně a otevřeně vyjádřit ke svým specifickým problémům a jejich možným řešením. Jiný příklad představují Romové, kteří respektují policisty, kteří pocházejí z jejich komunity. Znalost menšinových jazyků a účast na jejich kulturních akcích hodně pomáhá k získání důvěry, která je nezbytná pro zapojení těchto skupin“.

Pál Baan, Vrchní rada, Ministerstvo spravedlnosti a vynucování práva, Maďarsko

17.3. Nástroje pro sběr kvalitativních informací

Vytváření vizí

Vytváření vizí je proces společného hledání představy budoucího stavu; vize se může týkat území, organizace či veřejné služby. V oblasti prevence kriminality bude vize ukazovat, co to znamená vyrůstat, žít a pracovat v prostředí, které je bezpečné, kde se lidé nemusejí obávat násilí, viktimizace a intolerance. Existence vize je velmi důležitá, protože spojuje lidi a zajišťuje jejich angažovanost na společné práci.

Setkání zaměřené na vytváření vize může být užitečné v různých fázích auditního procesu. V 1. realizační fázi je např. možné uspořádat celoměstský kulatý stůl s představiteli zainteresovaných organizací. Pomůže vytvářet pocit společného směřování, podílu na společném díle a podpory, ale může také vyjevit rozdílnost pohledů, které bude třeba analyzovat a smiřovat.

2. realizační fáze zahrne tvorbu vizí v jednotlivých komunitách a lokalitách, různých cílových skupinách a těžko dostupných skupinách. Kromě hodnotného přínosu k auditu, představují tato setkání také dobrý způsob zapojení lidí do samého začátku rozhodovacího procesu, což dokládá odhodlání organizátora úzce spolupracovat s obyvateli. To může naopak vyvolat zájem lidí a komunit a zvýšit pozdější zapojení, např. ve fázi implementace strategie.

V 1. i 2. realizační fázi vytváření vizí nejen spojuje lidi, ale pomáhá zajistit, aby se audit ubíral správným směrem tím, že identifikuje oblasti, na které je třeba se podrobněji zaměřit. Se společnou vizí v hlavě je možné se zaměřit na kroky, které jsou nutné k jejímu dosažení. Toto zúžení agendy je zvláště důležité, když uvážíme velmi široký rozsah otázek, které by potenciálně měly být řešeny (Tabulka č. 32).

Ve 3. a 4. realizační fázi pomůže vytváření vize určit řídicímu výboru priority pro konkrétní opatření a ukázat úkoly, které je potřeba zapracovat do vlastní preventivní strategie. Svým zaměřením do budoucna může vize také sloužit jako benchmark, vůči které může být dopad strategie hodnocen.

Jednoduchost této metody ji činí vhodnou pro použití v nejrůznějších typech skupin, včetně mládeže, a její do budoucna orientované zaměření povzbuzuje konstruktivní zapojení. Nicméně i zde je třeba si uvědomit jistá omezení. Bez pečlivého a odpovědného vedení mohou vzniknout nerealistická očekávání, které povedou k deziluzi, pokud očekává ní nebudou naplněna. Rozdílné vize také není snadné skloubit, což může oslabovat koalice a stát se rozdělovacím momentem. Tvorba vizí také někdy může vést k malým výsledkům, protože lidé „nemohu chtít to, co neznají“. Proto je někdy lepší nabídnout vějíř možností, než čistý list papíru (Tabulka č. 33)!

Tabulka č. 32

Některé otázky pro vytváření vizí

Představte si, že je o 10 let více a všechny věci, které si přejete, aby učinily vaši lokalitu bezpečnější, jsou uskutečněny!

- Co znamená žít ve vaší lokalitě nyní?
- Co způsobuje, že je, jaká je?
- Která tři slova nejlépe popíše novou situaci?
- Co bude největším přínosem toho, co se udělalo?
- Co se musí stát, aby se dosáhlo zlepšení?

Vizi je možné vyjádřit slovy, ale může být také efektivně vyjádřena kresbou či dramatem, které mohou být přístupnější určitým skupinám, včetně dětí.

Tabulka č. 33

Vytváření vizí: Principy dobré praxe

1. Tvorba vizí přináší největší užitek na samém začátku konzultačního procesu.
2. Dobrá příprava je základem; k tvorbě realistické a informované vize je potřeba mít základní informace.
3. Tvorba vize musí představovat sdílenou aktivitu spíše než individuální úsilí. Ale může být také užitečné začít tím, že každý člen skupiny zformuluje svoji osobní vizi a potom se zjišťuje, co vnímá skupina společně a v kterých představách se liší.
4. Je třeba nechat dost času na diskusi a využít šikovného moderátora.
5. Diskusi je dobré směřovat k sepsání prohlášení o vizi, které má být krátké a inspirující.

Výzkumné prohlídky

Tato aktivita je obvykle spojena se zájmem o určitou geografickou oblast a zahrnuje setkání v těchto místech a oblastech s cílem diskutovat důvody zájmu o tuto oblast a prozkoumat názory na možná opatření. Je proto nejužitečnější ve 2. realizační fázi. Účastníci mohou představovat průřez místního obyvatelstva, určitou konkrétní zájmovou skupinu nebo smíšenou skupinu za účasti více pracovníků výzkumné agentury. Během prohlídky vznikají různé myšlenky a nápady, které jsou potom komunikovány auditnímu

týmu. Použití kamery umožní skupině zprostředkovat své názory a obavy širšímu publiku.¹³⁴

Výzkumné prohlídky jsou zvláště vhodné pro zkoumání otázek vztahujících se k fyzickému prostředí, jako design budov či pouliční osvětlení, či k „okupování“ oblasti např. pouličními opilci, pouličními gangy či rychle jezdící mládeží. Procházky v inkriminovaných oblastech a v době, kdy se problémy projevují, může být významný nástroj osvěty, ukazující co je špatně, posilující zájem věci řešit a generující možná opatření. Praktický charakter této metody je pro řadu lidí přitažlivější, než setkání někde v sále, a účastníci často spontánně přecházejí od konstatování problémů k hledání řešení.

Výzkumné prohlídky se používaly velmi efektivně při provádění auditů bezpečnosti žen či obecněji při posuzování otázek bezpečnosti na cestách vedoucích k dopravním uzlům. Prohlídka by měla začít vyjasněním cílů a používaných metod. Skupina si potom prohlíží určitá místa nebo jimi prochází, diskutuje a zaznamenává poznatky během cesty. Může to probíhat i systematictěji se seznamem otázek a bodů ke sledování. Proces je vhodné opakovat v různých časech, dnech či měsících a také s rozdílnými skupinami.

Výzkumné prohlídky v Dar es Salaamu (Tanzánie)

Výzkumné prohlídky po neformálních místech realizované ženami doprovázenými úředníky zodpovědnými za územní rozvoj vedlo k identifikaci řady problémů, které nebyly evidentní ani z policejních statistik, ani z jiných forem komunitních konzultací. Výtržnosti byly spojeny s ilegálními pijáckými doupaty, existencí zanedbaných stavebních pozemků či špinavých a nezdravých prostředí, ohrožujících zdraví dětí. V důsledku těchto zjištění preventivní strategie obsahovala kromě zřízení sousedských hlídek a podpory zaměstnanosti i zapojení majitelů pijáckých doupat, úřadu zodpovědného za přidělování stavebních pozemků a vyčištění oblastí. Tato forma auditu také změnila vnímání městských úředníků ohledně jejich role v prevenci kriminality a ohledně potřeb žen, protože se stalo zřejmé, že pracovníci stavebních odborů a územního rozvoje by měli považovat prevenci kriminality za součást své agendy.

Laura Petrella, Koordinátor, Program bezpečných měst, UN-Habitat

¹³⁴ Některé organizace vidí ve průzkumných procházkách základní nástroj bezpečnostního auditu, který se soustřeďuje na ulice a další veřejná prostranství. „*A safety audit resource kit: for women and communities*“, příručka, která obsahuje i výzkumné prohlídky, byla vytvořena organizace METRAC v Kanadě. <http://www.metrac.org/programs/safe/why.htm>

Seznam bodů pro výzkumné prohlídky při auditu bezpečnosti žen, Program bezpečné budoucnosti, Cowichan Valley, Britská Kolumbie, Kanada¹³⁵

Celkový dojem a obecné urbanistické a architektonické řešení

- Jaká je vaše první reakce na toto místo?
- Jaká tři slova nejlépe popisují tuto oblast?
- Najdete v této oblasti snadno cestu? Je pro vás tato oblast smysluplná?
- Je tato oblast (budova) přístupná?
- Prochází touto oblastí nějaká tranzitní doprava?
- Víte, kde se tady dožadovat pomoci? Jak dostupná je zde pomoc?
- Jsou zde nějaké ukazatele, které ukazují cestu k první pomoci?

Izolovanost

- Cítí se tato oblast izolována? Pokud ano, kdy?
- Vyskytuje se zde v okolí hodně lidí? Ráno, pře den, večer?
- Láká využití okolního prostoru přítomnost lidí?
- Jak daleko jsou odsud nejbližší služby první pomoci? Jsou v okolí nějaké veřejné telefonní budky?

Osvětlení

- Je osvětlení dostatečně jasné, pravidelné a udržované?
- Jsou některá světla rozbitá?
- Jsou chodníky, směrovky a domovní vchody dostatečně osvětlené?
- Je osvětlení zastíněno stromy nebo křovím?
- Byli byste schopni někoho na dálku identifikovat?

Přehlednost, místa, která jsou zároveň pastmi

- Jste schopni jasně vidět, co je před vámi?
- Existují zde malé uzavřené prostranství, kde se vy nebo někdo jiný může schovat z dohledu?
- Jak snadné je dostat se odsud, pokud byste se cítili ohroženi?
- Jak snadné je pro útočníka rychle zmizet?
- Jsou pro vás dostupné nějaké alternativní únikové cesty?
- Jsou zde nějaké místnosti nebo skladiště, které zůstávají nezamčeny?

¹³⁵ Cowichan Valley Safer Futures Program (nedatováno), „*Women and Community Safety: a resource book on planning for safer communities*“. Canada. <http://www.saferfutures.org/publications.php>

Údržba

- Působí oblast udržovaně nebo zpustle?
- Jsou tady odpadky, graffiti nebo známky vandalismu?
- Víte, komu oznámit případné problémy?

Označení

- Existuje zde značení či jiné informace, které oznamují, kde v dané oblasti hledat pomoc, kde je přístup pro vozíčkáře, jsou jasně označeny vstupy a východy?
- Jsou tato označení viditelná a čitelná? I pro vozíčkáře či slabozraké?
- Je nějaké značení, které by se mělo doplnit nebo opravit?

Získávání místních názorů metodou sněhové koule

Tato metoda jednoduše používá získávání nových kontaktů prostřednictvím známých, již dříve kontaktovaných, osob. Tento proces umožní auditnímu týmu navázat kontakt s relevantními osobami v oblastech a prostředí, kde tým zná jenom několik málo osob, a je zejména užitečný při kontaktování těžko dostupných skupin, jako jsou uživatelé drog či gangy mladistvých. Výzkumník se seznámí s jednou osobou z takovéto skupiny a ta pak zprostředkuje kontakt na další osoby a ty zase na další, a vzniká tak efekt sněhové koule.

Občanské poroty

Občanské porota je náhodně vybraný a demograficky reprezentativní panel občanů, kteří se setkají na čtyři či pět dní, aby pečlivě prozkoumali významné veřejné záležitosti. Porota je obvykle složena z 18-24 osob, které jsou za svoji účast v ní placeny a které představují mikrokosmos celé populace. Porota vyslechne vyjádření řady expertů a dohromady rokuje nad prezentovaným problémem. Poslední den jejich moderovaného slyšení členové občanské poroty přednesou svoje doporučení politickým představitelům a veřejnosti. Jejich role může být posílena dobrou komunikací navenek, včetně např. webových stránek a kontaktů na média. Během bezpečnostního auditu může být občanská porota svolána na detailní prozkoumání určitého problému v 2. realizační fázi, k rozhodování o výběru priorit ve 3. realizační fázi a k posouzení závěrečných zjištění bezpečnostního auditu ve 4. realizační fázi.

Poroty jsou založeny na myšlence, že když malý vzorek populace uslyší důkazy a argumenty, jeho rozvažování lze oprávněně považovat za názory a postoje širší komunity (Tabulka č. 34). Toto zdůvodnění kontrastuje s většinou jiných kvantitativních i kvalitativních konzultačních metod, které obvykle zahrnují větší vzorky, aby reprezentovaly názory veřejnosti. Fungování členů poroty je také odlišné od činnosti účastníků jiných forem kvalitativního výzkumu:

- Porotci mají čas zvažovat a záležitost volně probírat mezi sebou, pouze s příležitostnou pomocí neutrálního poradce.
- Mají příležitost hodnotit informace získané od expertů a „svědků“, které sami mohou „vyslýchat“.

- Očekává se od nich, že vytvoří soubor závěrů či vizí do budoucna, které však nemusí být jednomyslné.

První porota byla svolána v USA v roce 1974, i když podobné iniciativy se objevily i v Německu, a tato metoda je nyní používána v řadě zemí, včetně Dánska, Španělska, Austrálie a Velké Británie. Příručka Občanských porot byla zpracována Jefferson centrem, které tuto metodu iniciovalo, a je dostupná on-line.¹³⁶

Tabulka č. 34

Občanské poroty: principy dobré praxe

1. Porotci musí dostat dostatečné informace (ústně i písemně), aby došli k- usnesení.
2. „Svědci“ předkládají „důkazy“ a mohou být podrobeni „křížovému výslechu“.
3. Porotci musejí mít dostatek času, aby se s problémem seznámili a mohli ho prodiskutovat, takže 3 až 5 dní by se mělo věnovat každému významnému tématu.
4. Vycvičený moderátor je důležitý, jeho role spočívá ve zprostředkovávání a usměrňování diskuse, ale neřídí porotce a nejedná jako soudce u skutečné poroty.
5. Rozhodnutí či doporučení poroty nejsou závazná, ale je důležité, aby existovala dohoda, že sponzor akce (zde auditní tým) vezme doporučení v úvahu, a pokud závěry nebudou realizovány, budou udány a zveřejněny důvody.

Rozpočtování se zapojením občanů (Participatory Budgeting)

Jednou z nejefektivnějších a nejpůsobivějších metod zapojování komunit do veřejného života je rozpočtování se zapojením občanů, což je proces demokratického rozvažování a rozhodování, ve kterém obyčejní obyvatelé města spolurozhodují o investičních prioritách a alokaci části městského rozpočtu. I když během bezpečnostního auditu nejsou žádné zdroje rozdělovány, celou myšlenku je možné bezpečnostnímu auditu přizpůsobit a využít pro demokratické rozhodování o prioritních opatřeních, čili jak by si určitá komunita či skupina představovala rozdělení zdrojů pro různé priority. Stejně jako u občanské poroty je důležité jasné vyjádření auditního týmu, že výsledky a závěry vyslyší a bude na ně konstruktivně reagovat, aby účastníci měli pocit, že celé jejich úsilí je prospěšné.

Různé studie ukazují, že rozpočtování se zapojením občanů přispělo ke zlepšení veřejných služeb, ke spravedlivějším veřejným výdajům, větší odpovědnosti, vyššímu zapojení veřejnosti (zejména znevýhodněných a vyloučených skupin obyvatelstva) a k osvojování si aktivního občanství. Proces byl vyvinut a široce využíván místní správou v Brazílii a nyní byl převzat na dalších místech v Jižní Americe, ale i Evropě, Asii, Africe a Severní Americe. Tento proces byl dále rozšířen, aby poskytl specifické příležitosti dětem a mládeži, opět zejména v Brazílii. V rámci prevence kriminality zde zřetelně existuje další role při rozhodování, jak by měly být využity reálné zdroje během dalších fází tvorby strategie a plánování činnosti.

¹³⁶ <http://www.jefferson-center.org>

I když samotný koncept je docela jednoduchý, jeho úspěch závisí na tom, zda bude realizován v dobře definovaném rámci, který zahrne:

- Jasně definovanou geografickou strukturu, kopírující katastr správních území, v jejíchž hranicích probíhá politické rozhodování a poskytování veřejných služeb.
- Dobře připravená celoměstská shromáždění a debaty přispívající k zapojení místních obyvatel do diskusí k tématickým otázkám, určující strategické priority, připravující akční plány a monitorující a hodnotící probíhající aktivity. To všechno způsobem, který nenarušuje, ale doplňuje existující struktury zastupitelské demokracie.
- Široký promyšlený každoroční cyklus, který poskytuje rámec pro zapojení a účast, plánování a implementaci.
- Síť pomáhajících organizací zapojených do budování/posilování místních kapacit, komunikace a propagace tohoto přístupu a praxe.
- Rozpočtovou matici, která zpracuje místní priority do komplexní tabulky s přehledem výdajů podle městských částí a zvolených témat.¹³⁷

Rozpočtování se zapojením občanů v Porto Alegre (Brazílie)

Rozpočtování se zapojením občanů (PB) začalo v tomto městě s 1,5 miliónem obyvatel v roce 1989 a nyní se ho účastní na 50.000 osob. Každoroční cyklus začíná v lednu, kdy se ve městě konají setkání na povzbuzení účasti při rozpočtování. Jedna studie ukázala, že chudí, méně vzdělaní či barevní obyvatelé nemají problém se zúčastnit a mluvit. V březnu se konají shromáždění v každé ze 16-ti městských částí a také tématická shromáždění zaměřená na oblasti, jako je doprava, kriminalita či zdravotnictví. Na těchto masově navštěvovaných akcích jsou zvoleni delegáti, kteří reprezentují jednotlivé městské části a lokality. Ti se scházejí pravidelně během následujících několika měsíců a posuzují místní potřeby a rozhodují o místních prioritách.

Priority z celého města jsou předloženy ke zvážení Městskému rozpočtovému výboru, což je fórum se 42 členy zastupujícími všechny obvody a tématická shromáždění. Jeho úkolem je smířit požadavky každé čtvrti s dostupnými zdroji a navrhnout a schválit celkový rozpočet města. Výsledný rozpočet je závazný, Rada města může navrhnout změny, ale nemůže je vynucovat. Rozpočet je potom předložen starostovi, který má právo veta, ale nikdy ho nevyužil.

Internet představuje hnací sílu zapojování obyvatel a město jeho využití nyní rozšířilo na další plánovací aktivity. Jak se rozpočtování se zapojením občanů rozvíjelo, počet politických, kulturních a místních skupin se zdvojnásobil, zejména v chudších obvodech.

¹³⁷ Zpracováno podle „*What is Participatory Budgeting?*“ A community Pride Initiative Briefing Paper, 2003

17.4. Potřeba vybalancovaného přístupu

Žádná jednotlivá metoda nebo nástroj na získávání informací – ať již kvantitativních nebo kvalitativních – nebude sama o sobě dostatečná. Úspěšný bezpečnostní audit využije řadu přístupů k popisu a vysvětlení stávající situace na poli kriminality.

Manuál pro místní prevenci kriminality – „Plechová krabička“ (Jihoafrická republika)¹³⁸

Tento inovativní nástroj byl vyvinut v reakci na rostoucí poptávku po návodech a manuálech k přípravě a realizaci strategií prevence kriminality na místní úrovni. Návodně popisuje krok za krokem každou fázi přípravy a realizace preventivní strategie, včetně poznání místních problémů (bezpečnostní audit).

Obsahuje i materiály k zapojení jak obyvatel, tak místních úředníků. Manuál je dodáván ve velké plechové krabici, doplněný magnetickou tabulí a magnety znázorňujícími klíčové místní instituce, skládačkou (puzzle), příručkou s pracovními postupy a doprovodným studijním materiálem k celé škále místních preventivních otázek. Obsahuje i formuláře pro strategické plánování, plánování projektu, komunikaci a monitorování. Vše je dostupné na CD a připraveno pro snadné přizpůsobení místním podmínkám a potřebám. Jsou zde také nástroje pro mapování kriminality a pro mobilizaci různých sektorů společnosti, jako např. škol.

V budoucnu se plánuje jeho rozšíření o nástroj pro integrované rozpočtování a detailnější bezpečnostní audit na místní úrovni. Manuál je společnou iniciativou Centra pro prevenci kriminality CSIR, nestátní neziskové organizace UMAC, Jihoafrické policie a organizace Podniky proti zločinu.

Komunitní konzultace v Kragujevac (Srbsko)

Kragujevac je průmyslové město v centrálním Srbsku s počtem obyvatel převyšujícím 175.000 (rok 2002), z nichž 99% jsou etničtí Srbové, 1% Romové a vyhnanci (Internally Displaced Persons), zejména Albánci. Uzavírání a zmenšování místního průmyslu vyvolalo vážnou nezaměstnanost a jak se situace zhoršovala, policie předvíдалa zhoršení problémů s kriminalitou. Majetková trestná činnost, jako je vloupání, prudce vzrostla a násilí, včetně ozbrojených loupeží a domácího násilí (včetně vražd), také podstatně vzrostlo.

Jako součást širšího programu na snížení napětí ve společnosti, zlepšení vztahů mezi policií a společností a na řešení nejzávažnějších kriminálních problémů byl zaveden styl práce „community policing“ a v roce 2004 ustaven meziresortní Bezpečnostní výbor. S vědomím toho, že policejní statistiky poskytují jen omezený obrázek problému, bylo jeho první iniciativou zorganizování série aktivit, které si kladly za cíle nejenom navázat vztahy s komunitou, ale také shromáždit informace o místních problémech prostřednictvím neformálního bezpečnostního auditu.

¹³⁸ Pro další informace kontaktujte CSIR Centrum prevence kriminality (Pretoria, Jihoafrická republika).
<http://www.crimeprevention.csir.za.php3>

Policisté z nově zřízené obecní policie provedli 10.000 návštěv v domácnostech, aby promluvili s obyvateli o místních problémech. Byl zaveden program pravidelných setkání v každém dvoře/vnitrobloku (Mesna Zajednica), jakož i konzultační hodiny, takže občané mohli přijít pohovořit o svých obavách, poznatcích a návrzích řešení. Byla realizována aktivní mediální kampaň k povzbuzení zpětné vazby od občanů a jejich zapojení do programu. Byl také realizován dotazníkový průzkum ke zjištění priorit, zahrnující 700 respondentů. Když byly identifikovány problémy, byly ustanoveny pracovní skupiny k jednotlivým klíčovým tématům, jako je domácí násilí či kriminalita mládeže. Každá tato pracovní skupina zahrnovala také vysoké představitele městských institucí, kteří byli schopni poskytnout skupině informace nejen o identifikovaných problémech, ale také o širších souvislostech, které pomohou vysvětlit, proč se problémy vyskytují a jak mohou být řešeny.

I když byl projekt zpočátku přijímán se značnou nedůvěrou a podezřením, důvěra v nové struktury a metody a tok informací postupně vzrostly.

Příloha A

Rizikové faktory spojené se vznikem kriminálního chování

Tabulka č. 35

Faktory o kterých bylo zjištěno, že přispívají k riziku kriminality (v rozvinutých zemích)

Jednotlivec	Rodina	Škola	Komunita
Vyrůstání v náhradní péči	Násilí/ zneužívání	Záškoláctví	Znevýhodnění
Hyperaktivita	Nedostatek zájmu	Vyloučení	Vysoká míra kriminalita
Impulsivita	Nedostatečný dohled	Školní neúspěch	Rasové napětí
Potíže s učením	Nedůsledná výchova	Agresivní chování	Nezaměstnanost
Duševní nemoci	Rozpad rodiny	Šikana	Dezorganizace
Nejistota	Duševní nemoci	Nedostatek zájmu	Zanedbání
Nedostatečné sociální dovednosti	Konflikty rodičů	Špatné vztahy	Dostupnost drog
Nízké sebevědomí	Chudoba	Speciální potřeby	Časté stěhování
Užívání drog	Zneužívání drog	Malá podpora rodičů	Nedostatek sounáležitosti
Protispolečenské chování	Kriminalita	Špatné školní výsledky, neúspěchy	Špatné životní podmínky
Kriminální přátelé	Nezaměstnanost	Odmítání vrstevníky	Nedostatečné služby

Příloha B

Směrnice pro prevenci kriminality

I. Úvod

1. Je jasně doloženo, že plánovitě strategie prevence kriminality nejen zamezují kriminalitě a viktimizaci, ale také posilují bezpečnost komunit a přispívají k udržitelnému rozvoji zemí. Účinná, zodpovědná prevence kriminality zvyšuje kvalitu života všech občanů a odráží základní hodnoty a lidská práva. V dlouhodobém horizontu vede k ziskům, jelikož snižuje náklady související s formálním systémem trestního soudnictví i ostatní společenské náklady vzcházející z kriminality. Prevence kriminality otvírá možnosti nákladově efektivnějšího a humánnějšího přístupu k problematice kriminality. Tyto Směrnice nastiňují nezbytné prvky účinné prevence kriminality v kontextu správného vládnutí.

II. Konceptuální rámec

2. Zodpovědnosti všech úrovní státní správy je vytvářet, udržovat a podporovat kontext, který všem příslušným vládním institucím a všem složkám občanské společnosti včetně podnikového sektoru usnadní podílet se příslušným způsobem na prevenci kriminality.

3. Pro účely těchto Směrnic označuje výraz „prevence kriminality“ strategie a opatření, jejichž cílem je snížit riziko páchaní trestných činů a jejich potenciální negativní důsledky pro jedince a společnost včetně strachu z kriminality, a to prostřednictvím zákroků ovlivňujících jejich různorodé příčiny. Uplatňování zákonů, rozsudků a nápravných opatření, ačkoliv naplňuje také preventivní funkce, přesahuje rámec těchto Směrnic, jelikož tento předmět komplexně pokrývají jiné dokumenty Organizace spojených národů.¹³⁹

4. Tyto Směrnice pojednávají o kriminalitě a jejím dopadu na oběti a společnost a berou v úvahu i vzrůstající institucionalizaci kriminálních aktivit.

5. Významné prvky toho pojetí prevence kriminality, které je zde vytyčeno, představují zapojení komunity a partnerství.

6. Prevence kriminality zahrnuje celou řadu přístupů, konkrétně:

a. Přístup, který posiluje blahobyt lidí a vede je ke společensky prospěšnému chování prostřednictvím sociálních, ekonomických, zdravotních a vzdělávacích opatření

¹³⁹ Viz *Kompendium standardů a norem OSN pro prevenci kriminality a trestní soudnictví* (Kompendium of United Nations Standards and Norms in Crime Prevention and Criminal Justice), publikace OSN, prodejní číslo E.92.IV.1 a errata.

zacílených obzvláště na děti a mládež, a zaměřuje se na rizika a obranné faktory spojené s kriminalitou a viktimizací (prevence prostřednictvím sociálního rozvoje či sociální prevence kriminality);

- b. Přístup, který se snaží změnit podmínky v lokalitách, které mají vliv na páchaní trestných činů, viktimizaci a pocit nebezpečí způsobený kriminalitou tím, že se opírá o iniciativu, odbornost a vklad místních občanů (lokální prevence kriminality);
- c. Přístup, který zamezuje výskytu trestných činů tím, že omezuje příležitosti, zvyšuje riziko dopadení a minimalizuje zisky, a to například úpravami prostředí (environmental design) a tím, že poskytuje pomoc a informace potencionálním a skutečným obětem (situační prevence kriminality);
- d. Přístup, který zamezuje recidivě tím, že pomáhá pachatele neintegrovat do společnosti (neintegrační programy).

III. Základní principy

Vůdčí úloha státní správy

7. Všechny úrovně státní správy by měli hrát vůdčí úlohu při rozvoji účinných a humánních strategií prevence kriminality a při tvorbě a udržování institucionálních rámců pro jejich uplatňování a revizi.

Socioekonomický rozvoj a integrace

8. Ohledy na prevenci kriminality je třeba začlenit do všech relevantních sociálních a ekonomických plánů a programů zaměřujících se na zaměstnanost, vzdělávání, zdravotnictví, bydlení a urbanistické plánování, chudobu, sociální marginalizaci a vyloučení. Zvláštní pozornost je třeba věnovat rizikovým komunitám, rodinám, dětem a mladým lidem.

Partnerství

9. partnerství jsou nedílnou součástí účinné prevence kriminality, a to vzhledem k rozvětvenosti příčin kriminality i dovednosti a pravomocí potřebných pro boj s ní. Jedná se o partnerství jednak mezi různými ministerstvy, jednak mezi úřady a místními organizacemi, nevládními organizacemi, podnikatelským sektorem a jednotlivými občany.

Udržitelnost/zodpovědnost

10. Prevence kriminality vyžaduje pro svou udržitelnost adekvátní zdroje včetně financování struktur a činností. Je třeba jasně určit zodpovědnost za financování, realizaci a hodnocení a za dosažení plánovaných výsledků.

Znalostní základna (knowledge base)

11. Preventivní strategie, plány, programy a zákroky by se měli opírat o širokou, multidisciplinární základnu poznatků o problematice kriminality, jejích rozmanitých příčinách a slibných a ověřených postupech.

Lidská práva/autorita zákonů (rule of law)/kultura zákonnosti

12. U všech aspektů prevence kriminality je třeba respektovat autoritu zákonů a mezinárodně uznávaná lidská práva. Při prevenci kriminality by se měla aktivně rozvíjet kultura zákonnosti.

Propojenost

13. Pokud je to relevantní, celostátní preventivní diagnózy a strategie by si měli všimnout souvislostí mezi místními problémy s kriminalitou a mezinárodním organizovaným zločinem.

Diferenciace

14. Preventivní strategie by měly brát patřičný ohled na rozdílnost potřeb mužů a žen, na různé kulturní identity a menšiny.

IV. Organizace, metody a přístupy

15. Každý stát má sice specifický správní systém, ovšem tento oddíl popisuje nástroje a metody, které by při rozvoji strategií pro prevenci kriminality a snížení viktimizace měly vzít v úvahu vlády a všechny složky občanské společnosti. Vychází z mezinárodně osvědčených postupů.

Zapojení komunit

16. V některých z oblastí uvedených níže nesou hlavní zodpovědnost vlády. Avšak aktivní spoluúčast komunit a ostatních složek občanské společnosti je nezbytnou součástí účinné prevence kriminality. Obzvláště komunity mohou hrát významnou roli při identifikaci priorit prevence kriminality, při realizaci a vyhodnocování a mohou také pomoci identifikovat prameny udržitelných zdrojů.

A. Organizace

Vládní orgány

17. Vlády by měli učinit z prevence stálou součástí svých struktur a programů zaměřených na kontrolu kriminality, přičemž je třeba při organizaci prevence kriminality mezi vládními orgány jasně rozdělit pravomoci a cíle, a to mj. tím, že se:

- 1) založí centra nebo uzlové body disponující odborníky a zdroji;
- 2) sestaví plán prevence kriminality s jasnými prioritami a cíli;
- 3) naváže spolupráce a vztahy mezi příslušnými vládními orgány či ministerstvy;
- 4) posílí partnerství s nevládními organizacemi, podnikatelským, soukromým a profesním sektorem i komunitami;
- 5) bude usilovat o aktivní spoluúčast veřejnosti na prevenci kriminality, a to tak, že bude veřejnost informována o své úloze, o potřebnosti svého zapojení a o jeho konkrétní podobě.

Výuka a zvyšování kapacity

18. vlády by měli podporovat rozvoj dovedností souvisejících s prevencí kriminality tím, že:

- 1) poskytnou vyšším úředníkům příslušných orgánů profesní školení;
- 2) povedou university, školy a jiné relevantní vzdělávací instituce k tomu, aby nabízely kurzy pro začátečníky a pokročilé, a to i ve spolupráci s lidmi z praxe;
- 3) ve spolupráci se vzdělávacím a profesním sektorem připraví osvědčení a profesní kvalifikace;
- 4) budou posilovat kapacitu komunit rozvíjet se a naplňovat vlastní potřeby.

Podpora partnerství

19. tam, kde je to vhodné, by vlády a všechny složky občanské společnosti měly podporovat princip partnerství, konkrétně:

- 1) rozšiřovat povědomí o důležitosti tohoto principu a o komponentech úspěšných partnerství, např. o potřebnosti toho, že všichni partneři musí mít jasné a transparentní úlohy;
- 2) podporovat jejich tvorbu na různých úrovních a mezi sektory;
- 3) usnadňovat jejich účinné působení.

Udržitelnost

20. Vlády a ostatní financující orgány by měli usilovat o udržitelnost prokazatelných účinných preventivních programů a aktivit, a to mj. tím, že:

- 1) poskytnou komunitám nástroje nezbytné k tomu, aby čelily problémům kriminality;
- 2) podpoří získávání užitečných a v praxi uplatitelných poznatků, které jsou vědecky ověřené a platné;
- 3) podpoří uspořádání a syntézu poznatků i identifikaci a zaplňování mezer ve znalostní základně;
- 4) budou tyto poznatky podle situace sdílet mj. s výzkumnými pracovníky, plánovači, pedagogy, lidmi z praxe z jiných relevantních sektorů a širší komunitou;
- 5) použijí tyto poznatky při opakování úspěšných zákroků, rozvoji nových aktivit a předvídání nových problémů s kriminalitou i možností prevence;
- 6) založí databáze údajů, které pomůžou řídit prevenci kriminality při větší nákladové efektivitě, a to např. tím, že povedou pravidelné průzkumy viktimizace a pachatelství;
- 7) podpoří uplatňování těchto údajů při snižování opakované viktimizace, recidivy a oblastí s vysokou mírou kriminality.

B. Metody

Znalostní základna (knowledge base)

21. Podle situace by vlády a/nebo občanská společnost měly usnadnit znalostní prevenci kriminality mj. tím, že:

- 1) Poskytnou komunitám nástroje nezbytné k tomu, aby čelily problémům kriminality;
- 2) Podpoří získávání užitečných a v praxi uplatnitelných poznatků které jsou vědecky ověřené a platné;
- 3) Podpoří uspořádání a syntézu poznatků i identifikaci a zaplňování mezer ve znalostní základně;
- 4) Budou tyto poznatky podle situace sdílet mj. s výzkumnými pracovníky, plánovači, pedagogy, lidmi z praxe z jiných relevantních sektorů a širší komunitu;
- 5) Použijí tyto poznatky při opakování úspěšných zákroků, rozvoji nových aktivit a předvídání nových problémů s kriminalitou i možností prevence;
- 6) Založí databáze údajů, které pomůžou řídit prevenci kriminality při větší nákladové efektivitě, a to např. tím, že povedou pravidelné průzkumy viktimizace a pachatelství;
- 7) Podpoří uplatňování těchto údajů při snižování opakované viktimizace, recidivy a oblastí s vysokou mírou kriminality.

Plánování zákroků

22. Ti, kdo plánují zákroky, by měli podpořit proces, jehož součástmi jsou:
- 1) Systematická analýza problémů kriminality, jejich příčin, rizikových faktorů a důsledků, obzvláště na místní úrovni;
 - 2) Plán, který se opírá nejvhodnější přístup a přizpůsobuje zákroky specifickému místnímu problému a kontextu;
 - 3) Realizační plán, který umožní provést vhodné zákroky, které budou účelné, účinné a udržitelné;
 - 4) Mobilizace subjektů, které dokážou čelit příčinám;
 - 5) Monitorování a vyhodnocování.

Podpůrné vyhodnocování

23. Vlády, ostatní financující orgány a ti, kdo jsou zapojeni do vytváření a realizace programů, by měli:
- 1) Provádět krátko- a dlouhodobé hodnocení, které bude pečlivě zkoumat, co, kde a proč funguje;
 - 2) Provádět analýzu nákladů a zisků;
 - 3) Posuzovat, do jaké míry vedou zákroky ke snížení kriminality a viktimizace, závažnosti kriminality a strachu z kriminality;
 - 4) Systematicky posuzovat výsledky a nezáměrné důsledky zákroků, pozitivní i negativní, jako např. snížení míry kriminality nebo stigmatizace jednotlivců a/nebo komunit.

C. Přístupy

24. Tento oddíl se podrobněji věnuje sociálně rozvojovému a situačnímu přístupu k prevenci kriminality. Nastiňuje také přístupy, kterých by se vlády a občanská společnost měly pokud možno držet při prevenci organizovaného zločinu.

Sociální rozvoj

25. Vlády by měly čelit rizikovým faktorům kriminality a viktimizace tím, že:
- 1) Podpoří obrané faktory prostřednictvím komplexních a nestigmatizujících programů sociálního a ekonomického rozvoje, např. v oblasti zdravotnictví, vzdělávání, bydlení a zaměstnanosti;
 - 2) Podpoří aktivity, které odstraňují marginalizaci a vyloučení;
 - 3) Podpoří pozitivní řešení konfliktů (conflict resolution);
 - 4) Použijí vzdělávací a informativní strategie, aby posílily kulturu zákonnosti a tolerance při respektování kulturních identit.

Situační přístup

26. Vlády a občanská společnost včetně podnikového sektoru (tam, kde je to vhodné) by měly podporovat rozvoj programů situační prevence kriminality prostřednictvím mj.:
- 1) Zlepšeného uspořádání prostředí (enviromental design);
 - 2) Vhodných metod dozoru, které jsou citlivé vůči právu na soukromí;
 - 3) Podpory navrhování výrobků odolných vůči trestné činnosti;
 - 4) Vytváření „obtížnějších“ terčů, které se nedotkne kvality zastavěného prostředí a neomezí volnou přístupnost veřejných prostranství;
 - 5) Realizace strategií zamezujících opakované viktimizaci.

Prevence organizovaného zločinu

27. Vlády a občanská společnost by se měly snažit analyzovat a řešit vazby mezi nadnárodním organizovaným zločinem a celostátními a místními problémy s kriminalitou mj. tím, že:
- 1) Vhodnými legislativními, administrativními nebo jinými opatřeními omezí organizovaným kriminálním skupinám současné i budoucí příležitosti vstupovat s výnosy z trestné činnosti na legální trhy;
 - 2) Přijmou opatření, která organizovaným kriminálním skupinám znemožní zneužívat zakázek vyhlášených veřejnými orgány a dotaci a koncesi udělovaných veřejnými orgány pro obchodní činnost;
 - 3) Je-li to vhodné, vytvoří preventivní strategie chránící sociálně marginalizované skupiny, obzvláště ženy a děti, které se snadno stávají terčem aktivit organizovaných kriminálních skupin, např. obchodu s lidmi a pašování migrantů.

V. Mezinárodní spolupráce

VI. Standardy a normy

28. Pro posílení mezinárodní spolupráce při prevenci kriminality by si členské státy měly stanovit splnitelné a specifické úkoly, které budou brát v potaz hlavní mezinárodní dokumenty týkající se lidských práv a prevence kriminality, např. Konvenci o právech dítěte (Convention on the Right of the Child; rezoluce Valného shromáždění 44/25, příloha), Deklaraci o odstranění násilí na ženách (Declaration on the Elimination of Violence against Women; rezoluce 44/104), Směrnice OSN pro prevenci kriminality mladistvých – Rijádské směrnice (United Kation Guidelines for the Prevention of Juvunile Delinquency – The Riyadh Guidelines; rezoluce 44/112, příloha), Deklaraci o základních principech spravedlnosti pro oběti kriminality a zneužívání pravomoci (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power; rezoluce 40/34, příloha), Směrnice pro spolupráci a odbornou pomoc v oblasti prevence kriminality ve městech (Guidelines for Cooperation and Technical Assistance in the Field of Urban Crime Prevention, rezoluce Rady pro ekonomické

a sociální záležitosti 1995/9, příloha), a také Vídeňskou deklaraci o kriminalitě a soudnictví: Odpověď na výzvy 21.století (Vienna Declaration on Crime and Justice: Meeting the Challenges of the Twenty-first Century; rezoluce Valného shromáždění 55/59, příloha) a Konvenci OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a příslušné protokoly (United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto; rezoluce 55/25, přílohy I-III, a 55/255, příloha).

Odborná pomoc

29. Členské státy a jiné relevantní mezinárodní organizace poskytující financování by měly zprostředkovat finanční a odbornou pomoc včetně výuky a zvyšování kapacity rozvojovým zemím a zemím s transformující se ekonomikou, komunitám a jiným relevantním organizacím, aby se na regionální, celostátní a místní úrovni realizovala efektivní prevence kriminality a komunitní bezpečnost strategie. V tomto kontextu je třeba věnovat zvláštní pozornost výzkumu a činnosti v oblasti prevence kriminality prostřednictvím sociálního rozvoje.

Sítě

30. Členské státy by měly posílit nebo zavést mezinárodní, regionální a celostátní síť prevence kriminality, jejichž smyslem je sdílení nejlepších a slibných postupů, identifikace prvků jejich přesnosti a zpřístupnění těchto znalostí komunitám po celém světě.

Vazby mezi nadnárodní a místní kriminalitou

31. Členské státy by se měly společně snažit analyzovat a řešit vazby mezi nadnárodním organizovaným zločinem místními problémy s kriminalitou.

Prevence kriminality je prioritou

32. Centrum pro mezinárodní prevenci kriminality (Centre for International Crime Prevention), síť sdružených a spojených institucí Programu OSN pro prevenci kriminality a trestní soudnictví (United Nations Crime Prevention and Criminal Justice Programme) a ostatní relevantní subjekty v rámci OSN by si měly v návaznosti na tyto Směrnice stanovit prevenci kriminality jako jednu ze svých priorit, zavést mechanismus koordinace a sestavit seznam expertů, kteří provedou posouzení potřeb a budou poskytovat odborné poradenství.

Publicita

33. příslušné orgány OSN a další organizace by měly společně vydávat informace o prevenci kriminality v co největším počtu jazyků, a to tiskem i prostřednictvím elektronických médií.

Přeložil Daniel Soukup

Seznam literatury

Alvarez J. *Les diagnostics locaux de sécurité. Une étude comparée, pour mieux comprendre et mieux agir*. Québec: Institute national de santé publique du Québec/Centre international pour la prévention de la criminalité, 2006. http://www.crpspc.qc.ca/432-DiagnosticsLocauxSecurite_imprimée.pdf

Alvazzi del Frate A and van Kesteren J. *Criminal victimisation in urban Europe. Key findings of the 2000 International Crime Victim Surveys*. Vienna: UNICRI, 2004. http://www.unicri.it/www/analysis/icvs/pdf_files/CriminalVictimisationUrbanEurope.pdf

Anne Hatløy A and Huser A. *Identification of street children: Characteristics of street children in Bamako and Accra*. Fafo Report 474. Oslo: Fafo, 2005. <http://www.faf.no/pub/rapp/474/474.pdf>

Association of Police Authorities (UK) (2004), *iQuanta: a Police Authority guide*. <http://www.apa.police.uk/NR/rdonlyres/24C7F620-D30D-421C-9BB5-FCBB45E6AD26/0/APAiquantasecondeditionFINALPDF.pdf>

Barberet R, Bowling B, Junger-Tas J, Rechea-Alberola C, van Kesteren J and Zurawan A. *Self-reported juvenile delinquency in England and Wales, The Netherlands and Spain*. HEUNI Publication Series 43. Helsinki: HEUNI, 2004. <http://www.heuni.fi/uploads/w7b3a69oec.pdf>

Borzycki M. and T. Makkai. *Prisoner re-integration post-release*. Canberra: Australian Institute of Criminology, March 2007:10. Bra – brottsforebyggande radet. *A brief presentation on repeat victimisation*. November 2004. http://www.bra.se/extra/measurepoint/?module_instance=4&name=04111225678.pdf&url=/dynamaster/file_archive/050118/4cd46ef889602d3aee015a4518e245ce/04111225678.pdf

Brown, R.E. and Y. Dandurand. *Successful Strategies That Contribute to Safer Communities*, p.3 and T Makkai. *Prisoner reintegration post-release*. Paper and presentation prepared for the 16th UN Commission on Crime Prevention and Criminal Justice. Bureau of Crime Statistics and Research (New South Wales, Australia). *Crime Statistics*. http://www.lawlink.nsw.gov.au/lawlink/bocsar/ll_bocsar.nsf/pages/bocsar_index

Bureau of Crime Statistics and Research, New South Wales (Australia). *The Impact of heroin dependence on long term robbery trends*. 2003. Summary available at: http://www.lawlink.nsw.gov.au/lawlink/bocsar/ll_bocsar.nsf/pages/bocsar_media101203

Bureau of Justice Assistance (US). *Addressing Community gang problems: A practical guide*. Monograph. Washington DC: Department of Justice: Office of Justice Programs, 1998. <http://www.ncjrs.gov/pdffiles/164273.pdf>

Budd T, Sharp C and Mayhew P. *Offending in England and Wales: first results from the 2003 Crime And Justice Survey*. Home Office Research Study 275. London: Home Office, 2005. <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs05/hors275.pdf>

Camerer L, Louw A, Shaw M, Artz L and Scharf W. *Crime in Cape Town*. Monograph 23. Institute for Security Studies, 1998.
<http://www.iss.co.za/pubs/MONOGRAPHS/No23/%20Contents.html>

Chalmers R and Israel M. *Caring for data: law, professional codes and the negotiation of confidentiality in Australian criminological research*. Canberra: Criminology Research Council, 2005. <http://www.aic.gov.au/crc/reports/200304-09.pdf>

A Community Pride Initiative Briefing Paper *'What is Participatory Budgeting?'* 2003.
<http://www.participatorybudgeting.org.uk>

Cowichan Valley Safer Futures Program (undated), *Women and Community Safety: a resource book on planning for safer communities*. Canada.
<http://www.saferfutures.org/publications.php#fs>

Department for International Development (UK). *Eliminating world poverty. Making governance work for the poor*. London: DFID, 2006. <http://www.dfid.gov.uk/wp2006>

Department of Justice: Bureau of Justice Statistics (US), Profile of jail inmates, 2002. Washington DC: DoJ, 2004. <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/abstract/pji02.htm>

Department of State (US), *Trafficking in persons report*. Department of State, 2006.
<http://www.state.gov/documents/organization/66086.pdf>

Domestic Violence Prevention Project, Kampala, Uganda (2000). For more information, see <http://www.preventgbv africa.org/images/publications/reports/dvpoverview.pdf>

European Forum for Urban Safety. Secucities. *Crime prevention Europe. A comparative study of crime prevention policies in seven European cities*. Paris: EFUS, 2002.
http://www.fesu.org/fesu/upload/pdf/Secucities_Crime_Prevention_Europe.pdf

Forrest S, Myhill A and Tilley N. *Practical lessons for involving the community in crime and disorder problem-solving*. Development and Practice Report 43. London: Home Office, 2005.
<http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs05/dpr43.pdf>

Galvin P. *The role of a school audit in preventing and minimising violence*. Chapter 2 in *Violence reduction in schools. How to make a difference*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2006. Griffiths, C.T., Dandurand, Y, and D. Murdoch. *The Social Reintegration of Offenders and Crime Prevention*, International Centre for Criminal Law Reform, April 2007. Home Office (UK). *The economic and social costs of crime*. Home Office Research Study 217, London: Home Office, 2000. www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/hors217.pdf

Howell JC. *Youth gangs: an overview*. Washington DC: Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention (US), 1998.
<http://www.ncjrs.org/pdffiles/167249.pdf>

Inter-American Development Bank. *Guidelines for the design of violence reduction projects*. Washington DC: IADB, 2003. <http://www.iadb.org/sds/doc/soc-135-e.pdf>

International Labour Office. *A global alliance against forced labour*. Geneva: ILO, 2005.
http://www.ilo.org/dyn/declaris/DECLARATIONWEB.GLOBALREPORTSLIST?var_language=EN

Johnson H. *Key findings from the drug use careers of female offenders study*, Trends and Issues in Crime and Justice 289. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2004.
<http://www.aic.gov.au/publications/tandi2/tandi289.pdf>

Krug E G, Dahlberg L L, Mercy J A, Zwi A B and Lozano L (eds). *World report on violence and health*. Geneva: WHO, 2002.
http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf

Loeber R and Farrington D (eds). *Child delinquents: development, intervention and service needs*. Thousand Oaks, London and New Delhi: Sage, 2001. Makkai T. *Linking drugs and criminal activity: developing an integrated monitoring system*, Trends and Issues in Criminal Justice 109. Canberra: Australian Institute of Criminology, 1999.
<http://www.aic.gov.au/publications/tandi/ti109.pdf>

Marks, Erich / Meyer, Anja / Linszen, Ruth (2005): *Quality in Crime Prevention*, Hanover. ISBN:3-8334-4194-1 Mayhew P and Taylor N. *Financial and psychological costs of crime for small retail businesses*, Trends and Issues in Crime and Justice 229. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2002. <http://www.aic.gov.au/publications/tandi/ti229.pdf>

McGregor K and Makkai T. *Self-reported drug use – how prevalent is under-reporting*, Trends and Issues in Crime and Justice 260. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2003.
<http://pandora.nla.gov.au/pan/10850/20051030/www.aic.gov.au/publications/tandi2/tandi260.pdf>

Metropolitan Action Committee on Violence Against Women and Children (undated), *A safety audit resource kit: for women and communities*. Canada: METRAC.
<http://www.metrac.org/programs/safe/why.htm>

Ministère d'état, Ministère de l'Administration du Territoire, République de Cote d'Ivoire. *Diagnostic de l'insécurité dans la commune de Koumassi*, District D'Abidjan, 2005. Ministry of Justice (Hungary). *The national strategy for social crime prevention*. Annex to Parliamentary resolution 115/2003 (X.28.). Budapest, 2003.
[http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/national_strat_crime_prevention.pdf#search=%22Annex%20to%20Parliamentary%20resolution%20115%2F2003%20\(X.28.%22](http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/national_strat_crime_prevention.pdf#search=%22Annex%20to%20Parliamentary%20resolution%20115%2F2003%20(X.28.%22)

Mouzos J and Makkai T. *Women's experiences of male violence*, Research and Public Policy Series 56. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2004.
<http://www.aic.gov.au/publications/rpp/56/RPP56.pdf>

Mukherjee S & Carcach C. *Repeat victimisation in Australia*, Research and Public Policy Series 15. Griffith ACT: Australian Institute of Criminology, 1998.
<http://www.aic.gov.au/publications/rpp/15/RPP15.pdf>

Narayan D with Patel R, Schafft K, Rademacher A and Koch-Schulte S. *Can anyone hear us? Voices of the Poor* Volume 1. World Bank, 1999.

<http://siteresources.worldbank.org/INTPOVERTY/Resources/335642-1124115102975/1555199-1124115187705/vol1.pdf>

National Children's Home. *Close the gap for children in care*. London: NCH, 2005.
<http://www.nch.org.uk/information/index.php?i=94#care>

National Institute of Criminology (Hungary). *Victims and opinions*. Budapest, 2004.
National Institute of Justice, US Department of Justice. *Mapping and analysis for public safety*. <http://www.ojp.usdoj.gov/nij/maps/briefingbook.html>

National Institute of Justice, US Department of Justice (2005), *Mapping crime and understanding hotspots*. <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/209393.pdf>

Nelson D, Collins L and Gant N (2002). *The stolen property market in the Australian Capital Territory*. A report prepared by the Australian Institute of Criminology for the ACT Department of Justice and Community Safety, October 2002.
http://www.aic.gov.au/publications/reports/act_stolen_property.pdf

Newburn T and Jones T. *Consultation by Crime and Disorder Partnerships*. Police Research Series Paper 148. London: Home Office, 2002.
<http://www.homeoffice.gov.uk/rds/prgpdfs/prs148.pdf>

Non Governmental Organisations Advisory Panel for the UN Secretary-General's Study on Violence Against Children. *Violence against children in conflict with the law*. Geneva, 2005.
http://violencestudy.org/IMG/doc/VACICL_Summary_Report_final.doc

Pinheiro P. S, *World report on violence against children*. UN Secretary-General's Study on Violence Against Children, 2006. <http://www.violencestudy.org/r25>

Pritchard J and Payne J. *Alcohol, drugs and crime: a study of juveniles in detention*, Research and Public Policy Series 67. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2005.
<http://www.aic.gov.au/publications/rpp/67/rpp67.pdf>

Ratcliffe J. *Policing urban burglary*, Trends and Issues in Crime and Justice 213. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2001. <http://www.aic.gov.au/publications/tandi/ti213.pdf>

Rethinking Crime and Punishment. *What you really need to know about criminal justice*. 2003. http://www.rethinking.org.uk/informed/pdf/need_to_know.pdf

Rigby K. *Bullying among young people*. Canberra: Australian Government Attorney-General's Department, 2003.
[http://www.ag.gov.au/agd/WWW/rwpattach.nsf/VAP/\(1E76C1D5D1A37992F0B0C1C4DB87942E\)Bullying+Teachers.pdf/\\$file/Bullying+Teachers.pdf](http://www.ag.gov.au/agd/WWW/rwpattach.nsf/VAP/(1E76C1D5D1A37992F0B0C1C4DB87942E)Bullying+Teachers.pdf/$file/Bullying+Teachers.pdf)

Robertshaw R, Louw A and Mtani A. *Crime in Dar Es Salaam. Results of a victim survey*. Pretoria: Institute for Security Studies, 2001.
<http://www.iss.co.za/Pubs/Other/DaresSalaam/Content.html>

Rodgers D. *Youth gangs and violence in Latin America and the Caribbean: a literature survey*. LCR, Sustainable Development Working Paper 4. World Bank, 1999.

<http://wbln0018.worldbank.org/LAC/LACInfoClient.nsf/d29684951174975c85256735007fef12/1e051e74b34f8253852567ed0060dde7?OpenDocument>

Sansfaçon D and Welsh B. *Crime prevention digest II: Comparative analysis of successful community safety*. Montreal: ICPC, 1999. http://www.crime-prevention-intl.org/publications/pub_13_1.pdf

Savoie J, Bédard F and Collins K. *Distribution of crime in Montreal neighbourhoods*. Crime and Justice Research Paper Series 26 (7), 85-561-MWE2006007. Ottawa: Statistics Canada, 2006.
www.statcan.ca/english/research/85-561-MIE/85-561-MIE2006007.pdf

Social Exclusion Unit (UK). *Reducing re-offending by ex-prisoners*. London: SEU, 2002.
<http://www.socialexclusionunit.gov.uk/downloaddoc.asp?id=64>

South Africa – *The Good News* (online newsletter), 3 February 2006. www.sagoodnews.za

Stanley J, Taylor S and Wilson W. *Cherbourg community safety plan report*, (30.6.06). Australia Focus Pty Ltd, 2006.
www.focus-planning.com

Stewart A, Dennison S and Waterson E. *Pathways from child maltreatment to juvenile offending*, Trends and Issues in Crime and Justice 241. Canberra: Australian Institute of Criminology, 2002.
<http://www.aic.gov.au/publications/tandi/ti241.pdf>

Taylor N. *Crime against businesses in two ethnically diverse communities*, Trends and Issues in Criminal Justice, 321. Canberra: Australian Institute for Criminology, 2006.
<http://www.aic.gov.au/publications/tandi2/tandi321.pdf>

UN. *Report of the independent expert for the United Nations study on violence against children*. General Assembly. Sixty first session. Item 62 (a) of the provisional agenda. A/61/299, 2006.
<http://www.violencestudy.org/IMG/pdf/English-2-2.pdf>

UN. *guidelines for cooperation and technical assistance in the field of urban crime prevention*. (1995).

UN Economic and Social Council. *Action to promote effective crime prevention: Guidelines for the prevention of crime*. UN ECOSOC, 24 July 2002.
<http://www.un.org/docs/ecosoc/documents/2002/resolutions/eres2002-13.pdf>

UN-Habitat. *Crime in Nairobi. Results of a citywide victim survey*. Safer Cities Series 4. Nairobi: UN-Habitat, 2002.

UN-Habitat. *Diagnostic de la délinquance urbaine à Yaoundé*. Nairobi: UN-Habitat, 2002.

UN-Habitat. *Diagnosis of insecurity report. Port Moresby, Papua New Guinea. Towards an urban crime prevention strategy*. Safer Cities Series 4. Nairobi: UN-Habitat, 2005.

UN-Habitat. *The global campaign on urban governance*. Nairobi: UN-Habitat.
<http://www.unhabitat.org/pmss/getPage.asp?page=bookView&book=1537>

UN-Habitat. *Tools to support participatory decision making*. Urban Government Toolkit Series. Nairobi: UN-Habitat, 2001.
<http://www.unhabitat.org/pmss/getPage.asp?page=bookView&book=1122>

UN-Habitat. *Youth, children and urban governance*. Global campaign on urban governance. Policy Dialogue Series 2. Nairobi: UN-Habitat, 2004.
<http://www.unhabitat.org/pmss/getPage.asp?page=bookView&book=1810>

UN General Assembly. Special session on the World Drug problem, New York 8-10 June 1998, Fact Sheet 6.
<http://www.un.org/ga/20special/presskit/themes/altdev-6.htm>

UNICEF. *The state of the world's children 2006: Excluded and invisible: Street children*. UNICEF: 2006.
<http://www.unicef.org/sowc06/profiles/street.php>

University of Technology, Sydney and the University of Western Sydney. *Gangs, crime and community safety: perceptions and experiences in multicultural*. Sydney: 2002.
<http://www.uts.edu.au/new/releases/2002/September/23.html>

UNODC. *Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons*. Vienna, 2000.
http://www.unodc.org/unodc/crime_cicp_convention.html

UNODC. *Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air*. Vienna, 2000.

UNODC. *Trafficking in persons: global patterns*. Vienna: UNODC, 2006.
http://www.unodc.org/unodc/en/trafficking_human_beings.html

UNODC. *2006 World drugs report*. Vienna: UNODC, 2006.
http://www.unodc.org/unodc/world_drug_report.html

Van Kesteren J N, Mayhew, P and Nieuwbeerta P.) *Criminal Victimisation in Seventeen Industrialised Countries: Key Findings from the 2000 International Crime Victims Survey*. The Hague: Ministry of Justice, 2000.
http://www.unicri.it/wwd/analysis/icvs/pdf_files/key2000i/index.htm#download%20full%20text%20in%20.pdf

<http://www.unicri.it/wwd/analysis/icvs/index.php>

Walker A, Kershaw C and Nicholas S. *Crime in England and Wales 2005/06*. Home Office Statistical Bulletin 12/06. London: Home Office, 2006.
<http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs06/hosb1206.pdf>

White R. *Understanding youth gangs*. Trends and Issues in Criminal Justice, 237. Canberra: Australian Institute for Criminology, 2002. <http://www.aic.gov.au/publications/tandi/ti237.pdf>

Wiles P and Costello A. *The road to nowhere: the evidence for travelling criminals*. Research Study 207. London: Home Office, 2000. <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/hors207.pdf>

World Bank. *Glossary of key terms in social analysis*.

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTSOCIALDEVELOPMENT/EXTSOCIALANALYSIS/0,,contentMDK:20503079~menuPK:1231003~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:281314,00.html>

World Bank. *A resource guide for municipalities: community based crime and violence prevention in urban Latin America*. World Bank Department of Finance, Private Sector and Infrastructure, Latin American Region, 2003.

[http://wbln0018.worldbank.org/LAC/LACInfoClient.nsf/0/638a8cac15f058f285256ea9006b077e/\\$FILE/ResourceGuide_urbanviolence.pdf](http://wbln0018.worldbank.org/LAC/LACInfoClient.nsf/0/638a8cac15f058f285256ea9006b077e/$FILE/ResourceGuide_urbanviolence.pdf)

World Health Organisation. *Fact sheets on interpersonal violence and alcohol*. WHO: Geneva, 2006.

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/factsheets/en/index.html

World Health Organisation. *Global status report on alcohol 2004*. Geneva: WHO, 2004.

http://www.who.int/substance_abuse/publications/global_status_report_2004_overview.pdf

World Health Organisation. *Interpersonal violence and alcohol*. Policy Briefing. Who: Geneva, 2006.

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/factsheets/pb_violence_alcohol.pdf

World Health Organisation and the Society for Protection of Child Abuse and Neglect.

Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence. Geneva: WHO, 2006.

http://whqlibdoc.who.int/publications/2006/9241594365_eng.pdf

World Health Organisation. *Preventing violence: a guide to implementing the recommendations of the World report on Violence and Health*. WHO, 2004.

World Health Organisation. *Health promotion glossary*. Geneva: WHO, 1998.

http://www.who.int/hpr/NPH/docs/hp_glossary_en.pdf

Organizace, webové stránky a zdroje on-line

Anti-Slavery International. <http://www.antislavery.org>

Beccaria project www.beccaria.de

Bureau of Justice Statistics (US). <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/welcome.html>

Cardiff University Violence And Society Research Group.
<http://www.cardiff.ac.uk/dentistry/research/phacr/violence>

Citizens' Institute For The Study of Insecurity, ICESI (Mexico). www.icesi.org.mx

Coalition Against Trafficking in Women. <http://www.catwinternational.org/index.php>

Crime and Criminal Justice Statistics (Australia). <http://www.aic.gov.au/stats>

CrimPrev Project <http://www.crimprev.eu>

Crime Reduction Toolkits (UK). <http://www.crimereduction.gov.uk/toolkits/index.htm>

CSIR Crime Prevention Centre (South Africa).
<http://www.crimeprevention.csir.co.za/about.php3>

Danish Crime Prevention Council <http://www.crimprev.dk>

European Forum for Urban Safety (EFUS). <http://www.urbansecurity.org>

European Institute for Crime Prevention and Control (HEUNI). <http://www.heuni.fi>

European Crime Prevention Network <http://www.eucpn.org>

General Direction for Safety and Prevention Policy (Belgium) <http://www.besafe.be>

Home Office Research, Development and Statistics (UK). <http://www.homeoffice.gov.uk/rds>

HumanTrafficking.org. <http://www.humantrafficking.org>

Interministerial Committee for Crime Prevention (France) <http://www.sgcipd.gouv.fr/>

Interministerial Delegation for Cities (France) <http://www.ville.gouv.fr>

International Association for Public Participation. <http://iap2.org>

International Centre for the Prevention of Crime (ICPC). www.crime-prevention-intl.org

Jefferson Center (US). <http://www.jefferson-center.org>.

Jill Dando Institute of Crime Science (UK). <http://www.ucl.ac.uk/jdi>

National Council for Crime Prevention (Finland) <http://www.rikosentorjunta.fi>

National council for crime prevention (Sweden) <http://www.bra.se>

Netherlands Centre for Crime Prevention and Community Safety <http://www.hetccv.nl>

Observatoire français des drogues et des toxicomanies (*French Observatory on Drugs and Addiction*).

<http://www.ofdt.fr>

Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention (US).

<http://www.ojjdp.ncjrs.gov/about/about.html>

Osservatorio regionale sulle politiche integrate per la sicurezza (*Regional Observatory On Security Policies*) (Tuscany, Italy). <http://sicurezza.regione.toscana.it/>

Statistics Canada Crime and Justice Research Paper Series.

<http://www.statcan.ca/bsolc/english/bsolc?catno=85-561-M>

United Nations Children's Fund (UNICEF). <http://www.unicef.org>

United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI).
<http://www.unicri.it>

UNICRI *Action Programme Against Trafficking in Minors for Sexual Purposes*
<http://www.unicri.it/wwd/trafficking/minors/index.php>

World Health Organisation (WHO). <http://who.int/in/>

Příručka pro bezpečnostní audit na místní úrovni

Kompendium mezinárodní praxe

Překlad: Radim Bureš
Daniel Soukup (Příloha B)

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, 150 21 Praha 5

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Tiskárna: Vydavatelství KUFR s.r.o.
Naskové 3, Praha 5

Dáno do tisku: listopad 2008

Vydání: první

Náklad: 160 výtisků

www.kriminologie.cz

ISBN 978-80-7338-076-2